ABP
Samen bouwen
aan goed pensioen
in een leefbare wereld

Jaarverslag 2024

Inhoud

Leeswijzer

Het jaarverslag van ABP over 2024 kent een nieuwe opzet. In het bestuursverslag staat de kwalitatieve verantwoording van het bestuur, onderbouwd met de belangrijkste resultaten en voorbeelden. Deze verantwoording doen we aan de hand van de vijf strategische pijlers van ABP. In de verantwoording over de materiële onderwerpen, die volgt op het bestuursverslag, presenteren we de detailinformatie over de resultaten aan de hand van de onderwerpen die onze belanghebbenden belangrijk vinden.

ABP in een oogopslag 3
- Kerncijfers 4
- Meerjarenoverzicht 6
- Belangrijke gebeurtenissen in 2024 8
- Profiel 9
- Waardecreatiemodel 10

Bestuursverslag 12
- Voorwoord 13
- Trends en ontwikkelingen 15
- Onze strategie 2023-2026 18
- Wat onze belanghebbenden belangrijk vinden 20
- Voortgang 2024 per strategische pijler 22
- Pensioen als onderscheidende arbeidsvoorwaarde 22
- Zichtbaar bijdragen aan een leefbare wereld 25
- Meerwaarde bieden voor deelnemers en werkgevers 34
- Collectief vertrouwen 37
- Solide fundament 43
- Risicomanagement 48
- Governance 53

Verantwoording materiële onderwerpen 59
- Inleiding 60
- Dialoog met belanghebbenden 61
- Dubbele materialiteit en definities 63
- Details per materieel onderwerp 78

Verantwoording en toezicht 85
- Verslag van het niet-uitvoerend bestuur 86
- Verslag van het verantwoordingsorgaan 89
- Oordeel van het Verantwoordingsorgaan 95

Jaarrekening 101
- Jaarrekening 102

Overige gegevens 155
- Statutaire winstverdeling 156
- Actuariële verklaring 157
- Controleverklaring van de onafhankelijke accountant 159
- Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant 173
- SFDR-bijlagen 178

Aanvullende informatie 199
- Over dit verslag 200
- GRI content index 202
- Personalia 207
- Belangrijkste lidmaatschappen en commitments 211
- Afkortingen en begrippen 212

Samen vooruit: in gesprek

Voor dit jaarverslag gingen twee duo's met elkaar in gesprek: Gabriëlle Krapels en Mart Keuning over goed beleggen voor een goed pensioen, en Jan Seton en Peter Janssen over de weg naar het vernieuwde pensioenstelsel.

Gabriëlle Krapels en Mart Keuning 32

Jan Seton en Peter Janssen 41

ABP in een oogopslag

Gegevens per jaareinde

Deelnemers
(miljoen)
3,1

Werkgevers
(aantal)
3.409

Medewerkers
(aantal)
54

Beschikbaar vermogen
(€ miljard)
542,2

Kerncijfers 2024

Gegevens per jaareinde

Actieve deelnemers
1.306.248
2023: **1.269.305**

Gewezen deelnemers
781.978
2023: **782.364**

Pensioen-gerechtigden
1.051.433
2023: **1.023.210**

Aangesloten werkgevers
3.409
2023: **3.404**

Premiebijdragen
(€ miljoen)
15.627
2023: **14.697**

Uitkeringen
(€ miljoen)
17.035
2023: **15.975**

Voorziening voor pensioenverplichtingen
(€ miljoen)
485.471
2023: **453.633**

Beschikbaar vermogen
(€ miljoen)
542.223
2023: **501.448**

Voor een verklaring van de gebruikte begrippen, zie de begrippenlijst op pagina 213.

Dekkingsgraad

111,7%

2023: **110,5%**

Beleidsdekkingsgraad

113,1%

2023: **113,9%**

Rekenrente

2,12%

2023: **2,31%**

Rendement totaal

8,4%

2023: **9,3%**

Verhogen

Ambitie 1-1-2024	**3,03%**
Realisatie	**3,03%**
Ambitie 1-1-2025	**3,56%**
Realisatie	**1,84%**

Klantbelangscore (CAS)

Deelnemers	Werkgevers
46%	**59%**

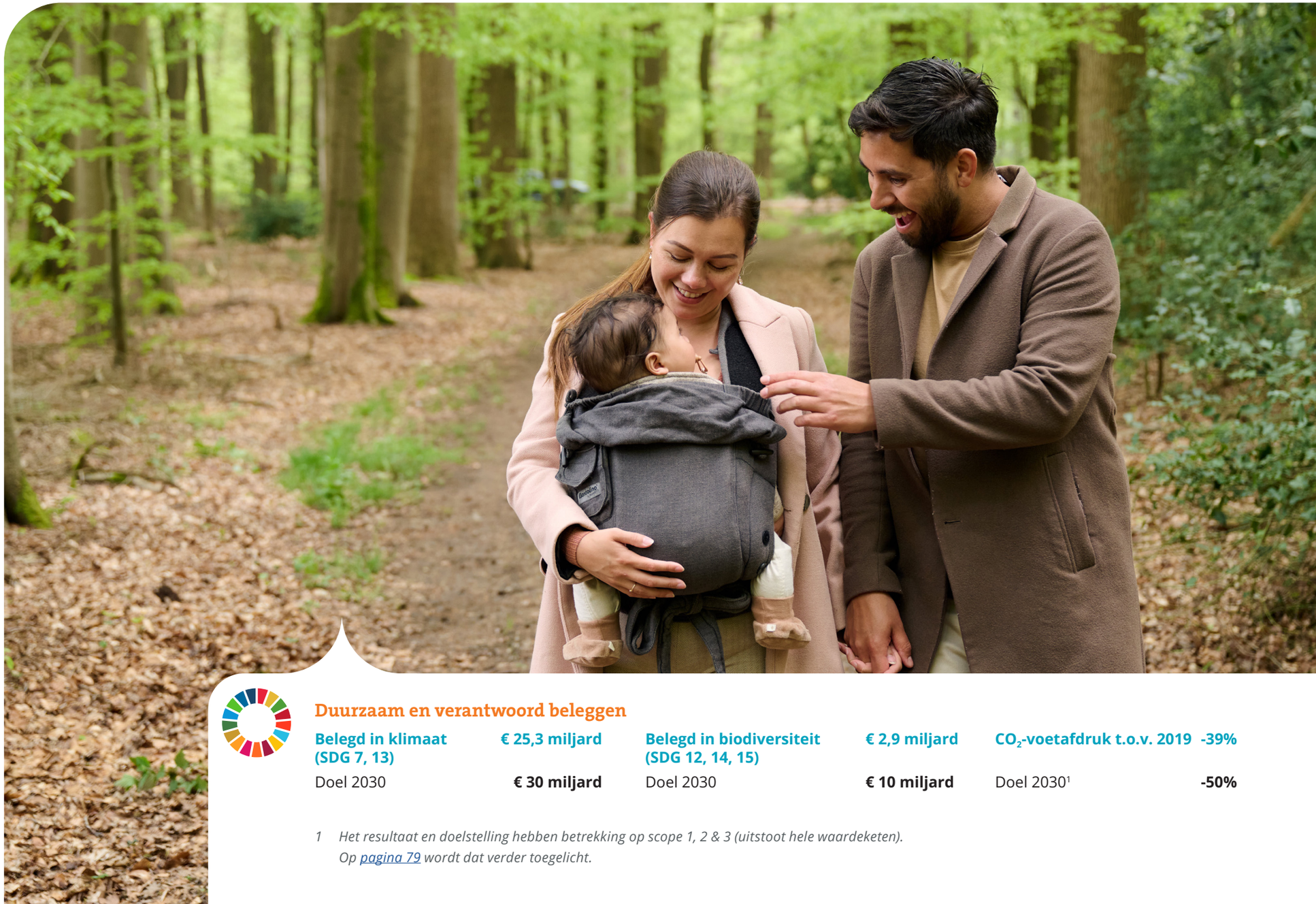

Duurzaam en verantwoord beleggen

Belegd in klimaat (SDG 7, 13)	**€ 25,3 miljard**	**Belegd in biodiversiteit (SDG 12, 14, 15)**	**€ 2,9 miljard**	**CO_2-voetafdruk t.o.v. 2019**	**-39%**
Doel 2030	**€ 30 miljard**	Doel 2030	**€ 10 miljard**	Doel 2030[1]	**-50%**

1 *Het resultaat en doelstelling hebben betrekking op scope 1, 2 & 3 (uitstoot hele waardeketen). Op pagina 79 wordt dat verder toegelicht.*

Meerjarenoverzicht

	2024	2023	2022	2021	2020
VERMOGEN					
Beschikbaar vermogen (A) (in € mln)	**542.223**	**501.448**	**459.495**	**551.644**	**495.335**
Ouderdoms- en nabestaandenpensioen	482.080	450.797	412.207	496.768	527.935
Arbeidsongeschiktheidspensioen	3.311	2.774	1.986	1.912	1.832
Voorziening voor risico deelnemers	80	62	73	117	98
Voorziening voor pensioenverplichtingen (B) (in € mln)	485.471	453.633	414.265	498.797	529.865
Algemene reserve (C=A-B) (in € mln)	56.752	47.815	45.230	52.847	-34.530
DEKKINGSGRAAD					
Dekkingsgraad (A/B) (in %)	**111,7**	**110,5**	**110,9**	**110,6**	**93,5**
Rekenrente ultimo (in %)[1]	2,12	2,31	2,57	0,57	0,19
Beleidsdekkingsgraad (in %)	113,1	113,9	118,6	102,8	87,6
Minimaal vereist eigen vermogen (+ 100 - in %)	104,3	104,2	104,2	104,2	104,2
Vereist eigen vermogen (+ 100 - in %)	126,3	126,4	128,8	126,3	125,8
Reële dekkingsgraad (in %)	85,2	84,0	90,7	83,6	72,1
Toekomstbestendige indexatie dekkingsgraad (in %)[2]	132,8	135,6	130,8	123,0	121,4
Premiebijdragen na aftrek kosten (in € mln)[3]	15.627	14.697	12.993	12.720	11.741
Uitkeringen (in € mln)	17.035	15.975	13.712	12.908	12.382
DEELNEMERS, WERKGEVERS EN MEDEWERKERS					
Actieve deelnemers	1.306.248	1.269.305	1.232.782	1.203.358	1.178.215
Gewezen deelnemers	781.978	782.364	783.397	940.146	930.241
Pensioengerechtigden	1.051.433	1.023.210	997.317	974.772	943.318
Totaal deelnemers	**3.139.659**	**3.074.879**	**3.013.496**	**3.118.276**	**3.051.774**
Aangesloten (sub)werkgevers	3.409	3.404	3.459	3.468	3.557
Medewerkers in dienst bij ABP (jaareinde)	54	47	39	42	43
Medewerkers in dienst bij deelneming APG	3.751	3.565	3.300	3.124	3.013

1 Op basis van de rentetermijnstructuur, zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank.

2 Hierbij is uitgegaan van de per 1 januari 2016 gewijzigde ambitie cf. de prijsontwikkeling.

3 2022: exclusief inkoop VPL.

	2024	2023	2022	2021	2020
PREMIES					
Premie voor ouderdoms- en nabestaandenpensioen in %	27,0	27,9	24,4	24,4	22,4
Premie- en (herstel) opslagen, percentage	0,0	0,0	1,5	1,5	2,5
Premie voor arbeidsongeschiktheidspensioen, gemiddeld in %	0,6	0,6	0,6	0,7	0,8
PRIJSONTWIKKELING & INDEXATIE					
Prijsontwikkeling (in %)[1]	3,56	3,03	11,96	2,39	0,71
Besluit indexatie in het komend jaar (in %)[2]	1,84	3,03	14,35	0	0
Maximale cumulatieve indexatieachterstand (in %)[3]	21,98	19,95	19,95	22,82	19,95
KOSTEN & KOSTPRIJZEN					
Kostprijs van pensioenbeheer per deelnemer in €	124	104	89	72	67
Pensioenuitvoeringskosten van het gemiddeld belegd vermogen in % (excl transactiekosten)	0,06	0,05	0,04	0,03	0,03
Beleggingskosten van het gemiddeld belegd vermogen in % (excl transactiekosten)	0,44	0,42	0,51	0,98	0,66
Totale kosten van het gemiddeld belegd vermogen in % (excl transactiekosten)	0,50	0,47	0,55	1,01	0,69
Transactiekosten in %	0,10	0,11	0,12	0,10	0,12
RENDEMENTEN EN TOEGEVOEGDE WAARDE					
Rendement totaal (= direct + indirect) in %	8,4	9,3	-17,6	11,4	6,6
Totaal rendement 3-jaarsgemiddelde in %	-0,8	0,1	-0,7	11,5	6,8
Totaal rendement 5-jaarsgemiddelde in %	3,0	4,6	2,2	7,9	7,5
Totaal rendement 10-jaarsgemiddelde in %	4,8	5,4	5,1	8,5	7,7
Totaal rendement 15-jaarsgemiddelde in %	6,6	7,3	5,1	6,7	6,6
Toegevoegde waarde (in %)[4]	-1,7	-1,1	-0,3	1,3	1,3
Toegevoegde waarde 5 jaarsgemiddelde (in %)	-0,1	0,1	0,4	0,6	0,5
Toegevoegde waarde 10 jaarsgemiddelde (in %)	0,2	0,5	0,7	0,8	0,7
OVERIGE GEGEVENS					
Servicescore, CEM-definitie; max. = 100	[5]	90	90	83	80
Z-score	-1,3	-1,2	1,4	0,1	1,2
Performancetoets (norm: > 0)	1,4	1,5	2,4	2	2,2

1 Niet afgeleide Consumenten Prijsindex (CPI) van het CBS (peildatum 1-9-23 t/m 1-9-24).
2 Indexatie 2024: 1,84% per 1-1-2025.
3 Berekend vanaf de invoering van de middelloonregeling (2003).
4 Toegevoegde waarde is het rendement afgezet tegen de benchmark.
5 De servicescore 2024 is pas na publicatie van het jaarverslag beschikbaar.

Belangrijke gebeurtenissen in 2024

17 juni
ABP en Greystar gaan **1.500** huurwoningen bouwen.

8 juli
ABP dient overbruggingsplan in bij De Nederlandsche Bank.

12 november
Tijdens de **Pensioen3daagse** krijgt de gemeente Tilburg de ABP PensioenPluim

28 november
ABP verhoogt de pensioenen per 1 januari 2025 met **1,84%.**

16 februari
Resultaten onderzoek: wat vinden deelnemers van onze beleggingen?

16 augustus
Pensioenkamer ABP stelt transitieplan vast.

11 november
Investering in **ILX** voor leningen aan opkomende landen voor financieel én maatschappelijk rendement.

2 december
ABP neemt portefeuille NIBC-hypotheken van **€ 2,7 miljard** over.

4 maart
Publicatie Duurzaam en Verantwoord beleggingsbeleid. **€ 10 miljard** aan impact-beleggingen in Nederland. **€ 5 miljard** in betaalbare woningen tot 2030.

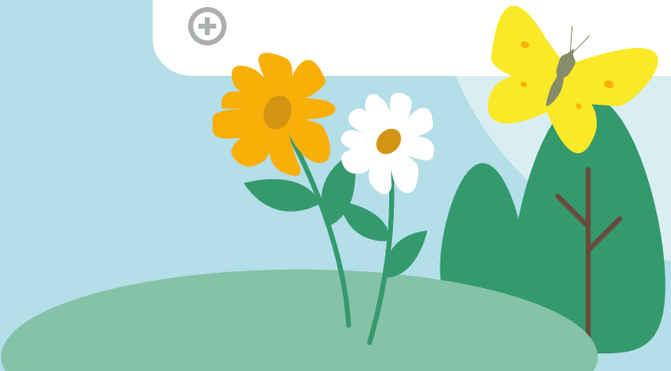

5 juni
KPN en ABP gaan samenwerking aan voor mobiele infrastructuur.

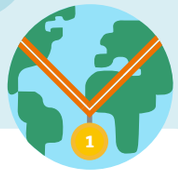

16 oktober
Onderzoek Mercer: Nederlands pensioenstelsel is wederom **beste** van de wereld.

Profiel

ABP regelt het pensioen van ruim drie miljoen deelnemers. Zij zijn werkzaam bij werkgevers in de sectoren overheid en onderwijs of vrijwillig aangesloten werkgevers, in totaal ongeveer 3.400. Het is onze opdracht om de pensioenregeling uit te voeren zoals die door de sociale partners in de Pensioenkamer is vastgesteld. ABP bepaalt hiervoor strategie en beleid, de uitvoering is uitbesteed aan APG.

Samen bouwen aan goed pensioen in een leefbare wereld. Dat is de missie van ABP, waarbij 'goed' staat voor een koopkrachtig en stabiel pensioen. We geloven in de kracht van samen risico's en geluk delen en samen schaalvoordelen benutten. Deelnemers en werkgevers leggen premie in, die wij beleggen om kapitaal op te bouwen en te behouden. Daarbij letten we op rendement, risico, kosten en duurzaamheid. De 54 medewerkers van ABP werken vanuit onze kantoren in Heerlen en Amsterdam.

Hoe ABP waarde toevoegt

ABP wil deelnemers en werkgevers rust over het pensioen geven én grip op hun financiële situatie. We stellen de beleving van deelnemers en werkgevers centraal in alles wat we doen. Dat doen we door pensioen begrijpelijk en persoonlijk te maken en met onze deskundigheid klaar te staan als deelnemers en werkgevers ons nodig hebben. We bieden op het juiste moment inzicht en overzicht, en helpen bij het maken van keuzes. Een goed pensioen is meer waard in een leefbare wereld. Als grootste pensioenfonds van Nederland heeft ABP de omvang om ook op dat vlak waarde toe te voegen en het verschil te kunnen maken.

Kernwaarden

We zijn **betrokken** bij iedere deelnemer

We zijn **deskundig**

We werken **duurzaam**

Missie *Samen bouwen aan goed pensioen in een leefbare wereld*

Hoe ABP waarde toevoegt – Overzicht

Samen bouwen aan goed pensioen in een leefbare wereld

Input

Menselijk en intellectueel
Grootste pensioenfonds van Nederland

Sociaal en relationeel
Deelnemers
Werkgevers
Maatschappelijke relaties

Financieel
Beginstand beschikbaar vermogen

Strategie en uitvoering

onze 5 strategische pijlers

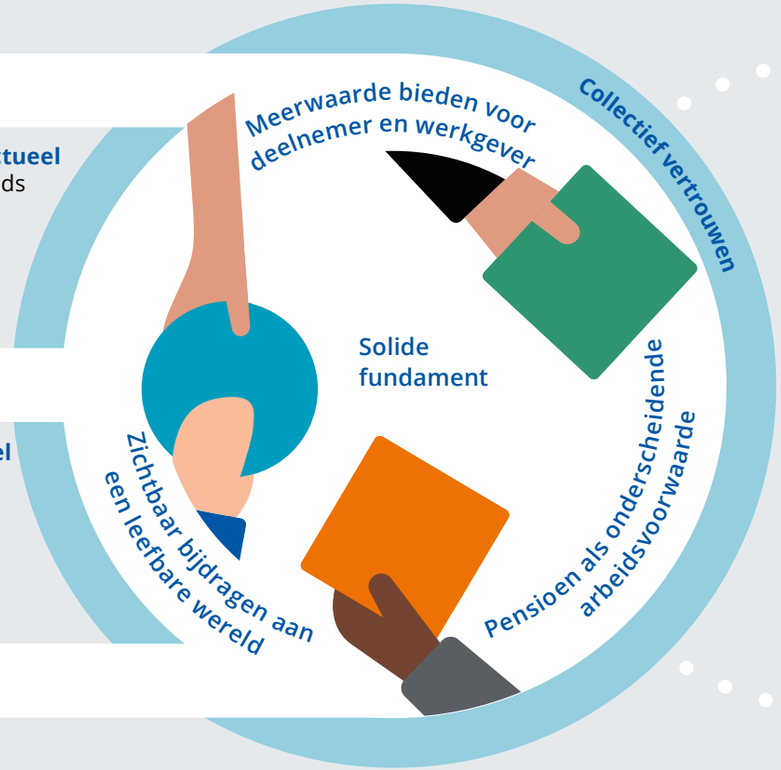

Uitvoering
Pensioen administreren en beheren
Optimaal rendement maken
Helder communiceren en inzicht geven
Kostenbewuste uitvoering
Duurzaam en verantwoord vermogensbeheer

Trends

Risico's

Waarde toevoegen voor

Deelnemers

Werkgevers

Leefbare wereld

Output

Pensioenwaarde voor elke deelnemer

Rendement en dekkingsgraad

Duurzaam en verantwoord beleggen

Outcome

Materiële onderwerpen

- Een koopkrachtig en stabiel pensioen
- Inzichtelijk pensioen voor deelnemer en werkgever
- Toekomstbestendigheid van het pensioenstelsel
- Toekomstbestendigheid investeringsportefeuille
- Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid
- Betrokken en duurzaam inzetbare medewerkers
- Goed bestuur, bedrijfsethiek en transparantie
- Digitale veiligheid en privacy

Maatschappelijke bijdrage en impact

Gerust gevoel over pensioen
Inkomen en welvaart
Samen risico's delen en beheersen

Pensioen als aantrekkelijke arbeids-voorwaarde

Bijdrage aan een leefbare wereld

Hoe ABP waarde toevoegt

Samen bouwen aan goed pensioen in een leefbare wereld

Input

Menselijk en intellectueel
Grootste pensioenfonds van Nederland
Meer dan 100 jaar kennis, ervaring en inzicht in pensioenen

Sociaal en relationeel
Deelnemers **3,1 miljoen**
Werkgevers **3.409**

Financieel
Beginstand beschikbaar vermogen
€ 501,4 miljard
Ingelegde premies 2024
€ 15,6 miljard

Strategie en uitvoering

Uitvoering
Kostenbewustzijn
Uitvoeringskosten pensioenbeheer per deelnemer **€ 124,00**
Kosten vermogensbeheer **0,54% van het belegd vermogen**

Waarde toevoegen voor

Deelnemers

Werkgevers

Leefbare wereld
- Klimaatverandering en energietransitie
- Behoud van natuurlijke hulpbronnen

Output

Pensioenwaarde voor elke deelnemer

Gemiddelde waardetoename van inleg	**200%-300%**
Gemiddelde netto pensioenuitkering 2024	**€ 12.369**
Verhoging/verlaging pensioenen (1-1-2025)	**1,84%**
Deelnemertevredenheid	**Zie tabel**

Rendement en dekkingsgraad

Dekkingsgraad	**111,7%**
Eindstand beschikbaar vermogen	**€ 542,2 mld**
Jaarrendement	**8,4%**
Vijfjaarsrendement gemiddeld	**3,0%**

Duurzaam en verantwoord beleggen

CO_2-voetafdruk t.o.v. 2019	**-39%**

Outcome

Materiële onderwerpen
- Een koopkrachtig en stabiel pensioen
- Inzichtelijk pensioen voor deelnemer en werkgever
- Toekomstbestendigheid van het pensioenstelsel
- Toekomstbestendigheid investeringsportefeuille
- Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid
- Betrokken en duurzaam inzetbare medewerkers
- Goed bestuur, bedrijfsethiek en transparantie
- Digitale veiligheid en privacy

Maatschappelijke bijdrage en impact

Meerwaarde bieden voor deelnemer en werkgever
Aantal deelnemers dat eind 2024 een ABP-uitkering ontving:

Gepensioneerden	**779.979**
Nabestaanden	**212.753**
Wezen	**8.901**
Arbeidsongeschikten	**49.800**

Pensioen als aantrekkelijke arbeidsvoorwaarde
Binden van medewerkers van werkgevers

Bijdrage aan een leefbare wereld

Bijdrage aan klimaat SDG's	**€ 25,3 mld**
Bijdrage aan biodiversiteit SDG's	**€ 2,9 mld**

Bestuursverslag

Voorwoord

In een jaar met onrust ver weg en dichtbij heeft ABP vastgehouden aan haar stabiele koers. Met de focus op de lange termijn hebben we scherp gestuurd op de belangen van onze deelnemers en werkgevers, nu en straks. Als bestuur kijken we terug op een intensief en dynamisch jaar, met uitdagingen en mijlpalen.

Met de turbulente ontwikkelingen in de wereld om ons heen en de hectiek van alledag staan we soms te weinig stil bij de dingen die we hebben bereikt. Samen met vele belanghebbenden.

Het goede nieuws was dat we voor 2024 de pensioenen hebben kunnen verhogen met hetzelfde percentage als de prijsstijging in Nederland. Dat is ook de ambitie van ABP. Voor 2025 konden we ook verhogen: volgens het eerder vastgestelde premie- en indexatiebeleid met ongeveer de helft van de door het CBS berekende inflatie. Een belangrijke factor hierin was de daling van de rente, wat een negatief effect had op de dekkingsgraad. Met het premie- en indexatiebeleid kijken we niet alleen naar de actualiteit van het huidige pensioenstelsel, maar sturen we ook op een langetermijnkoers die evenwichtig is voor alle deelnemersgroepen. Daarbij bewaken we dat ABP voldoende buffers heeft én zorgen we voor een stabiele premie. Daar zijn niet alleen onze deelnemers, maar ook onze werkgevers bij gebaat.

ABP werkt samen met APG achter de schermen hard aan de voorbereidingen van de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling. In het verslagjaar is het Transitieplan definitief geworden en ABP heeft een overbruggingsplan ingediend bij DNB. Daarmee liggen we op schema om onze opdrachtaanvaarding richting sociale partners en de implementatie verder voor te bereiden.

Luisteren naar jongeren en ouderen

Ook het bestuur is hier intensief mee bezig. Niet alleen sturend en de koers bewakend: in het verslagjaar zijn wij veelvuldig in gesprek gegaan met jongeren én ouderen. Daarbij hebben we geluisterd naar wat voor hen belangrijk is en waar hun punten van zorg liggen. De dialogen hebben ons waardevolle informatie gegeven. En wat fijn was om te merken, is dat jongeren, onze deelnemers van de toekomst, solidariteit heel belangrijk vinden: samen successen en tegenvallers delen. Dat is een uitgangspunt van onze huidige regeling en straks ook van de vernieuwde regeling.

Mede door de invoering van het vernieuwde pensioenstelsel onder de Wet toekomst pensioenen is er veel aandacht voor pensioenen. Als bestuur van het grootste fonds van Nederland zien wij het als onze verantwoordelijkheid om goed uit te leggen waarom deze vernieuwing goed is voor onze deelnemers, werkgevers en voor de toekomstbestendigheid van pensioen als belangrijke voorziening. Regelmatig hebben wij te maken met negatieve sentimenten en een verhardend debat. Ook daarin houden wij koers en blijven ons open en benaderbaar opstellen om onze visie en besluiten toe te lichten.

Een leefbare wereld voor deelnemers, nu en straks

Over 2024 realiseerde ABP een beleggingsrendement van 8,4%, vergelijkbaar met 2023; de dekkingsgraad bleef ongeveer gelijk. Die cijfers weerspiegelen de stabiele koers van ABP. Achter de

Onze langetermijnkoers is evenwichtig voor alle deelnemers.

cijfers gaat ook vernieuwing schuil, met mooie ontwikkelingen en mijlpalen. Zo is in het voorjaar van 2024 ons aangescherpte beleid voor duurzaam en verantwoord beleggen vastgesteld. Een van de onderdelen is dat ABP de komende jaren 30 miljard euro gaat investeren in impactbeleggingen. Daarmee willen we een goed rendement realiseren, met verantwoorde risico's en kosten. Dit draagt bij aan onze ambitie om de pensioenen te indexeren, aan het kunnen voldoen van toekomstige verplichtingen en aan een leefbare wereld voor onze deelnemers.

Al meteen in het eerste volle kalenderjaar van de uitvoering van het vernieuwde beleid heeft dat impactbeleggen een gezicht gekregen, onder andere met de eerste palen die de grond zijn ingegaan voor het realiseren van honderden betaalbare huurwoningen. Verderop in dit jaarverslag zetten we dit resultaat in de spotlights.

Met deze beleggingen wordt de waarde van pensioen zichtbaar voor deelnemers. Pensioen is een voorziening voor de toekomst, maar het pensioengeld heeft ook nu al waarde. Vooropgesteld is dat deze beleggingen op de lange termijn een goed en solide rendement opleveren. Tegelijkertijd kan het pensioengeld bijdragen aan het oplossen van actuele maatschappelijke uitdagingen, zoals de krappe woningmarkt in Nederland, waar ook onze deelnemers last van hebben. En die bijdrage past ook bij onze deelnemers, die werkzaam zijn of zijn geweest in het hart van de samenleving.

De waarde van pensioen wordt nu al zichtbaar.

Het bestuur heeft in het laatste kwartaal van 2024 een bezoek gebracht aan de partners in deze projecten. We hebben op een bouwplaats gestaan in Leiden. We zijn langsgegaan bij Naturalis, waar we een warm welkom kregen. Het vervulde ons met gepaste trots dat ABP zichtbaar actief is, in en voor de buitenwereld. En het deed ons beseffen dat ABP hiermee nog meer de buitenwereld naar binnen haalt. Daarbij vinden wij het belangrijk om onze belanghebbenden te laten zien waarom wij deze keuzes maken en wat het oplevert. Ook daar hebben we in het verslagjaar stappen in gezet.

Korte lijnen in samenwerking met APG

Onze uitvoeringsorganisatie APG is hier voor ons deskundig, toegewijd en gemotiveerd mee bezig. Samen met APG hebben wij ons ook gebogen over onze samenwerking in de toekomst. Hoe kunnen wij die binnen de context van het vernieuwde pensioenstelsel zo goed mogelijk inrichten om de beste resultaten te boeken? De eerste schetsen liggen er, de komende periode werken we die verder uit. We zetten in op korte lijnen met maximale wendbaarheid en kostenbeheersing, en een verdere reductie van complexiteit, in het belang van onze deelnemers en werkgevers.

Terugblikkend op 2024 willen wij graag alle medewerkers van ABP en APG, de kersverse ondernemingsraad, de leden van het verantwoordingsorgaan, sociale partners en andere belanghebbenden hartelijk bedanken voor hun bijdragen en betrokkenheid. De mooie resultaten van het afgelopen jaar hebben we samen neergezet.

Het algemeen bestuur van ABP heeft eind 2024 afscheid genomen van Loek Sibbing; hem willen we bedanken voor zijn werk en inzet voor ABP. Dominique Dijkhuis had al eerder afscheid genomen van het algemeen bestuur. Haar rol werd tijdelijk waargenomen door Rianne Lemsom. Wij bedanken hen beiden voor hun waardevolle bijdragen aan het verder versterken van de basis van het beleggingsbeleid van ABP. Inmiddels is het bestuursteam versterkt met Aart Jan de Geus en Jack Julicher; hen heten we van harte welkom.

Samen vooruit

In 2025 blijft het spannend en onzeker wat er in de wereld en in Nederland gaat gebeuren. Maar ABP houdt ook met nieuwe uitdagingen de handen stevig aan het roer. Wij willen samen vooruit.

Harmen van Wijnen
voorzitter uitvoerend bestuur ABP

Yolanda Verdonk-van Lokven
uitvoerend bestuurder pensioenen

Onze omgeving in 2024

In 2024 hadden we nog steeds te maken met grote onrust in de wereld, maar de financiële markten bleven stabiel. Nederland kreeg een nieuw kabinet, dat de voorgenomen vernieuwing van het pensioenstelsel doorzette. Verder zagen we dat pensioenfondsen steeds vaker aan tafel zitten als partij om een bijdrage te leveren aan maatschappelijke vraagstukken. In dit hoofdstuk lichten we een aantal trends en ontwikkelingen toe, die in het verslagjaar op de voorgrond stonden.

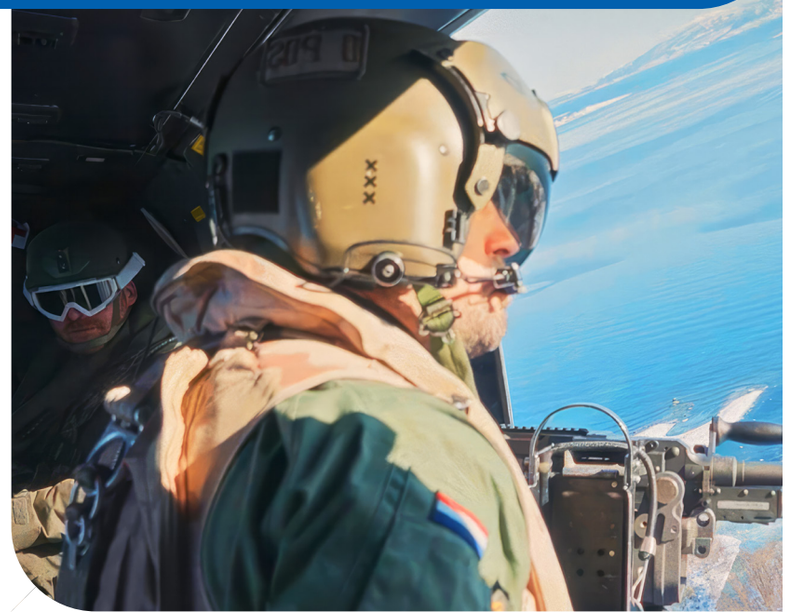

Financiële markten stabiel in onrustig jaar

Ondanks veel impactvolle gebeurtenissen wereldwijd - de militaire conflicten in Oekraïne en het Midden-Oosten, politieke verschuivingen en extreme weersomstandigheden - concentreerden de financiële markten zich vooral op positieve ontwikkelingen. De twee militaire conflicten zijn bijvoorbeeld in de economische statistieken van 2024 nauwelijks zichtbaar. Dat komt doordat de betreffende regio's in financieel opzicht voor zowel Europa als de VS minder van belang zijn. Maar een verdere escalatie kan wel grote economische en financiële gevolgen hebben.

Het bruto binnenlands product (bbp) groeide, vooral in de Verenigde Staten. Dit was te danken aan de economische agenda van de regering Biden, die bestond uit een reeks subsidies en overheidsinvesteringen. Hierdoor draaide de economie in de aanloop naar de verkiezingen van november op volle toeren. In Europa was de cyclus iets minder gunstig. Zo had de industriële sector in Duitsland te maken met tegenwind door hoge energieprijzen en een dalende exportvraag. Voor de Chinese economie was 2024 opnieuw een uitdagend jaar.

De inflatie in de eurozone was eind 2024 2,4%. In Nederland was de inflatie (CPI) per jaareinde hoger: 4,1%.

Mede door de beslissing van de westerse centrale banken om de beleidsrente in juni (de Europese Centrale Bank) en september (de Federal Reserve) te verlagen, kenden beursgenoteerde aandelen een uitstekend jaar. Ook alternatieve activa en vastgoed boekten behoorlijke rendementen. De langetermijnrente daalde licht in Europa en steeg in de VS.

Voorbereidingen voor overgang naar nieuw pensioenstelsel in volle gang

Het in 2024 gestarte kabinet zet de vernieuwing van het pensioenstelsel in Nederland door. Het bestuur is daar verheugd over: niet alleen omdat wij de urgentie zien voor verandering en vertrouwen hebben in het vernieuwde stelsel, maar ook omdat wij hier als sector al vijftien jaar mee bezig zijn. Begin 2024 is de Geschilleninstantie Pensioenfondsen van start gegaan, als een van de eerste zichtbare stappen in de invoering van de Wet toekomst pensioenen (Wtp). Deelnemers kunnen hier terecht als zij een geschil met hun pensioenfonds niet kunnen oplossen.

De eerste fondsen zijn overgegaan vanaf 1 januari 2025; net als de toezichthouders en de rest van de sector volgen wij die ontwikkelingen op de voet. Voor ABP is het positief dat twee van deze drie fondsen (PWRI en het eigen pensioenfonds van APG) ook hun uitvoering bij APG hebben (het pensioenfonds Loodsen is het derde fonds dat al over is). ABP en APG kunnen zo samen profiteren van de geleerde lessen tijdens die transities, ook al zijn de twee fondsen in omvang kleiner.

Onderzoek Mercer: Nederland heeft beste pensioenstelsel
Het Nederlandse pensioenstelsel is opnieuw als beste ter wereld beoordeeld in het jaarlijkse onderzoek van adviesbureau Mercer. Uit het onderzoek blijkt dat de pensioenen in Nederland gemiddeld genomen toereikend zijn. Nederland scoort het hoogst van alle landen als het gaat om het vasthouden van de levensstandaard na pensionering. Het adviesbureau zegt ook dat de nieuwe regels voor pensioen ons systeem meer toekomstbestendig kunnen maken.

Mijlpaal: Transitieplan definitief
ABP is van plan om op 1 januari 2027 over te gaan naar de vernieuwde pensioenregeling. In het verslagjaar hebben de sociale partners het Transitieplan vastgesteld; hierin staan afspraken over hoe de pensioenregeling van ABP er vanaf 1 januari 2027 uit komt te zien en hoe we overgaan naar de vernieuwde pensioenregeling. In het verslagjaar heeft het hoorrecht van gepensioneerden plaatsgevonden. Tijdens deze gespreksrondes konden verenigingen van gepensioneerden reageren op het concept-Transitieplan. ABP heeft in die periode met gepensioneerden gesproken om te kijken wat er nodig is om zorgen bij hen weg te nemen en draagvlak te creëren voor de overgang en voor de vernieuwde regeling. Ook met jongeren zijn we actief in gesprek gegaan. Uiteindelijk is het Transitieplan definitief geworden: sociale partners hebben helder welke opdracht zij aan ABP gaan geven. ABP werkt nu aan het officieel aanvaarden van de opdracht van sociale partners en het opstellen van het Implementatieplan.

Lees meer over de overgang naar vernieuwde regeling.

Kans voor pensioen
ABP ziet de invoering van het vernieuwde pensioenstelsel in Nederland als een kans om het belang van pensioen onder de aandacht te brengen. Tegelijkertijd is het een uitdaging om draagvlak te creëren, met name bij deelnemers, omdat in deze voorbereidende fase nog niet inzichtelijk kan worden gemaakt wat de verandering straks concreet voor hen gaat betekenen. ABP wil hoe dan ook blijven benadrukken dat collectiviteit en solidariteit bijdragen aan een goed pensioen in de toekomst.

Lees meer in het hoofdstuk Collectief vertrouwen.

Pensioenfondsen helpen bij oplossen maatschappelijke vraagstukken

Energietransitie
De vijf grootste Nederlandse pensioenfondsen ABP, PFZW, PMT, bpfBOUW en PME hebben afgesproken om meer samen te werken en met gebundelde krachten een belangrijke bijdrage te leveren aan de energietransitie in Nederland. In het voorjaar van 2024 hebben we een gezamenlijke brief gestuurd aan de informateurs van het nieuwe kabinet, met een oproep tot samenwerken tussen pensioenfondsen, gemeenten, netwerkbedrijven en andere overheidsinstanties. Door samen met de overheid op te trekken, kunnen we langdurig stabiele rendementen halen én een belangrijke bijdrage leveren aan de energietransitie in Nederland. Hiermee bieden wij onze deelnemers nu en in de toekomst een goed pensioen in een leefbare wereld.

Beleggen in defensie
Een ander actueel maatschappelijk vraagstuk is beleggen in defensie. Met de grote onrust in de wereld is het maatschappelijke sentiment ten aanzien van defensie en de noodzakelijk geachte investeringen daarin flink veranderd. ABP heeft deelgenomen aan een rondetafelgesprek met de Haagse politiek, vanuit de gedachte dat pensioenfondsen kunnen bijdragen aan een veilige, leefbare wereld. Het beleid om te beleggen in defensie is in het verslagjaar niet gewijzigd. ABP belegt al lange tijd in wapens en defensie en is daar nooit mee gestopt. ABP heeft voor dit thema geen specifiek doel vastgesteld. Wel sluiten we bedrijven uit die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens en kernwapens.

Duurzaamheid en impact
Als het gaat om duurzaamheid zien we dat wet- en regelgeving en het toezicht op de naleving daarvan zich steeds meer richten op de daadwerkelijke impact van organisaties en bedrijven. We laten als ABP zien waar wij mee bezig zijn binnen ons beleid Duurzaam en Verantwoord Beleggen, en dat blijft niet onopgemerkt: in november van 2024 publiceerde het Amerikaanse tijdschrift Time een lijst van 100 internationale klimaatleiders, waarin ABP-bestuursvoorzitter Harmen van Wijnen als enige vertegenwoordiger van de pensioensector is opgenomen.

ABP wil ook bijdragen aan de wereldwijde afspraken die zijn gemaakt over biodiversiteit. Vergeleken met klimaatverandering is biodiversiteit een relatief nieuw thema. Waar de voortgang van beleggingen op het tegengaan van klimaatverandering kan worden gemeten met de daling van CO_2-uitstoot, is er niet één maatstaf waarmee biodiversiteit kan worden gemeten. Voor beleggingen is er dan ook nog geen universeel geaccepteerd framework, zoals het Akkoord van Parijs dat is voor klimaatverandering. Er is een gebrek aan data en er zijn nog geen '*pathways*' voor sectoren en bedrijven. ABP heeft in 2024 onderzocht hoe we biodiversiteit het beste in de portefeuille kunnen integreren. Dit heeft geresulteerd in nieuw beleid op dit thema.

Lees meer in het hoofdstuk Zichtbaar bijdragen aan een leefbare wereld.

Digitalisering: meer mogelijkheden, nieuwe regels

Deelnemers hebben behoefte aan inzicht in en overzicht van hun pensioen, als een belangrijke financiële voorziening. Dankzij de technologische vooruitgang kunnen we pensioen dichterbij brengen: met de mogelijkheid om steeds meer te regelen via de smartphone hebben deelnemers hun pensioen letterlijk in hun hand. Dat brengt kansen met zich mee, bijvoorbeeld voor het delen van informatie en het ontwikkelen van nieuwe diensten gerelateerd aan de vernieuwde pensioenregeling. ABP breidt haar kennis en expertise op dit gebied steeds meer uit; in 2024 zijn diverse interne kennissessies gehouden rondom het thema IT, digitalisering en AI. Wij vinden het cruciaal dat het gebruiken van technologie bijdraagt aan vertrouwen en transparantie. ABP besteedt daarom samen met APG continu aandacht aan haar cyberweerbaarheid en de veiligheid van data.

Voldoen aan nieuwe regels

In 2024 is de AI Act in werking getreden, een gemeenschappelijk regelgevend en juridisch kader op Europees niveau voor de regulering van kunstmatige intelligentie. Met ingang van 17 januari 2025 is DORA van kracht geworden: de Digital Operational Resilience Act. Dit is een Europese verordening die erop toeziet dat financiële organisaties IT-risico's beter beheersen en daarmee weerbaarder worden tegen cyberdreigingen. In het verslagjaar heeft ABP veel tijd en aandacht besteed aan het implementeren van maatregelen om te voldoen aan de nieuwe wetgeving.

Lees meer in het hoofdstuk Solide fundament.

Verbindende waarden zoeken in een weerbarstiger samenleving

Tot slot zien we de tendens dat in onze samenleving meningen steeds vaker boven feiten gaan. Relatief kleine groepen kunnen via social media grote invloed hebben. Tegengestelde standpunten worden daardoor uitvergroot en het onderscheid tussen feitelijke berichtgeving en nepnieuws is steeds minder scherp, ook door de verdere ontwikkeling van AI. Het vertrouwen in de overheid en in overheidsinstanties is al jaren laag.

In deze weerbarstige omgeving moet ABP haar keuzes maken én die verantwoorden. Het is van oudsher een van onze belangrijke waarden om te zorgen voor financiële en maatschappelijke stabiliteit. Daarom treden wij met open vizier in gesprek met belanghebbenden, waarbij we onze missie voor ogen houden: we bouwen samen aan een goed pensioen in een leefbare wereld. Ook al zitten er grote verschillen tussen de ruim 3 miljoen individuele deelnemers van ABP, wij proberen juist te kijken naar wat hen bindt. Naar de overeenkomsten in wat zij willen. Naar hoe wij - individueel en als samenleving - gebaat zijn bij gedeelde successen en tegenvallers. Dat voelt soms als tegen de stroom in roeien. Maar wij zijn ervan overtuigd dat wij juist kunnen bijdragen aan maatschappelijke stabiliteit, door vast te houden aan onze koers en transparant te zijn over wat wij doen om welzijn en welvaart in Nederland te bevorderen, natuurlijk in de eerste plaats voor onze deelnemers.

Lees meer in het hoofdstuk Meerwaarde bieden voor deelnemers en werkgevers.

Duurzaamheidsbenchmark VBDO: ABP behaalt gedeelde vierde plaats

In de benchmark van VBDO waarin de verantwoorde beleggingsactiviteiten van de 50 grootste Nederlandse pensioenfondsen worden beoordeeld op duurzaamheid, is ABP in 2024 geëindigd op een gedeelde vierde plaats. VBDO heeft voor de benchmark een nieuwe, ambitieuzere beoordeling gehanteerd; de uitkomsten zijn daarom niet te vergelijken met eerdere jaren. ABP scoorde met name goed op governance, strategische asset-allocatie en individuele investeringen.

Samen bouwen aan goed pensioen in een leefbare wereld

In 2024 hebben we vastgehouden aan de strategische koers van ABP. Binnen alle vijf de strategische pijlers hebben we voortgang geboekt. Verder hebben we de eerste globale schetsen gemaakt om te komen tot een aangescherpte strategie voor na de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling.

Missie, visie en strategie

Samen bouwen aan goed pensioen in een leefbare wereld. Dat is de missie van ABP, waarbij 'goed' staat voor een koopkrachtig en stabiel pensioen. Onze visie is dat ABP in een snel veranderende wereld drie belangrijke rollen vervult.

- Meerwaarde bieden - Een goed pensioen is de basis. Financiële rust voor de individuele deelnemer is onze ambitie. Door hun inzicht, overzicht en handelingsperspectief te geven in hun financiële situatie bieden we meerwaarde. Daarnaast bouwen we aan het netwerk van ABP, om vanuit onze collectiviteit meerwaarde te bieden voor deelnemers, werkgevers en pensioen in Nederland. Ook benutten we onze collectiviteit en schaal voor het realiseren van excellente uitvoering tegen de laagste daarbij horende kosten.
- Een sociale rol - Samen met deelnemers, werkgevers en sociale partners bouwen we aan een solidair pensioenstelsel, over inkomensklassen en generaties heen. De waarde van verplichte deelname is daarin helder en vanzelfsprekend. Een koopkrachtig en stabiel pensioen (bij arbeidsongeschiktheid, na pensionering en na overlijden voor nabestaanden) is een secundaire arbeidsvoorwaarde voor iedereen die verbonden is aan de sectoren overheid en onderwijs.
- Een maatschappelijke rol - Het hoort bij onze opdracht om een goed rendement te realiseren en zichtbaar bij te dragen aan een leefbare wereld voor onze deelnemers tijdens en na hun werkzame leven en aan onze maatschappij.

Om invulling te geven aan missie en visie hebben we in 2023 onze strategie herijkt. Deze strategie, die bestaat uit vijf pijlers, is in het verslagjaar niet gewijzigd.

Strategische pijlers

Collectief vertrouwen
We bouwen aan een goed pensioenstelsel en dragen actief bij aan de ontwikkeling van de Nederlandse pensioensector en samenleving.

Pensioen als onderscheidende arbeidsvoorwaarde
We bieden samen met sociale partners een koopkrachtig en stabiel pensioen, we ontzorgen deelnemers en werkgevers in het proces.

Zichtbaar bijdragen aan een leefbare wereld
We beleggen/investeren voor een goed sociaal, maatschappelijk, financieel rendement met verantwoord risico.

Meerwaarde bieden voor werknemer en werkgever
We bieden inzicht, overzicht en handelings-perspectief in de financiële situatie en onder-zoeken hoe we onze collectiviteit slim benutten.

Meerwaarde bieden voor werknemer en werkgever
We bieden inzicht, overzicht en handelings-perspectief in de financiële situatie en onder-zoeken hoe we onze collectiviteit slim benutten.

Voortgang in 2024

In 2024 hebben we binnen alle vijf de pijlers voortgang geboekt; over het geheel genomen is het algemeen bestuur tevreden met de gerealiseerde voortgang.

- Pensioen als onderscheidende arbeidsvoorwaarde: in 2024 en 2025 zijn de pensioenen verhoogd, het premie- en indexatiebeleid is nogmaals getoetst en de premie bleef stabiel.
- Zichtbaar bijdragen aan een leefbare wereld: de uitvoering van het strategische beleggingsbeleid ligt op koers, het beleid Duurzaam en Verantwoord Beleggen is vastgesteld en we hebben mooie resultaten geboekt op het gebied van impactbeleggen en beleggen in Nederland.
- Meerwaarde bieden voor deelnemers en werkgevers: voor de invulling van onze zorgplicht en zorgambitie is een visie ontwikkeld en is een project gestart.
- Collectief vertrouwen: er zijn grote stappen gezet in het grootschalige programma waarmee ABP samen met APG de invoering van de vernieuwde pensioenregeling voorbereidt. Op basis van het risicopreferentie-onderzoek onder deelnemers zijn de strategische asset-allocatie en de financiële opzet voor de nieuwe pensioenregeling in concept opgesteld. Het eerste overbruggingsplan (dat is de nieuwe combinatie van voorheen het herstelplan en de haalbaarheidstoets) is ingediend bij DNB. We hebben op een zo transparant mogelijke manier samengewerkt met een groot aantal belanghebbenden, om zo bij te dragen aan het vertrouwen in ABP en in pensioen in het algemeen.
- Solide fundament: de organisatie is gegroeid, processen zijn verder geprofessionaliseerd en er zijn stappen gezet in de uitbreiding van kennis en vaardigheden die nodig zijn om het beleid op het gebied van pensioenen en beleggen nu en straks succesvol uit te voeren.

In de hoofdstukken over de resultaten per strategische pijler en in de verantwoording over de materiële onderwerpen geven we hierover een uitgebreidere toelichting, inclusief onze bestuurlijke afwegingen en dilemma's. In deze hoofdstukken worden ook de belangrijkste kengetallen en KPI's weergegeven.

Anticiperen op de toekomst

In het verslagjaar zijn we samen met APG gestart met strategische voorbereidingen voor de situatie na de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling. Als bestuur hebben wij een langetermijnvisie ontwikkeld op de uitbesteding van de pensioenuitvoering en het vermogensbeheer van ABP. Met een gelijkgerichte focus van ABP en APG kunnen we de kwaliteit en efficiency van onze dienstverlening aan deelnemers en werkgevers verder verbeteren. Voor vermogensbeheer is het belangrijk dat APG zich vanaf 2030 volledig gaat richten op ABP, gezien de ambities, focus en omvang van ons pensioenfonds. Bij pensioenbeheer blijven we de schaalvoordelen benutten van de administratieve basisprocessen, die APG ook voor andere pensioenfondsen uitvoert; alle klantspecifieke processen en diensten (waaronder de communicatie met deelnemers) worden dan uitgevoerd door teams die alleen voor ABP werken. De komende tijd werken we deze schetsen verder uit, samen met de relevante belanghebbenden.

Vooruitblik

Naast het zo goed mogelijk blijven uitvoeren van de reguliere werkzaamheden om ABP's ambitie van een koopkrachtig en stabiel pensioen waar te maken, ligt in 2025 onze focus op het zorgvuldig opstellen, afstemmen en toetsen van het Implementatieplan voor de vernieuwde pensioenregeling. Daarbij zullen we het verantwoordingsorgaan stap voor stap meenemen. De verwachting is dat ABP in 2025 het Implementatieplan kan indienen bij DNB. Deelnemers en werkgevers zullen we in de loop van 2025 steeds beter kunnen informeren over de keuzes die worden gemaakt en hoe wij de evenwichtigheid bewaken. Verder zetten we stappen om de zorgambitie van ABP verder vorm te geven. Op het gebied van beleggen werken we aan het bestendigen van het beleid en het verder inrichten van de teams. Ook gaan we verder met het implementeren van het fiscaal beleid, zowel voor ABP als voor onze investeringen. Vanuit het bestuur en de organisatie zullen wij als ABP een actieve en zichtbare rol pakken in de dialoog met onze stakeholders. En ten slotte werken we, in overleg met APG, verder aan het opstellen van de strategie vanaf 2027.

Belangrijke onderwerpen voor belanghebbenden

In 2024 zijn bestuur en medewerkers met veel belanghebbenden in gesprek gegaan over uiteenlopende thema's en projecten. Een groot deel van deze contacten had te maken met de vernieuwde pensioenregeling; vooral met sociale partners, de toezichthouders, collega-fondsen, het verantwoordingsorgaan en APG was de samenwerking intensief. Ook hebben we regelmatig gesproken met deelnemers.

Wie zijn onze belanghebbenden?

Deelnemers en werkgevers zijn de belanghebbenden op wie wij ons primair richten: zij staan centraal in alles wat wij doen. Verder zien wij de samenleving als geheel ook als belanghebbende: wat wij doen heeft impact – sociaal en maatschappelijk. Binnen de samenleving onderkennen wij specifieke groepen belanghebbenden.

Primaire ABP doelgroepen

- Actieve deelnemers, gewezen deelnemers en gepensioneerden
- Werkgevers

Interne belanghebbenden

- Verantwoordingsorgaan
- Medewerkers ABP

Toezichthouders

- De Nederlandsche Bank
- Autoriteit Financiële Markten
- European Insurance and Occupational Pension Authority
- Autoriteit Consument & Markt

Sociale partners

- Pensioenkamer
- Sectoroverleg Defensie
- Kabinetssectoren
- Zelfstandige Publieke Werkgevers
- Sector werkgevers
- Sectorale vakbonden
- Overheidsvakcentrales

Overige belanghebbenden

Onder meer:

- APG
- Centrale werknemers- en werkgeversorganisaties
- Belangenorganisaties (o.a. Pensioenfederatie, Verbond van Verzekeraars, Eumedion, jongeren- en ouderenorganisaties)
- Overheid en politiek
- Media
- Deskundigen en wetenschap
- Niet-gouvernementele organisaties (o.a. milieuorganisaties)

De samenleving

In contact met belanghebbenden

Voor ABP, als sociaal en maatschappelijk pensioenfonds met een grote impact, is het contact met belanghebbenden cruciaal. Zij helpen ons om scherp te blijven op onze koers en bij te sturen als dat nodig is; wij kunnen aan hen uitleggen waar wij mee bezig zijn en waar wij voor hen waarde kunnen toevoegen. Het contact met belanghebbenden vindt plaats op alle niveaus van de organisatie, in reguliere werkprocessen en tijdens speciaal daarvoor georganiseerde momenten. Met onze focus op bijdragen aan actuele maatschappelijke vraagstukken en uitdagingen, zoals de energietransitie en woningbouw, komen we steeds vaker aan tafel bij 'nieuwe' belanghebbenden, van wie wij leren en zij van ons.

Veel contacten met belanghebbenden in het verslagjaar hingen samen met de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling. ABP heeft actief de gepensioneerden opgezocht om te vragen naar hun punten van aandacht en zorg. Ook met jongeren gingen we in gesprek: zij zijn onze deelnemers en gepensioneerden van de toekomst. Verder is er heel intensief samengewerkt met het verantwoordingsorgaan, sociale partners, de toezichthouders DNB en AFM, en met APG om ABP optimaal voor te bereiden op de overgang. Deze intensieve samenwerking heeft de onderlinge relaties versterkt; we weten elkaar snel en gemakkelijk te vinden.

Materiële onderwerpen ongewijzigd

ABP gaat in haar activiteiten uit van wat interne en externe belanghebbenden belangrijk (materieel) vinden. Hiertoe hebben we in 2023 acht materiële onderwerpen vastgesteld, die in 2024 ongewijzigd zijn gebleven.

1. Een koopkrachtig en stabiel pensioen.
2. Inzichtelijk pensioen voor deelnemer en werkgever.
3. Toekomstbestendigheid van het pensioenstelsel.
4. Toekomstbestendigheid van de investeringsportefeuille.
5. Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid.
6. Betrokken en duurzaam inzetbare medewerkers.
7. Goed bestuur, bedrijfsethiek en transparantie.
8. Digitale veiligheid en privacy.

In de hoofdstukken hierna leggen wij aan de hand van de vijf strategische pijlers verantwoording af over de ontwikkelingen rondom en voortgang op de materiële onderwerpen. Daarnaast rapporteren we over onderwerpen die voortvloeien uit wet- en regelgeving en uit het eigen beleid van ABP.

In de Verantwoording materiële onderwerpen delen wij detailinformatie over de dialoog met belanghebbenden, de materiële onderwerpen en de resultaten per materieel onderwerp; hier staan ook de definities van de materiële onderwerpen en een beknopte omschrijving van het dubbele materialiteitsonderzoek dat ABP in 2023 deed om tot deze onderwerpen te komen.

Pensioen als onderscheidende arbeidsvoorwaarde

Tijdens het voorbereiden van de 'verhuizing' naar de vernieuwde pensioenregeling lopen alle werkzaamheden om de bestaande regeling goed uit te voeren onverminderd door. In dit hoofdstuk lichten we de belangrijkste ontwikkelingen en resultaten toe die te maken hebben met het huidige pensioen van onze deelnemers.

Strategische context

Definitie strategische pijler

Samen met sociale partners willen we een koopkrachtig en stabiel ABP-pensioen bieden. We ontzorgen deelnemers door eenvoudig, open en begrijpelijk te communiceren. Werkgevers en sectoren ontzorgen we en geven we handelingsperspectief, met als doel om de arbeidsvoorwaarde pensioen zo effectief mogelijk te benutten.

Bijbehorende materiële onderwerpen

- Inzichtelijk pensioen voor deelnemer en werkgever.
- Een koopkrachtig en stabiel pensioen.

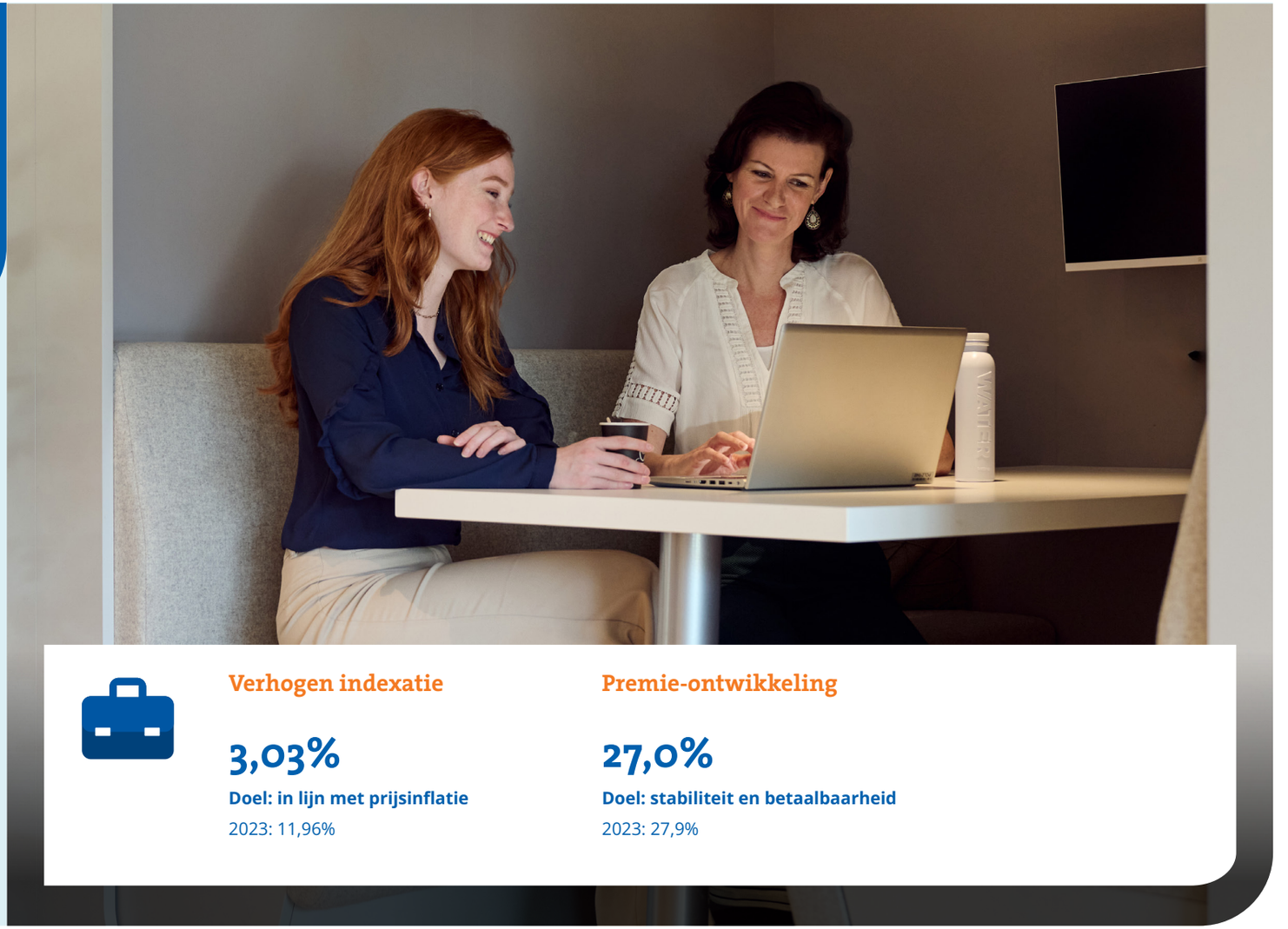

Verhogen indexatie

3,03%

Doel: in lijn met prijsinflatie

2023: 11,96%

Premie-ontwikkeling

27,0%

Doel: stabiliteit en betaalbaarheid

2023: 27,9%

Pensioenuitkeringen

	2024			2023			2022		
Pensioenuitkeringen en -aantallen	Aantal deelnemers	Totaal x € 1,0 mln	Gemiddeld (bruto)	Aantal deelnemers	Totaal x € 1,0 mln	Gemiddeld (bruto)	Aantal deelnemers	Totaal x € 1,0 mln	Gemiddeld (bruto)
Ouderdomspensioen	779.979	14.362	18.413	756.459	13.436	17.762	734.095	11.494	15.657
Arbeidsongeschiktheidspensioen	49.800	296	5.944	48.090	266	5.531	47.371	223	4.708
Weduwen & wezenpensioen	221.654	2.377	10.724	218.661	2.273	10.395	215.851	1.995	9.242
Totaal betaald pensioen	**1.051.433**	**17.035**	**16.202**	**1.023.210**	**15.975**	**15.613**	**997.317**	**13.712**	**13.749**

In het verslagjaar liep het primaire proces van de uitkering van pensioenen zonder problemen. ABP heeft in totaal € 17,0 miljard uitgekeerd aan 1.051.433 gepensioneerden, weduwen, wezen en arbeidsongeschikten.

Verhogen van pensioenen

Omdat ABP heeft aangegeven op 1 januari 2027 te willen overgaan naar de vernieuwde pensioenregeling, kunnen we in de periode ervoor gebruikmaken van soepelere wettelijke regels voor het verhogen van de pensioenen. De toepassing van die verruimde regels moet voor onze verschillende groepen van deelnemers evenwichtig zijn, ook in samenhang met de verdeling van het pensioenvermogen van ABP op het moment van overgaan. Het bestuur heeft vastgesteld dat die evenwichtigheid nu en bij overgang kan worden bereikt bij een dekkingsgraad van 110% of hoger. Naast de beoordeling van de hoogte van de dekkingsgraad is voor de vaststelling van de jaarlijkse verhoging ook de prijsontwikkeling van het afgelopen jaar van belang, als maximum van de verhoging. ABP heeft immers de ambitie om een koopkrachtig en stabiel pensioen te bieden.

Per 1 januari 2024 zijn de pensioenen verhoogd met 3,03%. De dekkingsgraad op 31 oktober 2023 gaf ABP de ruimte om de volledige prijsontwikkeling tussen 1 september 2022 en 1 september 2023, 3,03%, als verhoging in de pensioenaanspraken en uitkeringen te verwerken.

Per 1 januari 2025 zijn de pensioenen verhoogd met 1,84%. De door het CBS berekende prijsontwikkeling tussen 1 september 2023 en 1 september 2024 bedroeg 3,56%. In de laatste twee kwartalen van 2024 daalde de dekkingsgraad tot 111,9% op 31 oktober, onder meer door renteverlagingen van de centrale bank. Op basis van deze gegevens was er ruimte om de pensioenen op 1 januari 2025 met 1,84% te verhogen (ongeveer de helft van de prijsontwikkeling). Het verantwoordingsorgaan adviseerde positief over dit besluit tot verhoging.

Premie- en indexatiebeleid

Voor de overgangsperiode naar de vernieuwde pensioenregeling (dus tot 1 januari 2027) heeft het algemeen bestuur in november 2023 het premie- en indexatiebeleid vastgesteld, met het evenwichtigheidskader als uitgangspunt. Met het verantwoordingsorgaan is toen afgesproken dat we het beleid in april 2024 zouden heroverwegen op basis van relevante nieuwe informatie. Deze heroverweging heeft plaatsgevonden en dit heeft niet geleid tot een aanpassing van het premie- en indexatiebeleid. Ook de pensioenverhoging voor 2025 past in dit beleid, dat aanstuurt op de hiervoor genoemde gewenste dekkingsgraad van 110% op het moment van overgang naar de vernieuwde pensioenregeling.

Premieontwikkeling 2025

Sociale partners stellen de pensioenregeling vast; deze is in 2024 niet gewijzigd. Het algemeen bestuur besluit vervolgens over de premie, na advies van het verantwoordingsorgaan.

De feitelijke premie voor het ouderdoms- en nabestaandenpensioen wijzigt nauwelijks. Voor de burgers blijft deze gelijk (27,0%), en voor de militairen daalt de premie met 0,1%-punt (van 24,4% naar 24,3%). Werkgevers betalen 70% van de premie, werknemers 30%. Het verantwoordingsorgaan gaf een positief advies over de premie.

Communicatie over de huidige pensioenen

ABP verstuurt elk jaar het wettelijke Uniform Pensioenoverzicht (UPO) naar deelnemers, om hen te informeren over hoe hun pensioen ervoor staat. Zij kunnen hun pensioenaanspraken ook online bekijken via Mijnpensioenoverzicht.nl (MPO). Voor de inhoud en de verzending van de UPO's gelden wettelijke richtlijnen. Op de peildatum van 30 september van het jaar moeten alle UPO's zijn verstuurd. Bij ABP is dat in 2024 niet

voor alle deelnemers gelukt. Dit komt vooral doordat bij een aantal deelnemers noodzakelijke informatie ontbrak in onze administratie om op tijd een UPO te kunnen maken. Met APG is afgesproken dat op 30 september 2024 99,0% van de actieve deelnemers een UPO moest hebben ontvangen of via MijnABP kunnen bekijken (slapers ontvangen een keer in de vijf jaar een UPO). Op 31 december 2024 moest dit 99,8% zijn. Deze doelstelling is gehaald. De deelnemers die op 31 december nog geen UPO hadden ontvangen, hebben we per brief hierover geïnformeerd. Hun vragen worden persoonlijk beantwoord.

Meer informatie staat in de Verantwoording materiële onderwerpen.

Klachten en geschillen

Klachten

Onder klachten verstaat ABP elke uiting van ontevredenheid. Dit is conform de wettelijke definitie van een klacht zoals die is beschreven in de Gedragslijn 'Goed omgaan met klachten'. Een belanghebbende kan een klacht aan ABP doorgeven via MijnABP of door te bellen, te mailen, te chatten, een brief te schrijven of het online klachtenformulier in te vullen. Over 2024 heeft ABP 2.959 klachten ontvangen (2023: 556). De toename is vooral toe te schrijven aan de ruimere definitie van het begrip klacht: signalen van deelnemers worden eerder beoordeeld als uiting van ontevredenheid en daarmee als klacht. Na invoering van de gedragslijn, het eerste halfjaar van 2024, nam het aantal klachten in het tweede halfjaar toe.

Als bestuur nemen wij alle uitingen van ontevredenheid van deelnemers serieus. We beschouwen dit als waardevolle feedback van onze deelnemers. Het bestuur ontvangt elk kwartaal een klachtenrapportage van APG. Regelmatig worden deze uitingen besproken aan de bestuurstafel; bij een aantal zijn wij ook inhoudelijk betrokken. De verwachting is dat ABP vanaf medio 2025 te maken kan krijgen met meer klachten over de voorgenomen overgang naar de vernieuwde pensioenregeling. Onze organisatie bereidt zich daarom samen met APG voor op een mogelijk grotere instroom van klachten.

Geschillen

Sinds 1 januari 2024 kunnen deelnemers voor hun klachten over de uitvoering van de pensioenregeling terecht bij de Geschilleninstantie Pensioenfondsen (GIP). Deze onafhankelijke externe instantie is opgericht in het kader van de invoering van de Wet toekomst pensioenen (Wtp). De deelnemer kan zijn of haar klacht twaalf weken na het indienen van de klacht bij ABP aan de GIP voorleggen. Ook als de interne klachtenprocedure nog niet is afgerond en ABP nog geen beslissing op de klacht heeft genomen. Bij GIP heeft de indiener van een geschil een keuze tussen bemiddeling door de Ombudsman Pensioenen of een oordeel van de geschillencommissie. Om goed aan te sluiten op de procedure bij de GIP, heeft ABP de interne klachtenregeling, die voorafgaat aan het indienen van een klacht bij de GIP, aangepast met ingang van 1 januari 2024. Tot nu toe verlopen zowel de interne klachtenprocedure als de afhandeling van geschillen door de GIP zoals verwacht, ook al was het voor alle partijen gedurende 2024 soms nog zoeken naar de optimale werkwijze.

Als gevolg van deze wijziging heeft de Commissie van Beroep van ABP geen nieuwe zaken meer in behandeling genomen. Wel heeft de commissie nog een beslissing genomen in de nog resterende tien beroepszaken die vóór 1 januari 2024 waren ingediend. Na afronding van die werkzaamheden is de commissie op 1 juli 2024 opgeheven.

Toetsing van nieuwe procedure

Vooruitlopend op de evaluatie van de nieuwe interne klachtenprocedure begin 2025 is in het verslagjaar een externe audit uitgevoerd, gericht op de opzet en werking van het klachtenproces van ABP door BDO. Het algemene beeld is dat het klachtenmanagementproces van ABP (grotendeels) voldoet aan de huidige wet- en regelgeving en de Gedragslijn van de Pensioenfederatie. De aanbevelingen voor verdere verbetering zijn inmiddels opgepakt.

Vanuit de Pensioenfederatie is een tweede meting gedaan van de Gedragslijn Goed omgaan met klachten. ABP zit met een gedragslijnscore van 97% in de top vier van de deelnemende 134 fondsen.

Begin 2025 ontvingen ABP en APG een Gouden Oor-certificering op niveau 4 (niveau 5 is het hoogste). Wij zien dit onafhankelijke keurmerk als een aanmoediging om te gaan voor niveau 5.

In de reguliere klanttevredenheidsmetingen is eind 2024 een meting naar de tevredenheid van de klachtafhandeling toegevoegd. De eerste resultaten over een beperkte populatie laten zien dat de klanttevredenheid op dit aspect een 6,3 uit 10 scoort. Uit de toelichtingen die deelnemers geven op de scores blijkt dat deelnemers het afhandelingsproces waarderen; we zien dat de uitkomst van de klachtafhandeling ook een rol speelt in de beoordeling. De uitkomsten van deze metingen over 2025 gaan we vergelijken en grondig analyseren.

Verbeteracties

Door klachten en signalen over hetzelfde onderwerp te clusteren, kan ABP samen met APG verbeteracties in gang zetten. In 2024 zijn 57 mogelijke verbeteringen aangeleverd waarvan 27 hebben geleid tot een verbetering op de volgende punten:

- MijnABP (8);
- informatie op abp.nl (9);
- informatie in standaard correspondentie (10).

Deelnemers worden geïnformeerd over dit soort verbeteringen, persoonlijk of via de contactpagina 'Wat wij doen met uw feedback' op de ABP-website.

Meer informatie staat in Verantwoording materiële onderwerpen.

Zichtbaar bijdragen aan een leefbare wereld

ABP boekte over heel 2024 een rendement van 8,4% (€ 41,7 miljard). De dekkingsgraad bleef met 111,7% stabiel, vergeleken met 2023. Op alle vlakken van beleggen heeft ABP stappen gezet. In dit hoofdstuk lichten we de belangrijkste resultaten toe.

Strategische context

Definitie strategische pijler
We streven naar een goed rendement, sociaal-maatschappelijk en financieel, met een verantwoord risico, tegen de laagste daarbij horende kosten. We beleggen bewust, op basis van onze ambitie voor een leefbare wereld, een duurzame economie en een rechtvaardige samenleving. We beleggen zichtbaar in voor de deelnemer herkenbare doelen.

Bijbehorende materiële onderwerpen
- Een koopkrachtig en stabiel pensioen.
- Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid.
- Toekomstbestendigheid investeringsportefeuille.

Jaarrendement

8,4%

2023: 9,3%

CO_2 voetafdruk beleggingsportefeuille t.o.v. 2019

-39%

Doel 2030 -/-50%; 2050 -/-100%
2023:-34%

Investeringen in impactbeleggen (x €1,0 mld)

€ 1,34

Doel 2030: 30
2023: -

Financiële situatie ABP

In 2024 steeg de actuele dekkingsgraad van 110,5% naar 111,7%. In het eerste en tweede kwartaal steeg de dekkingsgraad tot 115,6%. De rendementen in het eerste kwartaal en de gestegen rente in het tweede kwartaal leverden hier een bijdrage aan. In het derde en vierde kwartaal verlaagde de centrale bank de rente. De rekenrente daalde over heel 2024 met 0,2%-punt (van 2,3% naar 2,1%). De impact op de waarde van de pensioenen die ABP nu en in de toekomst moet uitkeren, was een stijging van € 454 miljard eind 2023 naar € 486 miljard eind december 2024. Deze stijging heeft een negatieve invloed op de dekkingsgraad. Ook de verwerking van de pensioenverhoging van 1,84% had een negatief effect op de dekkingsgraad.

De beleidsdekkingsgraad (het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de twaalf laatste maanden) daalde uiteindelijk licht in 2024: van 113,9% naar 113,1%. Deze dekkingsgraad, die belangrijk is voor pensioenverhoging, stond daarmee boven het huidige vereiste niveau van 110% (FTK) en de versoepelde grens van 105%, die geldt voor fondsen die willen overstappen naar het nieuwe pensioenstelsel.

	2024	2023
Dekkingsgraad einde voorafgaand verslagjaar	110,5	110,9
Premie versus opbouw	-0,2	0
Verandering van de rentetermijnstructuur	-2,2	-3,6
Rendement op de beleggingen	8,9	10,0
Rentetoevoeging aan de verplichtingen	-3,7	-3,5
Aanpassing grondslagen verplichtingen	-0,1	0
Indexatie	-2,1	-3,5
Overige effecten	0,4	0,2
Dekkingsgraad einde verslagjaar	**111,7**	**110,5**

Het beschikbaar vermogen van ABP steeg van € 502 miljard eind 2023 naar € 542 miljard eind 2024. ABP boekte over heel 2024 een rendement van +8,4% (€ 41,7 miljard).

Renteafdekking

ABP beschermt het pensioenvermogen tegen een mogelijke rentedaling, door het renterisico af te dekken conform het hiervoor opgestelde beleid. Hierin anticipeert het bestuur ook op de verantwoorde overgang naar de vernieuwde pesnioenregeling. Eind 2024 bedroeg de renteafdekking 49,1%. Meer hierover in de Verantwoording materiële onderwerpen.

Overbruggingsplan

In het verslagjaar heeft ABP haar eerste overbruggingsplan ingediend bij DNB. Dit komt in de plaats van het oude herstelplan en de haalbaarheidstoets. In het overbruggingsplan licht ABP toe waarom zij verwacht dat de financiële situatie op 1 januari 2027 goed genoeg is om verantwoord over te gaan naar de vernieuwde pensioenregeling. De horizon vergeleken met het herstelplan (waarbij we keken naar een periode van tien jaar) is dus korter. Een ander verschil is dat we bij het herstelplan na tien jaar op een dekkingsgraad inclusief buffer moesten uitkomen (circa 127%), terwijl we bij het overbruggingsplan moeten uitkomen op een dekkingsgraad die hoger is dan de minimale dekkingsgraad bij de overgang (101,5%). De berekening van het uitgevoerde overbruggingsplan maakten we op basis van de dekkingsgraad van begin 2024. Deze was 110,5%.
Daarom hoeft ABP over 2024 geen pensioenverlaging door te voeren. Totdat we in 2027 overgaan op het vernieuwde pensioenstelsel moet ABP elk jaar een overbruggingsplan indienen.

Rendement

ABP boekte over heel 2024 een rendement van +8,4% (€ 41,7 miljard). Nagenoeg alle beleggingscategorieën eindigden in de plus; de langlopende staatsobligaties lieten een verlies zien.

Omdat wij als pensioenfonds een langetermijnhorizon hebben, kijken we ook altijd naar het opgetelde meerjaarsrendement. De onderstaande grafiek geeft het cumulatieve rendement van

Cumulatief rendement
2005 = 100

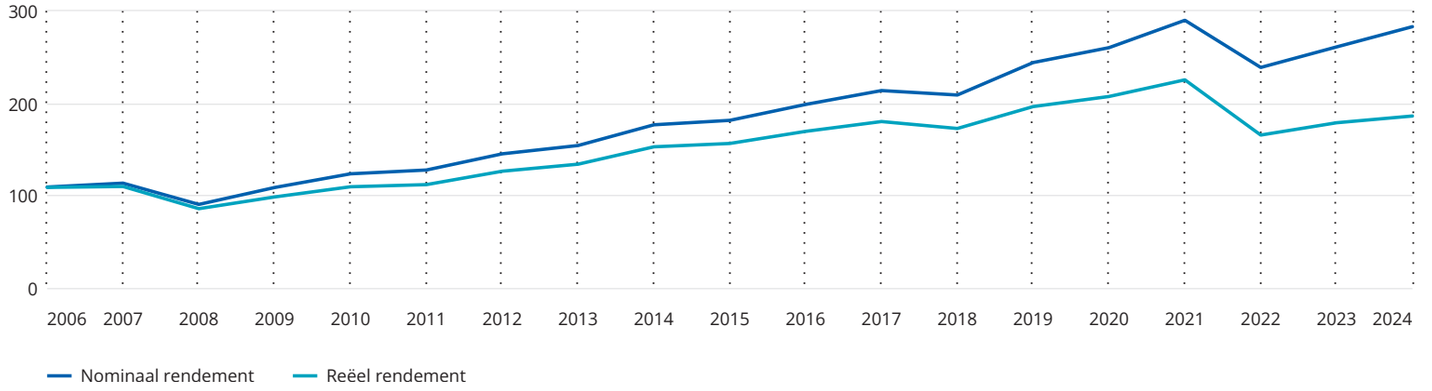

de afgelopen jaren weer, zowel nominaal als reëel. Het reële rendement wordt bepaald door het nominale rendement te corrigeren voor de inflatie.

Meer informatie staat in de Verantwoording materiële onderwerpen.

Kosten

De uitvoeringskosten splitsen we op in kosten voor pensioenbeheer en kosten voor vermogensbeheer. Het bestuur houdt de kostenontwikkeling nauwlettend in de gaten.

Kosten pensioenbeheer

In 2024 kwamen de totale kosten van het pensioenbeheer uit op € 292 miljoen. Deze toename van de kosten ten opzichte van 2023 (+ € 54 miljoen) ligt in de lijn van de verwachtingen, gezien de omvangrijke voorbereidingen die ABP moet doen voor de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling. Deze voorbereidingen zijn van tijdelijke aard; bovendien zal de uitvoering van de vernieuwde pensioenregeling straks minder complex zijn, waardoor we na de overgang een dalende trend verwachten. De totale kosten per deelnemer kwamen uit op € 124, een stijging van € 20 ten opzichte van het jaar ervoor.

ABP vindt het belangrijk om ook op de lange termijn een lager kostenniveau te hebben dan vergelijkbare pensioenfondsen. Voor het vergelijken van de pensioenuitvoeringskosten maken we jaarlijks gebruik van het wereldwijde benchmarkvergelijkingsonderzoek van een gespecialiseerd bureau (CEM).

Zie ook de Verantwoording materiële onderwerpen.

Kosten vermogensbeheer

De kosten voor vermogensbeheer, inclusief transactiekosten, kwamen in 2024 uit op ruim € 2,8 miljard (2023: € 2,5 miljard). Ondanks de stijging van de absolute kosten zijn de relatieve kosten met 0,01% gestegen, doordat het gemiddelde belegd vermogen met ruim € 47,9 miljard groeide. De beheervergoedingen namen af met € 9 miljoen, de prestatievergoedingen zijn toegenomen met € 325 miljoen, de transactiekosten stegen met € 15 miljoen.

Het algemeen bestuur is van mening dat de kosten voor vermogensbeheer het zuiverst kunnen worden beoordeeld in samenhang met het beoogde rendement, de risicospreiding, de omvang van het belegde vermogen en de behaalde performance. We bekijken deze kosten altijd in deze bredere context. Mede vanwege de omvang van de ABP-beleggingsportefeuille zijn de absolute bedragen van de vermogensbeheerkosten hoog.

Ook de vermogensbeheerkosten van ABP vergelijken we met de vermogensbeheerkosten van andere pensioenfondsen, aan de hand van de CEM-benchmark.

Zie ook de Verantwoording materiële onderwerpen.

Beleggingen

De beleggingsovertuigingen van ABP

De beleggingsovertuigingen van ABP zijn richtinggevend voor hoe ABP het pensioengeld belegt. Ze helpen ons om consistente keuzes te maken en deze te verantwoorden aan onze stakeholders. De beleggingsovertuigingen zijn in 2024 niet gewijzigd. In het verslagjaar is wel verder uitgewerkt wat we ermee bedoelen. Hierna lichten we toe wat de belangrijkste voortgang en resultaten zijn geweest in het verslagjaar. De tabel geeft een overzicht van de beleggingsovertuigingen, wat ze inhouden en waar aanvullende informatie te vinden is in dit verslag.

Beleggingsovertuigingen van ABP

Focus	Overtuiging	Aanvullende informatie
1. Risico, rendement, kosten en duurzaamheid	Onze deelnemers hebben baat bij een evenwichtige afweging bij het nemen van beleggingsbeslissingen. Dit doen wij door iedere belegging op vier criteria te beoordelen: risico, rendement, kosten en duurzaamheid.	Zie ook onze website.
2. Duurzaam en verantwoord beleggen	De beleggingen van ABP hebben invloed op de maatschappij, en de maatschappij heeft impact op de beleggingen van ABP. Verantwoord beleggen en het verduurzamen van de beleggingsportefeuille gaat niet ten koste van het rendement-risico-profiel van de portefeuille.	Zie ook de Verantwoording materiële onderwerpen.
3. Langetermijnhorizon	Als pensioenfonds belegt ABP voor de lange termijn. Dit biedt beleggingsmogelijkheden die niet beschikbaar zijn voor beleggers die een kortere horizon hebben.	Zie ook de Verantwoording materiële onderwerpen.
4. Strategische assetallocatie	De beslissing in welke beleggingscategorieën te beleggen heeft meer impact op rendement dan beslissingen die gaan over de keuzes binnen een categorie.	Zie verderop in dit hoofdstuk.
5. Beleggingsrisico	We moeten risico nemen om rendement te behalen op de beleggingen. Een hoger verwacht rendement gaat in de regel samen met een hoger verwacht risico. Waar we geen rendement verwachten vermijden we risico's zoveel als mogelijk.	Zie ook het hoofdstuk Risicomanagement en de Verantwoording materiële onderwerpen
6. Diversificatie	De spreiding van beleggingen over verschillende beleggingscategorieën resulteert in een naar verwachting betere verhouding tussen rendement en risico voor de beleggingsportefeuille. Spreiding binnen beleggingscategorieën kan dit effect verder versterken. De toegevoegde waarde van diversificatie is niet eindeloos.	Zie ook de Verantwoording materiële onderwerpen voor de spreiding in 2024.
7. Kostenbewust	ABP is kostenbewust. Beleggingen moeten toegevoegde waarde hebben zodra we kosten maken.	Zie ook de Verantwoording materiële onderwerpen.
8. Beleggen in Nederland	ABP kan met haar beleggingen in Nederland direct impact hebben op het leven van haar deelnemers.	Zie ook de voorbeelden in dit jaarverslag.

De strategische asset-allocatie

Om een koopkrachtig en stabiel pensioen te kunnen bieden, verdeelt ABP het belegde vermogen over een combinatie van vastrentende waarden, aandelen en alternatieve beleggingen. Dit noemen we de strategische asset-allocatie. Elke beleggingscategorie draagt door haar specifieke kenmerken bij aan de beleggingsresultaten en zo aan het behalen van de ambitie van ABP. Het uitvoerend bestuur monitort de uitvoering van het strategische beleggingsbeleid en stuurt waar nodig bij.

Stategische gewichten (o.b.v. Strategisch Investment Plan)	**2024-2026**	**2022-2023**
Aandelen ontwikkelde landen	28,0%	27,0%
Aandelen opkomende landen	4,0%	7,0%
Aandelen	**32,0%**	**34,0%**
Vastgoed	10,0%	10,0%
Infrastructuur	7,0%	4,0%
Private Equity	6,0%	6,0%
Grondstoffen	4,0%	6,0%
Alternatieve beleggingen	**27,0%**	**26,0%**
Zakelijke Waarden	**59,0%**	**60,0%**
Staatsobligaties	10,0%	10,0%
Langlopende staatsobligaties	13,0%	13,0%
Bedrijfsobligaties	11,0%	11,0%
Obligaties opkomende landen	4,0%	6,0%
Hypotheken	2,0%	0,0%
Vastrentende Waarden	**40,0%**	**40,0%**
Overlay/Cash	**1,0%**	**0,0%**
Totaal belegd vermogen	**100,0%**	**100,0%**

Aandelenuniversum en indexbeleggen

In lijn met de beleggingsovertuigingen heeft ABP in het verslagjaar een eigen aandelenuniversum gecreëerd: op basis van eigen criteria hebben we 'belegbare' bedrijven geselecteerd. Dit zorgt voor een geconcentreerdere, maar nog steeds breed gespreide portefeuille met bedrijven die voldoen aan de insluitingscriteria van ABP. Het doel is om deze portefeuille eens in de twee tot drie jaar te evalueren en eventueel aan te passen.

Tot 2024 belegden we actief in aandelen ten opzichte van een algemene marktindex. In het verslagjaar, met een uitloop naar het eerste kwartaal van 2025, hebben we een wijziging doorgevoerd van actief beleggen naar grotendeels indexbeleggen voor de beleggingscategorie aandelen ontwikkelde landen. Gezien de omvang van de aandelenportefeuille was dit een grote verandering. In 2025 gaan we ook in andere liquide beleggingscategorieën het ABP-universum doorvoeren.

Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid aangescherpt

In maart 2024 is het duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid aangescherpt. We willen risico's van veranderingen in de wereld goed beheersen om goede beleggingsrendementen voor deelnemers in stand te houden. Ook willen we negatieve effecten van onze beleggingen voorkomen en waar dat kan financieel rendement combineren met maatschappelijk rendement. ABP focust zich in het beleid op twee grote transities: klimaat en biodiversiteit. Daarnaast vinden we het belangrijk dat bedrijven rekening houden met mensenrechten en dat ze een goed ondernemingsbestuur voeren. Dat zijn voor ABP voorwaarden voor goede beleggingen. Voor elk van deze thema's hebben we concrete doelen gesteld. Het overkoepelende doel van ons nieuwe beleid is dat we onze deelnemers een goed pensioen bieden in een leefbare wereld.

Resultaten klimaat

In 2024 is de CO_2 -uitstoot van de portefeuille met 39% gedaald ten opzichte van 2019. Verder had ABP eind 2024 € 25,3 miljard belegd in producten, bedrijven en projecten die bijdragen aan oplossingen voor de klimaattransitie, waarvan € 1,2 miljard in impactbeleggingen.

Nieuw beleid voor biodiversiteit

In het verslagjaar heeft ABP ook beleid vastgesteld voor biodiversiteit. We brengen de afhankelijkheden van de portefeuille van biodiversiteit in kaart om de risico's te beheersen. We willen een goed rendement voor onze beleggingen, maar streven er ook naar dat onze beleggingen vrijwel geen schade meer doen aan natuur en biodiversiteit. Tegelijkertijd willen we, waar dat kan, bijdragen aan herstel van natuur en biodiversiteit, door minimaal € 10 miljard in bedrijven en projecten te beleggen die bijdragen aan behoud en herstel van biodiversiteit in 2030.

Strengere criteria voor mensenrechten en goed bestuur

Op het gebied van mensenrechten hebben we in 2024 onze criteria aangescherpt om te beoordelen of bedrijven mensenrechten respecteren volgens internationale standaarden. Ook voor goed ondernemingsbestuur stellen we strengere eisen aan onder andere de onafhankelijkheid en diversiteit van het bestuur, beloningen en duurzaamheid.

Verbetering van de instrumenten
Om onze doelstellingen te bereiken, maken we gebruik van verschillende instrumenten. In 2024 hebben we die verder verbeterd.

Samenstelling portefeuille
We hebben in 2024 nieuwe randvoorwaarden voor de aandelenportefeuille doorgevoerd. We beleggen niet meer in elk bedrijf, maar hebben een 'mand' gemaakt van bedrijven die aan onze minimale criteria voor de vier thema's voldoen (zie de toelichting eerder in dit hoofdstuk). Ons engagement en stembeleid zullen zich specifieker richten op die bedrijven die voldoen aan de minimumeisen, waarvan we verbetering verwachten. Bij onvoldoende voortgang kunnen we de gesprekken met bedrijven intensiveren of gebruikmaken van ons stemrecht.

Engagement
In 2024 zijn we gestart met een nieuw engagementprogramma. Daarin maken we afspraken over hoe we met ondernemingen praten over hun strategie en de winstgevendheid en houdbaarheid op lange termijn. We intensiveren het engagement met bedrijven in sectoren met een hoge impact op klimaat en biodiversiteit, en met bedrijven die niet voldoen aan onze voorwaarden op het gebied van mensenrechten en goed bestuur. ABP voert daarnaast ook engagement met beleidsmakers, zoals bestuurders, volksvertegenwoordigers en toezichthouders, op lokaal, landelijk en Europees niveau. Dit doen we onder andere om draagvlak te vergroten of systeemrisico's te beperken die invloed op onze beleggingsportefeuille hebben, maar buiten onze directe invloedssfeer liggen.

Stemmen
In 2024 hebben we ons stembeleid aangepast om het beter uitvoerbaar te maken. Voor 2024 zijn de belangrijkste wijzigingen in het stembeleid:
- bedrijven moeten transparant zijn over hun klimaatstrategie en concrete plannen hebben om de opwarming van de aarde tot 1,5° Celsius te beperken (Klimaatakkoord van Parijs);
- bedrijven met een grote negatieve impact op biodiversiteit moeten een beleid hebben om die impact te verkleinen;
- bedrijven moeten goede systemen en processen hebben op het gebied van mensenrechten.

Impactbeleggen
Begin 2024 is ABP gestart met de implementatie van haar beleid voor impactbeleggen: dit is een nieuw instrument dat ABP inzet om positief bij te dragen aan oplossingen voor maatschappelijke problemen, door investeringen met een goed rendement/risicoprofiel. Denk aan het bouwen van betaalbare woningen in Nederland, investeringen in Nederlandse start-ups en scale-ups en investeringen in betrouwbare, betaalbare en duurzame energie in Nederland. ABP richt zich bij impactbeleggen met name op private markten, met een focus op de beleggingscategorieën: infrastructuur, real assets, private equity, alternative credits en vastgoed. Het doel is om in 2030 € 30 miljard te hebben geïnvesteerd in impactbeleggen. Daarvan wil ABP minimaal € 10 miljard beleggen in klimaatoplossingen en € 1 miljard in biodiversiteitsoplossingen. Ook wil ABP minimaal € 10 miljard aan impactbeleggingen in Nederland doen. In het verslagjaar zijn door deelname aan diverse initiatieven veel stappen gezet, die in de komende jaren verder hun beslag zullen krijgen.

Zo werd de gunning aan Noordzeker definitief om een windmolenpark te gaan bouwen op de Noordzee. Deze ontwikkeling is ondergebracht in een 'Special Purpose Vehicle', waarin ABP voor 50% deelneemt. Voor deze belegging zijn in 2024 de eerste aanloopkosten gemaakt met een beperkte financiële impact per balansdatum. Ook het partnerschap van ABP met Greystar om betaalbare huurwoningen in Nederland te bouwen was een mijlpaal in 2024; zie ook de pagina's hierna.

Meer informatie staat in de Verantwoording materiële onderwerpen.

Nieuwe impactbeleggingen in 2024

Met haar ambitie en schaalgrootte kan en wil ABP het verschil maken, waar mogelijk ook echt zichtbaar voor onze deelnemers. In 2024 kondigde ABP een aantal mooie impactinvesteringen aan.
Een daarvan zetten we hier in de spotlight.

Focus op 1.500 nieuwe huurwoningen in de Randstad

Eerste investeringen samenwerking ABP-Greystar

Focus op 1.500 nieuwe huurwoningen in de Randstad
In 2024 kondigde ABP de samenwerking aan met Greystar, dat internationaal actief is in het investeren, ontwikkelen en beheren van hoogwaardige woongebouwen. In Dutch Essential Housing Venture richten wij ons gezamenlijk op nieuwe, hoogwaardige én betaalbare nieuwbouwwoningen in de Randstad en andere grote steden. Van het aanbod heeft minstens twee derde een gereguleerde huurprijs in het middensegment. De doelgroep: starters, mensen met een middeninkomen en/of een essentieel beroep en gepensioneerden, onder wie deelnemers van ABP.

ABP heeft in 2024 een eerste investering aangekondigd van € 420 miljoen voor de ontwikkeling van circa 1.500 woningen. Het eerste project is al meteen in 2024 gestart: een wooncomplex met 780 hoogwaardige nieuwbouwappartementen in Leiden. In het najaar van 2024 werd al meteen een tweede project aangekondigd. In hartje Den Haag worden 560 betaalbare huurwoningen gebouwd, als onderdeel van project Waldorp Four. Het vinden van een betaalbare woning is een van de grote uitdagingen in Nederland, met name in de Randstad. Samen met het ervaren en gespecialiseerde Greystar ontwikkelt ABP nieuwe betaalbare woningen, die voldoen aan hoge duurzaamheidseisen. Daardoor worden energiekosten geminimaliseerd. Bovendien is er voldoende openbaar vervoer in de buurt aanwezig. Het doel is om zo de totale kosten van levensonderhoud aanzienlijk te verlagen.

Beleggen in huurwoningen is een goede, stabiele bron van rendement voor ABP. Tegelijkertijd kan ABP zo het verschil maken voor woningzoekenden, onder wie onze deelnemers.

Samen vooruit: **goed beleggen voor een goed pensioen**

Wie

Gabriëlle Krapels *(rechts)* is managing director Responsible Investments APG Asset Management. Haar fiduciaire team adviseert ABP over alle onderdelen van verantwoord beleggen. Daarnaast is APG betrokken bij de implementatie van het beleid, de monitoring, de rapportage en wat daarbij komt kijken.

Mart Keuning *(links)* is hoofd duurzaam en verantwoord beleggen bij ABP.

Wat

Gabriëlle en Mart werken nauw samen om het ABP-beleid voor duurzaam en verantwoord beleggen te bepalen en uit te voeren.

‘Pionieren voor goede risicomodellen en bruikbare data’

In 2024 heeft ABP haar nieuwe beleid voor duurzaam en verantwoord beleggen vastgesteld, in een intensieve samenwerking met APG.

Gabriëlle: ‘Aan de vaststelling van het nieuwe beleid Duurzaam en Verantwoord Beleggen gingen intensieve voorbereidingen vooraf. Mart en ik hebben elkaar veel gesproken en gezien, mijn team heeft ook aan tafel gezeten bij het bestuur van ABP. Alles om goed opgesteld te staan om de doelen van ABP te realiseren. In 2024 zijn we bij APG gestart met de implementatie, met “nieuwe” aandachtspunten als impactbeleggen en biodiversiteit, maar ook met het verder invullen van het klimaatbeleid en het optimaliseren van rapportages.’

Mart: ‘Willen wij een goed pensioen kunnen bieden, dan moeten we de risico’s van een veranderende wereld voor onze beleggingen goed beheersen. Als een bedrijf winst maakt, maar dat doet door grote milieuschade te veroorzaken, dan weet je dat het rendement op termijn onder druk zal komen te staan. We kijken dus: wat is houdbaar op de lange termijn? Is het risico aanvaardbaar? Als een belegging geen goed langetermijnrendement, een verantwoord risico en acceptabele kosten biedt, dan investeren we niet.’

Gabriëlle: ‘Elke belegging is dus het resultaat van weloverwogen, rationele keuzes. Hierin nemen we analyses mee over verwachte rendementen, het risicoprofiel, maar ook informatie over milieu, sociale omstandigheden en bestuurlijke aspecten. Je loopt onnodig extra risico’s als je deze informatie niet meeweegt in je beleggingsbeslissingen.’

Mart: ‘De wereld beïnvloedt onze beslissingen, maar andersom hebben investeringen van ABP ook invloed op de wereld. Daarom bestaat een deel van het belegde pensioengeld uit impactbeleggingen. Zoals de investeringen in huurwoningen die we in 2024 hebben aangekondigd.

Samen vooruit: goed beleggen voor een goed pensioen

‘Uiteindelijk is verantwoord beleggen ook gewoon boerenverstand risicobeheer’

Die leveren op de lange termijn een solide rendement, én ABP kan hiermee deelnemers zoals politiemensen en leraren helpen een betaalbare huurwoning te vinden.’

Gabriëlle: ‘Soms betreden we samen nieuwe paden. Zoals bij ontbossing – wat niet alleen slecht is voor natuur, biodiversiteit en klimaat, maar ook een beleggingsrisico vormt. Wat verstaan we precies onder ontbossing, en wanneer draagt een bedrijf daaraan bij? Wat accepteren we wel en niet? En hoe gaan we om met het feit dat er nog weinig data beschikbaar is? Dit soort vraagstukken onderzoeken, uitvinden en komen tot een werkbare en realistische aanpak kost tijd. Daarbij moet je ook eerlijk tegen elkaar kunnen en durven zijn. Zo houden we elkaar scherp om te bewaken dat wat we doen uiteindelijk bijdraagt aan een goed rendement voor deelnemers.’

Mart: ‘Dat is bij jullie in goede handen. Bij APG werken slimme mensen, die onder onze regie nadenken hoe we verantwoord beleggen voor de ruim drie miljoen deelnemers van ABP. Soms vergeet ik dat we twee organisaties zijn. Ik kan met jou alles bespreken, ook over onderwerpen waarbij we pas aan het begin staan van ons denken. Die openheid is volgens mij cruciaal voor een goed resultaat. Bovendien steek ik zelf veel op van de expertise die bij APG aanwezig is; het is leuk om van elkaar te leren. Uiteindelijk is wat wij doen ook gewoon boerenverstand risicobeheer. Dat hoort bij het zorgvuldig beleggen van pensioengeld van onze deelnemers, en dat moeten we ook hard kunnen maken. Zo werken we bijvoorbeeld aan een risicoraamwerk dat laat zien hoe duurzaam en verantwoord beleggen onze beleggingsrisico’s verkleint.’

Meerwaarde bieden voor deelnemers en werkgevers

Met communicatie op verschillende momenten en manieren geeft ABP deelnemers en werkgevers inzicht en overzicht in pensioen. We kijken daarnaast op welke manier ABP meerwaarde kan bieden. In het verslagjaar is onder andere een project gestart om onze zorgambitie voor keuzebegeleiding, naast onze zorgplicht, verder vorm te geven. In dit hoofdstuk lichten we de belangrijkste resultaten toe.

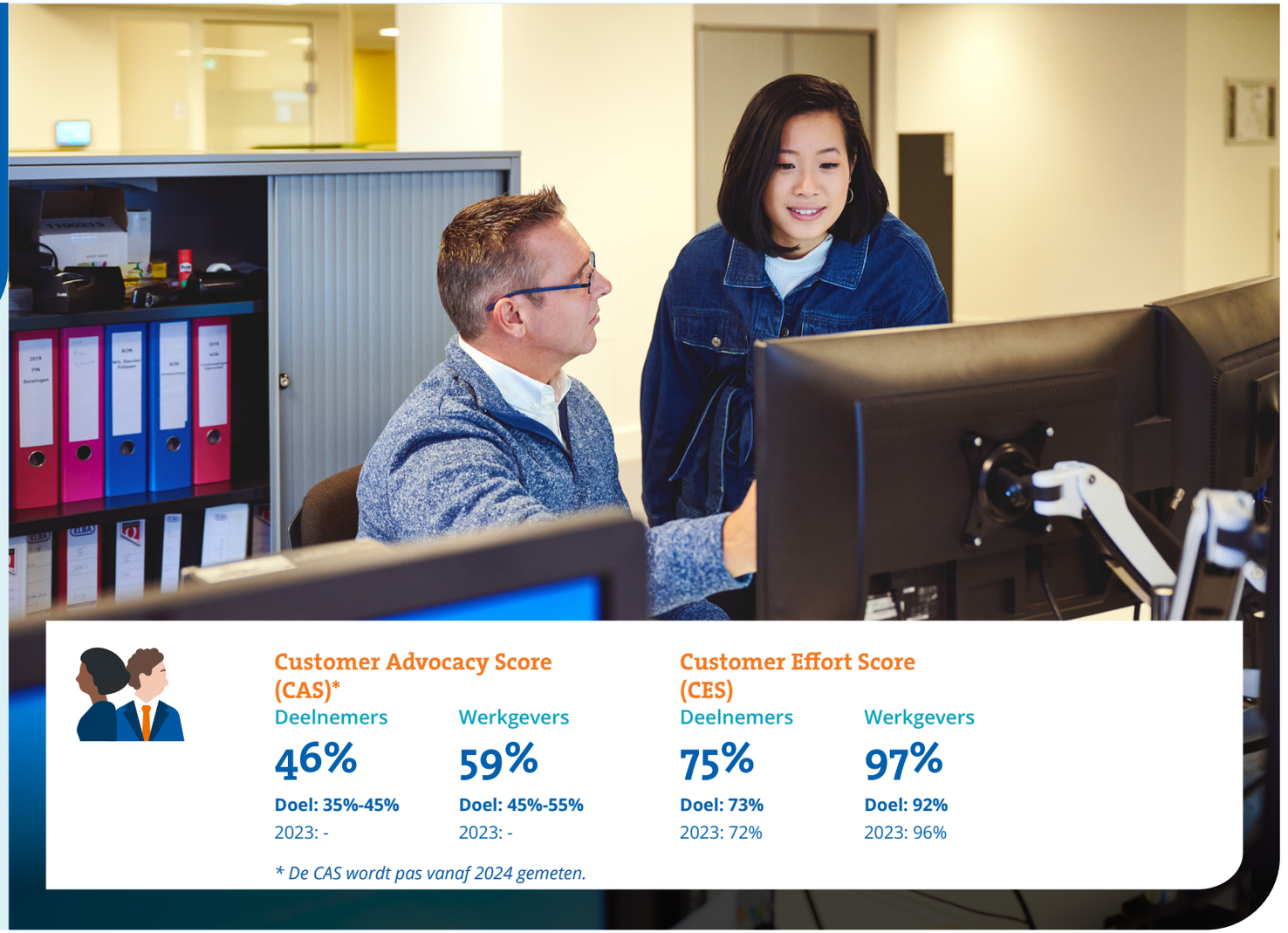

Strategische context

Definitie strategische pijler

Door inzicht, overzicht en handelingsperspectief in de financiële situatie bieden we meerwaarde voor deelnemers en werkgevers. Na de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling willen we meerwaarde bieden voor deelnemers door producten, diensten en keuzebegeleiding aan te bieden passend bij de vernieuwde pensioenregeling, waarbij onze collectiviteit slim wordt benut. Daarbij kijken wij ook hoe wij de synergie tussen ABP, deelnemers en werkgevers (ook onderling) kunnen faciliteren.

Bijbehorende materiële onderwerpen

- Inzichtelijk pensioen voor deelnemer en werkgever.
- Toekomstbestendigheid van het pensioenstelsel.

Customer Advocacy Score (CAS)*

Deelnemers	Werkgevers
46%	59%
Doel: 35%-45%	**Doel: 45%-55%**
2023: -	2023: -

Customer Effort Score (CES)

Deelnemers	Werkgevers
75%	97%
Doel: 73%	**Doel: 92%**
2023: 72%	2023: 96%

** De CAS wordt pas vanaf 2024 gemeten.*

Handelingsperspectief voor deelnemers

Naast het geven van inzicht en overzicht, vinden wij het belangrijk dat ABP deelnemers zoveel mogelijk aanvullende informatie geeft als aanvulling op hun handelingsperspectief. Pensioen maakt immers deel uit van hun hele financiële plaatje én toekomstplannen. In 2024 heeft ABP twee grote campagnes uitgevoerd om deelnemers te informeren:

- De waarde van pensioen, met als doel om deelnemers tussen 38 en 55 jaar te activeren om naar Mijn ABP te gaan;
- Wat je nu laat, merk je later, eveneens gericht op het activeren van deelnemers.

Aandacht voor financieel kwetsbare deelnemers

Met de doorlopende campagne van de Realitycheck heeft ABP in 2024 opnieuw aandacht besteed aan deelnemers die financieel kwetsbaar zijn; de e-learning die ABP binnen deze campagne aanbiedt, is in 2024 vaker gevolgd.

Uit intern onderzoek is gebleken dat er een groep deelnemers is die nooit het pensioen bekijkt. Dit gaat met name om deelnemers met een lager inkomen, en het zijn meer vrouwen dan mannen. In het verslagjaar heeft ABP een experiment gedaan met het inzetten van een chatbot, gebaseerd op AI, die met deze deelnemers het gesprek kan aangaan en hen aanzet om hun pensioen te gaan checken. Dit experiment voeren we zeer zorgvuldig uit: ABP zoekt naar vernieuwing en uitbreiding van haar diensten, maar dat moet wel verantwoord zijn. We kijken dus naar alle aspecten: technologische, juridische én ethische, en er wordt een risico-self-assessment uitgevoerd. Het experiment loopt nog.

Deelnemers kunnen sowieso snel en eenvoudig hun pensioen controleren in de laagdrempelige Pensioenchecker-app. Dat is een gezamenlijk initiatief van de Pensioenfederatie en Nederlandse pensioenfondsen, waaronder ABP. Gemiddeld werd deze app maandelijks circa 15.000 keer geraadpleegd.

In gesprek met jongeren over pensioen

In het verslagjaar zijn we verder gegaan met The Future Talks: gesprekken met jongeren om van hen te vernemen wat zij belangrijk vinden, welke vragen zij hebben over hun (financiële) toekomst en hoe pensioen hierin een rol kan spelen. Ook was er een aparte jongerendialoog over de evenwichtige belangenafweging met het oog op de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling.

Handelingsperspectief voor werkgevers

In het verslagjaar heeft ABP verschillende middelen ingezet om werkgevers aanvullende informatie te geven over pensioen. Doel daarvan is dat zij de arbeidsvoorwaarde pensioen voor hun medewerkers zo goed mogelijk kunnen invullen. Er zijn voorlichtende campagnes uitgevoerd, het aantal Pensioenambassadeurs is opnieuw uitgebreid en er waren fysieke en digitale bijeenkomsten. Als bestuur hebben wij ook deelgenomen aan het werkgeverspanel en aan de netwerkbijeenkomsten voor pensioenambassadeurs. Op zulke momenten krijgen wij waardevolle informatie van onze werkgevers, die ons helpen bij de verdere ontwikkeling van ons beleid.

Nieuwe initiatieven in 2024 waren een vernieuwd online Werkgeversjournaal, een LinkedIn-pagina voor werkgevers, een LinkedIn-pagina voor Pensioenambassadeurs en een campagne over duurzame inzetbaarheid van medewerkers met behulp van pensioen. De Werkgeversspiegel, waarin ABP voor werkgevers relevante data bundelt, is in 2024 verder ontwikkeld op basis van de behoefte van de gebruikers; hiervoor voert ABP regelmatig enquêtes uit. Daarnaast is er gewerkt aan een sectorspiegel voor de sociale partners; deze wordt naar verwachting in 2025 in gebruik genomen.

Wetgeving Bedrag ineens

Het wetsvoorstel Bedrag ineens is begin oktober 2024 aangenomen door de Tweede Kamer. Deze wet maakt het voor deelnemers die met pensioen gaan mogelijk om een deel van hun opgebouwde pensioen (tot maximaal 10%) in één keer op te nemen. De ingangsdatum van de wet is vooralsnog 1 juli 2026, maar dit kan nog worden opgeschoven. Het wetsvoorstel moet namelijk nog worden goedgekeurd door de Eerste Kamer en uitvoerders moeten voldoende tijd hebben om de wijziging voor te bereiden. ABP informeert deelnemers en werkgevers over de voortgang.

Keuzebegeleiding: zorgplicht geëvalueerd, principes zorgambitie vastgesteld

In 2023 is met het ingaan van de Wtp een nieuwe vorm van zorgplicht van pensioenfondsen van kracht geworden: pensioenfondsen moeten deelnemers keuzebegeleiding bieden. ABP heeft in 2022 en 2023 samen met APG een aanpak vastgesteld, die is vastgelegd in de processen. In 2024 is deze aanpak getoetst en verder ontwikkeld; zo is de verwerking van feedback verbeterd. Daarbij kijken we ook al vooruit, zodat ABP tijdens en na de overgang naar de nieuwe pensioenregeling ook blijft voldoen aan de (minimale) wettelijke eisen.

Vanuit onze rol als pensioenfonds, met onze specifieke expertise en mogelijkheden, willen wij onze deelnemers meer aanbieden op het gebied van keuzebegeleiding dan wat wettelijk minimaal verplicht is: ABP heeft ook een zorgambitie. In het verslagjaar zijn we gestart met een project om te onderzoeken hoe we invulling kunnen geven aan onze zorgambitie. Daartoe hebben we een aantal principes bepaald. Zo letten we onder meer op een evenwichtige invulling en uitvoering, met tijdige en proactieve informatie, waarbij we rekening houden met de verschillende deelnemersgroepen; bijvoorbeeld van ‘kwetsbaar’ tot financieel onafhankelijk en van jong tot oud. Op basis van deze uitgangspunten is beleid geformuleerd. Vanaf 2025 zullen we hier verder invulling aan geven. Daarbij kijken we niet alleen naar onze deelnemers, maar ook naar onze werkgevers. Zij kunnen immers een belangrijke rol vervullen in de keuzebegeleiding van onze deelnemers.

Meer informatie over deze onderwerpen staat in de Verantwoording materiële onderwerpen.

Collectief vertrouwen

In 2024 zijn sociale partners akkoord gegaan met het Transitieplan. In dit plan staan de afspraken met sociale partners over de nieuwe pensioenregeling en hoe ABP kan overgaan van de huidige naar de nieuwe situatie. Er zijn in het verslagjaar ook al grote stappen gezet in de volgende voorbereidende fase richting de voorgenomen overgang op 1 januari 2027.

Strategische context

Definitie strategische pijler

Samen met sociale partners bouwen we verder aan een goed pensioenstelsel, waarin solidariteit en verplichtstelling blijvend de kern vormen, en wij deelnemers en werkgevers centraal stellen. Wij willen het vertrouwen waarmaken door als groot pensioenfonds een actieve, centrale rol te spelen in de toekomstige ontwikkeling van de pensioensector en de samenleving. Daarbij kijken we naar verbreding van onze doelgroepen, passend bij maatschappelijke ontwikkelingen en verantwoordelijkheid.

Bijbehorende materiële onderwerpen

- Toekomstbestendigheid van het pensioenstelsel.

Reputatie bij belanghebbenden

SRI-score (1x per 2 jaar)

7,4

2023: -

Schaal van 0-10.

Vertrouwen in vernieuwde pensioenstelsel bij ABP deelnemers

Pensioenbarometer

4,3

2023: 0,5

Het vertrouwen bij de gemiddelde Nederlander ligt lager (-5,5).

Vertrouwen deelnemers in pensioenstelsel stijgt licht

Jaarlijks meet ABP het vertrouwen van deelnemers in het huidige en het vernieuwde pensioenstelsel. Het vertrouwen in beide stelsels is ten opzichte van 2023 iets gestegen; wel ligt het vertrouwen in het huidige pensioenstelsel nog steeds hoger. Dat is goed verklaarbaar, aangezien er nog geen ervaringen waren met het vernieuwde stelsel: ABP wil vanaf 1 januari 2027 overgaan, en de eerste fondsen gingen per 1 januari 2025 over.

Uit de meting van 2024 blijkt dat een groot deel van de deelnemers (90%) weet dat er een overgang komt naar het vernieuwde pensioenstelsel. Het percentage deelnemers dat het vernieuwde stelsel helemaal niet nodig vindt, is sinds juni 2024 gedaald.

In onze contacten met belanghebbenden en in de communicatie van ABP is het vergroten van het vertrouwen in pensioen en in ABP altijd een doelstelling; daar houden wij de komende jaren aan vast.

Vertrouwensindexen* van het huidige en vernieuwde pensioenstelsel, onder deelnemers van ABP

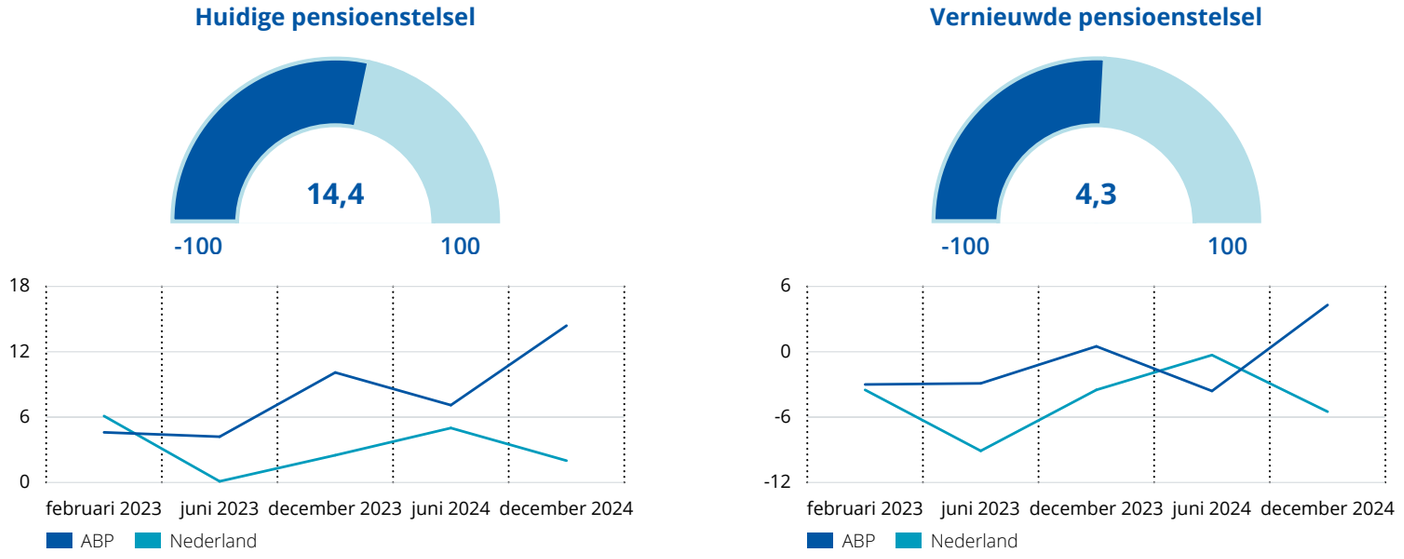

* *De vertrouwensindex wordt berekend aan de hand van een zevental stellingen over het huidige pensioenstelsel en een zevental stellingen over het vernieuwde pensioenstelsel. Daarbij wordt het percentage negatieve antwoorden afgetrokken van het percentage positieve antwoorden. De stellingen over het eigen pensioen en de stellingen over het pensioenstelsel in het algemeen krijgen een gelijk gewicht in de berekening. Dit resulteert in een vertrouwensindexcijfer tussen de -100 en 100.*

Transparantie in overgang naar vernieuwde regeling

Als bestuur doen wij er alles aan om de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling zorgvuldig en transparant uit te voeren, om draagvlak te creëren en het vertrouwen te vergroten. Dit doen we onder andere door inzicht te geven in hoe dit complexe proces verloopt.

Transitieplan definitief

Na intensieve voorbereidingen, waarbij heel constructief is samengewerkt met sociale partners, was in maart 2024 het Transitieplan in concept gereed. Na de uitvoering van het hoorrecht door de sociale partners en de positieve achterbanraadplegingen is dit plan definitief geworden; het Transitieplan en de samenvatting staan op de website van ABP. Sociale partners hebben vervolgens het officiële verzoek gedaan aan ABP tot opdrachtaanvaarding van de uitvoering van de nieuwe regeling en tot invaren.

Beoordeling van de evenwichtigheid

ABP beoordeelt of de vernieuwde pensioenregeling en de overgang haalbaar, evenwichtig en uitvoerbaar zijn en niet in strijd zijn met wet- en regelgeving. Daar zijn we volop mee bezig; naar verwachting ronden we dit begin 2025 af.

Veel aandacht voor datakwaliteit en IT

Voor het vertrouwen in en een zorgvuldige overgang naar de vernieuwde pensioenregeling is het van cruciaal belang dat de kwaliteit van de administratie en van de IT-systemen op orde is. Hieraan heeft ABP in het verslagjaar veel aandacht besteed. Meer hierover in het hoofdstuk Solide fundament.

Een cruciaal onderdeel is het uitvoeren van de gedetailleerde evenwichtigheidsbeoordeling van de overgang van de huidige naar de vernieuwde pensioenregeling en van de uitvoering van de vernieuwde pensioenregeling. Wij moeten als bestuur goed kunnen verantwoorden én kunnen uitleggen aan deelnemers en werkgevers waarom de nieuwe pensioenregeling uitvoerbaar, evenwichtig en verantwoord is. Hiertoe heeft ABP een evenwichtigheidskader vastgesteld.

Het voorgenomen besluit tot invaren zal voor advies aan het verantwoordingsorgaan worden aangeboden. Het verantwoordingsorgaan wordt zo goed mogelijk geïnformeerd. Voor ons als bestuur vervullen zij een belangrijke rol, met extra checks and balances. Nadat het proces van advisering door het verantwoordingsorgaan is afgerond en als aan alle toepasselijke voorwaarden is voldaan, kan het bestuur de opdracht van sociale partners aanvaarden en het verzoek tot invaren honoreren.

Het invaardossier, met veel documenten, waaronder het wettelijk communicatieplan en het implementatieplan, kan dan worden ingediend bij de toezichthouder(s).

Werken aan het Implementatieplan

ABP werkt samen met APG aan het Implementatieplan: hoe gaan we de vernieuwde pensioenregeling vertalen in processen en systemen? Voordat we het integrale Implementatieplan indienen bij toezichthouder DNB, leggen we eerst de afzonderlijke deelplannen voor. Dit noemen we partiële beoordelingen; DNB geeft hiervoor als het ware een krul met potlood. Het opstellen van de partiële beoordelingen, de afstemming met DNB en het opstellen van het integrale Implementatieplan is een intensief proces. Duidelijke plannen en een heldere structuur zijn cruciaal in een verandering met deze omvang en impact.

Verbinding tussen bestaand en nieuw

Met de zorgvuldige overgang van de bestaande naar de nieuwe pensioenregeling zijn we als het ware bezig om vanaf twee kanten een brug te bouwen. Daarbij monitoren wij als bestuur nauwlettend dat de twee delen uiteindelijk goed op elkaar gaan aansluiten. In het verslagjaar hebben wij die twee perspectieven - bestaand en nieuw - nog nadrukkelijker laten meewegen in in de processen en besluitvorming. Een voorbeeld daarvan is de verhoging van de pensioenen.

Maart
Voorgenomen invaarbesluit, concept implementatieplan & voorlopig wettelijk communicatieplan

Eind maart
Adviesaanvraag VO

Eind juni
Advies van VO

Oktober
Definitief invaarbesluit door bestuur, invaarmelding bij DNB met volledig invaardossier, opdrachtbevestiging naar Sociale Partners

Oktober – Maart/April
DNB beoordeling

1 Januari
Invaren

2025

2026

2e kwartaal
Voorbereiden transitiecommunicatie (onder voorbehoud van positieve DNB beoordeling)

Eind 2026
Definitief GO-bestuur en groen licht DNB

2027

Draagvlak creëren voor vernieuwde regeling

Voor deelnemers is de belangrijkste vraag van de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling: wat betekent het voor mij? Het lastige is dat ABP dat nu nog niet kan berekenen. Voor het bestuur is dit een dilemma dat onze voortdurende aandacht heeft. Deelnemers willen nu weten hoe het voor hen persoonlijk zit, maar voor die informatie is die informatie nodig die nu nog niet beschikbaar is. ABP kan deze berekeningen naar verwachting pas eind 2026/begin 2027 gaan maken. Dat is een lange periode die we moeten overbruggen. Daarbij komt dat het vertrouwen in instituties toch al onder druk staat. Het is onze verantwoording om juist bij te dragen aan vertrouwen en draagvlak te creëren. In 2025 gaan we daarom verder met het opstellen en delen van een begrijpelijke uitleg voor deelnemers, waarbij we tot aan het moment van overgaan steeds meer van algemeen naar persoonlijk kunnen gaan. Dit doen we aan de hand van het wettelijke communicatieplan, dat ABP in 2025 indient bij de toezichthouders AFM en DNB. Voor deelnemers is er een informatiedossier op de website, dat voortdurend wordt bijgewerkt; ABP blijft natuurlijk ook andere middelen inzetten.

Risicopreferentieonderzoek deelnemers

Met de vernieuwde pensioenregeling krijgen deelnemers hun eigen pensioenpot, naar verwachting vanaf 1 januari 2027. Om vast te stellen hoeveel risico zij willen én kunnen nemen met de beleggingen voor hun pensioen, heeft ABP een risicopreferentieonderzoek gedaan onder deelnemers. Dit is een verplicht onderdeel van de overgang naar het nieuwe stelsel. Een groot aantal deelnemers heeft meegewerkt aan dit onderzoek. Meer informatie hierover staat in de Verantwoording materiële onderwerpen en op de ABP-website.

Op basis van de uitkomsten is per leeftijdscohort de risicohouding vastgesteld voor de vernieuwde pensioenregeling. In lijn daarmee worden de financiële opzet en de strategische asset-allocatie bepaald. In het verslagjaar is gewerkt aan het invullen van deze onderdelen; de deelplannen zijn in oktober 2024 ingediend bij AFM en DNB voor een partiële beoordeling. Van beide toezichthouders hebben we feedback gekregen, die we verwerken in de definitieve indiening van het Implementatieplan.

Samenwerking is cruciaal

Voor de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling heeft ABP een grootschalig programma opgezet. In het verslagjaar is dit programma verder geprofessionaliseerd, onder andere met een nieuwe structuur en een heldere fasering in planvorming en uitvoering. De programma's die bij ABP en APG lopen, zijn hiermee nog beter op elkaar afgestemd. Hierdoor, en dankzij de wederzijdse betrokkenheid en drive, is de onderlinge samenwerking verbeterd.

Ook een goede samenwerking met sociale partners, het verantwoordingsorgaan, toezichthouders en andere stakeholders is onmisbaar om het vertrouwen te vergroten.

Als bestuur zoeken wij voortdurend naar een goede balans tussen enerzijds het informeren van en verantwoording afleggen aan onze belanghebbenden over de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling, en anderzijds het goed uitvoering geven aan de strategie van ABP en de dagelijkse operatie. Dit betekent onder andere dat wij de taken goed moeten verdelen; meer hierover staat in het Governance-hoofdstuk.

Samen vooruit: **op weg naar een vernieuwde pensioenregeling**

Wie

Jan Seton *(rechts)* is burgemeester van Borger-Odoorn in Drenthe. Als portefeuillehouder P&O zit hij in het College van Arbeidszaken van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. Vanuit die rol is hij afgevaardigde namens de werkgevers in de Pensioenkamer. In de Pensioenkamer is hij lid van de werkgeversdelegatie, namens ZPW (zelfstandig publieke werkgevers), waarin de werkgevers van de onderwijssectoren, decentrale overheden, universitair medische centra en onderzoeksinstellingen zijn vertegenwoordigd.

Peter Janssen *(links)* houdt zich als senior consultant pensioenzaken binnen ABP bezig met de ondersteuning van de Pensioenkamer en met actuariële onderwerpen als premie en jaarwerk.

Wat

Jan en Peter hebben elkaar in 2024 vaak gezien tijdens de intensieve voorbereidingen rondom de vernieuwde pensioenregeling.

‘We hebben het aangedurfd om te denken vanuit het standpunt van de ander’

Na een intensieve aanloop zijn in 2024 de sociale partners in de Pensioenkamer akkoord gegaan met het Transitieplan. Daarmee zijn de voorbereidingen van de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling weer een belangrijke stap verder gebracht.

Jan: ‘Toen ik in 2022 bij de Pensioenkamer kwam, waren de voorbereidingen rondom de Wet toekomst pensioenen al in volle gang. Voor mij was het allemaal nieuw. Ik wist wel iets van pensioen, maar dit ging meteen vol de diepte in. Vanaf 2023 hebben we met de Pensioenkamer in verschillende werkgroepen het hoofdlijnenakkoord voorbereid. Dit akkoord vormde de basis voor het Transitieplan, dat in 2024 definitief is goedgekeurd door de Pensioenkamer. Jij had in dit hele proces een bijzondere rol, Peter. Je hebt steeds geholpen om ons vanuit het totaalbeeld inzicht en doorzicht te geven en verbindingen te leggen.’

Peter: ‘Binnen ABP heb ik best een bijzondere positie. Ik was nauw betrokken bij jullie als sociale partners in mijn rol als ondersteuning van de Pensioenkamer, en ik ben in dienst van ABP. In de gesprekken tussen het bestuur en de Pensioenkamer over de nieuwe pensioenregeling kon dat soms best wat schuren. Bijvoorbeeld als het ging om bepaalde wensen en uitvoerbaarheid. Op die momenten heb ik extra tijd gestoken in informeel overleggen, om lijntjes bij elkaar te brengen. Zo groeide het begrip voor elkaars standpunten.’

Jan: ‘We hebben het aangedurfd om te denken vanuit het standpunt van de ander. In de driehoek vakbonden, werkgevers en ABP deden we dat allemaal. Vanaf dag één hebben we heel nauw samengewerkt, met het idee: we moeten eruit komen en we komen er samen uit. Dat was het vertrekpunt. En dat kan alleen als je investeert in de verhoudingen. Het piepte en kraakte weleens, maar de sfeer bleef goed en constructief.’

Samen vooruit: op weg naar een vernieuwde pensioenregeling

‘Met het Transitieplan hebben we iets goeds neergezet’

Peter: ‘Zo zie ik het ook. Iedereen heeft moeten schuiven om er samen uit te komen. Daarnaast heeft de Pensioenkamer bijvoorbeeld een aantal gesprekken gehad met het verantwoordingsorgaan van ABP, om bepaalde standpunten nader toe te lichten. Dat gebeurt gewoonlijk nooit.’

Jan: ‘Er is hard gewerkt aan het Transitieplan, en ik heb goede hoop dat ook het verantwoordingsorgaan van ABP en DNB zien dat we met elkaar iets goeds hebben neergezet. Het gaat ook echt ergens over. ABP is een miljardenfonds, dat een goed pensioen regelt voor miljoenen deelnemers. Het bestaande stelsel wordt nu ineens gezien als heilige graal, maar dat is het niet. Kijk alleen maar naar het feit dat ABP lange tijd de pensioenen niet heeft kunnen verhogen. Het is goed dat de regeling wordt gemoderniseerd – dat past ook in de snel veranderende arbeidsmarkt – mét behoud van de solidariteit.

Zelf heb ik niet alleen ontzettend veel geleerd over pensioen, maar ik heb ook aan den lijve gezien hoe waardevol ouderwets polderen is. Elkaars standpunten respecteren, kijken waar de ruimte zit, rekening houden met de echte “no go’s” van de ander. Geduld tonen om dingen uit te leggen – wat Peter steeds heeft gedaan – ook als de klok tikt. Die ervaring kan ik ook in andere situaties gebruiken.’

Peter: ‘De komende tijd moeten we samen onder andere de vragen vanuit DNB zorgvuldig beantwoorden. En in 2025 gaan we het concept-pensioenreglement opstellen. Dat moet niet alleen juridisch helemaal kloppen, het moet ook voor werkgevers, werknemers en ABP begrijpelijk en eenduidig uitlegbaar zijn. In dat proces kunnen er zaken naar voren komen die aanvullende besluitvorming van de Pensioenkamer vragen. We zullen elkaar dus nog regelmatig opzoeken.’

Solide fundament

Om de huidige pensioenregeling goed te kunnen uitvoeren en de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling zorgvuldig voor te bereiden, hebben we een solide basis nodig. In het verslagjaar is die basis verder versterkt. Ook ons risicomanagement en onze governance maken deel uit van het solide fundament van onze organisatie. Daarover leggen we verantwoording af in twee aparte hoofdstukken hierna.

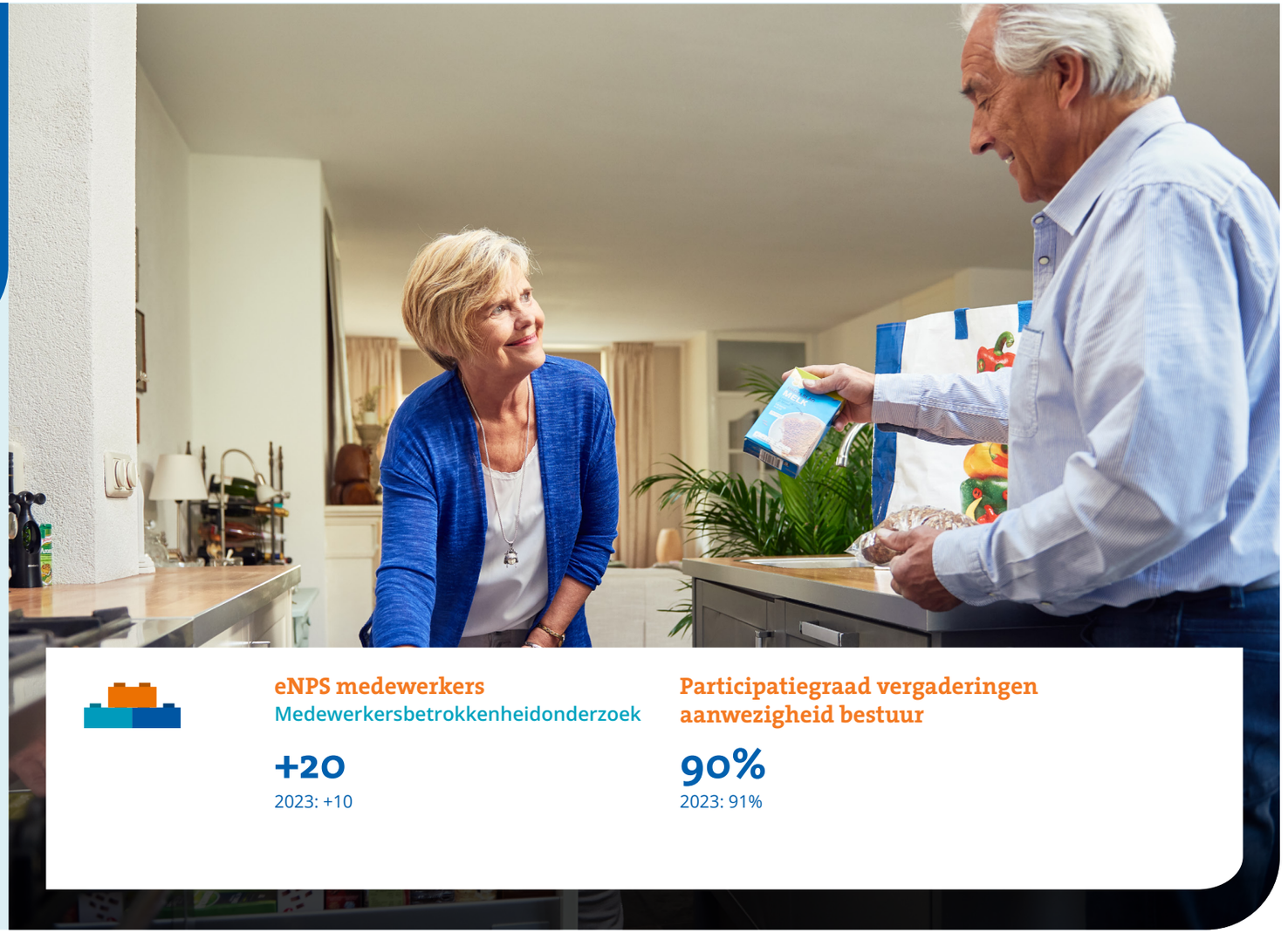

Strategische context

Definitie strategische pijler

ABP zorgt voor een succesvolle transitie naar de nieuwe pensioenregeling, binnen de gestelde uitgangspunten en kaders. We gaan voor een excellente deelnemer- en werkgeverbediening en -beleving vanuit het principe dat de deelnemer centraal staat. Dat willen we doen tegen de laagst mogelijke kosten. Wij staan voor professioneel, goed bestuur van het fonds, in samenwerking met bewust geselecteerde partners.

Bijbehorende materiële onderwerpen

- Betrokken en duurzaam inzetbare medewerkers.
- Goed bestuur, bedrijfsethiek en transparantie.
- Digitale veiligheid en privacy.

eNPS medewerkers
Medewerkersbetrokkenheidonderzoek

+20
2023: +10

Participatiegraad vergaderingen aanwezigheid bestuur

90%
2023: 91%

Ontwikkeling van de organisatie

Met alle grote uitdagingen waar ABP voor staat, willen we zorg dragen voor een robuuste en wendbare organisatie, die een duidelijke regierol kan vervullen in de uitbestede activiteiten. Tegelijkertijd willen we aantoonbaar en navolgbaar in control zijn om transparant verantwoording te kunnen afleggen aan diverse belanghebbenden. Tegen die achtergrond hebben we in het verslagjaar de organisatie doorontwikkeld. Een van de concrete veranderingen die hiertoe zijn doorgevoerd, is het verder expliciteren van de werkzaamheden onder de voorzitter van het uitvoerend bestuur. Deze lijn bestaat nu uit Strategie, Communicatie, Public affairs, Bedrijfsvoering (Beheerste bedrijfsvoering, Finance & IT ABP, Secretariaat), Bestuurssecretariaat, Legal & Regulatory Affairs, Mens & Organisatie en Regie op uitbesteding. In 2024 groeide het aantal medewerkers van ABP van 45 naar 54.

Visie op uitbesteding herijkt

In 2024 heeft het bestuur, in nauwe samenspraak met het bestuur van APG, de eerste schetsen opgesteld voor de strategie 2030. Daarbij hebben we onze visie op de uitbesteding herijkt. Meer hierover staat in het hoofdstuk over onze missie, visie en strategie.

Versterking regiefunctie beleggingen

Om de regiefunctie van ABP in de uitvoering van het strategische beleggingsbeleid te versterken, is in overleg met het verantwoordingsorgaan besloten om voor de mandatering meer verantwoordelijkheden 'in eigen huis' te organiseren. Dit betekent dat ABP een bepaald deel van de fiduciaire advisering niet meer uitbesteedt aan APG. In 2024 is hiervoor de teamstructuur vastgesteld: de afdeling Beleggen bestaat uit een team dat zich bezighoudt met de strategie en twee teams die zich bezighouden met de mandaatverstrekking aan APG (een team voor publieke markten en een team voor private markten). Het verantwoordingsorgaan heeft hierover positief geadviseerd (bij de vaststelling van de SLA 2025). De nieuwe structuur wordt in 2025 operationeel.

Beheerste en integere bedrijfsvoering

Kader en ambitie vastgesteld

Het algemeen bestuur heeft in het verslagjaar het Kader voor een beheerste en integere bedrijfsvoering vastgesteld. Hierin staan de doelstellingen en uitgangspunten die ABP hanteert voor haar beheerste en integere bedrijfsvoering, waarbij vijf volwassenheidsniveaus worden onderscheiden. Het uitvoerend bestuur, de sleutelfunctiehouders, de auditcommissie en het intern toezicht gebruiken deze doelstellingen en beleidsuitgangspunten bij de besluitvorming, de verantwoording en de advisering over en het toezicht op de beheerste en integere bedrijfsvoering binnen ABP. Belangrijke elementen van het kader zijn het risicobeheer en het procesbeheer van ABP.

Risicobeheer

Met behulp van het kader kan de volwassenheid van de bedrijfsvoering, waaronder het risicobeheer van ABP, worden gemeten en gemonitord. Het bestuur heeft in het verslagjaar de ambitie en het groeipad voor de volwassenheid van het risicobeheer van ABP vastgesteld. De ambitie is om op het moment van overgaan naar de vernieuwde pensioenregeling niveau 4 ('effectief en meetbaar') te hebben gerealiseerd; niveau 5 is het hoogste niveau.

In het hoofdstuk Hoe ABP risico's beheerst staan de stappen die ABP in 2024 heeft gezet in de doorontwikkeling van het risicobeheer.

Procesbeheer

Daarnaast heeft ABP het procesbeheer doorontwikkeld. In 2024 zijn de belangrijkste processen beschreven, waaronder het proces van beleidsontwikkeling, de besluitvorming daarover en de processen waarin ABP de regie voert op de uitbestede werkzaamheden. Er is gekeken wat de belangrijkste risico's zijn van ABP en er zijn generieke beheersmaatregelen geformuleerd, die worden toegepast om de risico's van deze processen te beheersen. Onderdeel van het procesbeheer is ook dat wij de effectieve werking van deze beheersmaatregelen vaststellen en het uitvoerend bestuur daarover informeren.

Volwassenheidsmeting eind 2024

Het intern toezicht en de auditcommissie, die het intern toezicht adviseert, hebben in 2024 kennisgenomen van de ontwikkeling dat de gerealiseerde volwassenheid op het groeipad ligt. ABP voert daarover periodiek een meting uit. Interne audit heeft vastgesteld dat ABP eind 2024 op volwassenheidsniveau 2 zat ('herhaalbaar en informeel').

Regie op uitbesteding

Ook voor uitbestede werkzaamheden wil ABP aantoonbaar in control zijn. Dan gaat het om het kernproces van de pensioenuitvoering, de dienstverlening aan deelnemers en werkgevers, en vermogensbeheer via beleggingsmandaten. ABP draagt zorg voor een systematische analyse van de risico's die samenhangen met de uitbesteding van deze werkzaamheden. ABP maakt deze periodieke risicoanalyse op het niveau van de eigen organisatie als geheel en op het niveau van de onderscheiden bedrijfsonderdelen. In het kader van de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling zijn de

Aandacht voor diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid

In het verslagjaar heeft het bestuur het in 2023 vastgestelde diversiteitsbeleid aangescherpt. In dit beleid besteden we niet alleen aandacht aan diversiteit, maar ook aan inclusie, gelijkwaardigheid en sociale veiligheid. Om te weten hoe onze medewerkers die aspecten ervaren, worden in het jaarlijkse medewerkersbetrokkenheidsonderzoek vragen gesteld over deze onderwerpen. We zien een positieve ontwikkeling en zullen dit blijven volgen. Meer hierover in het hoofdstuk Governance en in de Verantwoording materiële onderwerpen.

risico's nogmaals geïdentificeerd en gewaardeerd, en zijn de beheersmaatregelen beschreven.

In het uitbestedingsbeleid van ABP staan de voorwaarden waaronder uitbesteding plaatsvindt. In de overeenkomsten met onze uitbestedingspartners is geregeld welke werkzaamheden aan hen worden uitbesteed. Hierin staan sluitende afspraken die onder meer gaan over de verstrekte opdracht, de informatie-uitwisseling die daarvoor plaatsvindt en het feit dat ABP gebruik kan maken van door hen verstrekte risicoanalyses en assurances.

Duurzame inzetbaarheid medewerkers

In 2024 heeft ABP gefocust op de duurzame inzetbaarheid van medewerkers aan de hand van drie hoofdthema's:

Bouwen aan de organisatie

Met employer branding, een goede onboarding en aandacht voor ontwikkeling en vitaliteit willen we vakkundige en vitale medewerkers binden en boeien. Jaarlijks wordt de HR-cyclus gevolgd: naast kort frequente overleggen voeren leidinggevende en medewerker twee keer per jaar een ontwikkelgesprek. Tijdens dit gesprek wordt stilgestaan bij het werkplezier, de werk/privébalans en de ontwikkeling van de medewerker. Daarnaast wordt er twee keer per jaar een zogeheten ontwikkeltafel georganiseerd. Dit is een bijeenkomst waarbij leidinggevenden samen met HR de prestaties en ontwikkeling van alle medewerkers bespreken. Gezamenlijk stellen zij de individuele en collectieve ontwikkelmogelijkheden en interventies vast op het gebied van talent- en competentieontwikkeling, carrièreplanning, promoties, onderpresteren en discretionair verhogen. ABP investeert structureel in de ontwikkeling van medewerkers met trainingen en opleidingen.

Plezierig en effectief samenwerken

We creëren een plezierige en veilige werkomgeving, waarin aandacht is voor veranderkracht. Bijvoorbeeld door een continue dialoog over groei en ontwikkeling, leiderschapsontwikkeling en feedback geven.

Stroomlijnen van HR-processen

De HR-processen zijn zo georganiseerd dat deze duidelijk en toegankelijk zijn voor medewerkers en leidinggevenden. In 2024 is meer functionaliteit binnen het personeelsinformatiesysteem in gebruik genomen, waarmee meer zelfservice voor medewerkers mogelijk wordt. Ook geeft dit meer stuurinformatie over de personele bezetting binnen ABP.

Cultuur en gedrag

In 2024 is aandacht besteed aan cultuur en gedrag binnen de organisatie. Onze inspanningen zijn gericht op het versterken van vertrouwen en verantwoordelijkheid, het bevorderen van een open dialoog en samenwerking, en het stimuleren van betrokkenheid en groei. Ook in de komende jaren blijven we investeren in leiderschaps- en teamontwikkeling. Daarbij maken we gebruik van verschillende instrumenten en methoden (Insights Discovery, Lencioni etc.) om te bouwen aan onze organisatiecultuur en het vergroten van de teameffectiviteit. Daarbij zetten we in op het creëren van een werkomgeving waarin iedereen zich vrij voelt om zichzelf te zijn en bij te dragen aan onze gezamenlijke doelen en de strategische doelen van ABP.

Medewerkersbetrokkenheidsonderzoek

Het jaarlijkse medewerkersbetrokkenheidsonderzoek (MBO) in 2024 liet zien dat de bevlogenheid van onze medewerkers verder is gegroeid. Ook is de waardering voor het management nog steeds hoog. Maar medewerkers ervaren wel meer werkdruk dan het jaar ervoor, en ook feedback geven blijft een punt van aandacht. We voeren het MBO uit om inzicht te krijgen in hoe medewerkers het werken bij ABP ervaren. De uitkomsten gebruiken we om verbeteringen in gang te zetten en successen te vieren.

OR van start gegaan

Vanwege de groei van de organisatie zijn in oktober 2024 verkiezingen geweest voor de nieuw te installeren ondernemingsraad. In november 2024 is de ondernemingsraad gestart. De komende tijd investeren wij in de ontwikkeling van de ondernemingsraad door middel van training en opleiding en werken wij gezamenlijk met de ondernemingsraad aan de verdere inrichting en uitvoering van hun rol. De samenstelling van de ondernemingsraad is te vinden in de Personalia.

Meer informatie staat in de Verantwoording materiële onderwerpen.

Bericht van de ondernemingsraad

Na de verkiezingen in oktober 2024 is de ondernemingsraad van ABP in november 2024 officieel van start gegaan. Wij zijn begonnen met een opleidingsronde, waarbij we onze kennis en vaardigheden hebben versterkt om onze rol zo goed mogelijk te vervullen. Ook hebben we eind 2024 de structuur van de ondernemingsraad bepaald. Begin 2025 hebben we uitgebreid gesproken met de afdeling Mens & Organisatie. Een nadere kennismaking met bestuursleden staat ook gepland voor 2025.

De ondernemingsraad is de spreekbuis voor en behartigt de belangen van collega's op het gebied van arbeidsvoorwaarden, cultuur, werkklimaat, bedrijfseconomische en sociale onderwerpen. Door advies en instemming kunnen we invloed uitoefenen op de bedrijfsvoering. Daarnaast zijn we gesprekspartner voor het bestuur en HR. Op deze manier wil de ondernemingsraad bijdragen aan het goed functioneren van de organisatie. We doen dat aan de hand van een jaarkalender en door regelmatig het net op te halen bij de achterban.

Namens de ondernemingsraad,
Martin Wezenaar, voorzitter

Datakwaliteit en IT

Voor datakwaliteit, IT en digitalisering heeft ABP een regierol; de daadwerkelijke inrichting, uitvoering en het beheer van de systemen zijn belegd bij APG. ABP stuurt APG hierin aan en we voeren projecten uit in nauwe onderlinge samenwerking.

Voortgang datakwaliteit

ABP werkt al jaren aan het verhogen van de datakwaliteit met het oog op het verbeteren van onze dienstverlening. We zorgen ervoor dat data die nieuw binnenkomt, wordt gecontroleerd op juistheid en volledigheid. Daarnaast wordt actief gezocht naar afwijkingen of onjuistheden in de bestaande administratie, om die te herstellen. Ten slotte wordt er continu gewerkt aan het schoonhouden van data. In 2023 hebben we deze onderdelen samengevoegd in één Integraal Datakwaliteitsplan, dat is gebaseerd op onze eigen kwaliteitseisen en de richtlijnen van DNB en de Pensioenfederatie. In het verslagjaar is er verder uitvoering gegeven aan dat plan. Met het herstellen van data ligt ABP op schema om dit vóór de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling gereed te hebben.
Voor een deel van onze administratie zijn wij afhankelijk van de gegevens die het UWV met ons deelt. Daarom volgen wij de actuele problemen bij het UWV op de voet. Als er fouten in de aangeleverde data zitten die ook gevolgen hebben voor de pensioenuitkering van ABP-deelnemers met een WIA-uitkering, kunnen daaruit nog herstelacties volgen voor het arbeidsongeschiktheidspensioen van ABP.
In 2024 is ook veel aandacht besteed aan datakwaliteit binnen vermogensbeheer. Waar de focus eerder lag op de belangrijkste data-elementen voor beleggingsverantwoording, ligt deze nu op de kwaliteit van data die nodig is voor duurzaam en verantwoord beleggen (ESG-data). Om het datamanagement verder te versterken, is in 2024 bij APG een toegewijd team gestart (APG Data Office). Hierdoor kan ABP beschikken over kwalitatief betere data van het vermogensbeheerproces.

IT

Aandacht voor informatiebeveiliging en digitale weerbaarheid

Met een steeds digitaler wordende samenleving en het voortdurend hoge niveau van cyberdreiging besteedt ABP veel aandacht aan digitale veiligheid en bescherming van data van deelnemers, werkgevers en de eigen organisatie. Ook op dit vlak werken we nauw samen met APG. Het beleid, onder meer op het gebied van cybersecurity en informatiebeveiliging, en de bijbehorende maatregelen worden op continue basis geëvalueerd en verbeterd. Daarnaast wordt de effectiviteit van de maatregelen periodiek getoetst.

Bouwen aan nieuwe systemen

Voor de overgang naar en administratie van de vernieuwde pensioenregeling moeten nieuwe systemen worden opgezet en in gebruik worden genomen. In lijn met het integrale plan voor datakwaliteit is hiervoor in 2024 ook een integraal Wtp-IT-plan opgesteld. Het voordeel is dat op 1 januari 2025 al twee fondsen invaren die ook hun pensioenuitvoering hebben ondergebracht bij APG. De processen en systemen van deze twee fondsen zijn gelijk aan het fundament van ABP; deze worden dus al eerder in de praktijk getest. Ook de uitvoering van het Wtp-IT-plan ligt op schema.

Voldoen aan nieuwe wet- en regelgeving digitalisering

In het verslagjaar heeft ABP een kader opgesteld voor AI, in lijn met de Europese AI Act. In 2024 hebben ABP en APG ook veel tijd en aandacht besteed aan de vernieuwde wet- en regelgeving van DORA. In 2025 zal nog moeten worden geïnvesteerd om volledig en blijvend aan alle eisen te kunnen voldoen.

Fiscaal beleid

Uit het jaarlijkse deelnemersonderzoek van ABP over duurzaam en verantwoord beleggen blijkt dat deelnemers opmerkelijk veel belang hechten aan het fiscale beleid van ABP. Zij vinden het belangrijk dat ABP haar verantwoordelijkheid neemt om fiscaal verantwoord gedrag te bevorderen bij de bedrijven waarin ABP investeert. ABP doet dit niet alleen om een bijdrage te leveren aan een leefbare wereld waarin deelnemers kunnen genieten van hun pensioen, maar ook om (fiscale) risico's in de portefeuille te kunnen beheersen.

Meewerken aan FASTER

In 2024 heeft ABP belangrijke stappen gezet op het gebied van de Europese FASTER-richtlijn, die is gericht op snellere en eenvoudigere procedures voor bronbelasting. Zo heeft ABP een comment letter ingediend bij de Europese Commissie, naar aanleiding waarvan ABP door de Europese Commissie is uitgenodigd om te participeren in een van de werkcommissies die zich bezighouden met de uitwerking en implementatie van het voorstel.

Aansluiting fiscaal beleid bij beleid duurzaam en verantwoord beleggen

Ook zijn stappen gezet om het fiscale beleid van ABP te herijken. Belangrijk aspecten van het fiscale beleid zijn transparantie en rapportage. Hiervoor is een vergelijking gemaakt van verschillende rapportagestandaarden, waarbij de fiscale rapportagestandaard Global Reporting Initiative 207: Tax 2019 als inspiratiebron is gebruikt. Deze vergelijking gebruiken we als input in de samenwerking met de OESO en andere internationale beleidsorganisaties, om te komen tot verdere harmonisering van fiscale rapportagestandaarden.

ABP heeft de ambitie om met haar fiscale beleid aan te sluiten bij het nieuwe beleid voor duurzaam en verantwoord beleggen. Dit is nog niet gangbaar in de markt. Het rapporteren over fiscaliteit in het kader van bestuur (Governance) gebeurt wel, maar het merendeel van de bedrijven in de ABP-portefeuille rapporteert nog niet in detail over fiscale componenten op het gebied van klimaat (Environment) en maatschappij (Social). Als sommige bedrijven dat al wel doen, is de vergelijkbaarheid van data onvoldoende doordat er nog geen uniforme rapportagestandaard of methode beschikbaar is. Toch heeft ABP de ambitie om te onderzoeken of en hoe inzichtelijk kan worden gemaakt dat fiscaal beleid bijdraagt aan duurzaamheidsdoelstellingen zoals klimaat of mensenrechten.

Tax Contribution-rapportage

Ten slotte publiceert ABP over 2024 voor het eerst een Tax Contribution-rapportage, in samenwerking met APG. Hiermee geven we inzicht in de belastingen die ten laste van ABP worden ingehouden of afgedragen, of waarvoor ABP zelf een inhoudingsverplichting heeft. In de rapportage maken wij een onderscheid tussen de belastingen met betrekking tot de pensioenuitkeringen aan onze deelnemers, onze beleggingen en onze eigen bedrijfsvoering. Deze rapportage willen we de komende jaren stapsgewijs uitbreiden. De beschikbaarheid van sommige data-elementen is daarbij een uitdaging.

Hoe ABP risico's beheerst

Om het volwassenheidsniveau van het risicomanagement van ABP te verhogen, zijn er in het verslagjaar verbeteringen doorgevoerd in ons risicomanagement. In dit hoofdstuk lichten we dat verder toe, waarbij we ook aandacht besteden aan een aantal thema's die in 2024 belangrijk waren.

Hoe ons risicomanagement eruitziet

Het risicomanagement van ABP bestaat uit zes bouwstenen, die met elkaar in verbinding staan.

Governance en organisatie

ABP maakt voor haar risicomanagement gebruik van het *three lines*-model; deze opzet is in 2024 niet veranderd. Er zijn wel verbeteringen doorgevoerd.

Eerste lijn

Het uitvoerend bestuur is verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken en de identificatie, beoordeling en beheersing van de risico's die bij de activiteiten van ABP horen.

Tweede lijn

De sleutelfunctiehouder actuarieel, de sleutelfunctiehouder risicobeheer en de compliance officer hebben een onafhankelijke positie en zijn verantwoordelijk voor het bieden van tegenwicht aan de eerste lijn. De sleutelfunctiehouder risicobeheer geeft een onafhankelijk oordeel over de doelmatigheid en doeltreffendheid van het risicobeheer van ABP.

Derde lijn

De sleutelfunctiehouder interne audit laat audits uitvoeren, controleert of het samenspel tussen de eerste en tweede lijn correct functioneert en geeft een objectief, onafhankelijk oordeel naar aanleiding van de audits.

Overlegstructuur

ABP heeft het risico- en compliance-comité opgericht om werkafspraken te maken. Dat is het periodieke overleg van de voorzitter van het uitvoerend bestuur met de sleutelfunctiehouder risicobeheer en de compliance officer. Elk kwartaal is er overleg tussen de drie sleutelfunctiehouders en de compliance officer.

Het uitvoerend bestuur overlegt ook regelmatig met de sleutelfunctiehouders en de Chief Financial & Risk Officer van APG. Verder hebben de tweede en derde lijn van ABP regelmatig overleg met de tweede- en derdelijnsfuncties van APG. Daarnaast is er jaarlijks overleg van het uitvoerend bestuur, de sleutelfunctiehouders en de externe accountant van ABP met DNB.
Het integrale risicobeeld wordt op kwartaalbasis met het algemeen bestuur besproken.

Cultuur en gedrag

Cultuur en gedrag zijn belangrijke pijlers in succesvol risicomanagement. Het bestuur speelt een cruciale rol in het bevorderen van een alerte en open cultuur en fungeert als voorbeeld in verantwoord en integer gedrag. ABP heeft cultuur en gedrag ook als specifiek thema opgenomen in de herijkte risicotaxonomie. In het verslagjaar is het project Risicocultuur uitgevoerd. De uitkomsten van deze inventarisatie, positieve aspecten en verbeterpunten, worden samen met de uitkomsten van het medewerkersbetrokkenheidsonderzoek verwerkt in een plan van aanpak om gericht te werken aan gedrag en cultuur met leiderschaps- en teamontwikkeling en individuele ontwikkeling.

Risicostrategie en -bereidheid

In het verslagjaar zijn de risicoprincipes, die ABP in alle activiteiten hanteert, aangescherpt naar vijf principes.

- Wij maken bij risicobeheersing een onderscheid tussen risico's die strategisch worden opgezocht en risico's die ontstaan doordat het pensioenfonds haar kerntaken uitvoert.
- Wij streven naar een cultuur waarin risicobeheersing tot zijn recht komt en we bepalen als bestuur door middel van ons gedrag de 'toon aan de top'.
- Een adequate risico-inschatting dient ten grondslag te liggen aan besluitvorming.
- Risicomanagement is een onlosmakelijk onderdeel van de primaire processen.
- Bij het nemen van beheersmaatregelen houden wij rekening met het proportionaliteitsprincipe.

Nieuwe risicotaxonomie vastgesteld

In het verslagjaar is de risicotaxonomie van ABP herijkt. Er is gekozen voor een risicotaxonomie die aansluit bij de bestuurlijke beleidscyclus en daardoor actief gebruikt kan worden in het besluitvormingsproces. Het bestuur hanteert de risicotaxonomie als een middel om gestructureerd tot een overzicht te komen van risico's die mogelijk een effect hebben op het al dan niet behalen van de strategische ambities van het fonds. De eerste en tweede lijn bespreken periodiek de actuele ontwikkelingen van de betreffende risicobeelden.

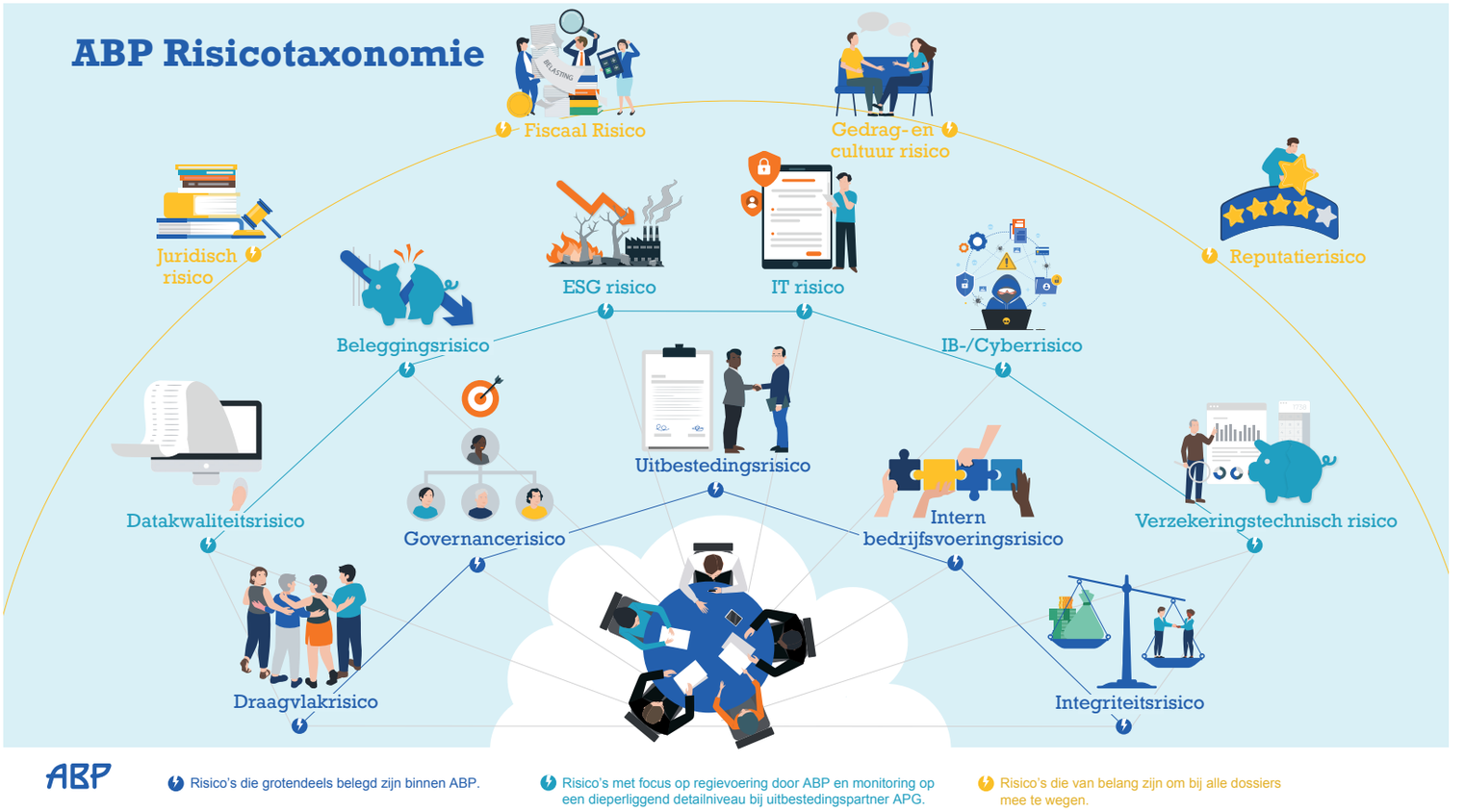

ABP draagt verantwoordelijkheid voor alle risico's. In de visuele weergave van de risicotaxonomie zijn er drie schillen te zien. De binnenschil bevat de risico's waarvan de werkzaamheden grotendeels binnen ABP belegd zijn. De middelste schil geeft de risico's weer met focus op regievoering vanuit ABP en monitoring van werkzaamheden die op dieperliggend detailniveau bij APG plaatsvinden. In de omliggende schil staan risico's opgenomen die bij alle bestuurlijke dossiers meegewogen moeten worden.

Strategische risico's

In het voorjaar van 2023 heeft het algemeen bestuur de Visie 2030 en de Strategische Ambities vastgesteld, gevolgd door de Strategische Risico Analyse (SRA) in het najaar van 2023. In de SRA wordt nadruk gelegd op ontwikkelingen in de buitenwereld waar ABP vaak niet direct invloed op heeft, maar die wel de koers van het fonds kunnen raken. Er zijn vijf strategische risico's naar voren gekomen die extra aandacht krijgen in de monitoringscyclus.

1. ABP slaagt er niet in de transitie naar de vernieuwde pensioenregeling succesvol uit te voeren binnen de gestelde kaders van tijd/budget/vertrouwen.
2. ABP ervaart negatieve effecten op de effectieve uitvoering als gevolg van cyberaanvallen die plaatsvinden in de pensioensector.
3. ABP kan de pensioenen niet indexeren en/of moet de pensioenen verlagen als gevolg van tegenvallende resultaten van de beleggingsportefeuille.
4. ABP moet het pensioenfonds anders inrichten, uitvoeren en besturen als gevolg van het vervallen van de verplichtstelling/de aanvulling met meer keuzevrijheid.
5. ABP heeft een minder efficiënte uitvoering als gevolg van een toename van (complexere) wet- en regelgeving.

Gedurende de looptijd van de strategie vindt jaarlijks een update van de SRA plaats. Dat is in het verslagjaar ook gebeurd.

Risicobeleid en -proces

Voor ons risicomanagement hanteren we een systematische aanpak: de evaluatie van een bouwsteen levert verbetermogelijkheden op voor die bouwsteen zelf en voor de andere bouwstenen. Zo ontstaat een continu verbeterproces.

ABP voert periodiek risk self assessments (RSA's) uit, voor alle risico's uit de taxonomie en binnen het programma van de vernieuwde pensioenregeling. Hiervoor is in 2024 een RSA-kalender opgesteld. Ook is de RSA-handleiding herijkt.

Risicomonitoring en -rapportage

In het kader van de verbetering van de risicomonitoring en -rapportage is in het verslagjaar het gebruik van risicokaarten ingevoerd. Voor ieder risico uit de risicotaxonomie is een risicokaart vormgegeven. Deze bevat onder andere de risicobeschrijving, de risicobereidheid en beheersmaatregelen. De tweede lijn voert de toets uit of dit passend is binnen de risicobereidheid.

ESG-risicoraamwerk in voorbereiding

In het verslagjaar is verder gewerkt aan het ESG-risicoraamwerk voor beleggen. Naar verwachting kunnen we hierover meer informatie delen met onze belanghebbenden in de loop van 2025. Het doel van het ESG-risicoraamwerk is om nog beter te kunnen monitoren aan welke duurzaamheidsrisico's de portefeuille is blootgesteld en of we genoeg doen om die risico's te beheersen.

Data en systemen

In het verslagjaar is de opzet van de data en systemen die ABP gebruikt voor het risicomanagement niet gewijzigd.

Belangrijke thema's en aandachtsgebieden in 2024

Verhogen van pensioenen

Vanuit risicomanagementperspectief was de verhoging van de pensioenen een belangrijk onderwerp. Er is goed gekeken of de verhoging past in het Premie- en Indexatiebeleid, waarin evenwichtige belangenafweging van deelnemers en de voorbereiding op de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling belangrijke pijlers zijn. Daarnaast is het belang meegenomen van tijdige, heldere communicatie over het besluit en wat dit betekent voor deelnemers en werkgevers. Meer hierover staat in het hoofdstuk Pensioen als onderscheidende arbeidsvoorwaarde.

Programma vernieuwde pensioenregeling

Het programma voor de vernieuwde pensioenregeling (het NPC-programma) is voor het tweedelijns risicobeheer een van de topprioriteiten: hier gaat veel aandacht naar uit. Binnen dit programma vinden per kwartaal updates van de RSA's plaats, zowel op programma- als op clusterniveau. Meer over de voortgang staat in het hoofdstuk Collectief vertrouwen.

Cyberweerbaarheid en privacy

Vanuit Risicomanagement hebben cyberweerbaarheid en privacy onze voortdurende aandacht. De eerste lijn is hier actief mee bezig; privacy is in de eerste plaats het aandachtsgebied van de compliance officer. Meer hierover staat in het hoofdstuk Solide fundament.

Uitbestedingsrisico's

In 2024 is aandacht besteed aan de uitbestedingsrisico's: niet alleen voor de uitbesteding van ABP aan APG, maar ook voor de uitbesteding door APG aan derden. De performance-dialogen die periodiek worden gevoerd tussen ABP en APG zijn geoptimaliseerd, zodat er meer kruisbestuiving ontstaat. Daar bij focussen we gezamenlijk meer op vooruitkijken, naast alleen terugblikken op de achterliggende periode.

Bezetting bij ABP en APG: prioriteit bij overgang

De reguliere werkzaamheden in combinatie met de voorbereidingen op de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling, met een zware IT-component, legt in combinatie met de krapte op de arbeidsmarkt druk op de bezetting bij ABP en APG. Hiervoor worden maatregelen genomen, om het operationele risico te mitigeren, waarbij het programma gericht op de overgang prioriteit krijgt.

Integriteit en voorkomen van fraude

Het bijdragen aan vertrouwen in pensioen is voor ABP een van de strategische pijlers. Dat begint bij onze eigen normen, waarden en gedrag. In 2024 is opnieuw een Systematische Integriteit Risico Analyse (SIRA) uitgevoerd, waarbij belangrijke integriteitsrisico's zijn beoordeeld, inclusief bijbehorende beheersmaatregelen, onder andere op het gebied van fraudepreventie. Ook is er een RSA uitgevoerd voor de governance-risico's.

Het bestuur hecht groot belang aan het voorkomen van fraude, om het belang van deelnemers en werkgevers te beschermen en de reputatie van ABP als betrouwbaar pensioenfonds te waarborgen. ABP monitort haar uitbestedingspartners op verschillende plaatsen om mogelijke fraude te detecteren. Vermoedens van fraude worden per casus onderzocht om vast te stellen of er inderdaad sprake is van fraude. We hebben beheersmaatregelen getroffen om fraude te voorkomen en te bestrijden, zoals verplichte vierogencontroles, een fraudehelpdesk, adequate functiescheiding en screening van medewerkers.

In control statement 2024

De beschreven ontwikkelingen en activiteiten op het gebied van risicobeheersing, van het fonds en van het uitvoeringsbedrijf, hebben tot het in control statement 2024 van het bestuur geleid.

Het bestuur van ABP is verantwoordelijk voor de financiële positie van het fonds en in dat kader ook voor de opzet, het bestaan en de werking van de risicobeheersing- en control-systemen. Deze systemen hebben tot doel de realisatie van de strategische, operationele, financiële en compliance doelstellingen van het pensioenfonds te monitoren en betrouwbare financiële rapportages mogelijk te maken. Verder hebben zij tot doel de risico's die het pensioenfonds neemt en waaraan het vanuit zijn omgeving wordt blootgesteld, te identificeren en te beperken. Ook dienen de risicobeheersingsystemen zorg te dragen voor de strikte naleving van relevante wet- en regelgeving. Het uitvoerend bestuur heeft gedurende 2024 periodiek de beoordeling van de opzet, bestaan en de werking van de risicobeheersing- en control-systemen van het fonds besproken.

De interne risicobeheersings- en control-systemen zijn erop ingericht om een redelijke mate van zekerheid te bereiken ten aanzien van de identificatie en het beheersen van risico's. De systemen kunnen geen volledige zekerheid bieden voor het daadwerkelijk behalen van de strategische, operationele en financiële doelstellingen, noch kunnen de systemen alle fouten van materieel belang, fraudegevallen en het niet voldoen aan alle relevante wet- en regelgeving volledig voorkomen. Het bestuur heeft maatregelen getroffen die de impact van de genoemde risico's zoveel mogelijk beperken. Het bestuur merkt op dat de aard van de werkzaamheden van het pensioenfonds met zich meebrengt dat sommige risico's buiten zijn invloedssfeer liggen zoals demografische ontwikkelingen en ontwikkelingen op de financiële markten.

ABP heeft het risicomanagementraamwerk aangepast en aangescherpt met de invoering van het omgekeerd gemengd bestuursmodel, de inrichting van de sleutelfuncties op basis van het 'three lines'-model en de opzet voor een intern controleraamwerk. Onder meer aan de hand van de in 2024 verbeterde opzet van de integrale risicorapportage en de rapportages van de overige sleutelfunctiehouders bespreekt het bestuur de risicobeheersing binnen het fonds. Daarnaast richt het uitvoerend bestuur zich onder meer op zelfstandige beoordeling van het risicomanagement van het fonds en op het door het uitvoeringsbedrijf voor de uitbestede processen gevoerde risicomanagement. De externe accountant adviseert ABP naar aanleiding van bevindingen uit reguliere controlewerkzaamheden en specifieke onderzoeken op verzoek van ABP. Voor specifieke onderzoeken maakt ABP tevens gebruik van andere externe partijen. Het uitvoeringsbedrijf beschikt over een uitgebreid control-framework van procesbeschrijvingen, controls en testrapportages om adequate risicobeheersing te waarborgen en onderhouden. De resultaten van de beoordeling van dit control-framework inclusief de door de raad van bestuur en directie van het uitvoeringsbedrijf afgegeven managementverklaringen, Standaard 3402 type II- en Standaard 3000-rapporten, periodieke rapportages en het risicomanagement van het fonds zelf bieden voor het bestuur voldoende aanknopingspunten om tot zijn eigen in control statement te komen.

In het in control statement doet het bestuur over 2024 een expliciete uitspraak over de kwaliteit van de risicobeheersing- en control-systemen die de doelstellingen van het fonds op het gebied van financiële verslaggeving waarborgen. De keuze om het in control statement te richten op de financiële verslaggeving wordt mede ingegeven door internationale maatschappelijke ontwikkelingen op het gebied van verantwoording rondom interne risicobeheersing en de best practice-bepaling van de Commissie Corporate Governance II.

Dit in control statement heeft betrekking op de financiële verslaggevingsrisico's ten aanzien van de jaarrekening 2024, de cijfers van het bestuursverslag 2024, de Z-score 2024, de DNB jaarrapportage 2023 en de kwartaalberichten 2024.

Mede op basis van de van de uitvoerder ontvangen in control statements 2024 verklaart het bestuur, dat de interne risicobeheersingssystemen zijn ingericht om de strategische, financiële, operationele en compliance risico's te beheersen, die zijn gerelateerd aan het behalen van de doelstellingen van ABP.

Het bestuur verklaart met betrekking tot de financiële verslaggevingsrisico's dat, gegeven de hiervoor beschreven reikwijdte, met een redelijke mate van zekerheid dat de risicobeheersings- en control-systemen in 2024 zodanig hebben gewerkt dat de genoemde financiële verslaggevingsproducten op going concern-basis geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

Hoe ABP wordt bestuurd

Het bestuur van ABP is ingericht volgens het omgekeerd-gemengde bestuursmodel. In dit hoofdstuk lichten we onze governance-structuur en de belangrijkste ontwikkelingen in 2024 toe.

Juridische structuur

Stichting Pensioenfonds ABP is opgericht in 1922 en statutair gevestigd in Heerlen; in 1996 is ABP verzelfstandigd. Sinds 1 januari 2020 is ABP een Organisatie van Openbaar Belang. ABP heeft alleen activiteiten in Nederland en is een stichting naar Nederlands recht, conform de wettelijke vereisten voor pensioenfondsen. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41074000.

De statuten van ABP zijn voor het laatst gewijzigd op 13 september 2024. Het pensioenreglement is op 1 januari 2024 gewijzigd.

De uitvoering van de pensioenregeling is ondergebracht bij APG Groep N.V., waarvan ABP voor 92,16% aandeelhouder is. APG administreert de pensioenrechten van onze deelnemers, incasseert de pensioenpremies en zorgt ervoor dat uitkeringen tijdig worden uitbetaald. Namens ABP informeert en begeleidt APG deelnemers en werkgevers. Daarnaast beheert APG het vermogen dat met de ingelegde premies is opgebouwd.

Het externe prudentiële toezicht op ABP ligt bij De Nederlandsche Bank (DNB). Het is de taak van DNB om de stabiliteit van het financiële stelsel in Nederland te waarborgen. ABP legt verantwoording af aan DNB over de naleving van regels die financiële solliditeit moeten bevorderen. De Autoriteit Financiële Markten houdt toezicht op het marktgedrag van ABP, bijvoorbeeld of wij aan de wettelijke verplichtingen voldoen voor het verzenden van pensioenoverzichten.

De governance-structuur van ABP

Met ingang van 1 januari 2022 hanteert ABP voor haar governance het zogenoemde omgekeerd-gemengde bestuursmodel; onze governance-structuur staat schematische weergegeven in de afbeelding op pagina 55.

Algemeen bestuur

Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor strategie en beleid van ABP. Het algemeen bestuur bestaat uit een uitvoerend bestuur en een niet-uitvoerend bestuur. De onafhankelijke voorzitter van het algemeen bestuur is ook voorzitter van het niet-uitvoerend bestuur en vervult zo een brugfunctie tussen het niet-uitvoerende en het uitvoerende bestuur.

Voor de werving en selectie van bestuursleden volgen we een vaste procedure, met zorgvuldig vastgestelde checks and balances. De voordracht wordt door het algemeen bestuur beoordeeld, waarna er gemotiveerd een besluit wordt genomen over de benoeming (bij de voordracht van een uitvoerend bestuurder wordt dit door het niet-uitvoerend bestuur besloten). Bij de benoeming van de onafhankelijk voorzitter vindt geen voordracht door sociale partners of de gepensioneerdengeleding plaats. Deze wordt op basis van het vastgestelde profiel via een eigen werving- en selectieprocedure geselecteerd door een selectiecommissie die is benoemd door het algemeen bestuur, en voor benoeming voorgedragen aan het algemeen bestuur. In alle gevallen is de benoeming onder voorwaarde van goedkeuring door DNB. DNB voert een toets uit, waarna de benoeming definitief kan worden.

Rooster van aftreden

ABP Bestuursleden[1]	Bestuurslid	Aflopen termijn[2]
Dhr. P.J.H. Fey	Niet-uitvoerend bestuur	01-05-25
Dhr. H.J. van Wijnen	Uitvoerend bestuur	01-01-26
Mw. Y.E.M. Verdonk – van Lokven	Uitvoerend bestuur	01-02-26
Dhr. A.J. de Geus	Onafhankelijk voorzitter	01-03-26
Dhr. J.T.M. Julicher	Uitvoerend bestuur	01-03-26
Mw. V.S. van der Meer – Gangapersadsing	Niet-uitvoerend bestuur	01-04-26
Dhr. A.M.H. Slager	Niet-uitvoerend bestuur	01-06-26
Mw. M.P.I. ten Kroode	Niet-uitvoerend bestuur	14-11-26
Mw. K. Nauta	Niet-uitvoerend bestuur	01-03-27
Dhr. R. Becker	Niet-uitvoerend bestuur	11-05-27
Dhr. A.J.M. Kool	Niet-uitvoerend bestuur	11-05-27
Dhr. A. van Vliet	Niet-uitvoerend bestuur	16-02-28
Mw. R. van Wijk – Russchen	Niet-uitvoerend bestuur	19-04-28
Dhr. A. Boonen	Niet-uitvoerend bestuur	31-12-28
Toegetreden bestuursleden		
Dhr. J.T.M. Julicher	Uitvoerend bestuur	01-03-26
Dhr. A.J. de Geus	Onafhankelijk voorzitter	01-03-26
Mw. R. van Wijk	Niet-uitvoerend bestuur	19-04-28
Afgetreden bestuursleden		beëindigd
Mw. D.F. Dijkhuis	Uitvoerend bestuur	01-08-24
Mw. A.C.A. Lemsom – Mosselman	Uitvoerend bestuur a.i.	23-10-24
Mw. A. Gram	Niet-uitvoerend bestuur	12-12-24
Dhr. A.J.M. Sibbing	Onafhankelijk voorzitter	31-12-24
Dhr. P. Rosenmöller	Niet-uitvoerend bestuur	01-03-25

1 Bij het verschijnen van dit jaarverslag zijn er twee vacatures in het algemeen bestuur.
2 Zie onderdeel Personalia voor meer informatie waaronder totale termijn.

Uitvoerend bestuur

Het uitvoerend bestuur telt drie onafhankelijke leden.

Het uitvoerend bestuur is verantwoordelijk voor de voorbereiding en uitvoering van de strategie en het beleid van ABP, de dagelijkse besturing van het fonds, het opdrachtgeverschap aan APG en de communicatie met de stakeholders. De verschillende portefeuilles zijn verdeeld over de leden. Het uitvoerend bestuur legt verantwoording af aan het niet-uitvoerend bestuur.

In het verslagjaar is de organisatie-inrichting van de 'kolom' onder de voorzitter van het uitvoerend bestuur aangepast om de governance van ABP te verbeteren. Meer hierover in het hoofdstuk Solide fundament.

Niet-uitvoerend bestuur

Het niet-uitvoerend bestuur is verantwoordelijk voor het interne toezicht. Voor het toezicht op het uitvoerend bestuur baseert het niet-uitvoerend bestuur zich op de beleidskaders die door het algemeen bestuur zijn meegegeven. Mede op basis van deze kaders legt het uitvoerend bestuur via periodieke verantwoordingsrapportages verantwoording af aan het niet-uitvoerend bestuur. Ook de kwartaalrapportages van de sleutelfunctiehouders (risicobeheer, internal audit en actuariaat) en de compliance officer zijn input voor het interne toezicht.

Belangrijke onderwerpen voor het niet-uitvoerend bestuur zijn een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Het niet-uitvoerend bestuur stelt onder andere een toezichtplan op. In dit jaarverslag legt het niet-uitvoerend bestuur daarover verantwoording af. Het niet-uitvoerend bestuur bestaat uit dertien leden, onder wie ook de voorzitter van het algemeen bestuur. Negen leden worden voorgedragen door sociale partners (vijf door werkgevers, vier door werknemers) en drie door de gepensioneerdengeleding in het verantwoordingsorgaan. De voorzitter wordt benoemd door het algemeen bestuur.

Governance-structuur ABP

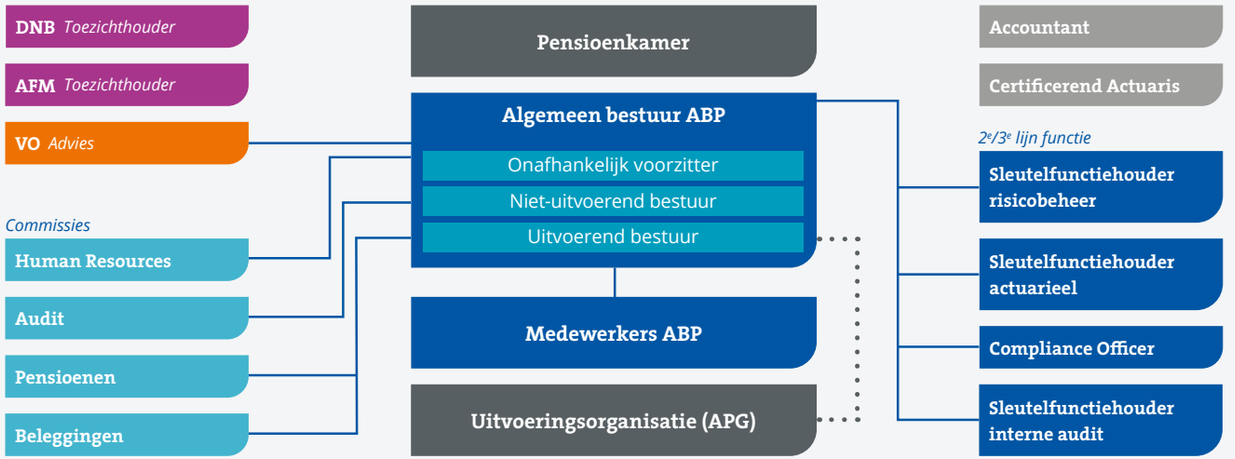

Commissies

De Commissie Beleggingen en de Commissie Pensioenen adviseren het uitvoerend bestuur bij de voorbereiding van het vormen van het beleid en de strategie van het fonds. Beide commissies zijn samengesteld uit een combinatie van ten minste één uitvoerende en vier niet-uitvoerende leden van het algemeen bestuur.

De Auditcommissie ondersteunt het niet-uitvoerend bestuur bij het houden van toezicht. Deze commissie bestaat uit drie niet-uitvoerende bestuursleden en drie externe leden.

De HR-commissie bereidt onder meer het geschiktheidsbeleid en het beloningsbeleid voor en ondersteunt het algemeen bestuur bij het opstellen van profielen en werving en selectie van bestuursleden, sleutelfunctiehouders, compliance officer en de externe leden van de Auditcommissie. De HR-commissie bereidt de evaluaties van het algemeen bestuur en het niet-uitvoerend bestuur voor en voert jaarlijks functioneringsgesprekken met de uitvoerende bestuursleden.

Sleutelfunctiehouders kunnen, als zij dat nuttig vinden, deelnemen aan de commissievergaderingen.

Sleutelfunctiehouders en compliance officer

Net als in 2023 had ABP in het verslagjaar drie sleutelfunctiehouders: de sleutelfunctiehouder Risicobeheer (Veronique Achmad, intern), de sleutelfunctiehouder Interne Audit (Tijs Wolffenbuttel, intern) en de sleutelfunctiehouder Actuariaat (Rob Schilder, extern: Willis Towers Watson). De sleutelfunctiehouder risicobeheer neemt standaard deel aan de vergaderingen van het uitvoerend en het algemeen bestuur.

Regelmatig hebben de sleutelfunctiehouders overleg met elkaar en met de compliance officer. Met ingang van 1 mei 2024 is de functie van compliance officer ingevuld door Jelte Velzen.

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan van ABP bestaat uit 48 leden, verdeeld over verschillende fracties:

- negentien leden namens werknemers;
- dertien leden namens gepensioneerden;
- zestien leden namens werkgevers.

De belangrijkste taak van het verantwoordingsorgaan is om het bestuur van ABP te adviseren. Meestal gaat het om verplichte adviesaanvragen die in het reglement staan, zoals het vaststellen van wijzigingen van premiebeleid, overbruggingsplannen of het strategisch beleggingsbeleid. Als er geen unaniem advies wordt bereikt, geeft het verantwoordingsorgaan een advies waar de meerderheid achter staat. Afwijkende standpunten worden dan wel opgenomen. Het verantwoordingsorgaan geeft elk jaar een oordeel over het handelen van het bestuur, het gevoerde beleggingsbeleid en beleidskeuzes voor de toekomst. Dit oordeel wordt opgenomen in het jaarverslag. Het verantwoordingsorgaan adviseert daarnaast het bestuur over beleid, gevraagd en ongevraagd. Ook bekijkt het of beslissingen evenwichtig zijn en in lijn met de kernwaarden van ABP.
De leden van het verantwoordingsorgaan worden eens in de vier jaar deels gekozen in een verkiezing waarbij actieve en gepensioneerde deelnemers kunnen stemmen; alleen de zestien leden namens de werkgevers worden door werkgeversorganisaties benoemd. De laatste verkiezingen waren in 2022.

In 2024 is een aantal nieuwe, vervangende leden toegetreden tot het verantwoordingsorgaan, zie hiervoor het verslag van het verantwoordingsorgaan en de personalia.

ABP-organisatie

ABP kent een relatief platte organisatie. Er zijn teams geformeerd in lijn met de verschillende portefeuilles van de leden van het uitvoerend bestuur.

Er is geen CAO waar ABP onder valt. ABP heeft een personeelshandboek, dat alle afspraken tussen werkgever en werknemer omvat. Bijvoorbeeld over loon, ziekteverzuim en mobiliteit. Dit zorgt er ook voor dat alle collega's gelijk worden behandeld.

Gang van zaken in het verslagjaar

Werking bestuursmodel

De in 2023 doorgevoerde verbeterpunten in het bestuursmodel van ABP hebben in het verslagjaar goed gewerkt. Er zijn in 2024 geen wijzigingen geweest. Het bestuur bekijkt wel op structurele basis of het model in de praktijk nog steeds goed werkt. Daarbij houden we een open oog voor mogelijke verdere ontwikkelpunten.

Overleg in 2024

In het verslagjaar heeft regelmatig bestuurlijk overleg plaatsgevonden. Daarnaast hebben bestuursleden elkaar gedurende het jaar op andere momenten op een informele manier gesproken.

Het uitvoerend bestuur heeft vrijwel het hele jaar wekelijks overlegd, waarbij besluiten zijn genomen over actuele thema's voor onze deelnemers en werkgevers. In 2024 waren er zeventien overleggen waarbij het algemeen bestuur is samengekomen. Tijdens deze vergaderingen is over dezelfde onderwerpen gesproken, waarbij de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling (waaronder de risicohouding, de financiële opzet, het beleggingsbeleid, het evenwichtigheidskader en de evenwichtigheidsbeoordeling), de aanpassingen van het fiduciair model en de strategische relatie met APG na 2027 de meeste bestuurlijke tijd kregen. Het niet-uitvoerend bestuur heeft in het verslagjaar tien keer overlegd in eigen kring, meer hierover is te lezen in het verslag van het niet-uitvoerend bestuur.

Op belangrijke onderwerpen vraagt het algemeen bestuur advies van het verantwoordingsorgaan. In 2024 heeft (een delegatie van) het algemeen bestuur zes overlegvergaderingen gehad met (een delegatie van) het verantwoordingsorgaan. Er is onder meer gesproken over het nieuwe pensioenstelsel, de pensioenregeling van ABP, de financiële opzet, de strategische asset-allocatie van de vernieuwde pensioenregeling, het ABP-jaarverslag 2023, de ABTN, het premie- en indexatiebeleid 2025, het strategische communicatiebeleid, de wijziging van de gedragscode van het verantwoordingsorgaan en de uitbestedingsovereenkomst met APG. Adviesaanvragen die aan de orde zijn geweest, hadden betrekking op de strategische asset-allocatie van de vernieuwde pensioenregeling, de heroverweging van het indexatiebeleid tot aan de overgang naar de vernieuwde regeling, het overbruggingsplan en het premie- en indexatiebesluit 2025. Het algemeen bestuur neemt het advies van het verantwoordingsorgaan mee voordat het een definitief besluit neemt.

Overleg	Aantal vergaderingen	Participatie graad
Uitvoerend bestuur	40	93%
Algemeen bestuur vergadering[1]	13	92%
Niet-uitvoerend bestuur	10	82%
Tweedaagse Algemeen bestuur	3	98%
Commissie pensioenen	10	87%
Commissie beleggingen	9	98%
Commissie Human Resources	8	88%
Auditcommissie[2]	7	83%
Toezichtsoverleg[3]	5	96%
Algemeen bestuur - verantwoordingsorgaan[4]	8	85%
Totaal	**113**	**90%**

1 *Alleen formele bestuurs-vergaderingen en themasessies > 30 minuten;*
2 *Inclusief een overleg tussen Auditcommissie en het Verantwoordingsorgaan. Alleen participatiegraad van bestuursleden, niet van externe AC leden;*
3 *In het toezichtsoverleg gaat het Niet-uitvoerend bestuur in gesprek met het Algemeen bestuur;*
4 *Inclusief twee vergaderingen van het niet- uitvoerend bestuur en het verantwoordingsorgaan.*

Diversiteitsbeleid verdiept

ABP staat midden in de maatschappij en wil een diverse en inclusieve organisatie zijn, waarin onze deelnemers en werkgevers zich herkennen. We streven ernaar om zoveel mogelijk een afspiegeling te vormen van ons deelnemersbestand. Als bestuur hebben wij bovendien de overtuiging dat diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid essentieel zijn voor het succes van ABP.

Daarom hebben we in het verslagjaar het Diversiteitsbeleid verder uitgewerkt. Het beleid is verdiept en er zijn KPI's vastgesteld die verder gaan dan wat in de sector verplicht is. Hiertoe zijn er sessies geweest met het bestuur onder

externe begeleiding, waarbij we samen intensief en open hebben gesproken over en zijn uitgedaagd op de thema's diversiteit, inclusie, gelijkwaardigheid en sociale veiligheid.

In het jaarlijkse medewerkersbetrokkenheidsonderzoek zijn vragen opgenomen over deze onderwerpen; op deze vragen scoort ABP hoger dan de benchmark van de financiële sector.

Het bestuur heeft ook met het verantwoordingsorgaan gesproken over het thema diversiteit, waarbij wij proberen de leden te inspireren. Dit heeft er onder andere toe geleid dat het onderwerp is meegenomen bij het opstellen van het kandidaatprofiel voor de verkiezingen in 2026.

Beleid nevenfuncties aangescherpt

ABP heeft een gedragscode voor het tegengaan van belangenverstrengeling. Daarnaast heeft ABP het beleid Nevenfuncties. Dit beleid is een verdere uitwerking van de regels die in de gedragscode zijn opgenomen. In 2024 is het beleid Nevenfuncties aangescherpt. De HR-commissie heeft twaalf keer een beoordeling gedaan, alle nevenfuncties zijn toegestaan.

Geschiktheidsbeleid aangepast

Het Geschiktheidsbeleid van ABP is in 2024 herijkt. Er is een beleidskader geformuleerd dat in lijn is met de nieuwe richtlijnen van de Pensioenfederatie en DNB. Vervolgens is gekeken hoe ABP hier zelf invulling aan wil geven op basis van haar strategische agenda. Dit vormt de basis van een doorlopende cyclus voor de ontwikkeling van het bestuur. Jaarlijks wordt aan de hand van deze cyclus bepaald welke scholing nodig is, individueel en collectief, om de kennis en vaardigheden van het bestuur up to date te houden. Het geschiktheidsbeleid wordt ook gebruikt in de werving van nieuwe bestuursleden. Vanaf 2025 is deze cyclus operationeel.

Cultuur en gedrag

In het verslagjaar was cultuur en gedrag een terugkerend onderwerp op de bestuursagenda. Het doel is om de interne samenwerking te versterken en besluitvormingsprocessen te verbeteren. In de beoordeling van het functioneren van het algemeen bestuur kwamen onder meer de transparantie en open communicatie als positieve punten naar voren; verbeterpunten liggen onder andere op het gebied van efficëntie, innovatie en elkaar aanspreken bij gevoelige onderwerpen.

Ook voor medewerkers is aandacht besteed aan cultuur en gedrag; meer hierover staat in het hoofdstuk Solide fundament.

Zelfevaluatie bestuur

In het verslagjaar heeft het bestuur een nieuw kader opgesteld voor de jaarlijkse zelfevaluatie. Daarin is vastgelegd dat er jaarlijks eerst deelevaluaties worden uitgevoerd door de verschillende governance-gremia, waaronder ook de commissies. Deze deelevaluaties komen vervolgens samen in de zelfevaluatie van het algemeen bestuur. Ook wordt de zelfevaluatie eens in de twee jaar begeleid door een externe adviseur. Dit nieuwe kader met het bijbehorende proces is eind 2024 opgestart en is begin 2025 afgerond.

Voldoen aan wettelijke richtlijnen en codes

Externe compliance

ABP valt onder de Code Pensioenfondsen. Deze zelfregulerende code, die raakvlakken heeft met de Nederlandse Corporate Governance Code, is toegespitst op de pensioensector. De Code Pensioenfondsen is eind 2023 geactualiseerd. Vanaf dit jaarverslag rapporteren wij conform deze vernieuwde code. ABP voldeed in het verslagjaar alleen nog niet volledig aan norm 35 van de Code Pensioenfondsen, aangezien er binnen het bestuur nog geen persoon zitting had die jonger was dan veertig jaar. ABP verwacht in 2025, gezien de voordracht voor nieuwe bestuurders, wel aan deze norm te kunnen voldoen.

ABP voldoet aan de wettelijke OOB-vereisten voor goede governance. Verder was er op basis van de Pensioenwet in het verslagjaar geen sprake van:

- dwangsommen en bestuurlijke boeten (artikel 96 sub a PW);
- een aanwijzing als bedoeld in artikel 171 PW die aan de pensioenuitvoerder is gegeven (artikel 96 sub b PW);
- een aangestelde bewindvoerder als bedoeld in artikel 173 PW (artikel 96 sub c PW).

ABP heeft de principes van de Gedragslijn Verwerking Persoonsgegevens Pensioenfondsen van de Pensioenfederatie nageleefd. ABP heeft ook voldaan aan de plicht om bestuursleden in te schrijven in het UBO-register. Zoals uit de verplichtingen van de SFDR voortvloeit, neemt ABP in bijlage IV informatie op over de duurzaamheid van onze beleggingsportefeuille conform de definities van de SFDR.

Voor onze bestuursleden wordt sinds 1 januari 2022 de Wet Normering Topinkomens (WNT) toegepast; dit is geen verplichting, wij doen dit vrijwillig.

Voldoen aan onze interne regels

Als onderdeel van de reguliere beleidsrevisie zijn op het gebied van integere bedrijfsvoering meerdere documenten geactualiseerd: de compliance charter, het integriteitsbeleid, beleid nevenfuncties, gedragscode verantwoordingsorgaan en de klokkenluidersregeling.

De ABP Gedragscode is door de gehele organisatie, inclusief de leden van alle bestuurlijke gremia, ondertekend. In het verslagjaar was er sprake van een overtreding van de gedragscode. Dit ging over het niet tijdig melden van een mogelijk belangenconflict. De impact van dit belangenconflict is als beperkt beoordeeld. Ook is bij de melding actief gehandeld, waarmee het belangenconflict direct is gemitigeerd. Er zijn aanvullende maatregelen genomen om dit in de toekomst te voorkomen.

Algemeen Bestuur

Het Algemeen Bestuur op werkbezoek bij bouwlocatie in Leiden op 6 november 2024

Van links naar rechts:
Patrick Fey, Roelie van Wijk-Russchen, Rob Becker, Anne Gram, Paul Rosenmöller, Yolanda Verdonk-van Lokven, Andre van Vliet, Harmen van Wijnen, Krista Nauta, Alfred Slager, Vandena van der Meer-Gangapersadsing, Aldert Boonen, Loek Sibbing, Alfred Kool

Marjolein ten Kroode ontbreekt op de foto.

Het AB wordt gevormd door het UB en NUB samen. Harmen van Wijnen, Yolanda Verdonk-van Lokven en Rianne Lemson (a.i. tot 24 oktober 2024) vormen het UB. De overige leden op de foto vormen het NUB.

Verantwoording materiële onderwerpen

Inleiding

In dit jaarverslag nemen we voor het eerst de rapportage over de materiële onderwerpen op als apart onderdeel. Als aanvulling op het bestuursverslag hiervoor delen we in dit gedeelte detailinformatie aan de hand van de onderwerpen die onze belanghebbenden belangrijk (materieel) vinden.

Omwille van logica, compactheid en leesbaarheid nemen we Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid samen met Toekomstbestendigheid van de investeringsportefeuille. De toelichting op het materiële onderwerp Goed bestuur, bedrijfsethiek en transparantie komt een op een overeen met de toelichting in het Governance-hoofdstuk in het bestuursverslag.

Voor het materiële onderwerp Digitale veiligheid en privacy verwijzen we naar het hoofdstuk Solide fundament in het bestuursverslag: vanuit veiligheidsoverwegingen kunnen en willen we geen verdere detaillering opnemen dan de informatie die we op die plek delen.

Materiële thema's (8x)	Strategische pijlers (5x)	ESG
Koopkrachtig en stabiel pensioen	Pensioen als onderscheidende arbeidsvoorwaarde Zichtbaar bijdragen aan een leefbare wereld	S S
Inzichtelijk pensioen voor DN en WG	Pensioen als onderscheidende arbeidsvoorwaarde Meerwaarde bieden voor deelnemer en werkgever	G S
Toekomstbestendigheid van het pensioenstelsel	Meerwaarde bieden voor deelnemer en werkgever Collectief vertrouwen	S G
Toekomstbestendigheid van de investeringsportefeuille	Zichtbaar bijdragen aan een leefbare wereld	G
Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid	Zichtbaar bijdragen aan een leefbare wereld	ESG
Betrokken en duurzaam inzetbare medewerkers	Solide fundament	S
Goed bestuur, bedrijfsethiek en transparantie	Solide fundament	G
Digitale veiligheid en privacy	Solide fundament	G

Dialoog met belanghebbenden

In dit overzicht geven we een beknopte samenvatting van de dialoog die ABP in het verslagjaar heeft gehad met belanghebbenden.

Belanghebbendengroep	Belanghebbende(n)	Aard dialoog	Inhoud	Vorm dialoog
Primaire ABP-doelgroepen	Werkgevers	Informeren, luisteren, kennis delen en inzicht geven	Onderwerpen gerelateerd aan het vernieuwde pensioenstelsel	Werkgeversjournaal
	Werkgevers	Informeren, kennis delen en inzicht geven	Het vernieuwde pensioenstelsel, pensioenregeling bij ABP, duurzame inzetbaarheid, sectorale ontwikkelingen, MijnABP-omgeving, premie- en indexatiebeleid	Werkgevers HR-kennisdagen en werkgeverspanels
	Actieve deelnemers	Informeren, luisteren, inzicht geven, betrekken	Met pensioen gaan, pensioenregeling bij ABP, AOW, financiële- en fiscale aspecten pensioen	Bijeenkomsten, Pensioencafés, workshop MijnABP
	Gepensioneerden	Informeren, luisteren, inzicht geven, betrekken	Het nieuwe pensioenstelsel, data-kwaliteit, deelnemercommunicatie, pensioenregeling bij ABP, financiële positie van het fonds, indexatie ingegane pensioenen	Bijeenkomsten
Interne belanghebbenden	Verantwoordingsorgaan	Informeren, betrokkenheid intensiveren, consulteren, positie bepalen, adviseren	Het nieuwe pensioenstelsel, pensioenregeling ABP, financiële opzet, Strategische Asset-Allocatie vernieuwde pensioenregeling, ABP-jaarverslag 2023, ABTN, premie- en indexatiebeleid 2025, strategisch communicatiebeleid, reglement Audit Commissie en profielen, Bestuursreglement, statutenwijziging, wijziging reglement VO, wijziginggedragscode VO, SLA en uitbestedingsovereenkomst 2025	Overleg met algemeen bestuur ABP
Toezichthouders	DNB AFM EIOPA	Informeren, betrokkenheid intensiveren, consulteren, monitoren	Het vernieuwde pensioenstelsel, Wet toekomst pensioenen, pensioenregeling ABP, financiële opzet, herstelplan ABP, premie- en indexatiebeleid 2025, strategisch plan ABP 2023 - 2025, pensioencommunicatie, duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid ABP, Sustainable Finance Regulation Directive	Regulier bestuurlijk overleg

Belanghebbendengroep	Belanghebbende(n)	Aard dialoog	Inhoud	Vorm dialoog
Sociale partners	Sectorale vakbonden	Informeren, kennis delen, inzicht geven, betrekken	Het vernieuwde pensioenstelsel, Wet toekomst pensioenen, pensioenregeling bij ABP, premie- en indexatiebeleid 2025	Bijeenkomsten
	Pensioenkamer	Kennis delen, inzicht geven, betrokkenheid intensiveren, consulteren, besluitvorming ondersteunen	Het vernieuwde pensioenstelsel, pensioenregeling bij ABP, transitieplan, premie- en indexatiebeleid, arbeidsvoorwaarde pensioen, transitieplan, inhoudswijziging pensioen	Overleg sociale partners ABP-sectoren
	Kabinetssectoren	Informeren, kennis delen, inzicht geven, betrokkenheid intensiveren, consulteren	Het vernieuwde pensioenstelsel, Wet toekomst pensioenen, pensioenregeling bij ABP, premie- en indexatiebeleid, duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid ABP	Regulier bestuurlijk overleg
Primaire ABP-doelgroepen	Actieve deelnemers Jongerenorganisaties	Informeren, luisteren, kennis delen, inzicht geven, betrekken	Het vernieuwde pensioenstelsel, pensioenregeling ABP, MijnABP-omgeving, leefwereld van jongeren, (morele) ambitie, klimaatverandering, energietransitie, duurzaam en verantwoord beleggen, risicopreferenties, solidariteit	Jongerendialogen
Primaire ABP-doelgroepen/ Interne belanghebbenden/ Overige belanghebbenden	Werkgevers Deelnemers Gepensioneerden Verantwoordingsorgaan Sociale partners Jongerenvertegenwoordigers Koepel- en brancheverenigingen (Pensioenfederatie, ERAPF, VvV, NVB, Eumedion)	Luisteren, inzicht geven, betrokkenheid intensiveren, consulteren	Onderwerpen met betrekking tot de vernieuwde pensioenregeling, het pensioenstelsel, het pensioenfonds, duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid	Bestuurlijke bijwoonsessies en bijeenkomsten
Overige belanghebbenden	Niet-gouvernementele organisaties	Informeren, luisteren, betrekken, kennis delen	Klimaatverandering, milieu, biodiversiteit, duurzaam en verantwoord beleggen, beleggingen in ondernemingen, controverses en misstanden	Dialogen met milieu-, campagne- en belangenorganisaties
	Deskundigen en wetenschap	Informeren, luisteren, betrekken, kennis delen, adviseren	Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid ABP, science based evidence	Dialoog- en kennissessies wetenschappers en wetenschappelijke instituten

Dubbele materialiteit en definities

Op basis van de in 2022 vastgestelde dertien belangrijke onderwerpen die onze belanghebbenden hebben aangedragen, is er in 2023 een verdiepend onderzoek gedaan op basis van dubbele materialiteit. Dat wil zeggen dat we hebben gekeken naar hoe de buitenwereld invloed heeft op ABP én hoe ABP invloed heeft op de buitenwereld. Op basis van dialogen met interne en externe stakeholders heeft het bestuur onder begeleiding van een extern bureau de belangrijkste onderwerpen vastgesteld die onze belanghebbenden materieel vinden voor ABP als het gaat om impact, risico's en kansen. Deze onderwerpen zijn in 2024 niet gewijzigd. Het algemeen bestuur is nauw betrokken bij de inhoud en uitkomsten van het dubbele materialiteitsonderzoek. Daarnaast zijn het beleid Duurzaam en Verantwoord Beleggen en de impact van dat beleid op de lange termijn vast terugkerende agendapunten tijdens de bestuursvergaderingen.

De belangrijkste materiële onderwerpen	Definitie
Een koopkrachtig en stabiel pensioen (zie pagina's 22 en 64)	Een koopkrachtig en stabiel pensioen biedt de deelnemer financiële zekerheid. Het komt voort uit een goed rendement, sociaal-maatschappelijk en financieel, met verantwoord risico, tegen de laagste daarbij horende kosten.
Inzichtelijk pensioen voor deelnemer en werkgever (zie pagina's 22 en 73)	Excellente deelnemers- en werkgeversbediening en -beleving zijn van belang om deelnemers inzicht, overzicht en handelingsperspectief te bieden. Dit wordt onder andere verbeterd door eenvoudige, open en begrijpelijke communicatie, begeleiding, gebruiksvriendelijkheid en innovatie.
Toekomstbestendigheid van het pensioenstelsel (zie pagina's 37 en 77)	ABP draagt bij aan de toekomstbestendigheid van het pensioenstelsel door het voldoen aan toekomstige pensioenverplichtingen, het aanpassen aan ontwikkelingen in de maatschappij en veranderende wet- en regelgeving, het samenwerken met werknemers, werkgevers en sociale partners aan een solidair pensioenstelsel, en het handhaven van de evenwichtigheid. Het goed uitvoeren van de transitie naar de vernieuwde pensioenregeling is hier een onderdeel van.
Toekomstbestendigheid investeringsportefeuille (zie pagina's 25, 48 en 78)	De mate waarin ABP's investeringsselectie en risicomanagement de financiële prestaties van de beleggingsportefeuille toekomstbestendig maken.
Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid (zie pagina's 25, 48 en 78)	Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid speelt voor ABP op vier vlakken: klimaatverandering, biodiversiteit, mensenrechten en goed ondernemingsbestuur. Voor de transitiethema's klimaatverandering en biodiversiteit geldt dat ABP een grote impact heeft via haar beleggingen. Tegelijkertijd kunnen klimaatverandering en biodiversiteitsverlies leiden tot een afname in de waarde van ABP's beleggingen. Voor de sociale thema's mensenrechten en ondernemingsbestuur geldt hetzelfde. Enerzijds kunnen beleggingen van ABP impact hebben op mensenrechten en goed ondernemingsbestuur (governance). Anderzijds kunnen mensenrechtenschendingen en slecht ondernemingsbestuur leiden tot een afname van de waarde van ABP's beleggingen.
Betrokken en duurzaam inzetbare medewerkers (zie pagina's 43 en 83)	Als werkgever en opdrachtgever heeft ABP een verantwoordelijkheid richting haar werknemers en die van haar partners. Het creëren en faciliteren van een veilige werkomgeving, het aanbieden van trainings- en ontwikkelmogelijkheden, het aantrekken van een divers en inclusief medewerkersbestand en het bieden van goede arbeidsomstandigheden zorgen mede voor meer betrokken en duurzaam inzetbare medewerkers.
Goed bestuur, bedrijfsethiek en transparantie (zie pagina's 43 en 53)	Voor ABP als maatschappelijke en sociale financiële instelling zijn goed bestuur, bedrijfsethiek en transparantie van groot belang, omdat deze aspecten bijdragen aan het publieke vertrouwen in ABP en in pensioen in zijn algemeenheid. Concreet gaat dit over de manier waarop ABP integere en effectieve besluiten neemt (onder andere via deelnemerbetrokkenheid), omgaat met morele vraagstukken en diversiteit en inclusie, en open communicatie richting deelnemers, werkgevers en andere stakeholders.
Digitale veiligheid en privacy (zie pagina's 43 en 48)	Digitale veiligheid en privacy van data hebben grote impact op de kernactiviteiten van ABP. ABP speelt een beleidsbepalende regierol richting de uitvoeringsorganisatie ten aanzien van de digitale veiligheid van de systemen van ABP en APG en de data en privacy van deelnemers en werkgevers. Innovatie heeft een belangrijke rol in het voorkomen van cyberaanvallen en het accuraat optreden als een cyberaanval zich voordoet.

Een koopkrachtig en stabiel pensioen

Aanpak

ABP wil haar deelnemers een koopkrachtig en stabiel pensioen bieden, nu en in de toekomst. Het is onze ambitie om de pensioenen te laten meestijgen met de inflatie, gemeten door het CBS. Daarbij moeten wij ons houden aan wettelijke regels en hanteren wij onze eigen richtlijnen voor evenwichtigheid en financiële stabiliteit van het fonds. Deze uitgangspunten zijn vertaald in het Premie- en Indexatiebeleid. In 2023 hebben we dit beleid vastgesteld tot aan het moment van de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling. Totdat ABP op 1 januari 2027 overgaat naar de nieuwe regels voor pensioen kijken we ieder jaar in november of we de pensioenen kunnen verhogen.

Een koopkrachtig en stabiel pensioen	2024	2023	Doel
Dekkingsgraad	111,7%	110,5%	≥ 110%
Beleidsdekkingsgraad	113,1%	113,9%	≥ 105%
Verhogen (indexatie)	1,84%	3,03%	in lijn met prijsinflatie
Verhoging in relatie tot ambitie	52%	100%	100%
Premiebesluit voor komend jaar (ouderdoms- en nabestaandenpensioen %)	27,0%	27,9%	stabiliteit en betaalbaarheid
Verhouding premiebijdragen werkgevers vs. werknemers	70/30	70/30	70/30
Jaarrendement	8,4%	9,3%	-
Vijfjaarsrendement	3,0%	4,6%	-
Totale kosten (vermogensbeheer en pensioenbeheer) inclusief transactiekosten	0,60%	0,58%	
Kostprijs pensioenbeheer per deelnemer	124	104	

Resultaten en toelichting

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad is de belangrijkste graadmeter voor de financiële positie van ABP. Deze ontwikkelde zich in 2024 positief.

Rentegevoeligheid van de dekkingsgraad

Net als de meeste pensioenfondsen heeft ABP het renterisico deels afgedekt. Bij positieve beleggingsrendementen en een stijging van de marktrente zal de dekkingsgraad stijgen. Het omgekeerde geldt bij negatieve beleggingsrendementen en een rentedaling. Als bijvoorbeeld begin 2025 de rente in korte tijd met één procentpunt daalt en de zakelijke waarden niet in waarde toenemen, zal de dekkingsgraad dalen van 112% naar 101%. In de tabel staat de rentegevoeligheid van de dekkingsgraad verder uitgewerkt.

Met het oog op een verantwoorde overgang naar de vernieuwde pensioenregeling, waarbij we aansturen op een gewenste dekkingsgraad van 110%, heeft het bestuur extra goed gekeken naar de gevoeligheid van de dekkingsgraad voor ontwikkelingen in zakelijke waarden en naar de gevoeligheid voor rente-ontwikkelingen. Het bestaande beleid voldoet en er zijn geen aanvullende maatregelen genomen.

Ontwikkeling dekkingsgraad in 2024

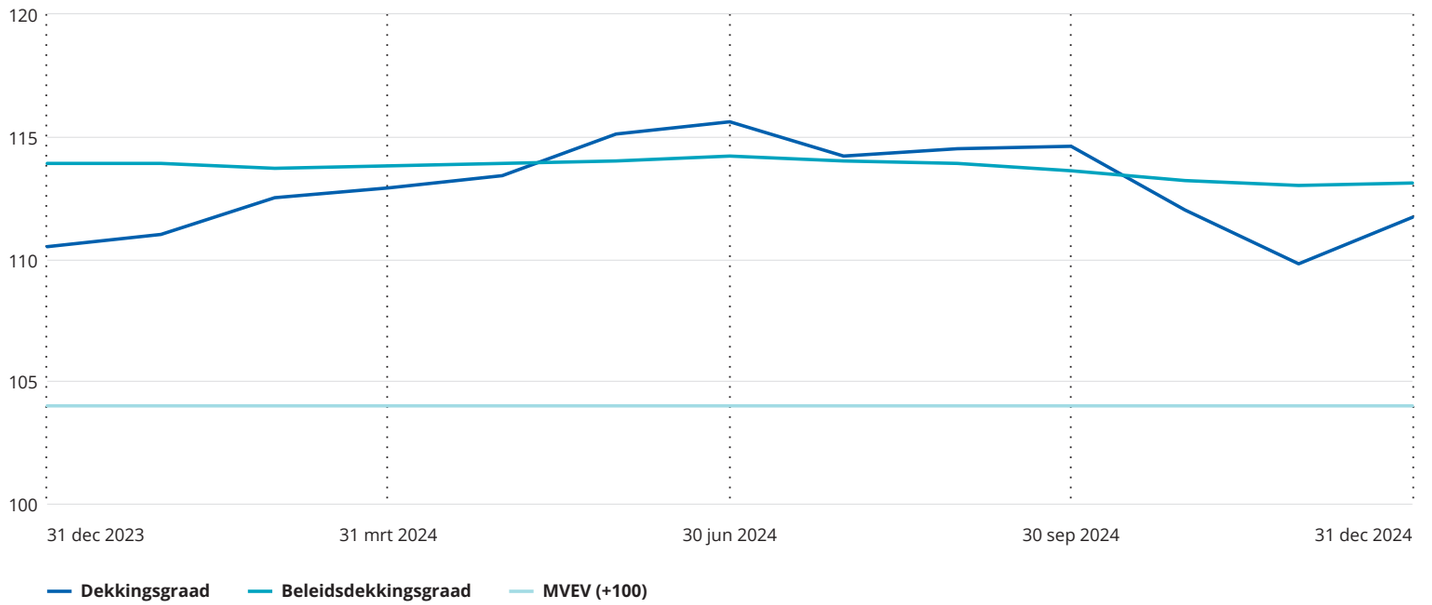

Rentegevoeligheid dekkingsgraad

	Verandering marktrente				
Rendement zakelijke waarden	**-1,0%**	**-0,5%**	**0,0%**	**0,5%**	**1,0%**
30%	119%	125%	131%	137%	143%
20%	113%	119%	125%	131%	136%
10%	107%	113%	118%	124%	129%
0%	101%	107%	**112%**	117%	122%
-10%	95%	100%	105%	110%	115%
-20%	89%	94%	99%	103%	107%
-30%	83%	88%	92%	96%	100%

Pensioenen

Ontwikkeling premiedekkingsgraad

De premiedekkingsgraad ging van circa 113% begin 2024 naar 106% aan het eind van het verslagjaar. De premiedekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de premie die in een jaar wordt betaald en de waarde van de pensioenopbouw in dat jaar, die leidt tot een toename van de voorziening pensioenverplichtingen. De pensioenopbouw wordt gewaardeerd op basis van de voorgeschreven rentetermijnstructuur. Dat maakt dat de premiedekkingsgraad rentegevoelig is.

Premieopbouw

De Pensioenwet schrijft voor dat de feitelijke premie, de gedempte kostendekkende premie en de ongedempte kostendekkende premie in euro's worden weergegeven. De ongedempte premie is berekend op basis van de door DNB vastgestelde rentetermijnstructuur. De gedempte premie is berekend op basis van het verwachte reële beleggingsrendement (2,0% voor 2024).

Premies

in % van de bijdragegrondslag (pensioengevend salaris na aftrek franchise)	**2025**	**2024**	**2023**
Premie voor ouderdoms- en nabestaandenpensioen	27,0	27,0	27,9
Premieopslag op de premie voor ouderdoms- en nabestaandenpensioen	-	-	-
Premie voor ouderdoms- en nabestaandenpensioen inclusief opslagen	27,0	27,0	27,9
- voor rekening van werkgevers	18,9	18,9	19,5
- voor rekening van werknemers	8,1	8,1	8,4
Sectorale premie voor arbeidsongeschiktheidspensioen (gemiddeld)[1]	0,6	0,6	0,6
- gemiddeld voor rekening van werkgevers	0,4	0,4	0,4
- gemiddeld voor rekening van werknemers	0,2	0,2	0,2
Subtotaal uitgedrukt in premiegrondslag (gemiddeld)	27,6	27,6	28,5
Subtotaal uitgedrukt in salaris (gemiddeld)	20,4	20,3	20,7
De franchises voor de betreffende jaren bedragen (in €):			
voor collectieve en individuele regelingen	18.500	17.550	16.350
voor sectorspecifieke regelingen	28.350	26.800	25.050

1 De AOP-premie is voor dit overzicht omgerekend van de AOP-franchise naar de OP/NP-franchise.

Samenstelling premiebijdragen

in € mln	**Feitelijk**	**Gedempt kosten-dekkend**	**Ongedempt kosten-dekkend**
a. premiedeel voor onvoorwaardelijke verplichtingen	7.102	7.102	14.574
b. premiedeel opslag voor kosten pensioenbeheer	117	117	117
c. premiedeel solvabiliteitsopslag	1.868	1.868	3.833
d. premiedeel voor voorwaardelijke (indexatie-) verplichtingen	3.534	3.534	-
e. premiedeel op- of afslagen op de gedempte kostendekkende premie	2.996	-	-
2024	**15.617**	**12.621**	**18.524**
2023	**14.678**	**13.006**	**16.716**

Beleggingen

De ABP-beleggingsportefeuille behaalde in 2024 met 8,4% net als vorig jaar (9,3%) een goed rendement. Hiermee komt het gemiddelde jaarlijkse rendement van de afgelopen tien jaar uit op 4,8%. De tabel laat zien hoe de verschillende beleggingscategorieën hebben bijgedragen aan het rendement.

Het rendement van 8,4% bleef 1,5 procentpunt achter bij de benchmark. De oorzaken worden benoemd op de volgende pagina bij de uitleg over de verschillende categorieën.

Het positieve portefeuillerendement is te danken aan de zakelijke waarden, terwijl de vastrentende waarden (obligaties) een beperkte negatieve bijdrage hebben geleverd. De prestaties bleven achter bij de benchmark, met name doordat de private categorieën de (beursgenoteerde) benchmarks niet konden bijhouden in 2024.

Rendement in 2024

Categorie[1]	Gewicht %	Rendement %	Rendement € mrd	Benchmark %	Toegevoegde waarde 2024 %	Toegevoegde waarde 5 jaar %	Toegevoegde waarde 10 jaar %
Vastrentende waarden	**39,7**	**-0,2**	**-0,3**	**-0,1**	**-0,1**	**0,1**	**0,1**
Staatsobligaties	9,9	0,6	0,3	0,9	-0,3	-0,4	-0,2
Langlopende staatsobligaties	12,5	-6,4	-4,4	-6,4	0,0	0,0	0,2
Bedrijfsobligaties	10,7	3,1	1,7	2,8	0,3	0,5	0,6
Obligaties opkomende landen	5,3	6,4	1,8	7,3	-0,8	-0,1	-0,2
Inflatiegerelateerde obligaties	1,3	6,8	0,3	4,5	2,3		
Aandelen	**29,8**	**21,9**	**29,9**	**22,8**	**-0,7**	**-0,4**	**-0,2**
Aandelen ontwikkelde landen	24,7	23,6	25,2	24,8	-1,0	-0,4	-0,4
Aandelen opkomende landen	5,1	15,8	4,7	15,4	0,4	-0,4	0,3
Alternatieve beleggingen	**20,1**	**13,0**	**14,1**	**21,7**	**-7,1**	**0,5**	**1,2**
Private equity	9,2	11,8	5,3	27,8	-12,5	0,5	2,5
Grondstoffen	4,1	19,7	4,3	20,6	-0,7	-0,1	0,6
Opportunity fund	0,1	6,1	0,0	32,2	-19,7	-11,3	-12,1
Infrastructuur	6,0	10,4	3,0	13,2	-2,5	3,2	4,9
Hedgefondsen	0,8	6,6	0,3	14,9	-7,2	0,4	-0,2
Vastgoed	**9,5**	**5,5**	**2,7**	**6,1**	**-0,5**	**-1,1**	**0,0**
Vastgoed	9,5	5,5	2,7	6,1	-0,5	-1,1	0,0
Overlay	**1,0**	**-0,7**	**-3,4**	**-0,8**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Rentehedge		0,2	1,0	0,2	0,0		
Inflatiehedge		0,0	0,0	0,0	0,0		
Valutahedge		-0,9	-4,5	-1,0	0,0		
Overig		0,0	0,1	0,0	0,0		
Active asset allocation			0				
Totaal	**100**	**8,4**	**41,7**	**10,3**	**-1,7**	**-0,1**	**0,2**

1 De outperformance is geometrisch bepaald. Door afronding is het mogelijk dat de getallen niet exact tot het weergeven totaal optellen.

Vooral aandelen ontwikkelde landen hebben met 23,6% wederom een zeer goed rendement behaald (2023: 19,0%). Binnen deze beleggingscategorie deden vooral grote Amerikaanse technologiebedrijven het goed; vier fondsen (Apple, Nvidia, Microsoft en Amazon) zijn de grootste aandelenposities binnen de aandelenportefeuille. De prestaties bleven wel achter bij de benchmark. Dat is vooral het gevolg van een underperformance gedurende het jaar in de meer geconcentreerde actieve aandelenstrategie.
In het derde kwartaal heeft een grote transitie plaatsgevonden die met eenmalige kosten gepaard ging, om te komen tot de nieuwe aandelenportefeuille. Hierin wordt 80% via indexbeleggen ingevuld, waarbij een voor ABP op maat gemaakte benchmark wordt gevolgd. De overige 20% wordt actief beheerd in een meer geconcentreerde aandelenstrategie.

Andere beleggingscategorieën die hoge rendementen hebben behaald, zijn grondstoffen, aandelen opkomende landen en private equity.

Grondstoffen was met 19,7% in 2024 na aandelen ontwikkelde landen de best presterende beleggingscategorie. Dit kwam vooral door goud, maar ook cacao sprong dit jaar in het oog, met een rendement van meer dan 300%. De invulling van deze beleggingscategorie is gedurende het jaar aangepast, waardoor er niet meer in de energiesector wordt belegd.

Ook private equity rendeerde met 11,8% goed, maar bleef achter bij de benchmark. Dit komt vooral doordat er geen passende benchmark is voor de korte termijn en de benchmark alleen op de langere termijn relevant is.

Om die reden kijken we aanvullend ook naar andere benchmarks, peer-vergelijkingen en de onderliggende portefeuille om zicht te houden op de kwaliteit van de uitvoering. In 2024 was sprake van een positieve ontwikkeling van de publieke markten en een vertraging van waarderingen van private equity-beleggingen ten opzichte van deze markten. De verwachting is dat dit na verloop van tijd normaliseert en dat op de lange termijn het rendement van private equity beter is dan de benchmark, zoals we ook nu zien over de afgelopen vijf en tien jaar.

De beleggingscategorie infrastructuur behaalde een rendement van 10,4% en bleef ook achter bij de benchmark. Het rendement was dit jaar gedreven door operationele performance van de infrastructuurbedrijven en daling van de verdisconteringsvoet door daling van onder andere de rente. De benchmark bestaat uit staatsobligaties en beursgenoteerde infrastructuurbedrijven. Ook hier verwachten we dat dit op de lange termijn normaliseert en dat infrastructuur het beter doet dan de liquide benchmark. Dit blijkt ook uit de toegevoegde waarde op vijf- en tienjaarsbasis, die hoog is.

De totale vastgoedportefeuille van ABP heeft een positief rendement behaald van 5,5%, maar deed het iets minder goed dan de benchmark. De juiste benchmark komt pas met een halfjaar vertraging achteraf beschikbaar, waardoor hier nog geen conclusies uit kunnen worden getrokken.

Hedgefondsen behaalden een positief rendement. Deze beleggingen, met een relatief kleine omvang, worden afgebouwd. Het effect op het totale rendement is dan ook beperkt.

Als categorie behaalde vastrentende waarden een beperkt negatief rendement. Onderliggend is wel sprake van verschillen. De lange duratie staatsobligaties behaalden een negatief rendement van -6,4%, vooral vanwege de stijging van de lange rente in de Verenigde Staten en Frankrijk. De reguliere staatsobligaties hebben een beperkt positief rendement van 0,6% behaald. De beleggingscategorie bedrijfsobligaties behaalde een positief rendement van 3,1%, onder andere doordat de risico-opslag ten opzichte van staatsobligaties afnam. Credits presteerde beter dan de benchmark. De obligaties van opkomende landen behaalden een rendement van 6,4% en deden het minder goed dan de benchmark.

De derivaten die worden aangehouden voor de hogere afdekking van het renterisico, hebben een beperkte positieve bijdrage geleverd aan het totaalrendement van de beleggingsportefeuille. Ten opzichte van het begin van 2024 is, in tegenstelling tot de staatsobligatierentes, sprake van een daling van de euro-swaprentes.

Splitsing van het rendement[1]	**2024**	**2023**	**2022**	**2021**	**2020**
Beleggingsportfolio	8,2	7,5	-12,5	12,6	5,5
Renteafdekking	0,2	1,8	-5,1	-1,3	1,1
Totaal	**8,4**	**9,3**	**-17,6**	**11,4**	**6,6**

1 rendement beleggingsportfolio bepaalt na optelling totaal plus renteafdekking

Kosten pensioenbeheer

	2024	2023	2022	2021	2020
Uitvoeringskosten van pensioenbeheer (x € 1.000)	292.387	238.200	197.515	156.363	141.149
Aantal deelnemers (actief en gepensioneerd)	2.357.681	2.292.515	2.230.099	2.178.130	2.121.533
Kosten per deelnemer in €	124	104	89	72	67
Verschil t.o.v. vorig jaar	20	15	17	5	-1

Pensioenuitvoeringskosten gespecificeerd

	2024	2023
Uitvoeringskosten regulier (x € 1.000)	195.629	165.414
Project Integraal Data Kwaliteitsplan	40.000	36.500
Project Nieuw Pensioencontract	56.758	36.286
Totaal	**292.387**	**238.200**
Aantal deelnemers (actief en gepensioneerd)	2.357.681	2.292.515
Uitvoeringskosten regulier (prijs per deelnemer)	83	72
Project Integraal Data Kwaliteitsplan	17	16
Project Nieuw Pensioencontract	24	16
Totaal	**124**	**104**

De reguliere pensioenbeheerkosten per deelnemer, exclusief projecten, zijn gestegen van € 72 naar € 83 per deelnemer (+ € 11). Deze stijging wordt enerzijds veroorzaakt door een toename van de kosten van ABP (+ € 3) wegens groei van de ABP-organisatie en gestegen kosten, en anderzijds door de hogere kosten van de uitvoeringsorganisatie door de herverdeling van kosten en marge tussen APG Pensioenbeheer en APG Vermogensbeheer en de effecten van inflatie en loonontwikkeling (+ € 8).

De kostenstijgingen van de projecten zijn toe te schrijven aan de investeringen voor het verbeteren van de administratie en datakwaliteit (+ € 1 per deelnemer) en de in 2024 verwachte intensivering van de voorbereidingen voor de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling (programma NPC, + € 8 per deelnemer).

De totale pensioenbeheerkosten omvatten ook een bedrag van € 19 miljoen aan (organisatie)kosten van ABP zelf; de specificatie hiervan is te vinden in toelichting 13 in de staat van baten en lasten van de enkelvoudige jaarrekening.

Pensioenbeheerkosten per deelnemer vergeleken met de benchmark

ABP vergelijkt de pensioenbeheerkosten elk jaar aan de hand van de CEM-benchmark. Bij publicatie van dit jaarverslag zijn de resultaten over 2024 van het door CEM uitgevoerde onderzoek nog niet beschikbaar. De hieronder gepresenteerde cijfers hebben daarom betrekking op 2023. Voor de pensioenuitvoering inclusief projecten lagen de kosten per deelnemer (actieve en pensioengerechtigde) in 2023 op € 104; dat is boven het wereldgemiddelde (€ 100) en het peer-gemiddelde (€ 84). In het wereldgemiddelde zijn alle pensioenfondsen vanuit de benchmarkvergelijking opgenomen. In het peer-gemiddelde zijn vergelijkbare Nederlandse en buitenlandse pensioenfondsen opgenomen. Het beeld wordt sinds 2021 sterk beïnvloed door de kosten die de Nederlandse fondsen maken in verband met het voldoen aan de Wtp; het moment van overgaan van het fonds en de hoogte van de doorbelasting van de transitiekosten door de uitvoeringsorganisatie spelen hierbij een rol. Zonder die (tijdelijke) kosten zouden de pensioenbeheerkosten van ABP in 2023 ongeveer gelijk zijn aan het peer-gemiddelde.

CEM-benchmark

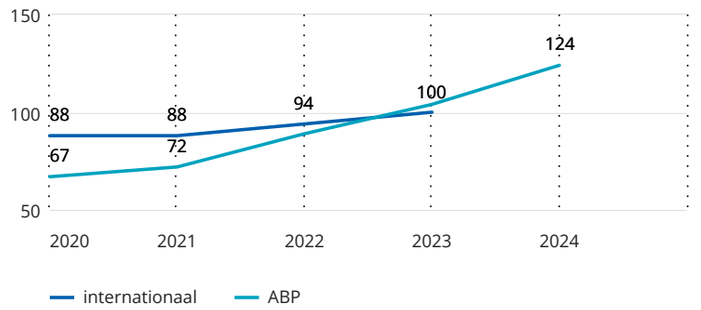

Kosten vermogensbeheer

De kosten voor vermogensbeheer zijn in 2024 gestegen. Deze stijging is vooral toe te schrijven aan een toename van de prestatievergoedingen van met name private equity, infrastructuur en vastgoed als gevolg van betere rendementen dan in 2023. De beheervergoedingen bleven ondanks een stijging van het beheerd vermogen vrijwel gelijk. De tabel geeft een overzicht van de kostenontwikkeling van vermogensbeheer in de afgelopen vijf jaar.

Totale kosten vermogensbeheer

	2024		2023		2022		2021		2020	
	€ mln	%	€ mln	%	€ mln	%	€ mln	%	€ mln	%
Beheervergoeding	537	0,10	555	0,12	551	0,11	493	0,10	409	0,09
Beheervergoeding externe vermogensbeheerders	858	0,17	839	0,18	979	0,20	908	0,18	835	0,18
Bewaarloon	38	0,01	42	0,01	46	0,01	50	0,01	58	0,01
Overige kosten	170	0,03	175	0,04	165	0,03	178	0,03	174	0,04
Beheervergoedingen	**1.603**	**0,31**	**1.611**	**0,35**	**1.741**	**0,35**	**1.629**	**0,31**	**1.476**	**0,32**
Prestatievergoedingen	688	0,13	363	0,08	797	0,16	3.428	0,66	1.540	0,34
Beleggingskosten	**2.291**	**0,44**	**1.974**	**0,42**	**2.539**	**0,51**	**5.057**	**0,98**	**3.016**	**0,66**
Transactiekosten	525	0,10	510	0,11	622	0,12	539	0,10	532	0,12
Totale kosten vermogensbeheer	**2.816**	**0,54**	**2.484**	**0,53**	**3.161**	**0,63**	**5.596**	**1,08**	**3.548**	**0,78**

Beleggingskosten per categorie

In € mln	2024						2023					
	Gemiddeld belegd vermogen	Beheer vergoeding in € mln	Prestatie vergoeding in € mln	Totaal vergoeding in € mln	Totaal vergoeding in %	Netto rendement	Gemiddeld belegd vermogen	Beheer vergoeding in € mln	Prestatie vergoeding in € mln	Totaal vergoeding in € mln	Totaal vergoeding in %	Netto rendement
Vastrentende waarden	**202.487**	**216**	**28**	**244**	**0,05%**	**-0,20%**	**185.993**	**207**	**46**	**253**	**0,05%**	**6,30%**
Staatsobligaties	115.352	16	-	16	0,00%	-3,60%	105.841	16	-	16	0,00%	5,50%
Bedrijfsobligaties	57.413	152	20	172	0,03%	3,10%	50.532	142	46	188	0,04%	6,30%
Obligaties opkomende markten	29.722	48	8	56	0,01%	6,40%	29.620	49	-	49	0,01%	9,20%
Aandelen	**152.467**	**273**	**17**	**290**	**0,06%**	**21,90%**	**130.808**	**224**	**47**	**271**	**0,06%**	**15,40%**
Aandelen ontwikkelde landen	120.249	144	15	159	0,03%	23,60%	98.075	111	13	124	0,03%	19,00%
Aandelen opkomende landen	32.218	129	2	131	0,03%	15,80%	32.733	113	34	147	0,03%	5,50%
Alternatieve beleggingen	**102.875**	**812**	**602**	**1.414**	**0,27%**	**13,00%**	**104.623**	**848**	**331**	**1.179**	**0,25%**	**2,90%**
Private equity	46.518	590	584	1.174	0,23%	11,80%	44.572	596	291	887	0,19%	5,90%
Opportunity fund	329	6	-17	-11	0,00%	6,10%	439	11	-7	4	0,00%	-6,20%
Grondstoffen	22.678	50	13	63	0,01%	19,70%	27.847	55	16	71	0,02%	-3,10%
Infrastructuur	28.585	125	34	159	0,03%	10,40%	25.223	127	19	146	0,03%	5,50%
Hedgefondsen	4.765	41	-12	29	0,01%	6,60%	6.542	59	12	71	0,02%	-1,30%
Vastgoed	**50.395**	**217**	**41**	**258**	**0,05%**	**5,50%**	**49.165**	**227**	**-63**	**164**	**0,04%**	**0,00%**
Vastgoed	50.395	217	41	258	0,05%	5,50%	49.165	227	-63	164	0,04%	0,00%
Overlay	**7.660**	**85**	**-**	**85**	**0,02%**	**-0,70%**	**-2.609**	**106**	**-**	**106**	**0,02%**	**2,00%**
Overlay & overig	7.660	85	-	85	0,02%	-0,70%	-2.609	106	-	106	0,02%	2,00%
Totaal	**515.884**	**1.603**	**688**	**2.291**	**0,44%**	**8,40%**	**467.980**	**1.612**	**363**	**1.973**	**0,42%**	**9,30%**
Kosten in % gemiddeld belegd vermogen		**0,31%**	**0,13%**		**0,44%**			**0,34%**	**0,08%**		**0,42%**	

De beleggingskosten bestaan uit beheer- en prestatievergoedingen. De beheervergoedingen zijn in 2024 met € 9 miljoen afgenomen, de prestatievergoedingen zijn toegenomen met € 325 miljoen.

De beheervergoeding die ABP aan APG betaalt, is gedaald ten opzichte van 2023. In opdracht van ABP heeft APG efficiencyverbeteringen in haar bedrijfsvoering doorgevoerd.

De beheervergoeding die ABP betaalt aan externe vermogensbeheerders is daarentegen gestegen. De grootste toename is te zien bij aandelen ontwikkelde landen. Deze stijging hangt samen met een toename van het vermogen en het feit dat een van de aandelenstrategieën in 2024 volledig in beheer is gegeven bij externe managers. Door de in 2024 doorgevoerde strategiewijziging verwachten we voor 2025 een merkbare verlaging in de kosten van aandelen ontwikkelde markten.

Ook bij aandelen opkomende landen en bedrijfsobligaties stegen de aan externe vermogensbeheerders betaalde beheervergoedingen. Van de overige categorieën zijn de vergoedingen aan externe vermogensbeheerder gedaald of redelijk constant gebleven. Per saldo zijn de interne en externe beheerkosten gelijk gebleven aan het niveau van 2023, ondanks een stijging van het gemiddelde belegd vermogen met ruim € 47,9 miljard.

De toename van de totale prestatievergoedingen is met name zichtbaar bij private equity. Ook bij infrastructuur is er sprake van een toename van de prestatievergoedingen. Dit is het gevolg van aanzienlijk verbeterde rendementen voor beide categorieën ten opzichte van 2023. Prestatievergoedingen worden door ABP betaald op basis van gerealiseerde rendementen. Tussentijds worden reserveringen gemaakt voor verwachte toekomstige vergoedingen op basis van ongerealiseerde rendementen. Bij een lagere performance over een bepaalde periode kan het dus gebeuren dat deze reservering naar beneden moet worden bijgesteld, zoals bij het opportunity fund of bij hedgefondsen het geval was. Prestatievergoedingen bij illiquide beleggingen worden pas toegekend als de rendementen uitkomen boven een bepaalde langjarige drempelwaarde (‘hurdle rate’).

Transactiekosten per categorie

In € mln	Totaal 2024	Totaal 2023
Vastrentende waarden	200	236
Aandelen	124	75
Alternatieve beleggingen	56	41
Vastgoed	23	26
Overlay	122	133
Totaal	**525**	**511**

Transactiekosten worden in rekening gebracht bij aan- en verkopen van beleggingen. Deze kosten worden vooral beïnvloed door de omvang van het beheerd vermogen, de beleggingsstijl (actief of meer passief) en de omvang van de valuta- en renteafdekking. De totale transactiekosten stegen in 2024 per saldo licht ten opzichte van 2023. De grootste toename is te zien bij aandelen. Deze stijging komt deels door verkopen als gevolg van de lagere strategische weging in opkomende landen en deels door de benodigde transacties voor de implementatie van de nieuwe strategie in aandelen ontwikkelde landen.

Aansluiting kosten vermogensbeheer

In de jaarrekening zijn de vermogensbeheerkosten verantwoord volgens de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving 610. Dit betreft de gefactureerde kosten. Niet-gefactureerde kosten van de externe vermogensbeheerders zijn in de jaarrekening gesaldeerd met beleggingsresultaten. Het gevolg is dat in de jaarrekening (Toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten, zie de tabel Beleggingsresultaten netto) een lager bedrag aan kosten is verantwoord dan in het bestuursverslag. De tabel geeft de aansluiting tussen beide weer.

Aansluiting kosten vermogensbeheer jaarrekening

in € mln	Totaal 2024	Totaal 2023
Bestuursverslag		
Beheervergoedingen	1.603	1.611
Prestatievergoedingen	688	363
Transactiekosten	525	510
Totaal	**2.816**	**2.484**
Jaarrekening		
Rechtstreeks gefactureerde kosten: Beheervergoeding	759	695
Verschil:	**2.057**	**1.789**
Betreft: niet rechtstreeks gefactureerde kosten (onderdeel van beleggingsresultaten in de jaarrekening)		

Vermogensbeheerkosten vergeleken met de benchmark

ABP vindt het belangrijk om te toetsen hoe de vermogensbeheerkosten van ABP zich verhouden tot die van andere nationale en internationale fondsen en of deze effectief zijn aangewend. Hiertoe doet ABP jaarlijks mee aan de benchmarkonderzoeken van CEM. Hierin worden kosten en behaalde (excess-)rendementen vergeleken met enerzijds nationale en anderzijds internationale peers. Het bestuur is zich hierbij bewust van de beperkingen van het benchmarkonderzoek.

De peergroep waarmee ABP voor de vermogensbeheerkosten wordt vergeleken, bestaat uit internationale pensioenfondsen omdat die een vergelijkbare omvang en activiteiten hebben.

Vergeleken met de internationale peers ligt het kostenniveau van ABP hoger. De uitvoering van de keuzes die wij maken voor onze beleggingsportefeuille, brengen hogere kosten met zich mee dan die van peers. Daar staat een hogere toegevoegde waarde tegenover (zie de alinea hierna).

De peergroep waarmee ABP voor rendement en toegevoegde waarde wordt vergeleken bestaat uit Nederlandse pensioenfondsen vanwege de specifieke regelgeving waarmee Nederlandse pensioenfondsen te maken hebben. Uit de benchmarkonderzoeken komt naar voren dat ABP over de afgelopen vijf jaar na aftrek van alle kosten tot het bovenste kwartiel (25%) van fondsen behoort voor wat betreft de gerealiseerde toegevoegde waarde. De toegevoegde waarde is het verschil tussen het werkelijk behaalde nettorendement en het benchmarkrendement. Uit het meest recente CEM-rapport (boekjaar 2023) blijkt dat de gemiddelde toegevoegde waarde over de afgelopen vijf jaar voor ABP (0,8%) hoger ligt dan de gemiddelde score van zowel de Nederlandse peers (0,5%) als de internationale peers (0,6 %). Deze toegevoegde waarde komt voor het grootste gedeelte door beleggingen in illiquide categorieën. De gemaakte kosten leveren dus duidelijk toegevoegde waarde op.

Inzichtelijk pensioen voor deelnemer en werkgever

Aanpak

ABP verzorgt het pensioen van ruim 3 miljoen deelnemers, waarvoor zij samen met hun werkgever maandelijks premie betalen. De pensioenregeling van ABP wordt vastgesteld door sociale partners in de Pensioenkamer, ABP is verantwoordelijk voor de uitvoering. Een belangrijke pijler in de uitvoering is dat ABP deelnemers en werkgevers overzicht wil geven van de totstandkoming en hoogte van het pensioen. Ook willen we hun inzicht geven in de mogelijkheden en ruimte die het pensioen biedt, met het oog op de financiële situatie nu en straks.

Resultaten en toelichting

In het bestuursverslag hebben we toegelicht welke voortgang ABP in het verslagjaar heeft gemaakt binnen de strategische pijler Pensioen als onderscheidende arbeidsvoorwaarde. Hier zoomen we dieper in op onderliggende ontwikkelingen en resultaten.

Ontwikkeling CAS en CES

De Customer Advocacy Score (CAS) van deelnemers wordt gemeten in de Reputatiemonitor van ABP, met de stelling: In hoeverre bent u het eens met de stelling 'ABP handelt in mijn belang'? Deelnemers hebben de keuze uit een vijfpuntsschaal van 'zeer oneens' tot 'zeer eens'. De CAS is de optelsom van het percentage 'zeer eens' en 'eens'. In 2024, het eerste jaar waarin ABP de CAS publiceert, zagen we een licht stijgende trendlijn. De score kleurt groen omdat deze boven de ten doel gestelde bandbreedte van 35%-45% valt.

De CAS van werkgevers wordt gemeten in de relationele meting van ABP werkgevers met de stelling: In hoeverre bent u het, vanuit uw rol als werkgever, eens of oneens met de stelling 'ABP handelt in het belang van ons (als organisatie)'. Op basis van de resultaten gedurende 2024 zien we een stabiel hoge score, boven de ten doel gestelde bandbreedte van 45%-55%.

De Customer Effort Score (CES) van zowel deelnemers als werkgevers is in 2024 gestegen ten opzichte van 2023. Deze scores geven het percentage weer van respectievelijk deelnemers en werkgevers die (erg) weinig moeite hebben om zaken te regelen via de voor hen relevante communicatiekanalen. Beide scores liggen boven de doelstelling.

Inzichtelijk pensioen voor deelnemer en werkgever	2024	2023	Doel
CAS deelnemers[1]	46%	-	35%-45%
CAS werkgevers	59%	-	45%-55%
CES deelnemers	75%	72%	73%
CES werkgevers	97%	96%	92%

1 *de CAS wordt pas vanaf 2024 gemeten*

Inzichtelijk pensioen voor deelnemer en werkgever	2024	2023
Totaal aantal klachten	2959	556
Gouden Oor score in aantal sterren (schaal 1 -5) *	****	
Aantal pensioenambassadeurs	354	263
Aantal raadplegingen MijnAbp:		
- users	1.353.998	1.224.323
- inlogsessies	4.459.284	3.884.623
Downloads ABP Pensioenapp	50.727	58.249
Coachingsgesprekken financieel kwetsbare deelnemers	52	393
ABP reality check: gebruik e-learning	14.758	9.856

Pensioenoverzichten

Verzending UPO's

Voor actieve deelnemers geldt de wettelijke richtlijn dat uiterlijk 30 september alle UPO's moeten zijn verstuurd. Deze doelstelling is net als voorgaande jaren niet gehaald, doordat het voor een relatief kleine deelnemersgroep gaat om handmatig werk. Dit probleem is net als voorgaande jaren nog niet helemaal opgelost. Met APG is de afspraak gemaakt dat op 31 december 2024 99,9% van de doelgroep een UPO moesten hebben ontvangen. Deze doelstelling is gehaald.

Verzending GUPO's

GUPO staat voor Gepensioneerden Uniform Pensioenoverzicht. Voor pensioengerechtigde deelnemers geldt de wettelijke richtlijn dat uiterlijk 31 december alle GUPO's moeten zijn verstuurd. Deze doelstelling is net als voorgaande jaren niet gehaald, doordat in een aantal gevallen noodzakelijke informatie ontbrak. Daarnaast kan bij een deel van onze gepensioneerden het recht op nabestaandenpensioen niet op het GUPO worden vermeld. Dit probleem is net als voorgaande jaren nog niet helemaal opgelost. Met APG is de afspraak gemaakt dat op 31 december 2024 99,9% van de doelgroep een GUPO moest hebben ontvangen. Deze doelstelling is gehaald. Daarnaast moest uiterlijk 31 december 2024 93,00% van de doelgroep een GUPO hebben ontvangen met een berekening van het nabestaandenpensioen. Ook deze doelstelling is gehaald.

Verzending SUPO's

Volgens de Pensioenwet zijn pensioenuitvoerders verplicht een UPO ter beschikking te stellen aan gewezen deelnemers, ook wel 'slapers' genoemd (de 'S' in SUPO staat voor 'slapers'). Op 31 december 2024 moest 99,8% van de gewezen deelnemers een SUPO hebben ontvangen of dit via MijnABP beschikbaar gesteld hebben gekregen. Deze doelstelling is gehaald.

Verzending EUPO's

EUPO staat voor Ex-partner Uniform Pensioenoverzicht. Volgens de wet moet ABP een keer per vijf jaar het EUPO actief verstrekken, digitaal of schriftelijk. In 2022 is de volledige doelgroep van ex-partners, gescheiden vanaf 1 januari 2008, benaderd. In 2023 lag de focus op de groep deelnemers die in 2022 geen EUPO had ontvangen. De afspraak met APG was dat op 31 december 2024 95,0% van de ex-partners een EUPO moest hebben ontvangen. Deze doelstelling is gehaald.

Verzending pensioenoverzichten

	2024	2023	2022
UPO			
Verzonden UPO's op 30 september	99,40%	99,17%	99,46%
Verzonden UPO's op 31 december	99,91%	99,92%	99,93%
Deelnemers met toegang tot MPO op 31 december	99,98%	99,98%	99,97%
GUPO			
Verzonden GUPO's op 31 december	99,96%	99,94%	99,97%
SUPO			
Beschikbaar gestelde SUPO's op 31 december	99,86%	99,82%	99,80%
EUPO			
Beschikbaar gestelde EUPO's op 31 december	95,99%	94,94%	90,14%

Informeren deelnemers

In 2024 heeft ABP deelnemers naast de reguliere kanalen zoals de website, social media en nieuwsbrieven op verschillende manieren geïnformeerd.

- De campagne rondom de RealityCheck liep door in 2024. Deze is erop gericht om de financiële weerbaarheid van kwetsbare doelgroepen te verbeteren. Met ervaringsverhalen, handige tips en een gratis e-learning kunnen bezoekers van de website snel inzicht krijgen. Eind 2024 was de e-learning 13.785 keer gevolgd (eind 2023: 9.856 keer).
- Om het vertrouwen in pensioen te vergroten, is in het najaar van 2023 de multimediale campagne gestart 'De waarde van pensioen'. Deze campagne liep door in 2024. Het aantal websitebezoeken kwam uit op 96.754, waarvan 76.809 unieke bezoekers
- De activatiecampagne 'Wat je nu laat, merk je later' trok 117.600 unieke bezoekers naar de website, met een percentage inlogs in MijnABP van 57%.
- De planner in MijnABP is in 2024 flexibeler gemaakt. De planner maakt de financiële consequenties van verschillende pensioenkeuzes inzichtelijk; 268.519 deelnemers hebben er in het verslagjaar gebruik van gemaakt.

Activeren van jongere deelnemers

ABP organiseerde in 2024, net als het jaar ervoor, onder de noemer The Future Talks verschillende bijeenkomsten om met jongeren in gesprek te gaan. Er waren twee sessies in het land en twee klankbordgroepen over onze ambitie en over de energietransitie. In totaal hebben we hiermee circa tachtig jongeren gesproken. Daarnaast hebben we in het verslagjaar met ongeveer twintig jongeren een dialoog gevoerd over de evenwichtige belangenafweging in het kader van de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling.

Informeren werkgevers

In het verslagjaar waren er verschillende activiteiten gericht op werkgevers:

- een vakbondsbijeenkomst met 30 aanwezigen, rapportcijfer 8,2;
- online pensioenvoorlichtingsbijeenkomsten bij 126 werkgevers: 1.102 sessies, rapportcijfer 8,4;
- de campagne Pensioen als waardevolle arbeidsvoorwaarde is voortgezet, onder andere met handige werkgeverstools en 'kant en klare' vacatureteksten over pensioen: bereik 2.866 unieke werkgeverscontacten, 30% opens, 7% clicks waarvan 31% activatie;
- met de campagne Duurzame Inzetbaarheid heeft ABP werkgevers geïnformeerd over deeltijdpensioen, inclusief berekeningen: bereik 1.202 unieke werkgeverscontacten, 35% opens, 11% clicks waarvan 45,3% activatie;
- online Werkgevers Journaals, met in totaal 2.400 aanwezigen;
- LinkedIn-pagina speciaal voor werkgevers, met eind 2024 ruim 570 volgers;
- HR Kennisdagen, waarvoor we 350 inschrijvingen telden;
- uitreiking van de Pensioenpluim tijdens de Pensioen3daagse aan een werkgever die pensioen hoog in het vaandel heeft staan: de gemeente Tilburg.

De bezoekcijfers over 2024 laten zien dat het werkgeversdeel van de website van ABP door werkgevers steeds meer wordt bezocht, ook door inzet van op digitale dienstverlening gerichte activatiecampagnes. Op basis van frequente data-analyse worden continu aanpassingen en verbeteringen in content en functionaliteit doorgevoerd.

Pensioenambassadeurs

Werkgevers zetten pensioenambassadeurs in: werknemers die andere collega's op een laagdrempelige manier voorlichten over pensioen. ABP zorgt ervoor dat deze ambassadeurs over de juiste kennis en informatie beschikken. Er zijn in 2024 91 nieuwe Pensioenambassadeurs bij gekomen. Daarmee zijn er eind 2024 354 ambassadeurs actief bij 176 werkgevers. Er waren drie netwerkbijeenkomsten met ongeveer 210 deelnemers. In 2024 is er ook een LinkedIn-pagina gelanceerd voor Pensioenambassadeurs, een besloten groep die eind 2024 163 leden telde.

Verrijkende data voor werkgevers (Werkgeversspiegel)

ABP biedt werkgevers de Werkgeversspiegel aan. Dit online instrument maakt het mogelijk voor werkgevers om pensioendata in te zetten voor het verbeteren van de duurzame inzetbaarheid van medewerkers met pensioen als (deel)oplossing. Eind 2024 had de Werkgeversspiegel 833 unieke gebruikers bij 559 werkgevers. De Werkgeversspiegel is voor bijna 20% van de werkgevers toegankelijk en heeft vooral toegevoegde waarde voor werkgevers vanaf circa 50 medewerkers, omdat anders de relevantie van de benchmark te beperkt is of cijfers zijn te herleiden tot persoonsniveau. De Werkgeversspiegel wordt doorontwikkeld op basis van de behoeften van de gebruikers, die regelmatig worden geïnventariseerd. Verbeteringen in 2024 waren onder andere de mogelijkheid om gebruikers geautomatiseerd toegang te geven tot de werkgeversspiegel vanuit de MijnOrganisatie-omgeving, de mogelijkheid om data te exporteren bijvoorbeeld naar Excel en verbeteringen van de weergaven.

In 2024 is gewerkt aan de realisatie van een Sectorspiegel voor sociale partners. Dit online instrument is vergelijkbaar met de Werkgeversspiegel, maar geeft dan inzicht in data op sectorniveau. Sociale partners kunnen deze data gebruiken om inzicht te krijgen in hun sector en om sectoren onderling te vergelijken, bijvoorbeeld waar het gaat om de opbouw van het personeelsbestand of pensioenkeuzes.

Klachten en geschillen

De grote stijging van het aantal klachten is toe te schrijven aan het feit dat met ingang van 2024 alle uitingen van ontevredenheid van deelnemers worden beschouwd als klacht. Dit lichten we uitgebreider toe in het bestuursverslag.

De klachten worden (conform de Gedragslijn) bijgehouden in twaalf rubrieken. In de tabel staat per rubriek, aangegeven

Ontvangen klachten (onderwerpen en aantallen)

			2024	2023
Onderwerp	**Klachten**	**Geëscaleerde klachten**	**Geschillen aangemeld bij GIP**	**Klachten**
Service en klantgerichtheid	409	12	5	131
Behandelingsduur	207	6	11	20
Informatieverstrekking	764	14	8	210
Deelnemersportaal	267	3	2	115
Keuzebegeleiding	65	4	1	2
Pensioenberekening en -betaling	665	24	54	44
Registratie werknemersgegevens/datakwaliteit	35	4	2	7
Toepassing van wet- en regelgeving; algemeen	193	5	27	21
Toepassing van wet- en regelgeving; invaren	99	1	0	3
Financiële situatie	139	1	1	3
Duurzaamheid	3	0	1	-
Overig	113	2	3	-
Totaal	**2.959**	**76**	**115**	**556**

hoeveel (geëscaleerde) klachten er over 2024 zijn ingediend en behandeld.

De meeste klachten hebben betrekking op de informatieverstrekking. Dit betreft uitingen van ontevredenheid ten aanzien van informatie die wordt verstrekt aan de deelnemer op de website, in MijnABP, brieven en e-mails. Daarna komt de categorie klachten die betrekking heeft op de berekening en de betaling van het pensioen. De klachten met betrekking tot het betalen van het pensioen gaan in veel gevallen over de ingangsdatum van een pensioenuitkering en het tijdelijk stopzetten van de uitkering bij het ontbreken van een geldig bewijs van in leven zijn. De klachten met betrekking tot de service en klantgerichtheid die deelnemers ervaren gaan onder meer over de intonatie van brieven, de handelingen die deelnemers zelf uit moeten voeren om bijvoorbeeld het pensioen aan te vragen en de hulp die zij ervaren in contact met een medewerker. Ook de doorlooptijden en de functionaliteit die geboden wordt in MijnABP kunnen leiden tot ontevredenheid.

In 2024 heeft de Commissie van Beroep tien beslissingen genomen. In negen zaken heeft de deelnemer geen gelijk gekregen en is het beroep ongegrond verklaard. In de tiende zaak verklaarde de commissie het beroep van een werkgever, na een besluit van ABP over de verplichting tot betaling van achterstallige pensioenpremie, ongegrond. Er werden geen zaken gegrond verklaard. In 2024 zijn drie zaken door de indiener van het beroep ingetrokken nadat ABP een nieuwe beslissing nam over het beroep. De commissie heeft in deze zaken dus geen beslissing genomen.

Geschillen

Klachten die niet in onderling overleg worden opgelost, monden uit in een geschil. Geschillen kunnen door de deelnemer worden voorgelegd aan de Geschillen Instantie Pensioenfondsen (GIP), waarbij de deelnemer kan kiezen voor bemiddeling door de Ombudsman of beslechting, of aan de burgerlijke rechter. ABP is per 1 januari 2024 aangesloten bij de GIP. Deze bemiddeling en beslechting is voor de deelnemer kosteloos. De Ombudsman Pensioenen maakt sinds 1 januari 2024 onderdeel uit van de GIP. De GIP behandelt geschillen vanaf de datum van de invoering van de Wet toekomst pensioenen (1 juli 2023). In 2024 zijn in totaal 115 geschillen door ABP-deelnemers ingediend bij de GIP. De meest voorkomende onderwerpen zijn:

- geen verhoogde premievrije pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid (24 zaken);
- recht en berekening (bijzonder) nabestaandenpensioen (twintig zaken);
- MijnABP biedt in een individuele situatie niet de mogelijkheid om pensioenberekeningen te maken (vier zaken).

In 2024 zijn er zeventien geschillen in behandeling genomen door de geschillencommissie van de GIP. Deze commissie heeft in 2024 in vier geschillen een uitspraak gedaan. In drie zaken is ABP in het gelijk gesteld. In de vierde zaak over de verhoging van premievrije pensioenopbouw tijdens een arbeidsongeschiktheidspensioen als gevolg van een dienstongeval of beroepsziekte heeft de geschillencommissie een tussenuitspraak gedaan.

In 2024 zijn er 32 geschillen in behandeling genomen door de Ombudsman Pensioenen van de GIP. De Ombudsman Pensioenen heeft 21 geschillen afgerond in 2024 en het verzoek van de indiener van het geschil afgewezen. Wel heeft hij ABP erop gewezen dat in enkele zaken de communicatie duidelijker had gekund. De aanbevelingen van de Ombudsman Pensioenen worden onder meer besproken in onze feedbackloop met als doel om de communicatie steeds te verbeteren.

Toekomstbestendigheid van het pensioenstelsel

Aanpak

Als grootste pensioenfonds van Nederland, met bovendien een groot deel van onze deelnemers die bij de overheid werken, zien wij het als onze taak om bij te dragen aan de toekomstbestendigheid van het pensioenstelsel in Nederland. We geven daar invulling aan door met beleidsmakers mee te denken bij vernieuwingsplannen voor de pensioensector, door met toegankelijke en tijdige informatie daarvoor draagvlak te creëren en door het vertrouwen in ABP en in pensioen in het algemeen te vergroten.

Toekomstbestendigheid van het pensioenstelsel	2024	2023
Reputatie bij belanghebbenden (SRI-score)[1]	7,4	-
Vertrouwen in huidige pensioenstelsel (pensioenbarometer)	14,4	10,7
Vertrouwen in vernieuwde pensioenstelsel (pensioenbarometer)	4,3	0,5

1 wordt 1x per 2 jaar gemeten

Resultaten en toelichting

Risicopreferentieonderzoek onder deelnemers

In 2024 heeft ABP ruim 460.000 deelnemers gevraagd naar hun risicobereidheid voor hun pensioen. Voor het onderzoek zijn verschillende groepen deelnemers in verschillende leeftijden benaderd. Ongeveer 7% van deze groep deelnemers deed mee. Er zijn drie hoofdvragen gesteld:

- Hoeveel risico bent u bereid te nemen?
- Sluit het verwachte pensioen aan bij wat u minimaal denkt nodig te hebben?
- In hoeverre kunt u tegenvallers opvangen?

Van de meeste deelnemers (68%) mag het maandelijkse pensioen straks meebewegen met de economie en de opbrengsten van de beleggingen; 14% wil dit niet en 18% weet dit niet. Meer informatie staat op onze website.

Toekomstbestendigheid investeringsportefeuille & Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid

Aanpak

In 2024 hebben wij het duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid (DVB-beleid) van ABP aangescherpt op basis van onze beleggingsovertuigingen; het is gepubliceerd op de website van ABP. We hebben nieuwe doelen opgesteld die onze missie ondersteunen: een goed pensioen in een leefbare wereld. Dat doen we aan de hand van vier thema's: klimaat, natuur en biodiversiteit, mensenrechten en goed ondernemingsbestuur.

Met ons DVB-beleid willen we inspelen op grote veranderingen in de wereld en de economie om goede beleggingsrendementen voor deelnemers ook in tijden van grote verandering in stand te houden. Zo beheersen we de risico's die invloed hebben op de waarde van de beleggingen van ABP.

Om de doelstellingen te bereiken maakt ABP gebruik van de volgende instrumenten:

- uitsluiten;
- criteria voor de ABP-aandelenportefeuille (insluiten);
- stemmen;
- engagement;
- impactbeleggen.

In het bestuursverslag hebben we toegelicht wat er in 2024 is gedaan om deze instrumenten verder aan te scherpen.

Toekomstbestendigheid investeringsportefeuille & Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid	**2024**	**2023**	**Doel**
CO_2 voetafdruk beleggingsportefeuille t.o.v. 2019 (scope 1, 2 & 3)	-39%	-34%	2030 -/-50%; 2050 -/-100%
Investeringen in impactbeleggen (x 1,0 mld.)	1,34	-	2030: 30
Beleggingen in klimaatoplossingen (x 1,0 mld.)	25,3	20,8	30,0
Beleggingen in biodiversiteit oplossingen (x 1,0 mld.)	2,9	2,9	10,0
Draagvlak deelnemers duurzaam verantwoord beleggen (score 0-10)	6,6	6,5	

Resultaten en toelichting

Voor de rapportagecriteria verwijzen wij naar het onderdeel Over dit verslag.

Hieronder worden de resultaten voor de 4 kernthema's weergegeven en toegelicht. Vervolgens worden de intrumenten impactbeleggen en engagement verder uitgelicht.

Bedrijven rapporteren al heel lang over hun financiële prestaties. Daarvoor zijn heldere standaarden en wetten. Het rapporteren over duurzaamheid is 'jonger', en nog volop in ontwikkeling. Dat betekent dat we nog niet altijd alle data hebben over hoe duurzaam bedrijven opereren. Wij laten ons daardoor niet belemmeren om nu al keuzes te maken. We zetten ons er ook voor in dat goede en betrouwbare data verder beschikbaar komen, door daarvoor aandacht te vragen bij bedrijven, overheden en dataleveranciers. We rapporteren zo goed als we kunnen met de data die we hebben. Dat kan ook betekenen dat data in de toekomst wijzigen of anders worden gemeten.

Klimaat

In 2024 is de CO_2-voetafdruk van onze beleggingsportefeuille 39% lager dan in het basisjaar 2019. Dit omvat scope 1 (directe uitstoot door bedrijven), scope 2 (uitstoot die samenhangt met de energie die ze gebruiken) en scope 3 (de indirecte uitstoot van de waardeketen).

Hiermee ontwikkelt de CO_2-voetafdruk zich in lijn met onze beleidsdoelen van 50% minder uitstoot van broeikasgassen in 2030 ten opzichte van 2019 en netto nul in 2050. We hanteren een linear reductiepad (blauwe lijn in de grafiek) als indicatie om de gewenste daling te kunnen volgen.

CO_2-voetafdruk (scope 1, 2 & 3)

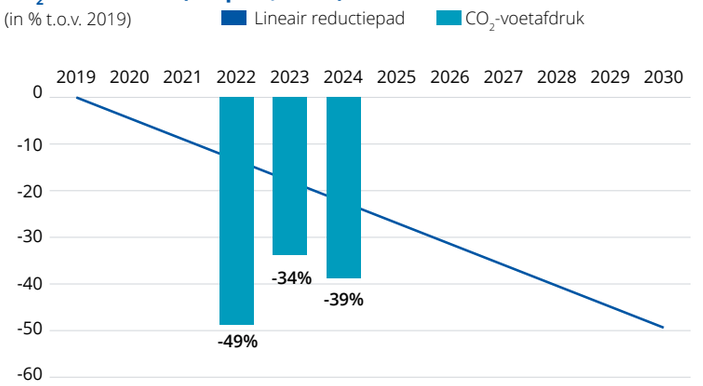

De CO_2-voetafdruk heeft betrekking op 94% van de totale portefeuille[1]

Methodiek

Berekeningsmethodiek

Om de voetafdruk te kunnen berekenen bepalen we eerst welke beleggingscategorieën relevant zijn voor de CO_2-voetafdruk. Over 2024 is 94% van het belegd vermogen relevant voor de CO_2-voetafdruk berekening. Een aantal beleggingscategorieën zijn niet relevant.[2] Vervolgens wordt voor de relevante beleggingscategorieën de voetafdruk berekend. Dit staat verder uitgelegd in de CO_2-voetafdruk van onze beleggingen.

Nieuw herberekeningsbeleid in 2024

Omdat we over alle emissiescopes willen rapporteren ten opzichte van ons reductiedoel, hebben we in 2024 onze 2019-baseline opnieuw beoordeeld. Methodologische updates van onze dataleverancier leidden ertoe dat de CO_2-voetafdruk niet meer vergelijkbaar was met 2019. We zien dat, in vergelijking met 2019, bedrijven meer zijn gaan rapporteren over hun scope 3-emissies, dat de meetmethode nauwkeuriger wordt en dat CO_2-emissies op sectorniveau beter worden geclassificeerd. Met deze nieuwe inzichten hebben we de 2019-baseline geüpdatet[3]. Met dit beleid is de baseline accurater geworden en leent deze zich voor een betere vergelijking van de uitstoot over de jaren. Tegelijkertijd zien we dat bedrijven vanaf 2023 transparanter rapporteren over scope 3-emissies. Dit betekent dat er ook meer CO_2-emissies aan ABP worden toegeschreven. Hierdoor wordt de totale CO_2-reductie kleiner in 2023 (34%) en 2024 (39%) ten opzichte van 2022 (49%). Ten aanzien van de toename in reductie in 2024 ten opzichte van 2023 observeren we vooral binnen de sectoren energie, IT en materialen een daling in onze gefinancierde emissies.

Om te zorgen dat de cijfers over de jaren vergelijkbaar zijn, hebben we met terugwerkende kracht ook de voorgaande jaren herrekend. Voor 2019, 2022 en 2023 is voor alle beleggingscategorieën waarvan de CO_2-voetafdruk is vastgesteld, ook met terugwerkende kracht de CO_2-voetafdruk berekend. Door de toegenomen nauwkeurigheid voor de meting van CO_2-emissies viel de 2019 baseline hoger uit[4].

Jaarlijkse review

We beoordelen de baseline jaarlijks. Omstandigheden die aanleiding kunnen geven voor een herberekening zijn bijvoorbeeld materiële wijzigingen in methodologieën of emissiedata. Als deze situaties leiden tot een impact op de baseline van 5% of meer, stellen we de baseline opnieuw vast.

Afspraken in het klimaatakkoord

In het Nederlandse Klimaatakkoord voor de financiële sector hebben circa vijftig banken, verzekeraars, pensioenfondsen, vermogensbeheerders en belangenorganisaties afgesproken elk jaar te laten zien wat de CO_2-voetafdruk van hun relevante beleggingen is, welke actieplannen zij hebben en hoe ze bijdragen

1 de 94% van onze totale portefeuille is bepaald op basis waarvan we minimaal scope 1 data beschikbaar hebben. Voor scope 2 en 3 is dat namelijk lager.

2 Voor enkele beleggingscategorieën is de CO_2-uitstoot niet materieel. Dit geldt voor cash, derivaten, hedge funds en overlay

3 Meer hierover is te lezen in ons herberekeningsbeleid: de CO_2 -voetafdruk van onze beleggingen.

4 Omdat we in 2022 zijn overgestapt naar een nieuwe dataleverancier, worden de jaren 2020 en 2021 buiten scope gelaten. We rapporteren daarom onze prestatie ten opzichte van het doel vanaf 2022.

aan de financiering van de energietransitie. Het is een uitdaging om de CO_2-voetafdruk vast te stellen van alle beleggingen. Dat komt vooral doordat niet in alle gevallen data van voldoende kwaliteit beschikbaar is. ABP is met APG intensief betrokken bij initiatieven om de beschikbaarheid en kwaliteit van CO_2-emissiedata te verbeteren. Naarmate er meer en betere data beschikbaar komt, verbeteren wij ook onze rapportage. We volgen hiervoor de PCAF-standaard[1].

Methodologie voor klimaatdoel vastgoed
CRREM (Carbon Risk Real Estate Monitor) is een methode om te bepalen of vastgoedobjecten opereren met een CO_2-reductiepad in lijn met de afspraken in het Klimaatakkoord van Parijs. We gebruiken deze methode om de voortgang op ons klimaatdoel voor vastgoed te beoordelen[2] door het percentage vastgoed te meten dat in lijn is met CRREM. Als invulling voor de aanwezigheid van een verduurzamingsplan beoordelen we of een belegging beschikt over een Science Based Target (SBT) goedgekeurd plan. Dit houdt in dat de beleggingen een klimaattransitieplan hebben waarin kwantitatief uiteengezet wordt hoe ze de benodigde CO_2-reductie gaan behalen. Per eind 2024 is 50,1% van de ABP Vastgoedportefeuille of in lijn met CRREM of beschikt het over een SBT-goedgekeurd plan.

Beleggingen in klimaatoplossingen
Daarnaast meet ABP hoeveel geld belegd is in producten die de transities mogelijk maken. Als onderdeel hiervan meten we hoeveel van onze beleggingen bijdragen aan klimaatoplossingen. De resultaten voor 2024 zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Beleggingen in klimaatoplossingen (x 1,0 mld.)	Doel	2024	2023
Totaal	**30,0**	**25,3**	**20,8**

Natuur en biodiversiteit
Per eind 2024 heeft ABP € 2,9 miljard belegd in oplossingen voor biodiversiteit. Gedurende 2024 zijn binnen onze aandelen en obligatieportefeuille verschillende posities aan- en verkocht die impact hebben op onze beleggingen in biodiversiteitsoplossingen. Daarnaast hebben ook waardeveranderingen per belegging plaatsgevonden. De samenstelling over de verschillende beleggingscategorieën is daarmee gewijzigd, terwijl de totale waarde eind 2024 afgerond gelijk is aan de waarde eind 2023.

Beleggingen in biodiversiteit oplossingen (x 1,0 mld.)	Doel	2024	2023
Totaal	**10,0**	**2,9**	**2,9**

In de ABP-aandelenportefeuille stellen we voorwaarden aan bedrijven met hoge risico's voor natuur en biodiversiteit. Bij ondernemingen die hun risico's niet goed beheersen kunnen we tegen de (her)benoeming van de voorzitter van de Raad van Commissarissen stemmen. Verder sprak ABP met 57 bedrijven over biodiversiteit, met name over tegengaan van ontbossing, terugdringen van gebruik van plastics en eiwittransitie.

Biodiversiteitsvoetafdruk
In 2024 hebben we de impact van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille op biodiversiteit in kaart gebracht. Dit doen we door middel van een biodiversiteitsvoetafdruk. Deze voetafdruk helpt ABP om de mogelijke impact van de portefeuille op biodiversiteit te monitoren. ABP heeft hiervoor gebruik gemaakt van de methode en data van ISS ESG, waarbij twee indicatoren gehanteerd worden:

1. Mean Species Abundance (MSA): dit is een methode om de natuurkwaliteit te meten. Het meet in hoeverre een ecosysteem intact is ten opzichte van een natuurlijk onverstoord ecosysteem;
2. Potentially Disappeared Fraction (PDF): deze waarde beschrijft de mogelijke verdwijning van soorten over een bepaalde periode.

Wat in deze analyse opvalt is dat de biodiversiteitsvoetafdruk binnen de portefeuille erg geconcentreerd is. Zo zien we dat de 10 ondernemingen met de grootste voetafdruk meer dan de helft van de totale voetafdruk uitmaken. Bij de 100 ondernemingen met de grootste voetafdruk is dat meer dan driekwart. De sector consumentengoederen heeft verreweg de grootste voetafdruk (PDF) binnen de portefeuille van ABP. Ook de sectoren basismaterialen en luxe goederen dragen sterk bij aan de biodiversiteitsvoetafdruk.

Sectoren in volgorde o.b.v. voetafdruk
1. Consumentengoederen
2. Basismaterialen
3. Luxe goederen
4. Financiële instellingen
5. Gezondheidszorg

De methode staat nog in de kinderschoenen: er is nog geen brede consensus over de beste methode en indicatoren voor het meten van een biodiversiteitsvoetafdruk. We zullen de komende jaren bijdragen aan de ontwikkeling van een standaard.

Analyse van afhankelijkheden van en impact op biodiversiteit
Naast het bepalen van de biodiversiteitsvoetafdruk hebben we voor de aandelenportefeuille een analyse gemaakt van de afhankelijkheden van- en impact op biodiversiteit. Deze analyse is gebaseerd op de ENCORE-methode. We zien

1 PCAF standaard is een door de industrie geleid initiatief dat financiële instellingen een standaard biedt voor het meten en rapporteren van de uitstoot van broeikasgassen die het gevolg zijn van hun kredietverlening en investeringsactiviteiten, zie ook PCAF
2 Voor meer informatie hierover zie het klimaatbeleid

dat onze aandelenportefeuille met name afhankelijk is van watergerelateerde ecosysteemdiensten (oppervlaktewater, grondwater en bescherming tegen storm en overstroming). Qua impact op biodiversiteit zijn watervervuiling, bodemvervuiling en watergebruik de belangrijkste aanjagers binnen de aandelenportefeuille.

We proberen de komende jaren steeds meer informatie uit de ENCORE-analyses te halen, zodat we over steeds meer zaken een beeld kunnen vormen. Zo willen we bijvoorbeeld meer inzage krijgen in hoe afhankelijkheden en impact binnen de portefeuille geconcentreerd zijn, maar ook meer beeld krijgen bij hoe de portefeuille presteert ten opzichte van eerdere jaren of de benchmark.

Mensenrechten

Het is voor ABP een voorwaarde dat bedrijven waarin wij beleggen mensenrechten respecteren. Onze visie is daarom dat in 2050 alle bedrijven de mensenrechten respecteren, in het bedrijf zelf en in de keten van toeleveranciers. We sluiten bedrijven uit die niet beantwoorden aan de interne gestelde criteria.

In het stembeleid gebruikte ABP in 2024 de Corporate Human Rights Benchmark. Bij bedrijven met een te lage score, en dus met te hoge mensenrechtenrisico's, stemde ABP in 2024 tegen herbenoemingen van de bestuursvoorzitter of tegen de vaststelling van de jaarrekening. Het overzicht van hoe ABP in 2024 heeft gestemd is online gepubliceerd.

In 2024 ging ABP met 120 bedrijven in gesprek die nog niet aan onze eisen voldoen om mensenrechtenschendingen beter vast te stellen, te voorkomen en aan te pakken. Hieronder vallen veel verschillende onderwerpen, zoals bijvoorbeeld het uitbannen van kinderarbeid en gevaarlijke werkomstandigheden bij de bedrijven zelf en in hun toeleveringsketens. Ook de veiligheid van producten en de vrijheid van het vormen van vakbonden komt aan bod. We volgen de aanpak van de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de United Nations Guiding Principles for Business and Human Rights (UNGP's).

Goed ondernemingsbestuur

Ook goed ondernemingsbestuur (corporate governance) zien we als voorwaarde voor goede beleggingen. Een solide bestuur, een goede bedrijfsvoering en een constructieve relatie met aandeelhouders en andere betrokkenen zijn voorwaarden voor bedrijven om risico's te beheersen en waarde te creëren op de lange termijn. Ook kunnen bedrijven zonder goed bestuur niet succesvol bijdragen aan het tegengaan van klimaatverandering en het behoud van natuur en biodiversiteit. We sluiten bedrijven uit die niet beantwoorden aan de interne gestelde criteria.

In 2024 heeft ABP veel gestemd over goed bestuur, onder andere over de onafhankelijkheid van het bestuur, een goede en onafhankelijke accountantscontrole en goede verslaglegging. Het overzicht van hoe ABP in 2024 heeft gestemd is online gepubliceerd.

Ook in de engagementtrajecten wordt gesproken over goed bestuur, waaronder het beloningsbeleid en verantwoord belastingbeleid. In 2024 gebeurde dat bij 59 bedrijven.

Impactbeleggen

In 2024 hebben we € 1,34 miljard belegd in impactbeleggen. Onze doelstelling en rapportering hierover zijn uitgedrukt in euro's (nettovermogenswaarde). Een voorbeeld van een impactinvestering die we hebben gedaan is te vinden op pagina 32 en op onze website bij de categorie Duurzaamheid.

Het is op dit moment nog niet mogelijk om te rapporteren over de feitelijk gerealiseerde impact, bijvoorbeeld hoeveel woningen we hebben toegevoegd of hoeveel CO_2 is gereduceerd. Rapportage daarover is afhankelijk van de voortgang van het realiseren van de projecten die we kwalificeren als impactbeleggingen en ook van de beschikbaarheid van data daarover. Het is een uitdaging om beleggingen te vinden die voldoen aan de criteria waarmee tevens adequaat rendement mee kan worden behaald.

Impactbeleggingen

Per thema x € mln[1]	Feitelijk belegd	Doel 2030	Realisatie 2024
Klimaat	1.221	10.000	12%
Biodiversiteit	-	1.000	0%
Overig	114	19.000	-
Totaal	**1.335**	**30.000**	**4%**

1 *De publicatie van dit verslag vond plaars voor de afronding van het validatieproces van de Q4 impact resultaten. Om de Q4 cijfers te bepalen is er daarom gebruik gemaakt van schattingen.*

Van het totaal aan impactbeleggingen (€ 1,34 miljard) is ca. 40% (€ 502 mln.) belegd in Nederland.

Impactbeleggen in NL x € mln	Feitelijk belegd	Doel 2030	Realisatie 2024
Totaal in Nederland	**502**	**10.000**	**5%**

Daarnaast is er in 2024 € 1,81 miljard aan gecommitteerd vermogen afgegeven voor impactbeleggingen. Dit is impactkapitaal van investeringen die we zijn aangegaan, maar waarvan het kapitaal nog niet is ingezet. Dat zal gedurende de loop van de projecten gebeuren. Zodra het kapitaal daadwerkelijk geïnvesteerd is, zal het mee gaan tellen als impactbelegging.

Gecommitteerd vermogen x € mln	Gealloceerd
Goedgekeurd kapitaal voor impactbeleggingen	**1.812**

Engagement

Engagement met bedrijven

ABP is een belegger met een langetermijnhorizon. Om de belangen van onze deelnemers voor de lange termijn te behartigen, voeren we de dialoog met de bedrijven waarin we beleggen. Dit doen we op basis van ons engagementbeleid. De vier thema's van ons duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid vormen de basis van ons engagement. Dit leidt tot het volgende overzicht voor 2024.

Aantal engagements per thema[1]	2024
Klimaat	69
Natuur & biodiversiteit	57
Mensenrechten	120
Goed ondernemingsbestuur	59
Totaal	**305**

1 *Dit aantal omvat alle engagements van 2024 (gestart en afgesloten resp. nog lopende engagements). Met sommige bedrijven wordt op meer dan één thema engaged. Omdat we in 2024 gestart zijn met een nieuw engagement-programma is vergelijking met 2023 niet zinvol.*

Als gevolg van het opstarten van de nieuwe engagement programma's is het aantal engagements in de loop van 2024 toegenomen. Met sommige bedrijven wordt op meer dan één thema engaged.

Engagement met beleidsmakers

Ook ons beleid voor engagement met beleidsmakers hebben we in het verslagjaar opnieuw onder de loep genomen. Beleidsmakers vervullen een sleutelrol in het scheppen van de kaders waarbinnen de reële economie gedijt. Zij zijn voor ABP dan ook een logische partner binnen het duurzaam en verantwoord Beleggingsbeleid. Met ons engagement kunnen we het draagvlak vergroten voor duurzaam en verantwoord beleggen, actief bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken en systeemrisico's beheersen.

Bij het investeren in impactbeleggingen in Nederland zien we een nadrukkelijke rol voor de overheid weggelegd, zoals het ondersteunen van een aantrekkelijk en stabiel investeringsklimaat of het mogelijk betrekken van pensioenfondsen bij grote projecten van maatschappelijk belang (zoals de ontwikkeling van infrastructuur). Naast een betrouwbaar overheidsbeleid is hiervoor voldoende ruimte vanuit regelgeving nodig. Zie hiervoor op de ABP website.

Stemmen

Een ander instrument dat ABP inzet om de doelstellingen in haar beleid voor duurzaam en verantwoord beleggen te behalen is het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen (AVA) van bedrijven waarin wordt belegd. In 2024 hebben we over 48.359 voorstellen gestemd. In 2024 was 74,7% van onze stemmen in lijn met de managementvoorstellen. Het overzicht van hoe ABP in 2024 heeft gestemd is online gepubliceerd. In de Terugblik is in het kort te lezen hoe ABP invloed uitgeoefend heeft tijdens het AVA-seizoen 2024.

Stemmen	2024	2023
Uitgebrachte stemmen	48.359	52.331
In lijn met voorstel management (in%)	74,7%	74,4%

Fiscaal beleid [1]

In de Tax Contribution Rapportage (TCR) geven wij inzicht in de belastingen met betrekking tot de pensioenuitkeringen aan onze deelnemers, onze beleggingen en onze eigen bedrijfsvoering. De onderstaande tabel laat onder pensioenuitkeringen zien welk bedrag aan loonheffingen door ons is afgedragen over de pensioenuitkeringen aan onze deelnemers. Onder de beleggingen zijn bronbelastingen vermeld met betrekking tot de beleggingen in kapitaalmarkten en de BTW die ABP in het kader van haar beleggingsactiviteiten verschuldigd is. Tenslotte zijn de verschillende belastingen opgenomen van ABP en onze deelneming APG in het kader van de eigen bedrijfsvoering. De volledige TCR is te vinden op de website van ABP.

in € mln.	Totaal 2024	Totaal 2023
Pensioenuitkeringen		
- Afgedragen loonbelasting en sociale premies	4.533	4.257
Beleggingen		
- Bronheffing kapitaalmarktbeleggingen	161	160
- Verschuldigde btw	17	10
Eigen bedrijfsvoering (ABP en deelneming APG)		
- Afgedragen loonbelasting en sociale premies	200	181
- Verschuldigde vennootschapsbelasting	3	3
- Verschuldigde btw[1]	74	60
- Afgedragen btw	64	35

1 *Verschuldigde btw drukt als last op ABP / APG. Afgedragen btw wordt in rekening gebracht aan derden (klanten) en afgedragen aan de belastingdienst. Hier is ABP / APG alleen de 'inner' en 'afdrager'. De belasting drukt echter niet als last op ABP / APG.*

1 *De verantwoording over fiscaal beleid maakt geen onderdeel uit van de NFI assurance opdracht van de onafhankelijke accountant.*

Betrokken en duurzaam inzetbare medewerkers

Aanpak

Om onze missie te kunnen waarmaken, zet ABP in op het aantrekken, ontwikkelen en behouden van hoogwaardige professionals. Hiervoor gebruiken we verschillende middelen en instrumenten, van employer branding en een goede onboarding tot en met aandacht voor persoonlijke groei en vitaliteit. ABP staat midden in de maatschappij en wil ook een diverse en inclusieve organisatie zijn. Een organisatie waarin onze deelnemers en werkgevers zich herkennen. We streven ernaar dat onze organisatie zoveel mogelijk een afspiegeling is van ons deelnemersbestand. Mensen komen het best tot hun recht in een veilige (werk)omgeving waarin iedereen zichzelf kan zijn. Een omgeving waar er aandacht is voor individuele kwaliteiten, talenten en ontwikkelmogelijkheden. Diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid zijn essentieel voor ons succes.

Resultaten en toelichting

Overzicht medewerkers

ABP-organisatie in beeld

Gegevens op 31-12-2024

Aantal medewerkers
54

Totaal aantal fte
52,43
29,40
23,03

Leeftijdverdeling

15 tot 25	0	0
25 tot 35	4	0
35 tot 45	8	5
45 tot 55	9	5
55 en ouder	9	14
Totaal	**30**	**24**

Gemiddelde leeftijd
47
53

Gemiddelde diensttijd in jaren
6,4

Verloop medewerkers

Instroom	10
Uitstroom	3

Opleiding en ontwikkeling

ABP investeert in de duurzame inzetbaarheid van haar medewerkers. Dat betekent dat we medewerkers stimuleren zich te blijven ontwikkelen. Hiertoe stellen we budget beschikbaar voor persoonlijke ontwikkeling. In het verslagjaar zijn er met name functie-specifieke opleidingen en trainingen gevolgd. Het merendeel daarvan had betrekking op pensioenen en digitalisering (onder andere AI).

Uitkomsten medewerkersbetrokkenheidsonderzoek

De medewerker-NPS (eNPS, zie begrippenlijst) verbeterde, van 10 in 2023 naar 20 in 2024. Ook de bevlogenheid van medewerkers is toegenomen; op dat punt scoort ABP hoger dan het gemiddelde in de Nederlandse financiële dienstverleningssector. Hoewel de werkdruk een belangrijk aandachtspunt is geweest, gaven medewerkers aan een hogere werkdruk te ervaren. Dit blijft een belangrijk aandachtspunt van het bestuur. Leiderschap wordt hoog gewaardeerd; kansen liggen op het gebied van feedback geven, communicatie en onderlinge samenwerking.

Betrokken en duurzaam inzetbare medewerkers	2024	2023	Doel
Aantal medewerkers	54	47	n.v.t.
Medewerkers verdeling man/vrouw	56% / 44%	57% / 43%	aantal vrouwen ≥ 40%
Algemeen Bestuur verdeling man/vrouw	64% / 36%	56% / 44%	aantal vrouwen ≥ 40%
eNPS medewerkers (medewerkersbetrokkenheidonderzoek)	+20	+10	-

Ondertekening van het bestuursverslag

Heerlen, 24 april 2025

Het bestuur

De heer R. Becker

De heer A. Boonen

De heer P.J.H. Fey

De heer A.J. de Geus

De heer J. Julicher

De heer A. Kool

Mevrouw M.P.I. ten Kroode

Mevrouw V.S. van der Meer-Gangapersadsing

Mevrouw K. Nauta

De heer A.M.H. Slager

Mevrouw Y.E.M. Verdonk-van Lokven

De heer A. van Vliet

Mevrouw R. van Wijk-Russchen

De heer H.J. van Wijnen

Verantwoording en toezicht

Verslag van het niet-uitvoerend bestuur

Het interne toezicht van ABP is belegd bij het niet-uitvoerend bestuur. Wij worden hierbij ondersteund door de Auditcommissie.

Werkwijze van het interne toezicht

In 2024 hebben wij gewerkt conform ons toezichtplan, met drie thema's die gedurende het jaar intensief zijn gevolgd:
- de integrale risicobeheersing;
- het beleggingsbeleid;
- de vernieuwde pensioenregeling.

Tot begin 2024 heeft het niet-uitvoerend bestuur gewerkt in delegaties, die elk een toezichtthema hebben opgepakt. De niet-uitvoerend bestuurders volgden gedurende het verslagjaar een of meerdere thema's en rapporteerden aan het voltallige niet-uitvoerend bestuur. Om beter aan te sluiten bij de structuur van informatiedeling ten behoeve van verantwoording afleggen binnen het omgekeerd gemengd bestuursmodel, is ervoor gekozen om de werkwijze met delegaties per juni 2024 los te laten. In plaats daarvan is het uitvoerend bestuur gevraagd om periodiek te rapporteren op de toezichtnormen van het niet-uitvoerend bestuur. Het niet-uitvoerend bestuur heeft voor het intern toezicht gebruik gemaakt van de kwartaalrapportages van het uitvoerend bestuur, de rapportages van de sleutelfunctiehouders en gesprekken met het uitvoerend bestuur. De Auditcommissie heeft het niet-uitvoerend bestuur tevens gevoed met feedback, observaties en toezichtvragen. Het niet-uitvoerend bestuur heeft tevens trends en ontwikkelingen buiten ABP gevolgd en meegenomen in het toezicht. Verder heeft de toezichtcommissie NPC, die als vooruitgeschoven post van het niet-uitvoerend bestuur fungeert en op frequente basis vergadert met het uitvoerend bestuur, de programma-manager en de sleutelfunctiehouder risicobeheer gedurende het transitieproces, het niet-uitvoerend bestuur gevoed met observaties en toezichtvragen.

Het niet-uitvoerend bestuur heeft met een uitgebreide rapportage en toelichting op 17 april 2025 verantwoording afgelegd aan het verantwoordingsorgaan op alle genoemde thema's. Het niet-uitvoerend bestuur heeft een samenvatting hiervan opgenomen in dit jaarverslag. Dit beknopte verslag beperkt zich tot de belangrijkste bevindingen vanuit het toezicht op de genoemde toezichtthema's, op basis waarvan wij ook enkele aanbevelingen doen.

Observaties en aanbevelingen van het NUB

Integrale risicobeheersing

Het niet-uitvoerend bestuur heeft de activiteiten gevolgd ten aanzien van de integrale risicobeheersing. In 2024 is een concreet plan vastgesteld om in een aantal jaren het ambitie niveau te behalen. Hierbij hebben ook metingen plaatsgevonden en deze worden gemonitord. Het niet-uitvoerend bestuur constateert dat het plan stap voor stap wordt uitgevoerd en dat een tweede meting, zowel door de eerste als de tweede lijn, de gewenste vooruitgang laat zien. Zo zijn punten die voortvloeien uit de (strategische) risicoanalyse en de (strategische) risicobereidheid ingebed in een goed proces. Ook stellen wij vast dat de werking van de sleutelfunctie risicobeheer, de sleutelfunctie actuariaat en de compliance officer effectief en onafhankelijk is. Aandachtspunten die door de tweede lijn worden gesignaleerd worden adequaat opgepakt en geadresseerd. De manier van werken is via het bestuursreglement en de charters verankerd. Er zijn verder goede stappen gezet om het eerstelijns risicomanagement te verbeteren. Zo wordt aandacht besteed aan het verder inbedden van het integrale risicomanagement in de eerste lijn.

Beleggingsbeleid

Het niet-uitvoerend bestuur heeft het proces van het strategisch beleggingsbeleid (StiP) 2024-2026 gevolgd. Wij stellen vast dat de implementatie van de strategische beleggingsportefeuille de

implementatiepaden volgt en op schema ligt. Ook zien wij dat er een duidelijke opdrachtvertaling en monitoring plaatsvindt richting APG. Het is belangrijk om te blijven anticiperen op nieuwe inzichten, informatie en veranderingen die van invloed zijn op de beleggingsportefeuille en dit goed te monitoren.

Op 4 maart 2024 publiceerde ABP het nieuwe duurzame en verantwoorde beleggingsbeleid. ABP wil met het vernieuwde beleid de (klimaat)risico's voor de beleggingsportefeuille nog beter beheersen om deelnemers te kunnen voorzien van een koopkrachtig en stabiel pensioen in een leefbare wereld. Wij stellen vast dat er sprake is geweest van een adequaat besluitvormingsproces, waarbij het bestuur rekening heeft gehouden met enerzijds de implementeerbaarheid van alle keuzes in de portefeuille en hoe die op elkaar ingrijpen, en anderzijds het draagvlak voor het beleid bij deelnemers. Wij zien verder dat ABP in de communicatie actief aandacht besteed aan hoe verantwoord beleggen bijdraagt aan een leefbare wereld, zonder daarbij concessies te doen aan het financieel rendement (een stabiel en koopkrachtig pensioen). Het niet-uitvoerend bestuur beveelt aan dit nog meer naar voren te brengen in de communicatie en daarbij meer inzicht te geven in de achterliggende beleggingskeuzes. Daarnaast beveelt het niet-uitvoerend bestuur in algemene zin aan, ten behoeve van een koopkrachtig en stabiel pensioen, meer aandacht te besteden aan het behaalde financieel rendement via de verschillende communicatiekanalen (o.a. website, nieuwsbrieven, social media en pers).

Vernieuwde pensioenregeling

De overgang naar het vernieuwde pensioenstelsel is een grootschalig en complex project. Het raakt onder meer het draagvlak van deelnemers en werkgevers, de processen, de IT-systemen en datakwaliteit. Tal van beslissingen moeten weloverwogen worden genomen, en vaak noopt dat tot een arbeidsintensief proces, voortschrijdend inzicht en soms langere doorlooptijden dan aanvankelijk voorzien. Het voorbereiden op deze transitie speelt naast de reguliere uitvoering van de pensioenregeling. Vanuit het intern toezicht hebben we, net als in 2022 en 2023, al deze voorbereidende werkzaamheden en de bijhorende risico's voor de invoering van de vernieuwde pensioenregeling nauwlettend gevolgd. Wij hebben gekeken naar zowel het besluitvormingsproces (de beleidskant) als naar de regie door het uitvoerend bestuur op het realiseren van de transitie (door APG). We lichten hieronder enkele observaties uit die vanuit toezicht aandacht vragen.

Toezicht op de bestuurlijke besluitvorming ten aanzien van beleidsmatige keuzes

Evenwichtige belangenafweging is altijd een belangrijk uitgangspunt van ABP. Het omzetten van het totale pensioenvermogen naar pensioenaanspraken moet evenwichtig gebeuren. Ook bij de overgang naar de vernieuwde pensioenregeling zien wij dat het fonds ervoor zorgdraagt dat deze voor onze deelnemers en werkgevers op een evenwichtige wijze plaatsvindt. Wij zien dat in 2024 veel werk is verricht voor het realiseren van een beleidskader voor evenwichtigheid van de transitie, zodat besluitvorming hieraan getoetst kan worden. In december 2024 heeft het algemeen bestuur, na meerdere iteraties, het beleidskader vastgesteld. Wij constateren dat dit een goede basis vormt voor het evenwichtig afwegen van de belangen. Het maakt onderscheid in doelgroepen en kent kwantitatieve normen. In de eerste helft van 2025 vindt de beoordeling van de evenwichtigheid plaats door het bestuur. Belangrijk is dat het fonds deelnemers en gepensioneerden, zonder al te veel technische termen, goed meeneemt in wat dit voor hun nieuwe pensioen betekent. Het verantwoordingsorgaan van ABP brengt in 2025 advies uit over de manier waarop het fonds overgaat naar de vernieuwde pensioenregeling. De belangenafweging ten aanzien van evenwichtigheid is een complex en belangrijk onderdeel van de besluitvorming rond de transitie. Wij constateren dat het verantwoordingsorgaan hierin zo goed als mogelijk wordt meegenomen, waarbij wij beseffen dat het totaalbeeld niet in één keer in beeld komt, maar stapsgewijs.

Ook zien wij dat het borgen van uitvoerbaarheid van de transitie in ontwikkeling is. De uitvoerbaarheid gaat om het tijdig, beheerst en integer kunnen uitvoeren van de transitie én het beheerst en integer kunnen uitvoeren van de pensioenregeling na de transitie. Het niet-uitvoerend bestuur heeft aan het uitvoerend bestuur gevraagd de zogeheten transitie eigen risicobeoordeling (transitie ERB), waar alle aspecten van uitvoerbaarheid (richting transitie, transitie zelf en na de transitie) aan bod komen, in de eerste helft van 2025 af te ronden, zodat dit kan worden betrokken in de besluitvorming.

Werkgevers- en werknemersorganisaties (ook wel: de sociale partners) hebben afspraken gemaakt over hoe de nieuwe pensioenregeling eruit moet zien en hoe ABP overgaat naar de nieuwe regeling. Deze afspraken staan in het transitieplan. Sociale partners hebben in de zomer van het jaar 2024 het transitieplan aan ABP aangeboden. Dat plan is in het voorjaar voorgelegd aan de achterbannen. Het is belangrijk om vanuit het bestuur in gesprek te gaan / te blijven met deze doelgroepen.

De regie van het uitvoerend bestuur op het realiseren van de transitie (door APG)

Het niet-uitvoerend bestuur ziet dat ABP samen met APG 'onder de motorkap' bezig is met de grote operatie om data en systemen klaar te stomen voor de daadwerkelijke overgang. ABP is hiermee al jaren geleden begonnen in een speciaal programma. Wij constateren daarbij dat de totstandkoming van de vernieuwde pensioenregeling voor een uitdagende projectplanning zorgt. De aansturing en alle benodigde processtappen zorgen daarnaast voor een complex proces dat continu aandacht en capaciteit vergt. Tegelijkertijd stellen wij vast dat dit goed geborgd wordt door de uitgebreide governance-structuur, onder andere met coördinatie- en regie-overleggen met APG en verschillende werkstromen die op elkaar aansluiten met de focus op de gezamenlijke (APG/ABP) realisatie van de transitie. Het beheerst uitvoeren van veel gelijktijdige werkzaamheden voor meerdere fondsen die invaren, is hierbij onder andere een belangrijk onderwerp. De regierol van ABP richting APG is verder geborgd en vastgelegd via het uitbestedingsbeleid en door middel van de Service Level Agreements (SLA's) en andere overeenkomsten. Met betrekking tot de datakwaliteit en IT constateert het niet-uitvoerend bestuur dat er alert en gericht wordt gestuurd door

het uitvoerend bestuur, met duidelijk vastgelegde KPI's voor APG. Ook de rapportages stellen ABP in staat om bij te sturen. Wij constateren daarbij dat het bestuur zich ervan bewust is dat een zekere mate van discomfort de komende jaren ten dele zal blijven, aangezien de transitie een grote operatie is en er altijd onzekerheden blijven. Het is daarnaast belangrijk dat in 2025 wordt toegewerkt naar het nader definiëren van hoe ABP vanaf 2027 de solidaire premieregeling en dienstverlening wil managen. En dat de kaders die het fonds hanteert ten aanzien van een goed functionerende operationele keten tijdens en na transitie, nader vorm krijgt in 2025, zodat het bestuur hiermee in staat wordt gesteld een serie go-live besluiten te nemen voorafgaand aan de transitie per 1 januari 2027. We zullen voortgang en ontwikkelingen in 2025 nauwlettend blijven volgen op de verschillende onderdelen.

Aanbevelingen aan het bestuur voor 2025

De kernaanbevelingen uit 2023 zijn goed opgevolgd. Zo is een beleidskader voor de uitvoering van de transitie vastgesteld in het eerste kwartaal van 2024, is de strategische risicoanalyse uitgewerkt naar concrete maatstaven die getoetst en gemonitord kunnen worden en wordt er aandacht besteed aan het steeds verder concreet maken van het uitgangspunt 'goed pensioen in een leefbare wereld' in de geïntegreerde verslaglegging. Gedurende het jaar 2024 heeft het niet-uitvoerend bestuur een aantal nieuwe aanbevelingen gedaan aan het bestuur. Hieronder een aantal van deze aanbevelingen waarvan het niet-uitvoerend bestuur de opvolging in 2025 zal monitoren.

- We zien goede voortgang in het nader inbedden van het integrale risicomanagement in de eerste lijn. Wij bevelen het bestuur aan om de voortgang te monitoren in combinatie met de aandacht die de transitie naar de vernieuwde pensioenregeling vraagt en, indien nodig, de prioritering te bespreken in het algemeen bestuur.
- Breng het uitgangspunt dat duurzaamheid niet ten koste gaat van de risico/rendementsverhouding nog meer naar voren in de communicatie. En geef daarbij periodiek meer inzicht in de achterliggende beleggingskeuzes.
- Zet het behaalde financieel rendement, in algemene zin, ten behoeve van een koopkrachtig en stabiel pensioen, nog meer centraal in de verschillende communicatiekanalen (o.a. website, nieuwsbrieven, social media en pers).
- ABP bouwt samen met stakeholders aan een deelnemersgerichte vernieuwde pensioenregeling en dienstverlening vanaf 2027, en beoogt een soepele overgang voor deelnemers naar deze nieuwe wereld. In een relatief korte tijd moeten veel besluiten genomen worden. Met de verschillende belanghebbenden, zoals de Pensioenkamer en het Verantwoordingsorgaan, is sprake van constructief overleg en er wordt voortgang geboekt. Ga door op deze ingeslagen weg in alle fases van de transitie om voldoende draagvlak te behouden.
- Het omzetten van het totale pensioenvermogen naar pensioenaanspraken moet evenwichtig gebeuren. In de eerste helft van 2025 beoordeelt het bestuur of de transitie evenwichtig voor alle doelgroepen is. Belangrijk is dat het fonds deelnemers, zonder al te veel technische termen, goed meeneemt in wat dit voor hun nieuwe pensioen betekent.
- Het is belangrijk om de uitkomsten van de pre-mortem en de transitie ERB in het verlengde daarvan in de eerste helft van 2025 vast te stellen, zodat dit kan worden betrokken in de besluitvorming over invaren en opdrachtaanvaarding.
- Het belang en de omvang van de vernieuwde pensioenregeling is groot. Het is van belang dat in 2025 wordt toegewerkt naar het nader definiëren van hoe ABP vanaf 2027 de solidaire premieregeling en dienstverlening wil managen. En dat de kaders die het fonds hanteert ten aanzien van een goed functionerende operationele keten tijdens en na transitie, nader vorm krijgt in 2025, zodat het bestuur hiermee in staat wordt gesteld een serie go-live besluiten te nemen voorafgaand aan de transitie per 1 januari 2027.

Dankwoord

Het niet-uitvoerend bestuur spreekt zijn waardering uit voor de inzet van het uitvoerend bestuur, de medewerkers van ABP, het verantwoordingsorgaan, de Auditcommissie, de commissie Beleggingen en de commissie Pensioenen, en voor de open dialoog en prettige samenwerking met hen en alle andere betrokkenen.

Amsterdam, 17 april 2025
Namens het niet-uitvoerend bestuur,

Aart Jan de Geus, voorzitter

Verslag van het verantwoordingsorgaan

In dit verslag schetst het verantwoordingsorgaan eerst de taken en bevoegdheden en de samenstelling. Vervolgens wordt beschreven hoe vaak er is vergaderd in het verslagjaar. Daarna gaan we in op de onderwerpen die in het verslagjaar aan de orde zijn geweest, waarbij achtereenvolgens stilgestaan wordt bij adviesaanvragen, overige onderwerpen, het oordeel over het handelen van het bestuur in 2023 en themabijeenkomsten.

Taken en bevoegdheden

ABP is wettelijk verplicht een verantwoordingsorgaan in te stellen. De taken en bevoegdheden van het verantwoordingsorgaan zijn vastgelegd in de Pensioenwet, de statuten van ABP en het reglement van het verantwoordingsorgaan.

Het verantwoordingsorgaan heeft als taak het gevraagd en ongevraagd adviseren van het algemeen bestuur (AB). In de Statuten van de Stichting Pensioenfonds ABP is vastgelegd dat deze advisering in ieder geval moet gaan over de volgende onderwerpen:

- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid, de premie- en indexatienota, het strategische beleggingsbeleid;- de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN), het strategische meerjarenplan en beleggingsbeleid, het herstelplan en de interne klachten- en geschillenprocedure;
- het aangaan, wijzigen of beëindigen van de uitbestedingsovereenkomst(en) met de uitvoeringsorganisatie(s);
- het beleid inzake beloningen;
- de vorm en inrichting van het intern toezicht;
- de overdracht van verplichtingen van het fonds of de overname van verplichtingen;
- liquidatie, fusie of splitsing van het fonds;
- het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst;
- het omzetten van het fonds in een andere rechtsvorm;
- profielen van externe leden van de auditcommissie;
- algemene profielen van de uitvoerende en niet-uitvoerende bestuursleden;
- het wijzigen van de statuten en de reglementen van de organen van ABP (niet zijnde pensioenreglementen).

Nieuw pensioencontract (NPC)

In het kader van de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel is de wettelijke bevoegdheid van het verantwoordingsorgaan uitgebreid. Het verantwoordingsorgaan heeft een verzwaard adviesrecht op het voorgenomen besluit tot invaren (de collectieve waardeoverdracht). Aanvullend kan een geleding binnen het verantwoordingsorgaan hierop positief of negatief adviseren. Het verantwoordingsorgaan heeft voor de te volgen procedure bij deze advisering een apart protocol opgesteld.

Drie niet-uitvoerend bestuurders worden benoemd op bindende voordracht van de vertegenwoordigers van de gepensioneerden in het verantwoordingsorgaan

Deze personen komen namens de gepensioneerden in het niet-uitvoerend bestuur. Het bestuur benoemt deze personen op basis van het geschiktheidsprofiel en met inachtneming van de bindende voordrachten. In het verslagjaar zijn geen nieuwe niet-uitvoerend bestuurders aangetreden op voordracht van de gepensioneerden geleding van het verantwoordingsorgaan.

Het verantwoordingsorgaan beoordeelt elk jaar of het bestuur goed gehandeld heeft

Het algemeen bestuur, bestaande uit twee uitvoerende bestuursleden en dertien niet-uitvoerende bestuursleden en een onafhankelijk voorzitter, legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid van ABP voor de toekomst en hoe het beleid is uitgevoerd in het afgelopen jaar. Deze verantwoording gebeurt op basis van het jaarverslag, de jaarrekening en andere relevante informatie. Verder spreekt het verantwoordingsorgaan in het kader van het jaarwerkproces één keer per jaar met de compliance officer, de externe accountant, de externe actuaris, de sleutelfunctiehouders en de auditcommissie.

Het verantwoordingsorgaan gebruikt deze gesprekken en informatie om een oordeel te geven over het handelen van het algemeen bestuur.

Zo ziet het verantwoordingsorgaan eruit

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit 48 personen onderverdeeld in geledingen. Negentien personen vertegenwoordigen de deelnemers, dertien personen vertegenwoordigen de gepensioneerden en zestien personen vertegenwoordigen de werkgevers. De vertegenwoordigers van deelnemers en gepensioneerden worden eens in de vier jaar gekozen. Werkgeversorganisaties benoemen de vertegenwoordigers van werkgevers.

Het verantwoordingsorgaan kent zeven fracties met gekozen leden – die voortvloeien uit de voor de verkiezingen ingediende kieslijsten – en een werkgeversfractie met benoemde leden. De zetelverdeling, per fractie, is sinds 1 juli 2022 als volgt:

Zetelverdeling per fractie sinds 1 juli 2022

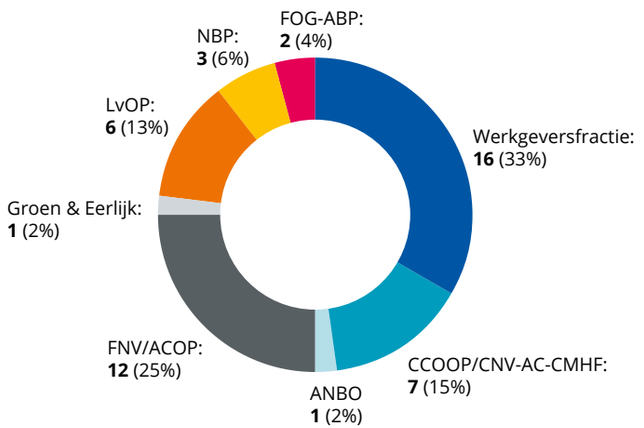

De verkiezingen

In april 2026 zullen er nieuwe verkiezingen voor het verantwoordingsorgaan worden georganiseerd. Het verantwoordingsorgaan wordt meegenomen in de opzet en de communicatie in aanloop naar deze verkiezingen. Een van de doelen van de communicatiestrategie voor de verkiezingen is om eraan bij te dragen dat meer jongeren zich zullen kandideren voor het verantwoordingsorgaan.

In het verslagjaar heeft het verantwoordingsorgaan een profielschets voor nieuwe leden vastgesteld. Deze profielschets vloeit voort uit de Code Pensioenfondsen en is een handreiking voor centrales (vakbonden) en verenigingen om geschikte kandidaten te werven en selecteren voor de kandidatenlijsten. Werkgeversorganisaties kunnen dit profiel gebruiken om geschikte kandidaten te benoemen. Het doel van deze profielschets is om ervoor te zorgen dat de leden van het verantwoordingsorgaan gezamenlijk beschikken over de kennis, ervaring, vaardigheden en eigenschappen die noodzakelijk zijn om de taken van het verantwoordingsorgaan te kunnen uitvoeren en dat het verantwoordingsorgaan diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid nastreeft omdat het verantwoordingsorgaan als fondsorgaan de evenwichtige afweging van belangen van alle deelnemers en pensioengerechtigden in het fonds dient te bewaken.

Vergaderingen en bijeenkomsten in het verslagjaar

Vergaderingen in eigen kring

In 2024 heeft het verantwoordingsorgaan twaalf keer in eigen kring vergaderd. In deze vergaderingen bereidt het verantwoordingsorgaan de vergaderingen met het bestuur voor of bespreekt andere onderwerpen wanneer het verantwoordingsorgaan daar aanleiding toe ziet. Eens per jaar evalueert het verantwoordingsorgaan de gang van zaken en de samenwerking binnen het eigen orgaan. Een algemeen aandachtspunt hierbij is dat de werkzaamheden van het verantwoordingsorgaan veel vragen van de leden.

Commissie- en fractievergaderingen

De vergaderingen van het verantwoordingsorgaan in eigen kring werden veelal voorafgegaan door vergaderingen/bijeenkomsten van de diverse fracties en commissies. Het verantwoordingsorgaan bestaat uit verschillende fracties die werken vanuit een eigen visie en ambitie. Daarnaast werkt het orgaan met vier commissies: de commissie financiën, de commissie communicatie, de commissie beleggingen en de commissie algemeen. In de commissies worden de vergaderingen van het verantwoordingsorgaan met het bestuur voorbereid. De commissies geven vervolgens advies aan het verantwoordingsorgaan over de in te nemen standpunten. Commissies hebben geen besluitvormende bevoegdheid.

Vergaderingen met het algemeen bestuur

In 2024 is zes keer overleg gevoerd met het algemeen bestuur. Belangrijkste gespreksonderwerpen waren de voorbereidingen voor de implementatie van het nieuwe pensioencontract en de adviesaanvragen die het bestuur heeft voorgelegd aan het verantwoordingsorgaan (zie hierna). Door het jaar heen is het verantwoordingsorgaan een aantal keren bijgepraat door het bestuur over de voortgang op de implementatie van het nieuwe pensioencontract. Een belangrijk onderwerp hierbij was de risicohouding, die door het bestuur is vastgesteld na overleg met het verantwoordingsorgaan in februari 2024. Eind 2023 is met het verantwoordingsorgaan overleg gevoerd over de totstandkoming van deze risicohouding en de opzet van het risicopreferentie-onderzoek. In het kader van het nieuw pensioencontract is er ook een toelichting door het bestuur gegeven op het evenwichtigheidskader.

Voorafgaand aan de verschillende adviesaanvragen is het verantwoordingsorgaan in commissieverband op meerdere onderwerpen door het bestuur bijgepraat. Het verantwoordingsorgaan volgt hierbij een BOA-proces (beeldvorming, oordeelvorming en advies). Dit houdt in dat voorafgaand aan de meeste adviesaanvragen een beeld- en oordeelvormende sessie wordt gehouden. Tijdens deze sessies worden de conceptnotities van het bestuur met

betrekking tot het te nemen besluit aan de delegatie van het verantwoordingsorgaan voorgelegd waarbij er ruimte is om vragen te stellen en suggesties te doen.

Vergaderingen met het niet-uitvoerend bestuur

In het verslagjaar is er drie keer overleg geweest met het niet-uitvoerend bestuur. Zoals het omgekeerd gemengde bestuursmodel voorschrijft, legt het niet-uitvoerend bestuur verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het gevoerde interne toezicht op het uitvoerend bestuur en het algemeen bestuur. Mede in dit kader heeft het niet-uitvoerend bestuur in 2024 een Toezichtplan 2024, een tussenrapportage en een jaarverslag opgeleverd aan het verantwoordingsorgaan. In het toezichtplan zijn de wettelijke aandachtsgebieden integrale risicobeheersing, beleggingsbeleid en het nieuw pensioencontract uitgewerkt. Mede op basis hiervan heeft het gesprek met het verantwoordingsorgaan plaatsgevonden.

Het verantwoordingsorgaan krijgt zoals gebruikelijk via het jaarverslag en een tussenrapportage van het niet-uitvoerend bestuur inzicht in de invulling van het intern toezicht. Op verzoek van het verantwoordingsorgaan zijn de normen waaraan getoetst wordt door het toezicht explicieter uitgewerkt zodat het verantwoordingsorgaan zich een beter beeld kan vormen bij de werkzaamheden en het functioneren van het niet-uitvoerend bestuur.

Onderwerpen die zijn besproken met het niet-uitvoerend bestuur hadden vooral betrekking op de gehanteerde toezichtnormen, het toezicht op het beleggingsbeleid en de implementatie van het nieuwe pensioencontract.

Werkgroep NPC

Eind 2022 heeft het verantwoordingsorgaan een werkgroep geformeerd die de behandeling van adviesaanvragen rondom de vernieuwde pensioenregeling (NPC) voorbereidt. In het verslagjaar is de werkgroep zestien keer bij elkaar gekomen. De werkgroep wordt ondersteund door een extern adviseur. De werkgroep is vooral verantwoordelijk voor de beeldvorming rondom de adviesaanvraag over het voorgenomen invaarbesluit, dat waarschijnlijk eind maart 2025 zal worden voorgelegd aan het verantwoordingsorgaan. In dat kader heeft de werkgroep twee keer gesproken met de Pensioenkamer. Door de Pensioenkamer is het transitieplan in 2024 vastgesteld. Op basis van dit transitieplan wordt er een opdracht gegeven aan het pensioenfonds om de nieuwe regeling uit te voeren. Het transitieplan bevat de contouren van deze nieuwe regeling. De werkgroep heeft in 2024 daarnaast zes keer overlegd met de projectgroep vanuit het bestuur die zich bezighoudt met het nieuwe pensioencontract. Deze projectgroep bestaat uit bestuurders ondersteund door het bestuursbureau van ABP. Tijdens de vergaderingen van het verantwoordingsorgaan in eigen kring geeft de werkgroep een terugkoppeling van de werkzaamheden en besproken onderwerpen.

Adviesaanvragen

Het verantwoordingsorgaan adviseert het bestuur vooraf over beleid. De volgende adviesaanvragen zijn in verslagjaar 2024 aan de orde gekomen.

Adviesaanvraag reglement auditcommissie en het bestuursreglement

De wijziging in het reglement van de auditcommissie is voortgevloeid uit de ervaring dat de werkwijze binnen het omgekeerd gemengd model (OGM) zich heeft uitgekristalliseerd. Het reglement is in overeenstemming gebracht met de manier van werken en is samen met de hiermee samenhangende wijziging van het bestuursreglement voorgelegd aan het verantwoordingsorgaan ter advies. Het verantwoordingsorgaan heeft in februari 2024 positief geadviseerd op de wijziging van het bestuursreglement. Over het reglement van de auditcommissie is naderhand nog in commissieverband gesproken met een delegatie van het bestuur, waarna het verantwoordingsorgaan in april ook hierover positief adviseerde. Bespreekpunt hierbij waren vooral de checks en balances in het bestuursmodel van ABP in combinatie met de formele taak van de auditcommissie waar het verantwoordingsorgaan meer toelichting over behoefde alvorens een advies uit te kunnen brengen.

Adviesaanvraag integrale heroverweging bij het indexatiebeleid tot invaren

In de overlegvergadering van 30 november 2023 had het verantwoordingsorgaan met een kleine meerderheid positief geadviseerd over het premie- en indexatiebeleid tot invaren onder de voorwaarde dat het verantwoordingsorgaan hier in april 2024 opnieuw naar kon kijken c.q. over kon adviseren. In april 2024 is het indexatiebeleid tot invaren opnieuw voorgelegd aan het verantwoordingsorgaan. Het verantwoordingsorgaan heeft waardering geuit voor het proces met het bestuur en de informatievoorziening. Door een aantal leden van het verantwoordingsorgaan werden er kanttekeningen geplaatst bij het indexatiebeleid. Deze kanttekeningen gingen met name over de dekkingsgraad waarboven geïndexeerd kan worden. Een aantal leden van het verantwoordingsorgaan zag dat er een beperkte risicomarge was en dat de kans bestaat dat de dekkingsgraad niet wordt gehaald. Dit deel van het verantwoordingsorgaan was van mening dat de ambitie om een koopkrachtig pensioen uit te keren ook in de transitieperiode prioriteit moet hebben boven het beschermen van de invaardekkingsgraad en dat derhalve de ondergrens van 105% gevolgd dient te worden. Het verantwoordingsorgaan stelde daarom dat het hecht aan een jaarlijkse beoordeling of er nieuwe of gewijzigde uitgangspunten zijn om het indexatiebeleid te heroverwegen. Hierop heeft het bestuur aangegeven dat de zaken die aanleiding kunnen geven tot een aanpassing, opgenomen zijn in het stuk. Dit is onderdeel van de jaarlijkse cyclus met het verantwoordingsorgaan over het premie- en indexatiebesluit. Uiteindelijk kon een meerderheid van het verantwoordingsorgaan zich vinden in het beleid en volgde er een positief advies.

Adviesaanvraag ABTN

Jaarlijks wordt de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN) geactualiseerd en aan het verantwoordingsorgaan voorgelegd ter advies. In de ABTN worden de centrale criteria aangegeven op basis waarvan het (financieel) beleid van het fonds wordt gevoerd. In feite is het een bedrijfsplan dat inzicht geeft in alle samenhangende aspecten van de bedrijfsvoering, financieringsbeleid en risico's. De vragen van het verantwoordingsorgaan zijn in aanloop naar de adviesaanvraag schriftelijk door het bestuur beantwoord. Nadat het verantwoordingsorgaan enkele tekstuele aanscherpingen heeft voorgesteld die door het bestuur zijn overgenomen, heeft het verantwoordingsorgaan in april 2024 een positief advies uitgebracht op de ABTN.

Adviesaanvraag profielen externe leden auditcommissie

Begin 2025 lopen de termijnen van de zittende leden van de huidige auditcommissie af. De drie leden kunnen niet opnieuw benoemd worden. Daarom heeft het bestuur drie aangepaste profielschetsen voor de externe leden van de auditcommissie ter advies voorgelegd aan het verantwoordingsorgaan. Het verantwoordingsorgaan heeft hierover vooraf schriftelijke vragen gesteld. Een van de zaken waar het verantwoordingsorgaan naar heeft gevraagd is de mogelijkheid van het instellen van een aftreedrooster voor leden van de auditcommissie. Hierop heeft het bestuur gesproken met de leden van de auditcommissie en het verantwoordingsorgaan meegegeven dat het voor de samenstelling en de effectiviteit van het team beter is wanneer de drie externe leden tegelijk aftreden. Daarnaast gaf het bestuur aan dat de auditcommissie geen toezichthoudend orgaan maar een commissie is die ABP voedt met ideeën van buiten.
Mede in dit licht ziet de auditcommissie geen noodzaak voor een aftreedschema. Nadat het verantwoordingsorgaan aandacht heeft gevraagd voor het feit dat het externe lid met het profiel beleggingen ook specifiek aandacht dient te hebben voor de relatie tussen de beleggingsmix en het nieuwe pensioencontract heeft het verantwoordingsorgaan positief geadviseerd.

Adviesaanvraag overbruggingsplan

Om gebruik te maken van het transitie-FTK, dat soepeler regels kent voor het indexeren van de pensioenen dient een pensioenfonds dat naar verwachting zal invaren, een overbruggingsplan op te stellen. In dit plan beschrijft het fonds de financiële situatie tot het moment van invaren.
Het verantwoordingsorgaan heeft bij de adviesaanvraag specifiek aandacht gevraagd voor de communicatie rondom het overbruggingsplan. Hierop heeft het bestuur een sessie georganiseerd met de communicatiecommissie van het verantwoordingsorgaan om het verantwoordingsorgaan hier vooraf bij te betrekken. Een deel van het verantwoordingsorgaan kon zich niet vinden in het overbruggingsplan, met name omdat gesteld werd dat het fonds zich zodanig voorzichtig opstelt in aanloop naar de transitie, dat dit knelt met het doel van een koopkrachtig pensioen. Een ander deel van het verantwoordingsorgaan stelde juist dat de in het overbruggingsplan genoemde minimale invaardekkingsgraad van 101,5% zou kunnen betekenen dat er wel maximaal en onverantwoord geïndexeerd zou kunnen worden en dat de risico's daarvan dan voor een groot deel bij de actieve deelnemers terecht komen. Uiteindelijk vond een meerderheid van het verantwoordingsorgaan het overbruggingsplan voldoende evenwichtig en in overeenstemming met de wettelijke regels en kon derhalve tot een positief advies komen.

Adviesaanvraag wijziging statuten

Een wijziging van de statuten is in juni voorgelegd aan het verantwoordingsorgaan omdat het bestuur mede op advies van De Nederlandsche Bank (DNB) heeft onderkend dat er een mogelijk risico zou kunnen ontstaan in het OGM dat het uitvoerend bestuur onvoldoende slagkracht heeft. Het bestuur heeft besloten dat dit risico gemitigeerd wordt door het schrappen van het zogenaamde dubbele instemmingsvereiste uit de statuten. De voorgestelde wijziging van de statuten is toegelicht aan een delegatie van het verantwoordingsorgaan en vooraf zijn de vragen van het verantwoordingsorgaan door het bestuur beantwoord. Hierop heeft het verantwoordingsorgaan unaniem positief geadviseerd.

Adviesaanvraag beleggingsbeleid onder de vernieuwde pensioenregeling (NPC)

Het bestuur heeft besloten om van de (wettelijke) mogelijkheid gebruik te maken om een aantal aparte onderdelen van het invaarbesluit alvast voor een eerste deeltoetsing bij toezichthouder DNB in te dienen. Dit is van belang om niet in een tijdsklem bij de uiteindelijke beoordeling over het invaren te komen. In dit licht is de adviesaanvraag over het beleggingsbeleid NPC voorgelegd aan het verantwoordingsorgaan. Met een advies van het verantwoordingsorgaan en een daaropvolgend besluit van het bestuur kan het bestuur namelijk het dossier over de risicohouding indienen bij DNB voor een zogenoemde partiële beoordeling. Het verantwoordingsorgaan heeft uitgebreid met het bestuur gesproken over het beleggingsbeleid NPC en gesteld dat de tijdslijnen voor advisering relatief kort waren. Daarnaast had het verantwoordingsorgaan op het moment van advisering nog niet alle informatie over de financiële opzet van het nieuwe contract. Aangezien het voorgestelde beleggingsbeleid op zichzelf goed in elkaar zit, heeft het verantwoordingsorgaan wel positief geadviseerd met daarbij het voorbehoud dat het verantwoordingsorgaan zich het recht voorbehoudt om bij de uiteindelijke advisering over de voorgenomen collectieve waardeoverdracht (invaarbesluit) het advies over het beleggingsbeleid NPC te heroverwegen. Dit is namelijk het moment dat het verantwoordingsorgaan meer inzicht heeft in de onderliggende financiële opzet. Het bestuur kon met dit voorbehoud uit de voeten. Een aantal fracties heeft zich onthouden van het geven van een advies omdat de doelstelling van koopkrachtsturing in het beleid werd gemist.

Adviesaanvraag aanpassing reglement verantwoordingsorgaan

In het kader van het adviesrecht van het verantwoordingsorgaan over het voorgenomen invaarbesluit en de overgang naar het nieuwe pensioencontract is er in de Pensioenwet een tijdelijke bepaling opgenomen die stelt dat wanneer het verantwoordingsorgaan dan wel een geleding uit het verantwoordingsorgaan negatief adviseert, dit leidt tot een heroverweging bij sociale partners (de Pensioenkamer). Om procedurele onduidelijkheid bij de uiteindelijke adviesaanvraag te voorkomen, is een aanpassing van het reglement op dit punt voorgesteld. De wijziging van het reglement is meerdere keren tussen delegaties van het bestuur en verantwoordingsorgaan besproken. In de overlegvergadering van november 2024 is de wijziging besproken. Omdat er nog onduidelijkheid bestond over de bewoording is besloten de wijziging door te voeren in overleg met bestuur en verantwoordingsorgaan en om de adviesaanvraag daarna nogmaals aan het verantwoordingsorgaan voor te leggen. Het gewijzigde reglement zal daarna begin 2025 van kracht worden.

Adviesaanvraag aanpassing gedragscode verantwoordingsorgaan

Naar aanleiding van gesprekken binnen het verantwoordingsorgaan die hebben plaatsgevonden in het kader van de jaarlijkse ondertekening van de gedragscode door de leden is er een voorstel tot wijziging van de gedragscode aan het verantwoordingsorgaan voorgelegd. In deze wijziging worden met name de regels rondom vertrouwelijkheid verder geëxpliciteerd. Het verantwoordingsorgaan heeft positief geadviseerd op de aanpassing van de gedragscode.

Adviesaanvraag SCB 2025 & 2026 (Strategisch Communicatiebeleid)

Het strategisch communicatiebeleid heeft een nauwe relatie met het Wettelijk Communicatieplan dat onderdeel is van het invaarbesluit in het kader van de vernieuwde pensioenregeling. Het strategisch communicatiebeleid is het overkoepelende plan dat de strategie voor de communicatie voor de periode in aanloop naar de transitie beschrijft. Het verantwoordingsorgaan heeft gememoreerd dat er via de commissie communicatie een constructief voorbereidend traject is gelopen. Hierbij zijn tekstuele en inhoudelijke opmerkingen op het plan gemaakt die grotendeels zijn overgenomen. Zo heeft de commissie de suggestie gedaan om de doelstelling van een ‘koopkrachtig en stabiel’ pensioen op te nemen in het strategisch communicatiebeleid en deze suggestie is overgenomen door het bestuur. Het verantwoordingsorgaan heeft een unaniem positief advies gegeven op het strategisch communicatiebeleid.

Adviesaanvraag SLA’s 2025 en wijziging uitbestedingsovereenkomsten 2025

De relatie tussen ABP en de uitvoerder APG is geregeld in jaarlijks vast te stellen Service Level Agreements (SLA) en uitbestedingsovereenkomsten, waarover het verantwoordingsorgaan adviesrecht heeft. Voorafgaand aan de adviesaanvraag heeft het verantwoordingsorgaan in een technische sessie een aantal vragen over de SLA’s gesteld. De vragen zijn grotendeels naar tevredenheid beantwoord. In het verlengde hiervan heeft het verantwoordingsorgaan positief geadviseerd. Tijdens de bespreking van de adviesaanvraag is er nog een aantal onderwerpen aan bod gekomen. Waar het verantwoordingsorgaan vooral benieuwd naar was, is de onderlinge relatie tussen ABP en APG en de totstandkoming van de SLA’s en uitbestedingsovereenkomsten. Geconstateerd werd dat de SLA’s zijn afgerond voorafgaand aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Dat is niet altijd het geval geweest. Het bestuur heeft gememoreerd dat het als opdrachtgever meer regie heeft gevoerd op de SLA’s om te borgen dat de ze in verhouding staan met de beleidsdoelen van ABP. Daarnaast wordt er meer vooruitgekeken in de dialogen met APG. Voorheen lag meer focus op de achterliggende kwartalen. Het verantwoordingsorgaan adviseerde vervolgens positief.

Overige onderwerpen

Duurzaam en Verantwoord Beleggen (DVB)-beleid en nieuwe insluitingscriteria

Eerder heeft het verantwoordingsorgaan aangegeven betrokken te willen worden bij de herziening van het DVB-beleid voorafgaand aan publicatie. Het bestuur heeft het beleid en de nieuwe insluitingscriteria aan het verantwoordingsorgaan voorgelegd. Daarnaast zijn alle leden van het verantwoordingsorgaan eind 2024 uitgenodigd om deel te nemen aan het deelnemersonderzoek over verantwoord beleggen. De commissie beleggingen is daarnaast meegenomen in de opzet van het deelnemersonderzoek en heeft feedback kunnen geven op de conceptvragenlijsten.

Het DVB-beleid is een nadere invulling van het strategisch beleggingsbeleid, waar het verantwoordingsorgaan over heeft geadviseerd. Het verantwoordingsorgaan heeft vooral vragen gesteld over de beleggingscategorie private equity, de externe communicatie naar deelnemers, de insluitingscriteria en de relatie tussen rendement en risico

Dialoog over Risicohouding

In februari heeft het verantwoordingsorgaan met het bestuur gesproken over de risicohouding in het NPC naar aanleiding van het hernieuwde risicopreferentieonderzoek onder deelnemers. De risicohouding gaat over de mate waarin deelnemers en gepensioneerden beleggingsrisico willen lopen in het NPC. Na deze bespreking zijn er zaken gewijzigd waardoor het bestuur opnieuw overleg heeft gevoerd met het verantwoordingsorgaan. In voorbereiding op de dialoog is met een delegatie van het verantwoordingsorgaan gesproken over de wijzigingen. Aangegeven door het bestuur is dat de verwachtingsmaatstaf en twee risicomaatstaven zijn aangepast. De definitie van de verwachtingsmaatstaf is gewijzigd omdat uit overleg binnen de sector is gebleken dat er verschillende definities gehanteerd werden.

Het verantwoordingsorgaan heeft het bestuur gevraagd om een aantal concrete voorbeelden op te nemen per leeftijdscohort. Deze zijn door het bestuur later met het verantwoordingsorgaan gedeeld.

Oordeel over het handelen van het bestuur in 2023

Op 25 april 2024 heeft het bestuur aan het verantwoordingsorgaan verantwoording afgelegd over het in 2023 gevoerde beleid. Voorafgaand aan deze vergadering heeft inhoudelijke behandeling van de jaarstukken in commissieverband plaatsgevonden, waarbij toelichting is gegeven door de externe accountant, de externe actuaris en de compliance officer van ABP en de sleutelfunctiehouders interne audit, risicobeheer en actuariaat.

Het uiteindelijke oordeel is een weging van wat het verantwoordingsorgaan vindt van het handelen van het bestuur. Het verantwoordingsorgaan doet aanbevelingen voor verbetering en aanpassing van het beleid. Er is ruimte om, als fracties dat wensen, hun (afwijkende) standpunt of opmerkingen toe te lichten.

Met inachtneming van de bevindingen en aanbevelingen is het verantwoordingsorgaan tot een positief oordeel gekomen over het handelen van het bestuur inzake het gevoerde beleid, de gemaakte beleidskeuzes en de naleving van goed pensioenfondsbestuur. De bevindingen en aanbevelingen van het verantwoordingsorgaan zijn gedeeld met het bestuur. Deze zijn terug te vinden in het ABP-jaarverslag over 2023. Tijdens de overlegvergadering in oktober heeft het bestuur een eerste voortgangsreactie gegeven op de gedane aanbevelingen door het verantwoordingsorgaan op het jaarverslag 2023. In het begin van 2025 zal de tweede en laatste voortgangsreactie op de aanbevelingen voor 2023 worden gegeven door het bestuur.

Themabijeenkomsten

Vernieuwde pensioenregeling

Op 4 juli, 16 oktober en 28 november 2024 zijn er aparte themasessies belegd over de vernieuwde pensioenregeling. In deze sessies is het verantwoordingsorgaan meegenomen in de voortgang van het programma, de datakwaliteit en de dilemma's en uitdagingen die aan bod zijn gekomen. Het verantwoordingsorgaan heeft met het bestuur stilgestaan bij onder andere het wettelijk communicatieplan, de financiële opzet en het conceptevenwichtigheidskader. Ook in 2025 zullen er themabijeenkomsten worden gehouden met het verantwoordingsorgaan, in aanloop naar de adviesaanvraag die in dat jaar zal plaatsvinden.

Risicohouding in het nieuwe contract

In het derde kwartaal van 2023 heeft het bestuur besloten om als één van de onderdelen van de risicohouding een nieuw risicopreferentie-onderzoek te doen onder deelnemers. Een delegatie van het verantwoordingsorgaan is in 2023 reeds meegenomen in de opzet van het onderzoek en de conceptvragenlijst is besproken met deze delegatie waarbij er met het bestuur van gedachten is gewisseld over onder andere de vraagstelling en de representativiteit van de onderzoekspopulatie. Door de verantwoordingsorgaandelegatie werd als blijvend aandachtspunt opgemerkt dat een aantal vragen meer toelichting behoefden en er wellicht vragen toegevoegd hadden moeten worden om de uitslagen van het onderzoek beter te kunnen duiden.

Formeel kan het bestuur de risicohouding - die resulteert uit het risicopreferentie-onderzoek, deelnemerskenmerken en wetenschappelijke inzichten - vaststellen na overleg met het verantwoordingsorgaan. In februari 2024 is hier een aparte bijeenkomst voor georganiseerd. Het verantwoordingsorgaan heeft hierbij onder andere aandacht gevraagd voor de representativiteit van het risicopreferentie-onderzoek, factoren die ook kunnen meespelen zoals inkomensverschillen en de doelstelling van een koopkrachtig pensioen. Ook over de kwaliteit van het onderzoek zelf zijn vragen gesteld. Zo heeft het verantwoordingsorgaan aandacht gevraagd voor het feit dat materie meer begrijpelijk en toegankelijk beschreven kan worden in de vragenlijsten. Het bestuur heeft aangegeven dat er nog verbeteringen door te voeren zijn in een volgend risicopreferentieonderzoek en heeft aangegeven de kritiek van het verantwoordingsorgaan hierin mee te nemen.

DORA en IT-beveiliging

De Digital Operational Resiliance Act van de EU is wetgeving bedoeld om de digitale weerbaarheid van de financiële sector te versterken. DORA is ook van toepassing op pensioenfondsen en dus op ABP. Om het bewustzijn rond IT-beveiliging bij het verantwoordingsorgaan te verhogen en om meer achtergrond te geven bij DORA en de implicaties ervan voor ABP, is in december 2024 een sessie georganiseerd waarin het verantwoordingsorgaan is meegenomen in de achtergrond en inhoud van DORA en de specifieke IT-situatie bij ABP.

Oordeel van het Verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt jaarlijks verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid en de naleving van de principes van goed pensioenfondsbestuur zoals bedoeld in het Besluit uitvoering Pensioenwet en de Wet verplichte beroepspensioenregeling van 18 december 2006. In dat kader deelt het Verantwoordingsorgaan zijn bevindingen met het bestuur, spreekt het een oordeel uit over het handelen van het bestuur in 2024 en doet het in lijn daarmee aanbevelingen voor 2025.

Algemeen

Het Verantwoordingsorgaan (VO) zal in zijn oordeel over 2024 achtereenvolgens aandacht besteden aan de volgende onderwerpen:

- jaarverslag en jaarrekening;
- werking van het bestuursmodel;
- datakwaliteit;
- premie en indexatiebeleid
- het nieuwe pensioencontract (NPC);
- beleggingen en duurzaamheidsbeleid;

Het Verantwoordingsorgaan baseert zich voor zijn bevindingen op de gezamenlijke vergaderingen met het bestuur, het overleg met het niet-uitvoerend bestuur en het (concept)jaarverslag over 2024.

Het Verantwoordingsorgaan waardeert de wijze waarop het bestuur zich in het verslagjaar heeft ingespannen om het Verantwoordingsorgaan te betrekken bij de besluitvorming, de beleidskeuzes en de strategische ontwikkelingen.

Jaarverslag en jaarrekening 2024

Naar aanleiding van het (concept)jaarverslag heeft (een delegatie van) het Verantwoordingsorgaan gesprekken gevoerd met de externe accountant, de certificerend actuaris, de sleutelfunctiehouders en de compliance officer en kennisgenomen van de rapportages. De rapportages zijn door betrokken functionarissen toegelicht.

Het Verantwoordingsorgaan spreekt zijn waardering uit over het transparante jaarverslag en de inzichtelijke jaarrekening 2024. Het Verantwoordingsorgaan waardeert daarnaast de uitgebreide rapportages van de externe accountant en certificerend actuaris en de detaillering van de daarin weergegeven conclusies en aanbevelingen. Een aantal bevindingen en aanbevelingen zijn vanuit de rapportages en besprekingen met de accountant, actuaris, sleutelfunctiehouders en compliance officer gekomen die hieronder worden toegelicht.

Bevinding

Het VO heeft geconstateerd dat de waardering voor de beleggingen in Private Equity zijn bijgesteld door nagekomen informatie. Dit roept vragen op over mutaties met terugwerkende kracht en het effect hiervan op de baten en lasten van het fonds. Specifiek voor het invaarmoment is het van groot belang dat de waarderingspraktijk goed functioneert zodat er zo min mogelijk aanpassingen na invaren nodig zijn.

Aanbeveling

Het verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur:

- Kritisch te kijken naar de waarderingspraktijk in het algemeen en specifiek naar de waarderingspraktijk rond het invaarmoment. Dit om correcties rond het invaarmoment zoveel mogelijk te voorkomen en zorgvuldig in te kunnen invaren op basis van de juiste informatie
- Het VO hier in het volgende verslagjaar een terugkoppeling van te geven.

Bevinding

Het ABP hanteert een risicobeheersingssyteem dat uitgaat van 5 volwassenheidsniveaus. Het VO heeft van het bestuur vernomen dat het volwassenheidsniveau van het risicobeheer van het fonds op niveau 2 staat en dat het de ambitie van het bestuur is om op het moment van invaren niveau 4 te bereiken.

Aanbeveling

Het verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur:

- Om voldoende stappen te ondernemen om de ambitie van dit volwassenheidsniveau daadwerkelijk te realiseren.
- Aan het VO te rapporteren over de stand van zaken. Het VO ziet deze ambitie als een voorwaarde voor een zorgvuldige transitie naar het nieuwe pensioenstelsel.

Bevinding

Het VO heeft vernomen dat uitvoeringsorganisatie APG op een aantal punten nog niet voldoet aan DORA-wetgeving (Digital Operational Readiness Act). Juist op dit belangrijke aandachtsgebied acht het VO het van belang dat op deze punten alsnog zo snel mogelijk aan DORA wordt voldaan.

Aanbeveling

Het verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur:

- Aandacht te houden voor de compliance met DORA-wetgeving door APG en de risico's die hiermee gepaard gaan.
- Aan het VO te rapporteren over de voortgang van de DORA-compliance.

Bevinding

Uit de rapportages is gebleken dat de handmatige journaalposten niet allemaal aantoonbaar geautoriseerd zijn en dat hiervoor in meerdere rapportages bestuurlijke aandacht is gevraagd.

Aanbeveling

Het verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur:

- Ervoor zorg te dragen dat deze posten alsnog aantoonbaar geautoriseerd worden.
- Het VO een terugkoppeling te geven van de opvolging van deze aanbeveling.

Bevinding

In algemene zin heeft het VO opgemerkt dat er aanbevelingen worden gedaan door de actuaris waar het bestuur van heeft kennisgenomen en op heeft gereageerd. Het VO merkt hierbij op dat de reacties op aanbevelingen summier zijn en dat op een enkele aanbeveling geen reactie is gekomen.

Aanbeveling

Het verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur:

- De reacties op aanbevelingen van de actuaris verder te concretiseren en de ontbrekende reactie aan te vullen.
- Het VO op te hoogte te stellen van deze bestuurlijke reacties.

Bevinding

Het VO merkt op dat de overleggen met de sleutelfunctiehouders van toegevoegde waarde zijn voor het oordeel van het VO en waardeert de stappen die er zijn gezet sinds de wijziging naar het nieuwe bestuursmodel. Daarnaast constateert het VO dat er in de afgelopen tijd goede stappen zijn gezet in het kader van de volwassenheid van het integriteitsbeleid.

Premie- & Indexatiebeleid tot aan invaren

Bevindingen

De bepaling van de jaarlijkse indexatie van de pensioenen is gebaseerd op het door het bestuur in 2023 vastgelegde Premie en Indexatiebeleid (P&I) beleid bij invaren. Het VO was bij de eerste vaststelling in 2023 niet tevreden met de wijze waarop het VO was meegenomen bij het advies over het Premie & Indexatie (P&I) beleid tot aan invaren. Er was gedurende het proces onduidelijkheid over de door het bestuur gekozen termijn van het P&I beleid (tot aan invaren) en de noodzaak en consequenties daarvan. Ook waren er nog vragen over definities en aannames in relatie tot het nieuwe pensioencontract (NPC). Uiteindelijk heeft een meerderheid van het VO positief geadviseerd op basis van de toezegging door het bestuur dat in 2024 het P&I beleid tot invaren opnieuw aan het VO zou worden voorgelegd. Door een aantal leden van het VO werden kanttekeningen geplaatst bij het beleid. Deze kanttekeningen gingen met name over de dekkingsgraad waarboven geïndexeerd kon worden en een ander deel van het VO zag dat er een beperkte risicomarge was en dat de kan bestaat dat de dekkingsgraad niet wordt gehaald.

In april 2024 is conform de toezegging het P&I beleid tot invaren opnieuw aan het VO voorgelegd. Hierbij is een uitgebreid en zorgvuldig proces doorlopen. Het VO heeft waardering voor de zorgvuldigheid van het gelopen proces en de daarbij behorende informatievoorziening. Inhoudelijk heeft het VO positief geadviseerd op het P&I beleid bij invaren onder de toezegging dat de jaarlijks bezien wordt of er redenen zijn om het in de nota gesteld beleid bij te stellen. Dit komt jaarlijks aan de orde in het overleg tussen VO en bestuur over de premie- en indexatienota.

Op basis van het P&I-beleid bij invaren kon het bestuur op basis van de op de peildatum van 1 november vastgestelde dekkingsgraad in december 2024 een indexatie (verhoging van pensioenen) van (in totaal) 1,84% vaststellen. Hiermee vindt geen volledige indexatie van de pensioenen plaats, maar wordt dit jaar de prijsstijging (3,56%) voor de helft gecompenseerd. Aangezien deze verhoging in overeenstemming is met de wettelijke en eigen ABP beleidskaders heeft het VO positief geadviseerd.

Tot voor een paar weken voor de peildatum leek een volledige indexatie nog mogelijk. Een snelle verslechtering van de financiële markten leidde tot teleurstelling van vele deelnemers en gepensioneerden tot de hiervoor geschetste lagere uitkomst. Sommigen werden extra in hun verwachting teleurgesteld door overigens ten onrechte getrokken conclusies uit communicatie uitingen vanuit het fonds.

Aanbevelingen

Het verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur:

- Het gelopen proces en de informatievoorziening in de adviesaanvraag 'Integrale heroverweging P&I-beleid tot aan invaren' als voorbeeld te nemen voor andere adviesaanvragen.
- Meer dan voorzichtig te zijn in de communicatie uitingen "vooraf" over te verwachten indexatie.

Governance: het omgekeerd gemengd bestuursmodel

Bevindingen

Vanaf 2022 kent ABP het omgekeerd gemengd model (OGM) als bestuursmodel. Hoofdpunt van het OGM is dat er sprake is van een uitvoerend bestuur (UB) bestaande uit onafhankelijke en fulltime bestuurders en een niet-uitvoerend bestuur (NUB). Het NUB bestaat uit deeltijd vertegenwoordigers van werkgevers, vakbonden en gepensioneerden. NUB en UB vormen samen het Algemeen Bestuur (AB).

De implementatie van het nieuwe model heeft enige tijd gekost. Het VO constateert dat het model steeds beter werkt. De aansturing van de uitvoeringsorganisatie verloopt - voor zover het VO daar zicht op heeft – effectiever dan in de periode voor 2022. Ook groeit het NUB in haar toezichthoudende functie op UB en AB. Het feit dat NUB – zij het in een andere rol – in feite toezicht houdt op zichzelf blijft een kritisch punt, maar is inherent aan het OGM.

In het verlengde van de invoering van het nieuwe pensioencontract (NPC) zal het karakter van het Pensionfonds deels gaan veranderen. Het VO vindt het belangrijk dat het fonds een governance realiseert die toegesneden is op de situatie na invoering NPC.

Aanbevelingen

Het verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur

- Kritisch te blijven op de realisatie van de toezichthoudende taak van het NUB en te sturen op een verdere doorontwikkeling van deze toezichthoudende taak.
- In het kader van de invoering van het NPC een visie te ontwikkelen over wat dit betekent voor de (toekomstige) governance van het ABP en over deze visie een dialoog met het VO aan te gaan. Onderdeel van deze visie betreft ook de positie van het VO.

Datakwaliteit

Bevinding

Voor een goede uitvoering van de pensioenregeling en met name voor invoering van het nieuwe pensioencontract is het essentieel dat de data voor de pensioenuitvoering op orde zijn. De afgelopen jaren is het onderwerp datakwaliteit meerdere malen onderdeel geweest van overleg tussen VO en bestuur. Daarbij is geconstateerd dat de data die uitvoerder APG in de pensioenadministratie beheert niet op alle punten op orde waren.

De discussies over dit onderwerp hebben er uiteindelijk tot geleid dat tussen ABP en APG een integraal datakwaliteitsplan (IDKP) is afgesproken. Dit plan omvat alle noodzakelijke acties inclusief noodscenario's en is extern getoetst is op robuustheid. Het VO is in het verslagjaar uitvoerig bijgepraat over dit plan en de voortgang. Op basis van de inhoud van het plan en de voorgangsrapportages constateert het VO dat ABP op koers ligt om tijdig de noodzakelijke data voor de invoering van het nieuwe pensioencontract op orde te krijgen. Conform afspraak wordt het VO halfjaarlijks periodiek op de hoogte gehouden van de voortgang.

Aanbeveling

Het Verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur:

- Door te gaan met het scherp monitoren van de voortgang van het IDKP en het VO hier ook conform afspraak halfjaarlijks periodiek over te blijven informeren.

Het Nieuwe Pensioencontract

Bevindingen

Op 1 januari 2027 is het ABP voornemens om over te gaan naar de uit de Wet toekomst pensioenen (WTP) voortvloeiende nieuwe pensioenregeling. Zoals het VO het vorig jaar al aangegeven heeft is de invoering van een nieuw pensioencontract (NPC) de meest ingrijpende en ingewikkelde wijziging sinds jaren voor deelnemers en gepensioneerden. Dit vergt voor zowel VO als bestuur een zorgvuldige voorbereiding waarbij voor het VO een goede informatievoorziening en bestuurlijke afstemming met het VO essentieel is. Dit in aanloop naar het adviestraject over het invaarbesluit. Het VO heeft ter voorbereiding van het hele adviestraject rondom het NPC een aparte voorbereidende NPC-werkgroep ingesteld die wordt ondersteund door een externe adviseur (Milliman).

In het vorige jaarverslag was het VO kritisch over de informatievoorziening en de afstemming. Het VO constateert dat de informatievoorziening en afstemming langzamerhand verbetert. Zo heeft het VO inmiddels beschikking gekregen over het Transitieplan en de verantwoording over de Financiële Opzet en het Evenwichtigheidskader. Ook de, op het verzoek van het VO, uitgevoerde backtest (simulaties op basis van een aantal historische scenario's) en de carrouseldagen (voorlichting op deelonderwerpen door het bestuur waarin dieper op een aantal aspecten wordt ingegaan) worden door het VO gewaardeerd.

Wel constateert het VO dat er toch nog steeds een behoorlijk aantal onbeantwoorde vragen op tafel ligt. Voor een goed verloop van het adviestraject is het van belang dat alle vragen tijdig beantwoord worden. Daarnaast maakt het VO zich gezien de ingewikkeldheid en belangrijkheid van het totale NPC-dossier zorgen over de tijdsdruk. Het VO moet voldoende tijd krijgen om alle informatie te verwerken en tot goede afwegingen te komen. Het VO heeft daarnaast vernomen dat de decompositie en de resultaten van de verschillende berekeningen die aan het NPC-programma ten grondslag liggen, besproken zijn door het

bestuur. Het VO acht deze decompositie van belang om te komen tot een gedegen advies over het invaardossier.

Na afloop van besluitvorming is een goede en begrijpelijke communicatie naar deelnemers, gepensioneerden en werkgevers van groot belang. Dit is gezien de ingewikkeldheid van het NPC geen gemakkelijke opgave. Het VO maakt zich op dit punt zorgen of de wettelijke communicatievereisten soms niet hun doel voorbij schieten, omdat ze te ingewikkeld zijn voor grote groepen van deelnemers en gepensioneerden.

Aanbevelingen

Het Verantwoordingsorgaan vraagt het bestuur:

- Het adviestraject over NPC goed te plannen waarbij voldoende tijd voor het VO is om de informatie te verwerken en de afwegingen te maken.
- Te zorgen dat voor de start van het adviestraject de informatievoorziening voor het VO op orde is en dat alle openstaande vragen beantwoord zijn.
- Alvast goed na te denken hoe gerichte, heldere en begrijpelijke communicatie voor deelnemers, gepensioneerden en werkgevers te realiseren valt.
- De decompositie van de berekeningen en resultaten met het VO te delen zodat het VO dit kan meewegen in het uiteindelijke advies.

Beleggingen en duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid

In 2024 behaalde ABP een rendement van +8,4% (ca €41,7 miljard). In 2023 was het rendement 9,3% (ca €42,6 miljard). De actuele dekkingsgraad is iets gestegen naar 111,7% (eind 2023 was dit 110,5%).

Bevindingen

In 2024 is het VO meegenomen in de verdere uitwerking van het beleggingsbeleid. Er zijn in 2024 diverse bijpraat- en informatieve sessies georganiseerd over de vernieuwde insluitingscriteria, het risicopreferentieonderzoek uit 2023, private equity, en de relatie tussen duurzaam beleggen en rendement, de SLA Vermogensbeheer (VB), de SAA NPC en backtest. Het VO heeft deze verdiepende sessies met ABP-medewerkers gewaardeerd.

In 2023 is het strategisch investeringsplan (StIP) vastgesteld (voor de periode 2024-2026), waarin de aanpassingen t.a.v. het duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid (DVB), de nieuwe beleggingsovertuigingen en de ALM meegenomen zijn. Begin 2024 werd het VO geïnformeerd over de nieuwe insluitingscriteria en doelstellingen binnen het beleid voor duurzaam en verantwoord beleggen (DVB). Het VO constateerde hiermee echter ook dat een deel van het duurzame beleggingsbeleid van de afgelopen jaren niet werd toegepast in de beleggingsportefeuille. Met de nieuwe insluitingscriteria wordt dit nu aangepast, en er worden bovendien concrete doelstellingen voor 2030 gepresenteerd.

Het VO ziet dat het nieuwe beleid nu daadwerkelijk in de praktijk wordt uitgevoerd, en prijst de nieuwe doelstellingen om met impactbeleggen bij te dragen aan oplossingen voor het behoud van klimaat, natuur en biodiversiteit. Daarnaast is er een nieuw programma voor beleggen in Nederland opgezet wat nader is toegelicht aan het VO.

Het VO ziet een wijziging in de beleggingsportefeuille naar meer private equity en infrastructuur en wijst erop dat het fonds aandacht moet houden voor het rendement en de beheersbaarheid van de kosten van de vermogensbeheerders. Het VO heeft in dat kader geconstateerd dat het rendement van het fonds meerjarig onder de benchmark is gebleven. Ook in 2024 blijft het rendement wederom achter bij de benchmark. Deze ontwikkeling baart het VO zorgen.

Het VO had nog enkele opmerkingen over de communicatie van het nieuwe DVB-beleid en insluitingscriteria, maar de publicatie bleek te snel gepland, waardoor er geen gelegenheid was om deze opmerkingen mee te nemen. Het bestuur erkende dat de planning inderdaad krap was en heeft beloofd de tijd voor communicatie bij toekomstige publicaties ruimer te nemen.

In de toegestuurde stukken in het kader van uitbesteding door APG ziet het VO het voornemen terug dat het bestuur meer regie neemt op de uitvoering van APG in de wijzigingen over o.a. het opstellen van mandaatrichtlijnen die bij ABP worden belegd. Het VO ziet dit als een positieve ontwikkeling maar merkt wel op dat structurele capaciteit bij ABP belangrijk is.

Over de adviesaanvraag beleggingsbeleid onder NPC (SAA NPC) is discussie tussen VO en het bestuur gevoerd omdat het VO vond onvoldoende inzicht te hebben in de financiële opzet onder het NPC. Na toelichting op vragen is besloten positief te adviseren met voorbehoud dat er nog een toelichting zou komen. Er is vervolgens een aparte sessie georganiseerd over de backtest en er zijn extra berekeningen gemaakt. Hiermee heeft het VO meer inzicht gekregen in de mogelijke financiële gevolgen van het NPC.

Op schriftelijke vragen van het VO over de ABTN 2024 heeft het bestuur voldoende antwoord gegeven waarna het VO positief heeft geadviseerd.

De commissie beleggingen is dit jaar op haar verzoek vooraf betrokken bij de jaarlijkse enquête onder deelnemers over het duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid. Ze kreeg de gelegenheid om feedback te geven op de enquête, zodat deze zo duidelijk mogelijk is voor de deelnemers. De commissie waardeert dat het bestuur deze feedback serieus heeft genomen. Bovendien heeft het bestuur, op verzoek, het aantal deelnemers vergroot dat is gevraagd de enquête in te vullen.

In het kader van communicatie over het beleggingsbeleid hebben gedurende het jaar gesprekken met het bestuur plaatsgevonden over de evenwichtigheid in de communicatie en de veronderstelde tegenstelling tussen duurzaamheid en een goed rendement. Hierbij is aandacht gevraagd voor consequente communicatie over de doelstelling van een koopkrachtig en stabiel pensioen. Door het bestuur is aangegeven dat duurzaam

en verantwoord beleggen en een goed rendement elkaar niet uitsluiten en dat een goed pensioen, een koopkrachtig en stabiel pensioen is. Door het bestuur is toegezegd dat dit voortaan consequent in de communicatieuitingen naar voren zal komen.

Gedurende het jaar is aandacht gevraagd voor de verschillende wereldwijde conflicten die momenteel spelen en is specifiek aandacht gevraagd voor beleggingen in Israël en bezet gebied in de Westelijke Jordaanoever. Het VO heeft gevraagd waarom er geen communicatie plaatsvindt vanuit het ABP over diens beleggingen daar en of er engagement plaatsvindt. Het bestuur heeft aangegeven dat dit een gevoelige kwestie is en dat deze investeringen volgens de insluitingscriteria beoordeeld zullen worden. Het VO volgt de ontwikkelingen in deze nauwlettend.

Tot slot merkt het VO op dat er in de zittingsperiode van dit VO vanaf 2022, al twee (interim-) uitvoerend bestuurders Beleggingen zijn gestopt en dat er momenteel een interim-bestuurder wordt aangetrokken. Het VO vindt het niet wenselijk dat er binnen vier jaar drie verschillende bestuurders op deze belangrijke positie zitten, zowel voor de portefeuille als voor het VO, het bestuur en de medewerkers van het ABP. Dit onderwerp is besproken met het bestuur, dat aangaf deze situatie ook niet wenselijk te vinden en haar best te doen een geschikt UB lid te vinden.

Aanbevelingen

Het verantwoordingsorgaan vraagt aan het bestuur:

- In de communicatie consequent te laten terugkomen dat een goed pensioen een koopkrachtig en stabiel pensioen in een leefbare wereld is. ‘Koopkracht(bescherming)’ is namelijk een belangrijke doelstelling in de beleggingsovertuigingen van een pensioenfonds.
- De verantwoording over engagement 1 keer per half jaar te publiceren op de website in plaats van de huidige 1 keer per jaar met vertraging van een kwartaal. Dit verzoek komt voort uit de vele vragen die het VO door het jaar heen krijgt over engagement met bedrijven in de beleggingsportefeuilles.
- In 2025 aandacht te hebben voor heldere communicatie over de effecten van de insluitingscriteria op het rendement aan het VO en deelnemers. En om daarnaast blijvende aandacht te hebben voor de effecten van het aangescherpte DVB-beleid op de korte en lange termijn en de communicatie hierover.
- Concrete maatregelen te nemen om het rendement te verbeteren en het VO hierover te informeren. In 2025 het strategisch communicatiebeleid toe te passen ook op beleggingen die al geruime tijd een gevoelige kwestie zijn.
- Aandacht te hebben voor het verlagen van de kosten en daarnaast specifiek voor de kosten van de beleggingscategorie private equity, bijvoorbeeld in samenwerking met andere pensioenfondsen.
- Aandacht te hebben voor hoe een volgend Uitvoerend Bestuurder Beleggingen voor langere tijd aan het ABP verbonden kan blijven.

Communicatie

Het VO is blijvend in gesprek met het bestuur over de inzet van communicatie langs bestaande lijnen omtrent actuele onderwerpen en ontwikkelingen. In 2024 is met name aandacht besteed aan de communicatie over het Overbruggingsplan en de adviesaanvraag over het Strategisch Communicatiebeleid 2025-2026 (SCB 2025-2026). De wijziging van het klachtenbeleid per 1 januari 2024 heeft eveneens aandacht van het VO gehad, omdat eind 2023 een voorwaardelijk positief advies door het VO is gegeven vanwege het onvolledige inzicht in de risicobeheersing.

Bevindingen

In 2024 is het VO uitgebreid meegenomen door het bestuur over het SCB 2025-2026. In eerste instantie aan de hand van een interactieve presentatie over de hoofdrichtingen van het SCB 2025-2026, gevolgd door een meer inhoudelijke sessie.

De commissie communicatie is tevreden over de opzet van deze sessies en waardeert dat een belangrijk deel van de feedback ook is overgenomen. Het VO heeft opgemerkt dat de terminologie en afbeeldingen beter gestroomlijnd moeten worden met de overige ABP-(bestuurs)communicatie en dat het streven naar compleetheid niet altijd de leesbaarheid ten goede komt, vanwege de veelheid aan tekst. Er heeft daarna een waardevolle verbeterslag plaatsgevonden. Een verdergaande stap was niet haalbaar binnen het beschikbare tijdpad.

In 2024 is het nieuwe klachtenbeleid van kracht geworden. Het VO constateert dat na zijn verzoek tot publicatie het klachtenbeleid op zichzelf niet vindbaar is op de website (slechts een beschrijving van de regeling). Het VO is naar tevredenheid periodiek geïnformeerd over de implementatie en ervaringen op basis waarvan APG moest bijsturen in de uitvoering. Het VO is geïnformeerd over de benodigde opschaling om de termijnen uit het beleid te behalen in de uitvoering en het VO wordt op de hoogte gehouden van de te ontwikkelen beheersmaatregelen in geval van exponentiele toename .

Het viel de commissie communicatie in 2024 op dat het bestuur in grote mate aandacht besteedt aan duurzaamheid in haar uitingen naar buiten toe. Het VO heeft het bestuur verzocht (zoals ook genoemd onder beleggingen) aandacht te hebben voor de relatie tussen duurzaam verantwoord beleggingsbeleid en rendement met toelichting over de verschillen op korte- en lange termijn.

Aanbevelingen

Het Verantwoordingsorgaan vraagt, in aanvulling op de aanbevelingen op de gespecificeerde onderwerpen, aan het bestuur:

- Aandacht te hebben voor eenduidige formulering en visualisering in communicatie (en beleid).
- Aandacht te hebben voor de omvang van beleidsstukken.
- De vindbaarheid van beleidsstukken en zoekfunctie op de website te verbeteren.

- De communicatie zorgvuldig, evenwichtig, helder en transparant te realiseren (tegen de achtergrond dat begrip van de soms complexe materie bijdraagt aan het draagvlak en inzicht bij deelnemers van de effecten).
- Ook voor het communicatie-aspect de ruimte en tijd in het adviesproces te creëren.
- In de communicatie rond het beleggingsbeleid meer aandacht te hebben voor de rendementseffecten (om een betere balans te vinden in de uitingen over duurzaamheid).

Oordeel

Op grond van de eigen bevindingen en de bevindingen van de accountant, de certificerend actuaris, de Compliance Officer en het niet-uitvoerend bestuur oordeelt het Verantwoordingsorgaan positief over het handelen van het bestuur inzake het gevoerde beleid, de gemaakte beleidskeuzes en de naleving van goed pensioenfondsbestuur.

Reactie algemeen bestuur op het oordeel van het verantwoordingsorgaan

Het algemeen bestuur heeft met belangstelling kennisgenomen van de bevindingen en aanbevelingen van het verantwoordingsorgaan en dankt het verantwoordingsorgaan voor het positief oordeel over het handelen van het bestuur in 2024. Het bestuur zal op de gebruikelijke wijze een terugkoppeling verzorgen op de aanbevelingen van het verantwoordingsorgaan.

2025 zal in het teken staan van de invulling van de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Hierin speelt het verantwoordingsorgaan een belangrijke rol. Het bestuur heeft waardering voor de betrokkenheid van het verantwoordingsorgaan en de samenwerking in de afgelopen periode. Het bestuur kijkt uit naar een constructieve voortzetting van deze samenwerking met het verantwoordingsorgaan, waarbij het belang van de deelnemers en aangesloten werkgevers voorop blijft staan.

Jaarrekening

Jaarrekening 102
Toelichtingen algemeen 105
Risicoparagraaf 113
Toelichting op de balans 124
Toelichting staat van baten en lasten 139
Toelichting op het kasstroomoverzicht 145
Overige toelichtingen 146
Gebeurtenissen na balansdatum 153
Ondertekening van de jaarrekening 154

Balans

Na bestemming van het saldo van baten en lasten

in € mln	Notes	31-12-2024	31-12-2023
ACTIVA			
Vastgoedbeleggingen		83.936	76.788
Aandelen		211.751	181.932
Vastrentende waarden		214.184	197.878
Derivaten		14.825	18.996
Overige beleggingen		44.160	53.102
Beleggingen	1	**568.856**	**528.696**
Overige activa	2	**1.937**	**1.707**
Totaal activa		**570.793**	**530.403**

in € mln	Notes	31-12-2024	31-12-2023
PASSIVA			
Algemene reserve		56.752	47.815
Bestemmingsreserves		54	55
Eigen vermogen	3	**56.806**	**47.870**
Voorziening pensioenverplichtingen (VPV)	4	**485.471**	**453.633**
Ontvangen zekerheden		3.025	4.384
Shortposities		-	599
Kortgeld o/g		3.256	1.729
Derivaten		21.667	21.598
Schulden uit hoofde van beleggingen	5	**27.948**	**28.310**
Overige schulden en overlopende passiva	6	**568**	**590**
Totaal passiva		**570.793**	**530.403**

Staat van baten en lasten

in € mln	Notes	2024	2023
BATEN			
Premiebijdragen (netto)	7	**15.510**	**14.590**
Beleggingsresultaten (bruto)		42.569	43.400
Af: kosten vermogensbeheer		-759	-695
Beleggingsresultaten (netto)	8	**41.810**	**42.705**
Totaal baten		**57.320**	**57.295**
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	9	**-17.035**	**-15.975**
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen:			
- pensioenopbouw		-14.839	-13.119
- indexatie		-8.744	-13.306
- rentetoevoeging		-15.491	-13.468
- onttrekking voor pensioenuitkeringen		17.014	15.976
- onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten		142	128
- ontwikkeling marktrente		-9.021	-13.971
- wijziging actuariële grondslagen		-320	84
- resultaat op actuariële grondslagen		-274	356
- wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		-760	-896
- overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen		455	-1.152
Totaal mutatie voorziening pensioenverplichtingen	10	**-31.838**	**-39.368**
Dekking uit kostenopslag pensioenpremies	11	117	107
Saldo overdracht van rechten	12	604	810
Pensioenuitvoeringskosten (netto)	13	-292	-238
Rentelasten m.b.t. schulden uit hoofde van beleggingen		-61	-77
Overige baten en lasten	14	121	80
Totaal lasten		**-48.384**	**-54.661**
Saldo baten en lasten		**8.936**	**2.634**
Bestemming van het saldo van baten en lasten:			
- onttrekking / toevoeging algemene reserve		8.937	2.585
- onttrekking / toevoeging bestemmingsreserves		-1	49

Kasstroomoverzicht [1]

in € mln	Notes	2024	2023
Beginstand geldmiddelen		**40.418**	**17.039**
Kasstromen uit pensioenactiviteiten:			
- ontvangen premies	7	15.627	14.697
- ontvangen in verband met overdracht van rechten	12	696	1.017
- betaalde pensioenuitkeringen	9	-17.035	-15.975
- betaald in verband met overdracht van rechten	12	-99	-196
- betaalde pensioenuitvoeringskosten	13	-292	-236
- overige mutaties		1.227	404
Totale kasstroom uit pensioenactiviteiten		**124**	**-289**
Kasstromen uit beleggingsactiviteiten:			
- verkopen en aflossingen van beleggingen		190.460	173.369
- verstrekkingen en aankopen van beleggingen		-205.416	-168.794
- directe beleggingsopbrengsten		7.743	8.571
- indirecte gerealiseerde resultaten uit derivaten en valutaresultaten		-155	10.956
- betaalde kosten beleggingen		-772	-746
- verstrekte zekerheden		-2.966	498
- ontvangen zekerheden		-1.364	-974
- overige mutaties		-501	788
Totale kasstroom uit beleggingsactiviteiten		**-12.971**	**23.668**
Eindstand geldmiddelen		**27.571**	**40.418**

in € mln	Notes	2024	2023
Banktegoeden in rekening courant		2.897	3.188
Liquide middelen		281	37
Kortgeldposities u/g		27.788	39.067
Kortgeldposities o/g		-3.256	-1.729
Schulden liquide middelen overige beleggingen		-139	-145
Totaal geldmiddelen		**27.571**	**40.418**

1 *De vergelijkende cijfers zijn aangepast vanwege een wijziging van de grondslagen voor financiële verslaggeving met betrekking tot het kasstroomoverzicht, zie pagina 107.*

Toelichtingen algemeen

Kenmerken van de pensioenregelingen

Inleiding

ABP is het pensioenfonds voor mensen die werken bij de overheid en het onderwijs. De inhoud van de regeling wordt bepaald door de Pensioenkamer van de Raad voor het Overheidspersoneelsbeleid (ROP). Pas nadat ABP de door de Pensioenkamer overeengekomen regelingen heeft getoetst op financiële haalbaarheid, uitvoerbaarheid en uitlegbaarheid draagt ABP zorg voor de uitvoering.

De rechtsverhouding tussen ABP en de aangesloten werkgevers is vastgelegd in het uitvoeringsreglement, dat is afgesloten tussen ABP en de deelnemers in het pensioenreglement.

Het uitvoeringsreglement bevat onder meer bepalingen over verplichte en vrijwillige aansluiting, te verstrekken gegevens en informatie en de afdracht van premies. Het pensioenreglement bevat de bepalingen omtrent de pensioenaanspraken en pensioenrechten. Voor de inhoud van beide reglementen verwijzen wij u naar de website van het fonds (www.abp.nl). In deze paragraaf gaan we in hoofdlijnen in op de kenmerken van de pensioenregelingen.

Algemeen

Pensioen wordt opgebouwd gedurende het werkzame leven en verstrekt bij stoppen met werken, arbeidsongeschikt raken of aan de nabestaanden bij overlijden. De pensioenopbouw wordt fiscaal niet als loon gezien en is dus belastingvrij. De pensioenuitkering wordt belast (zogenoemde omkeerregeling), met uitzondering van het nettopensioen, waarbij de uitkering belastingvrij is.

De opgebouwde rechten zijn voorwaardelijke verplichtingen van het fonds aan de deelnemers voortvloeiende uit de onvoorwaardelijke pensioenverplichting uit hoofde van opgebouwde nominale aanspraken en onvoorwaardelijke toezeggingen, in combinatie met de inherente voorwaardelijkheid die voortvloeit uit de mogelijkheid om bij een ontoereikende financiële positie en ontbrekende andere middelen de nominale pensioenaanspraken te verlagen conform artikel 134 van de Pensioenwet. Het fonds houdt alle risico's in eigen beheer. Van herverzekering is geen sprake. Bij beëindiging van de deelneming stopt de pensioenopbouw.

Voor wachtgelders, deelnemers met recht op een ontslaguitkering, WW-ers en arbeidsongeschikten is sprake van gedeeltelijke voortzetting van de pensioengeldige tijd. Bij arbeidsongeschiktheid ten gevolge van een dienstongeval of beroepsziekte geldt een voortzetting van de pensioengeldige tijd van maximaal 100%.

De jaarlijkse opbouw is afhankelijk van de volgende vijf factoren: het opbouwpercentage, de franchise, het pensioengevend inkomen, de meetellingswaarde en de deeltijdfactor. Het pensioengevend inkomen bestaat uit het vaste salaris, vaste toelagen en pensioengevende variabele toelagen uit het voorgaande kalenderjaar. De meetellingswaarde betreft het percentage waarmee het pensioenproduct wordt opgebouwd. De pensioenpremies worden geheven over het inkomen boven de franchise (over het eerste deel van het inkomen, zijnde de franchise, wordt al AOW-premie ingehouden) en afgedragen door de werkgevers. De franchise voor de premie kan anders zijn dan de franchise voor de opbouw van nieuwe aanspraken. Deze laatste is namelijk inkomensafhankelijk, terwijl de premiefranchise voor iedereen gelijk is. De werkgevers nemen volgens de afspraken uit de Pensioenovereenkomst 70% van de premie (ouderdoms- en nabestaandenpensioen en AOP) voor hun rekening en houden 30% van de premie in op het inkomen van de werknemers. Voor de premie inkoop voorwaardelijk pensioen geldt een andere verdeling.

Op individueel en collectief niveau kunnen met inachtneming van het pensioenreglement, afspraken worden gemaakt over het pensioengevend zijn van bepaalde variabele inkomensbestanddelen. Op basis van wettelijke bepalingen zijn sommige inkomensbestanddelen niet pensioengevend.

Vanaf 1 januari 2024 is het pensioengevend salaris gemaximeerd op € 137.800 (in 2023: € 128.810 dit bedrag wordt jaarlijks via een ministeriële regeling aangepast) bij een volledige dienstbetrekking.

ABP wil waar mogelijk de ingelegde pensioenpremies maatschappelijk verantwoord beleggen en optimaal laten renderen. Het beleggingsbeleid is erop gericht om op lange termijn voldoende rendementen te behalen zodat de pensioenaanspraken en pensioenrechten, met behoud van een betaalbaar premieniveau én een aanvaardbaar risico, kunnen worden geïndexeerd.

Indexatie leidt tot een verhoging van de pensioenaanspraken en pensioenrechten en daarmee tot een verhoging van de onvoorwaardelijke verplichtingen van het fonds. Per jaar beoordeelt ABP of indexatie kan plaatsvinden, waarbij de prijsontwikkeling (CPI) de indexatieambitie is.

Indexatie wordt alleen verstrekt als de financiële positie van het fonds dit toelaat. Het verlenen van na-indexatie ter compensatie van eerder niet volledig verleende indexatie of doorgevoerde verlagingen is onderdeel van de indexatie-ambitie. Bij een

ontoereikende financiële positie van het fonds moeten de pensioenen in het uiterste geval nominaal worden verlaagd.

De pensioenproducten
De pensioenproducten betreffen ouderdomspensioen (OP), nabestaandenpensioen (NP) (bestaande uit partnerpensioen (PP) en wezenpensioen), arbeidsongeschiktheidspensioen (AAOP, invaliditeitspensioen en herplaatsingstoelagen) en individuele vrijwillige aanvullingen.

Ouderdomspensioen (OP)
De pensioenregeling voor ouderdomspensioen is een middelloonregeling. Elk jaar wordt over het pensioengevend inkomen een stukje pensioen opgebouwd. De pensioenopbouw leidt tot een levenslang recht op pensioen. Tot 2006 opgebouwde aanspraken op flexibel pensioen zijn actuarieel neutraal omgezet in aanspraken op ouderdomspensioen.

Deelnemers kunnen - binnen bepaalde bandbreedtes - op het moment van pensionering ervoor kiezen het pensioen, al dan niet in deeltijd, eerder of later te laten ingaan, pensioenen uit te ruilen (bijvoorbeeld tussen OP en PP) en tijdelijk een hoger of lager pensioen te ontvangen. Daarnaast kunnen deelnemers ervoor kiezen om na uitdiensttreden extra pensioen op te bouwen of de regeling vrijwillig voort te zetten.

Nabestaandenpensioen (NP)
De opbouw van het partnerpensioen vindt plaats op kapitaaldekking ter grootte van 70% van het ouderdomspensioen, ongeacht het moment van overlijden. Hierdoor ontstaat er geen verschil meer in partnerpensioen voor en na AOW-leeftijd. Daarnaast kan er in geval van overlijden recht bestaan op wezenpensioen. Het recht op wezenpensioen bestaat tot een maximale leeftijd van 25 jaar van de wees.

Arbeidsongeschiktheidspensioen (AAOP), premievrije opbouw bij arbeidsongeschiktheid (PVAO) en langdurig zieken
Gedurende het recht op AAOP is er recht op PVAO naar rato van de arbeidsongeschiktheid (mits deze niet het gevolg is van een dienstongeval of beroepsziekte) van maximaal 50%. Voor de vaststelling van de hoogte van het AAOP wordt uitgegaan van het WIA-dagloon en de mate van arbeidsongeschiktheid.

Reglementair is er vanaf de eerste ziektedag van een deelnemer sprake van een onvoorwaardelijk recht op Premievrije voortzetting van pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid (PVAO) en Arbeidsongeschiktheidspensioen (AAOP) na een wachttijd van twee jaar. Deze verplichting heeft ertoe geleid dat er een voorziening langdurig zieken is getroffen.

Vrijwillige producten
Het pensioenreglement bevat bepalingen die verschillende vrijwillige mogelijkheden bieden om extra OP/NP op te bouwen, dan wel de regeling OP/NP na uitdiensttreding vrijwillig voort te zetten.

Nettopensioen
Als het inkomen hoger is dan het maximale pensioengevende salaris (vanaf 1 januari 2024 vastgesteld op € 137.800 en wordt jaarlijks via een ministeriële regeling aangepast) dan is deelname aan de nettopensioenregeling mogelijk. Deze beschikbare-premieregeling zorgt voor aanvullende pensioenopbouw. De hoogte van dit aanvullende pensioen wordt bepaald door de inleg (premie), de rendementen daarop en de inkooptarieven (met name de variabele opslag en rente zijn van invloed) op pensioendatum. De premie wordt betaald vanuit het nettosalaris en de pensioenregeling is vrijwillig.

Uitruilmogelijkheden
De pensioenregeling kent verschillende uitruilmogelijkheden. Zo kan bij ingang van het ouderdomspensioen (OP) uitruil plaatsvinden met het partnerpensioen, of omgekeerd. Verder kan het OP (opgebouwd tot 2023) op het moment van einde deelnemerschap (anders dan door ingang OP of overlijden) worden uitgeruild tegen het recht op partnerpensioen.

Waardeoverdracht
Als een deelnemer in dienst treedt bij een niet bij ABP aangesloten werkgever kan het eerder bij ABP opgebouwde pensioen worden meegenomen naar een ander pensioenfonds. Dan krijgt hij of zij later geen pensioen van ABP, maar van het fonds waaraan het opgebouwde pensioen is overgedragen. Het omgekeerde kan ook. Als een deelnemer in dienst treedt bij een bij ABP aangesloten werkgever, kan het eerder bij een ander pensioenfonds opgebouwde pensioen worden meegenomen naar ABP. De actuele voorwaarden voor een waardeoverdracht zijn op de website van ABP te vinden.

Pensioenregeling beroepsmilitairen
Beroepsmilitairen hebben een eigen pensioenregeling, die eveneens wordt uitgevoerd door ABP. Werknemers met de status van beroepsmilitair, gewezen beroepsmilitairen met recht op een arbeidsongeschiktheidspensioen en gewezen beroepsmilitairen met recht op een ontslag- of werkloosheidsuitkering nemen deel aan deze sectorale regeling. Het burgerpersoneel van Defensie neemt deel in de middelloonregeling van ABP, de pensioenregeling voor beroepsmilitairen is in 2019 aangepast naar een defensie-specifieke middelloonregeling.

Grondslagen algemeen

De Stichting Pensioenfonds ABP, statutair gevestigd te Heerlen, met Kamer van Koophandel-nummer 41074000 heeft deze jaarrekening opgesteld op basis van in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving en de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening, zoals opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

In de balans hebben de pensioenverplichtingen en de daartegenover staande beleggingen hoofdzakelijk een langlopend karakter. De post schulden uit hoofde van beleggingen heeft ook een langlopend karakter, maar wordt op basis van de richtlijnen

separaat in de balans gepresenteerd. De overige balansposten zijn onder overige activa en overige passiva verantwoord, met het eigen vermogen als sluitpost.

Alle baten en lasten zijn aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben. Mutaties in het eigen vermogen betreffen uitsluitend de verwerking van het saldo van baten en lasten en de mutaties van de bestemmingsreserves. De baten en lasten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen.

De bedragen zijn afgerond in miljoenen euro's, tenzij anders vermeld. Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2024, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2024.

Stelselwijziging

Wijziging van de grondslagen voor financiële verslaggeving met betrekking tot het kasstroomoverzicht
In 2023 heeft de Raad voor de Jaarverslaggeving wijzigingen doorgevoerd in de definitie van liquide middelen in het kasstroomoverzicht (RJ 360 'Het kasstroomoverzicht'), die gelden vanaf 1 januari 2024. De wijziging van de grondslagen legt de nadruk op een bredere definitie van "geldmiddelen", die nu niet alleen liquide middelen omvat, maar ook direct opeisbare deposito's en equivalenten van liquide middelen. Dit betekent dat alle middelen die snel kunnen worden omgezet in liquide middelen, zonder significante risico's van waardeverandering, nu worden meegenomen in het kasstroomoverzicht. Op basis van het nieuwe stelsel bedraagt de totale kasstroom uit beleggingsactiviteiten per ultimo 2024 € -12.971 miljoen en de overige mutaties onder de beleggingsactiviteiten €-501 miljoen.

Vergelijkende informatie
De vergelijkende cijfers over 2023 zijn voor vergelijkingsdoeleinden aangepast op basis van het nieuwe stelsel. Ultimo 2023 bedraagt de totale kasstroom uit beleggingsactiviteiten € 23.668 miljoen (volgens het oude stelsel: € 694 miljoen) en de overige mutaties onder de beleggingsactiviteiten over 2023 € 788 miljoen (volgens het oude stelsel: € -21.688 miljoen).

Impact van de wijziging
Deze wijziging heeft geen invloed op het resultaat van het jaar, noch op het eigen vermogen of het balanstotaal.

Consolidatiekring

Stichting Pensioenfonds ABP houdt 92,16 % van de aandelen in de uitvoeringsorganisatie APG Groep N.V. Via de beleggingen in de FGR's van APG Asset Management was tot en met 2022 eveneens sprake van overheersende zeggenschap in de entiteit APG Liquiditeitenbeheer B.V. ABP maakt gebruik van de vrijstelling zoals bepaald in art. 2:407 lid 1 BW waardoor met ingang van 2023 het uitvoeringsbedrijf niet meer wordt geconsolideerd in de jaarrekening van het pensioenfonds in verband met een te verwaarlozen betekenis. Derhalve betreft de jaarrekening vanaf 2023 een enkelvoudige jaarrekening.

Verhouding ABP – APG Groep

De uitvoering van de pensioenregeling is uitbesteed aan APG Groep N.V. De belangrijkste taken van APG Groep omvatten pensioenbeheer, vermogensbeheer, communicatie en bestuursondersteuning. Met het uitvoeringsbedrijf APG Groep NV is een meerjarig contract afgesloten voor deze dienstverlening. APG Groep NV heeft de werkzaamheden vervolgens uitbesteed aan de dochtermaatschappijen APG DWS en Fondsenbedrijf NV en APG Asset Management NV.

Voor de omzetbelasting is een fiscale eenheid gevormd. De fiscale eenheid bestaat uit ABP, APG Groep NV en de (klein)dochters van APG Groep NV. Binnen deze fiscale eenheid zijn de vennootschappen over en weer hoofdelijk aansprakelijk voor elkaars belastingschulden.

Het personeel van het fonds (ABP) neemt verplicht deel aan de pensioenregeling van ABP en het personeel van het uitvoeringsbedrijf (APG Groep) neemt deel aan de pensioenregeling van ABP dan wel het ondernemingspensioenfonds van APG Groep. Bij dividenduitkeringen van APG Groep NV wordt rekening gehouden met restricties vanuit van toepassing zijnde wet- en regelgeving als MiFiD (Markets In Financial Instruments Directive).

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Salderingen

Een financieel actief en een financiële verplichting worden uitsluitend gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen

Bij het opstellen van de jaarrekening is gebruik gemaakt van schattingen en veronderstellingen die van invloed zijn op gerapporteerde activa, passiva, baten en lasten. Dit is met name het geval bij het bepalen van de voorziening pensioenverplichtingen en bij de waardering van niet-beursgenoteerde beleggingen. Achteraf kan blijken dat de gehanteerde waarde afwijkt van de feitelijke waarde.

Verwerking

Activa en passiva zijn, voor zover niet anders vermeld, gewaardeerd tegen actuele waarde. Een actief wordt in de balans opgenomen als het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen vloeien en de waarde van het actief betrouwbaar kan worden vastgesteld. Activa die hier niet aan voldoen worden niet in de balans verwerkt, maar worden aangemerkt als niet in de balans opgenomen activa. Een verplichting wordt in de balans opgenomen als het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en als de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden

vastgesteld. Verplichtingen die hier niet aan voldoen worden niet in de balans verwerkt, maar worden aangemerkt als niet in de balans opgenomen verplichtingen.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen als een vermeerdering van het economisch potentieel heeft plaatsgevonden, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, en als de omvang daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt als een vermindering van het economisch potentieel heeft plaatsgevonden, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, en als de omvang daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Schattingswijzigingen

In 2024 zijn de actuariële grondslagen gewijzigd, de totale impact van deze wijzigen op de voorziening pensioenverplichtingen resulteert in een toename van € 0,3 miljard.

Dit komt onder andere door de actualisering van de R/F-factoren en leidt tot een toename van de VPV van € 0,4 miljard. Een R/F-factor (oftewel Reëel/Fictief) is de verhouding tussen de feitelijke jaarlijkse uitkeringen aan Bijlage K en de fictieve aanspraken. We spreken hier over fictieve aanspraken omdat, in tegenstelling tot reguliere OP/NP-aanspraken, deelnemers geen aanspraken voor Bijlage K opbouwen. De hoogte van de aanvulling is namelijk onder andere afhankelijk van de (samenvallende) diensttijd uit de periode tot 1995. Deze diensttijd wordt omgezet in een zogenaamde 'fictieve aanspraak' zodat waardering van de voorziening voor Bijlage K op basis van contante waardefactoren kan plaatsvinden. Deze factoren worden jaarlijks geactualiseerd.

In 2024 heeft het Actuarieel Genootschap een nieuwe prognosetafel gepubliceerd (AG2024). Dit leidt tot een afname van de VPV van € 0,8 miljard. Daar tegenover staat een ongeveer even groot maar tegengesteld effect vanwege het in 2024 uitgevoerde grondslagenonderzoek (GO2123). Dat leidt tot een stijging van de VPV van € 0,7 miljard. Naast een fondsspecifieke correctie op de sterftekansen omvatten de grondslagen o.a. overgangskansen, partnerfrequenties, promotie-indices, en R/F-factoren voor de voorziening OPA.

Grondslagen voor de omrekening van vreemde valuta

De waarde van de ultimo-standen van activa en passiva gehouden buiten de eurozone worden tegen de koersen per balansdatum omgerekend in euro's. De voor omrekening gehanteerde koersen zijn de World Markets Companyfixingkoersen (WM) van de laatste beursdag van het verslagjaar, 16 uur Londense tijd, zoals gepubliceerd via Reuters. De hieruit voortvloeiende omrekeningsverschillen worden in de post beleggingsresultaat verantwoord. Baten en lasten in vreemde valuta's worden omgerekend in euro's tegen de koersen per transactiedatum. Ook de verschillen tussen de transactiekoers en de koers van afwikkeling worden in het beleggingsresultaat opgenomen.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Beleggingen

Algemeen

Beleggingen worden tegen actuele waarde gewaardeerd. Al naar gelang de beschikbaarheid van objectieve gegevens gelden voor de bepaling van de actuele waarde achtereenvolgens de onderstaande waarderingsmethodieken. Hierbij wordt volgens een getrapte benadering te werk gegaan. Pas als een hoger gelegen methodiek niet toepasbaar blijkt, wordt op de eerstvolgende waarderingsmethodiek overgegaan. De beleggingen voor ABP nettopensioen en ABP ExtraPensioen zijn gezien hun geringe omvang opgenomen in de post beleggingen, ook al betreffen dit beleggingen voor risico deelnemers. De grondslagen gelden zowel voor beleggingen voor risico van het fonds als voor beleggingen voor risico van de deelnemer.

Mark-to-market

Onder normale marktomstandigheden wordt voor de waardering van de beleggingen gebruikgemaakt van prijzen, aangeleverd door onafhankelijke prijsleveranciers. Dit betreft niet alleen beursnoteringen, maar ook prijzen die op dagelijkse basis worden verstrekt door onafhankelijke prijsleveranciers.

Broker quotes

Zijn geen beursnoteringen of prijzen, aangeleverd door onafhankelijke prijsleveranciers, beschikbaar of worden deze gezien de marktomstandigheden als niet-realistisch beschouwd, dan wordt de actuele waardebepaling gebaseerd op ten minste drie door brokers opgestelde waarderingen.

Mark-to-model

Ontbreekt het aan beursnoteringen en aan prijzen, aangeleverd door onafhankelijke prijsleveranciers, of worden deze gezien de marktomstandigheden als niet-realistisch beschouwd en ontbreekt het ook aan broker quotes, dan wordt de actuele waarde benaderd op basis van door de uitvoerder beheerde waarderingsmodellen. Daarbij wordt rekening gehouden met risico's voor insolventie en illiquiditeit volgens een basis-, stress- en extreme stress-scenario.

De door de uitvoerder beheerde waarderingsmodellen inclusief de gehanteerde veronderstellingen worden periodiek, doch minimaal eens per kalenderjaar geëvalueerd door een externe specialist.

De waarderingsmodellen zijn op algemeen aanvaarde principes gebaseerd. Daarbij wordt op basis van marktparameters, zoals kredietwaardigheidsopslagen, gewerkt met de best mogelijke inschattingen van verwachte toekomstige kasstromen, die vervolgens verdisconteerd worden tegen passende rentecurves.

Ter inschatting van de volatiliteiten en correlaties wordt gebruikgemaakt van gegevens afkomstig uit openbare bronnen. Voor de inschatting van het kredietrisico wordt gebruikgemaakt van reference bonds. Standaarden zoals de interbancaire rentes en genoteerde rentecurves van swap en future markets staan aan de basis van de gehanteerde rentecurves.

De door de uitvoerder beheerde waarderingsmodellen worden met name gebruikt voor interest rate swaps, onderhandse leningen en hypotheekportefeuilles. Voor de interest rate swaps worden op basis van interest rates van prijsleveranciers zogenaamde discountcurves gecreëerd, die vervolgens gebruikt worden voor de verdiscontering van de toekomstige kasstromen. In het geval van ontvangen zekerheden zijn de risico's geringer en wordt een lagere rentecurve gehanteerd. De kasstromen voor de vaste lange rente component volgen uit het contract en de kasstromen voor de variabele korte component zijn gebaseerd op van de markt afgeleide forward rates. Voor onderhandse leningen worden eveneens rentecurves van prijsleveranciers gebruikt. Daarbij wordt een variabele spread gehanteerd die afhankelijk is van de sector van de leningnemer. Tevens wordt rekening gehouden met een van de markt afgeleide inflatiecurve. Voor de hypotheekportefeuilles wordt een yieldcurve gehanteerd die gebaseerd is op consumententarieven met afslagen ten aanzien van de in de consumententarieven begrepen vergoeding voor verlopen optionaliteiten en vergoeding voor verstrekking en servicing van hypotheken.

Externe schattingen
Indien geen mark-to-market-, brokerquote- of mark-to-model-waardering voorhanden is, wordt de actuele waarde bepaald aan de hand van door externe partijen opgeleverde periodieke schattingen van de actuele waarderingen van de betreffende beleggingen. De categorie externe schattingen is onderverdeeld in beleggingen met en beleggingen zonder externe onafhankelijke toetsing.

Interne schattingen
Is geen betrouwbare informatie voorhanden die kan dienen als input voor de door de uitvoerder beheerde waarderingsmodellen, dan wordt de actuele waarde op basis van een eigen schatting bepaald. Zo mogelijk vindt een externe toets plaats, met name op de veronderstellingen.

De beschreven getrapte benadering van de waarderingsmethodieken wordt voor alle beleggingscategorieën toegepast.

Presentatie netto vlottend actief
Beleggingen worden gewaardeerd inclusief bijbehorende vorderingen, liquide middelen en schulden, indien deze niet voor andere doelen dan beleggingstransacties kunnen worden aangewend. Deze vorderingen en schulden worden na eerste verwerking tegen de geamortiseerde kostprijs gewaardeerd. Deze waarde komt gezien de korte looptijd nagenoeg overeen met de nominale waarde onder aftrek van noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid. Onderstaand wordt ingegaan op de meer specifieke invulling van de waardering per beleggingscategorie.

Vastgoedbeleggingen
Vastgoedbeleggingen worden tegen de actuele waarde gewaardeerd, waar mogelijk tegen marktnoteringen. Als deze niet beschikbaar zijn, vindt waardering tegen nettovermogenswaarde plaats. Kapitaalbelangen in vastgoedfondsen worden tegen netto vermogenswaarde gewaardeerd.

Aandelen
Beleggingen in aandelen, converteerbare obligaties en private equity worden tegen de actuele waarde gewaardeerd, waar mogelijk tegen marktnoteringen.

Vastrentende waarden
Obligaties en indexobligaties worden tegen actuele waarde gewaardeerd, waar mogelijk tegen marktnoteringen en aangepast met de daaraan toewijsbare lopende rente.

Hypothecaire leningen worden tegen actuele waarde gewaardeerd op basis van een model met een variabele spread voor het vervroegde aflossings-, krediet- en illiquiditeitsrisico. Bij spaarhypotheken wordt het opgebouwde spaarkapitaal in mindering gebracht.

Beleggingen in onderhandse leningen worden tegen actuele waarde gewaardeerd op basis van een model, zo nodig aangepast aan de hand van marktinformatie, aangevuld met een variabele spread voor de risico's van illiquiditeit en tegenpartij en gecorrigeerd voor de daaraan toewijsbare lopende rente. De actuele waarde van onderhandse leningen wordt bepaald door middel van het berekenen van de contante waarde van de gecontracteerde kasstromen van deze leningen, op basis van de bij de restantlooptijd passende marktrentes. Bij leningen betrekking hebbend op financial lease onroerend goed wordt met variabele spreads voor het illiquiditeits- en kredietrisico gerekend.

Derivaten
Derivatenposities worden ongesaldeerd tegen actuele waarde gewaardeerd. Voor bepaalde instrumenten, zoals over-the-counter-derivaten, wordt gebruik gemaakt van waarderingsmodellen waarin wordt uitgegaan van bepaalde veronderstellingen, bijvoorbeeld ten aanzien van kredietrisico en rentecurves.

Overige beleggingen
Overige beleggingen betreffen beleggingen die niet aan de andere beleggingscategorieën kunnen worden toegewezen. Dit zijn voornamelijk commodities en absolute return strategies. Deze beleggingen worden tegen actuele waarde gewaardeerd, waar mogelijk tegen marktnoteringen.

Overige activa

Deelnemingen zijn duurzame kapitaalbelangen waarin ABP invloed van betekenis kan uitoefenen op het zakelijke en financiële beleid. Deze deelnemingen worden, evenals joint-ventures, tegen nettovermogenswaarde gewaardeerd. Overige kapitaalbelangen zijn bij de beleggingscategorie gepresenteerd waarop ze betrekking hebben.

Bedrijfsgebouwen en overige materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen, berekend op basis van de geschatte economische levensduur, of tegen lagere bedrijfswaarde.

Na eerste verwerking worden de vorderingen en overlopende activa tegen de geamortiseerde kostprijs gewaardeerd. Deze waarde komt gezien de korte looptijd nagenoeg overeen met de nominale waarde, voor zover van toepassing onder aftrek van noodzakelijk geachte voorzieningen voor het risico van oninbaarheid.

Liquide middelen worden tegen nominale waarde gewaardeerd.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen is naast een financieringsbron voor eventuele tegenvallers ook een bron voor mogelijke toekomstige indexaties. De wet schrijft voor dat pensioenfondsen een minimaal eigen vermogen moeten aanhouden, zie voor verdere toelichting het hoofdstuk 'Risicoparagraaf'. Dit is te zien als een beklemde reserve. Zakt het eigen vermogen beneden dat niveau, dan moet aanvulling binnen de wettelijk voorgeschreven termijn plaatsvinden.

Bestemmingsreserves betreffen door het bestuur afgezonderde bestandsdelen van het eigen vermogen met een specifieke toekomstige bestemming. De bestemmingsreserves worden daarom niet meegeteld bij het bepalen van de dekkingsgraad.

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen (VPV) heeft een langlopend karakter. De voorziening voor risico van het pensioenfonds bestaat uit de aan middelloonregelingen en aan dienstjaren gerelateerde voorzieningen ouderdoms- en nabestaandenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen (AAOP). De voorziening ABP nettopensioen en voorziening ABP ExtraPensioen zijn gezien hun geringe omvang opgenomen in de VPV, ook al betreffen dit voorzieningen voor risico deelnemers.

De VPV wordt bepaald als de contante waarde van de verwachte toekomstige pensioenuitkeringen. Indexaties dan wel verlagingen van de pensioenaanspraken en - uitkeringen worden verwerkt zodra definitieve besluitvorming heeft plaatsgevonden. De voorziening pensioenverplichtingen is bepaald op basis van de op balansdatum geldende nominale rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank (DNB).

De actuariële grondslagen voor onder andere sterftekansen, overgangskansen, kostenopslag en partnerfrequenties worden in beginsel driejaarlijks geactualiseerd en tussentijds geëvalueerd. Dit grondslagenonderzoek (GO2123) is in de loop van 2024 uitgevoerd en in de VPV verwerkt. De actuariële grondslagen voor het overgangsrecht privatisering ABP (OPA) worden jaarlijks geactualiseerd. De sterfteprognose die gehanteerd wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen wordt tweejaarlijks geactualiseerd. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de sterfteprognosetafels van het Actuarieel Genootschap (AG). In 2024 is de prognosetafel AG2024 gepubliceerd en in de VPV verwerkt.

Voor de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen van het ouderdoms- en nabestaandenpensioen en arbeidsongeschiktheidspensioen (AAOP) wordt uitgegaan van de volgende actuariële grondslagen en methoden:

- de nominale rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB ten behoeve van de bepaling van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Overal waar sprake is van (actuele nominale) marktrente wordt bedoeld de (actuele nominale) rentetermijnstructuur;
- de meest recente AG-prognosetafels;
- geslachts- en leeftijdsafhankelijke tabellen voor de overgangskansen, gebaseerd op de waarnemingen op het eigen deelnemersbestand: sterfte (van deelnemers, van medeverzekerden en van nabestaanden), invalideren, ontslag wegens tussentijds vertrek en ontslag wegens wachtgeld. In de sterftetabellen wordt rekening gehouden met een verwachte toekomstige sterftetrend. Daarnaast worden partnerfrequenties bij overlijden gebruikt;
- de veronderstelling bij de vaststelling van de leeftijd van deelnemers en hun nabestaanden dat zij op 1 juli geboren zijn;
- parameters voor onder meer de gemiddelde pensioenopbouw per dienstjaar en het gemiddelde leeftijdsverschil tussen partners op het tijdstip van overlijden;
- inachtneming van tot het einde van het verslagjaar genomen bestuursbesluiten met betrekking tot wijzigingen, zoals toekenning van indexatie, per 1 januari van het eropvolgende kalenderjaar;
- er wordt rekening gehouden met de voorzienbare toekomstige aanpassing van de AOW-leeftijd;
- een kostenopslag voor toekomstige administratiekosten (toekennings- en excassokosten);
- voor het nabestaandenpensioen wordt zowel de 'onbepaald partner' als de 'bepaald partner'-methode gehanteerd;
  - Vóór het bereiken van de AOW leeftijd wordt de 'onbepaald partner'-methode gehanteerd, waarbij wordt uitgegaan van een gemiddeld leeftijdsverschil tussen de deelnemer en diens partner.
  - Na het bereiken van de AOW leeftijd wordt de 'bepaald partner'-methode gehanteerd, waarbij er alleen nabestaandenpensioen is gereserveerd indien er daadwerkelijk een partner aanwezig is.

Voorziening ouderdoms- en nabestaandenpensioen

Het ouderdomspensioen en het nabestaandenpensioen bij overlijden na 65 jaar zijn op kapitaalbasis gefinancierd. Het

nabestaandenpensioen bij overlijden voor 65 jaar is, voor de diensttijd voor 1 juli 1999 en na 1 januari 2018 ook op kapitaalbasis gefinancierd. Het nabestaandenpensioen bij overlijden voor 65 jaar is, voor de diensttijd tussen 1 juli 1999 en 1 januari 2018 op risicobasis gefinancierd.

Voorziening arbeidsongeschiktheidspensioen (AAOP)
De AAOP-regeling is een aanvulling op de WAO en vanaf 2006 op de WIA. Deze regeling voorziet in een arbeidsongeschiktheidspensioen in aanvulling op de WIA. Beide regelingen zijn geheel op risicobasis gefinancierd: de voorziening heeft alleen betrekking op ingegane pensioenen, inclusief nog niet gemelde, ingegane arbeidsongeschiktheidspensioenen.

Voorziening langdurig zieken
De hoogte van de voorziening langdurig zieken wordt vastgesteld op twee keer de jaarpremie voor AAOP/PVAO, en gebaseerd op de RTS van einde september. Op deze wijze wordt voorzien dat er voldoende dekking voor risico's is van de langdurige zieken en er dekking is voor de deelnemers die wel recht hebben op AAOP/PVAO maar deze nog niet hebben opgevraagd.

Voorziening ABP nettopensioen
De voorziening ABP nettopensioen is gelijk aan de actuele waarde van de in beleggingen omgezette inleg, die deelnemers voor eigen rekening en risico hebben gedaan met het oogmerk te komen tot een aanvulling op hun pensioen. Aanwending van de voorziening geschiedt door omzetting in een ander pensioenproduct en is alleen toegestaan bij pensionering, einde deelneming of overlijden.

De waarde van de in beleggingen omgezette inleg in de regeling ABP nettopensioen is inclusief behaalde beleggingsrendementen begrepen in het totaal van de beleggingen. De qua omvang gelijke verplichting aan de deelnemers aan de ABP nettopensioen-regeling is - als tegenhanger daarvan - opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen.

Voorziening ABP ExtraPensioen
De voorziening ABP ExtraPensioen (AEP) is gelijk aan de actuele waarde van de in beleggingen omgezette inleg, die deelnemers voor eigen rekening en risico hebben gedaan met het oogmerk te komen tot een aanvulling op hun pensioen. Aanwending van de voorziening geschiedt door omzetting in een ander pensioenproduct en is alleen toegestaan bij pensionering, einde deelneming of overlijden.

De waarde van de in beleggingen omgezette inleg in de AEP-regeling is inclusief behaalde beleggingsrendementen begrepen in het totaal van de beleggingen. De qua omvang gelijke verplichting aan de deelnemers aan de AEP-regeling is - als tegenhanger daarvan - opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. ABP geeft de garantie dat een deelnemer bij aanwending minimaal zijn of haar inleg terugkrijgt. Daarbij wordt rekening gehouden met de tot het berekeningsmoment behaalde beleggingsrendementen op de in beleggingen omgezette inleg.

Schulden uit hoofde van beleggingen
De terugbetalingsverplichting uit hoofde van kortgeld o/g wordt gewaardeerd tegen actuele waarde. Na eerste verwerking wordt deze post gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Indien geen sprake is van agio/disagio, komt deze waarde nagenoeg overeen met de nominale waarde.

De waardering van de post derivaten met een negatieve actuele waarde is overeenkomstig de waardering van derivaten met een positieve actuele waarde. De shortposities en ontvangen zekerheden worden gewaardeerd tegen actuele waarde.

Overige schulden en overlopende passiva
Overige schulden en overlopende passiva worden tegen actuele waarde gewaardeerd. Na de eerste verwerking worden de overige schulden en overlopende passiva tegen de geamortiseerde kostprijs gewaardeerd. Deze waarde komt gezien de korte looptijd nagenoeg overeen met de nominale waarde.

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Algemeen
De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorzieningen pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks in het resultaat verantwoord.

Premiebijdragen (netto)
Premiebijdragen zijn aan de periode toegerekend waarop zij betrekking hebben, na aftrek van de kostenopslag. De bijdragen worden vastgesteld op basis van door de werkgever te verstrekken informatie. Op basis van extrapolatie vindt een schatting plaats voor zover de van werkgevers te ontvangen informatie niet is verkregen. De daarin begrepen dekking voor incassokosten wordt bij het actuariële resultaat op kosten verantwoord.

Beleggingsresultaten (netto)
Beleggingsresultaten zijn na aftrek van kosten vermogensbeheer toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Directe en indirecte resultaten en (gefactureerde of nog te factureren) kosten van beleggingen worden afzonderlijk gepresenteerd. Onder de directe resultaten worden opbrengsten uit rente, dividend en dergelijke gepresenteerd. Dividend wordt op het moment van betaalbaarstelling verantwoord. Waardeveranderingen zijn indirecte beleggingsresultaten, deze worden aan de periode toegerekend waarin zij optreden. Waardeveranderingen zijn zowel ongerealiseerde als gerealiseerde waardeveranderingen.

Pensioenuitkeringen
Pensioenuitkeringen zijn aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen

Pensioenopbouw
De pensioenopbouw wordt aan de periode toegerekend waarin de opbouw van pensioenrechten plaatsvindt. Uitzondering hierop is de zogeheten diensttijddoortelling van de pensioenopbouw in geval van arbeidsongeschiktheid en overlijden. De last voor deze toekomstige pensioenopbouw wordt ineens genomen in het jaar waarin de deelnemer arbeidsongeschikt wordt of overlijdt.

Indexering
De indexeringslast wordt in de staat van baten en lasten opgenomen als een bestuursbesluit op of voor balansdatum is genomen.

Rentetoevoeging
De rentetoevoeging vindt plaats op basis van de nominale rente met een looptijd van 1 jaar zoals opgenomen in de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur van interbancaire swaps ultimo vorig boekjaar. De rente wordt over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar berekend.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten
De vrijval uit de voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten wordt ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht in de periode waarin de pensioenuitkeringen en kosten bij de berekening van deze voorziening waren voorzien.

Ontwikkeling marktrente
Het effect van de overgang van de 1 jaar verschoven rentetermijnstructuur ultimo vorig verslagjaar naar de rentetermijnstructuur ultimo huidig verslagjaar op de voorziening pensioenverplichtingen is ultimo verslagperiode bepaald en in de staat van baten en lasten opgenomen.

Wijziging actuariële grondslagen
Het effect van de aanpassing van de actuariële grondslagen op de voorziening pensioenverplichtingen wordt ultimo verslagperiode bepaald en in de staat van baten en lasten opgenomen.

Resultaat op actuariële grondslagen
Het resultaat op actuariële grondslagen wordt aan de periode toegerekend waarop deze betrekking heeft.

Wijzigingen uit hoofde van overdracht en overnames van rechten
Wijzigingen uit hoofde van overdracht en overnames van rechten worden aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben.

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen
Overige mutaties in de voorziening pensioenverplichtingen worden aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben.

Dekking uit kostenopslag pensioenpremies
De dekking uit kostenopslag pensioenpremies is toegerekend aan de periode waarop deze betrekking heeft.

Saldo overdrachten van rechten
Bedragen uit hoofde van overdrachten/overnames van rechten zijn tegen de nominale waarde opgenomen en aan de periode toegerekend waarin ze zijn geëffectueerd.

Pensioenuitvoeringskosten (netto)
De nettokosten van pensioenbeheer zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Rentelasten m.b.t. schulden uit hoofde van beleggingen
De rentelasten m.b.t. schulden uit hoofde van beleggingen zijn aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben.

Overige baten en lasten
Overige baten en lasten zijn aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben.

Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen, direct opeisbare deposito's en zeer courante financiële activa die zonder beperkingen en zonder materieel risico van waardeverminderingen als gevolg van de transactie kunnen worden omgezet in liquide middelen.

Ontvangsten en uitgaven in vreemde valuta's uit hoofde van beleggingsactiviteiten worden omgerekend in euro's tegen de koersen per transactiedatum. De verschillen tussen de transactiekoers en de koers van afwikkeling worden in de post beleggingsresultaten (netto) opgenomen. Voor beleggingen in het buitenland gelden dezelfde voorschriften.

Alle ontvangsten en uitgaven uit hoofde van pensioenactiviteiten vinden plaats in euro's waardoor er bij deze activiteiten geen sprake is van valutakoersverschillen.

Uitvoering

ABP heeft de uitvoering van de pensioenregeling grotendeels uitbesteed aan APG Groep NV, APG DWS en Fondsenbedrijf NV en APG Asset Management NV. Hiervoor heeft ABP langlopende overeenkomsten gesloten. De belangrijkste taken die het uitvoeringsbedrijf voor het fonds verricht zijn pensioenbeheer, vermogensbeheer, communicatie en bestuursondersteuning.

Risicoparagraaf

In het hoofdstuk 'Risicomanagement' van het bestuursverslag zijn het risicobeleid en de opzet, het bestaan en de werking van de interne risicobeheersing- en controlesystemen beschreven. Deze paragraaf heeft een kwantitatiever karakter en gaat in op de ontwikkeling van de dekkingsgraad, de rekenrente, het minimaal vereist eigen vermogen, het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende reservetekort per eind 2024. Daarna bespreken we de methodiek en de uitkomsten van de solvabiliteitstoets en het ingediende herstelplan. Tenslotte beschrijven we de samenstelling van de derivatenportefeuille, omdat deze een belangrijke rol in het beheersen van de risico's speelt.

Ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad en rekenrente in 2024

Hiernaast zijn een tweetal grafieken weergegeven. De eerste grafiek laat de ontwikkeling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad over 2024 zien, vergeleken met het minimaal vereiste niveau. De ontwikkeling van de rekenrente is in de tweede grafiek weergegeven.

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de afgelopen 12 maandelijkse dekkingsgraden. Vanwege de middeling heeft hij een stabieler verloop dan de dekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad speelt een belangrijke rol in het premie-, indexatie en herstelbeleid. De beleidsdekkingsgraad kwam eind 2024 uit op 113,1% (2023: 113,9%)

Reële dekkingsgraad

Bij een reële dekkingsgraad van 100% is het vermogen van ABP voldoende om volledig en toekomstbestendig te kunnen indexeren. Om deze dekkingsgraad te bepalen, wordt de volledig toekomstbestendige indexatiegrens bepaald. De reële

Ontwikkeling dekkingsgraad in 2024

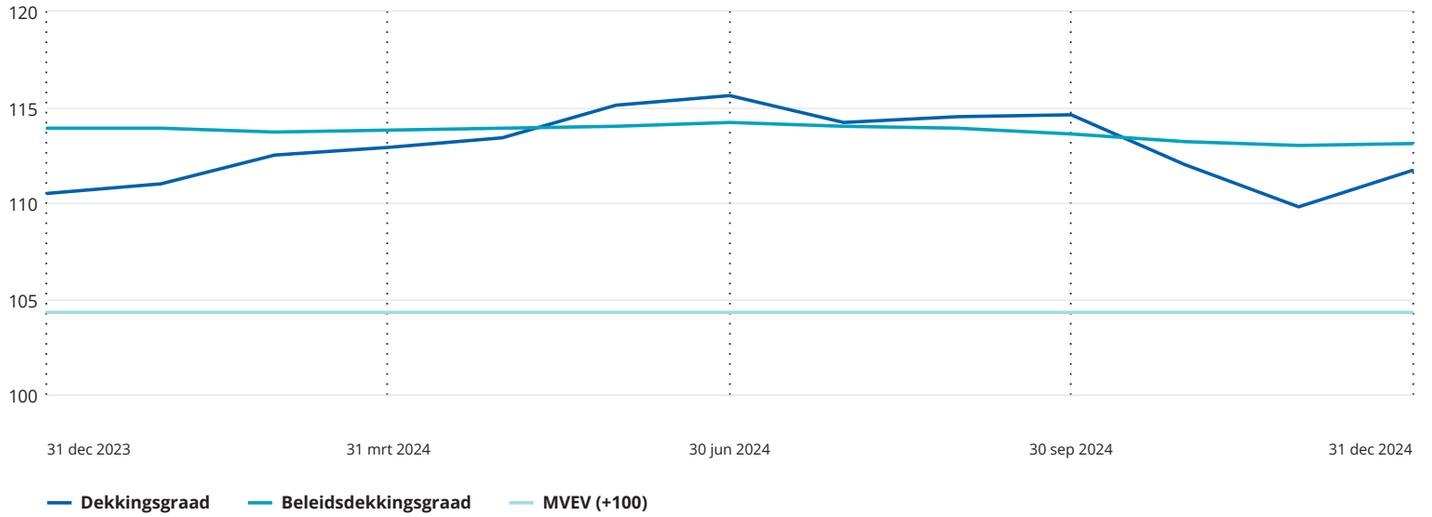

Ontwikkeling rekenrente in 2024

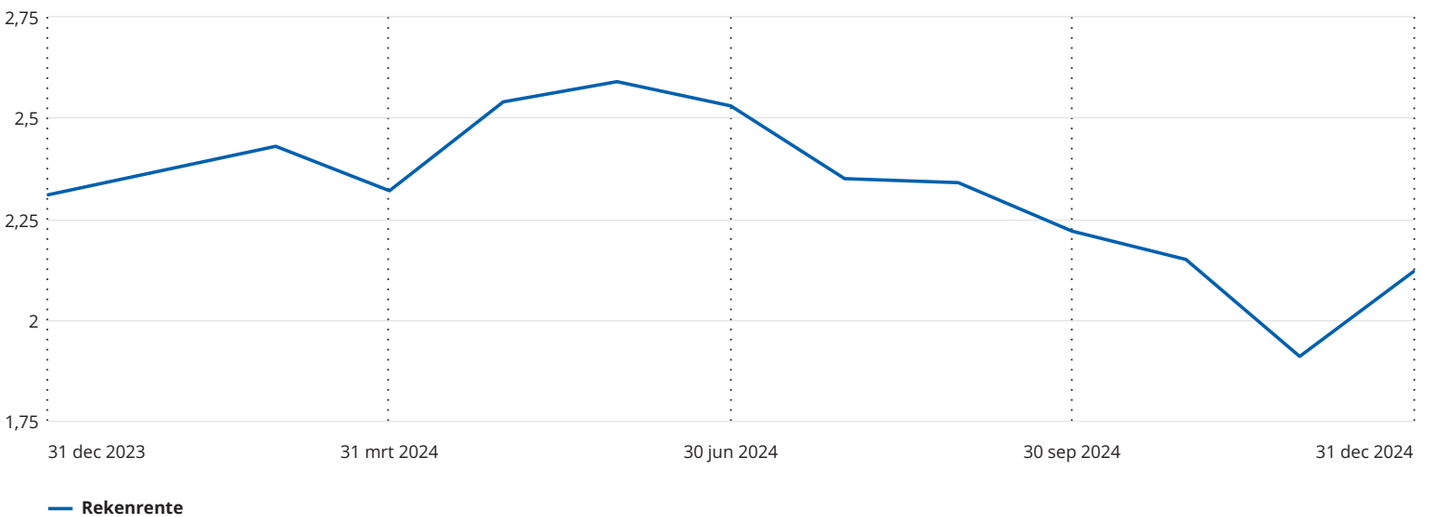

dekkingsgraad is gelijk aan de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de toekomstbestendige indexatiegrens. Gebaseerd op prijsinflatie als ambitieniveau was de reële dekkingsgraad eind 2024 85,2% (2023: 84,0%). Voor de berekening zijn, overeenkomstig het besluit FTK, de nieuwe parameters voor de inflatieverwachting en het maximaal in te boeken rendement gebruikt.

Positie ten opzichte van het minimaal vereist eigen vermogen (MVEV)

In het afgelopen jaar is de dekkingsgraad van 110,5% naar 111,7% gestegen, wat ruim boven de minimaal vereiste dekkingsgraad van 104,3% ligt. In de eerste helft van het jaar steeg de actuele dekkingsgraad om in de laatste twee kwartalen te dalen naar het niveau van 111,7%. In de laatste twee kwartalen daalde de rente onder meer door renteverlagingen van de centrale bank. De ambitie van volledige pensioenverhoging voor de deelnemers kon daardoor niet waargemaakt worden. Er kwam een verhoging van 1,84% voor 2025, deze is verwerkt in 2024.

Dekkingsgraad: positie t.o.v. minimaal vereist eigen vermogen

in € mln	31-12-2024		31-12-2023	
Algemene reserve o.b.v. dekkingsgraad	56.752	11,7%	47.814	10,5%
Af: Minimaal vereist eigen vermogen	20.740	4,3%	19.084	4,2%
Overschot t.o.v. MVEV	**36.012**	**7,4%**	**28.730**	**6,3%**

De algemene reserve, het verschil tussen het beschikbare vermogen en de waarde van de verplichtingen, is dan ook hoger dan het minimaal vereiste eigen vermogen. Het minimaal vereiste eigen vermogen zelf wordt vastgesteld volgens artikel 11 van het Besluit FTK en bedraagt per eind 2024 4,3% van de verplichtingen, zijnde € 20,7 miljard. Zie de tabel 'Dekkingsgraad: positie t.o.v. minimaal vereist eigen vermogen'.

Ultimo 2024 is er sprake van een overschot ten opzichte van het minimaal vereist eigen vermogen. De algemene reserve ten opzichte van de dekkingsgraad bedraagt ultimo 2024 € 56,8 miljard, zodat het dekkingsoverschot (het verschil tussen algemene reserve en het minimaal vereiste eigen vermogen) uitkomt op € 36,0 miljard.

De positie ten opzichte van het minimaal vereist eigen vermogen kan ook bepaald worden op basis van de beleidsdekkingsgraad. In dat geval is er ook sprake van een overschot, aangezien de beleidsdekkingsgraad (113,1%) hoger was dan de minimaal vereiste dekkingsgraad (104,3%).

Overbruggingsplan

Eind 2024 was de beleidsdekkingsgraad lager dan de vereiste dekkingsgraad van de strategische portefeuille. Vanaf 2024 dient ABP elk jaar tot de overgang naar het vernieuwde pensioenstelsel een overbruggingsplan in bij DNB. Daarin staat hoe ABP ervoor zorgt dat we voldoende vermogen hebben als we overstappen op het vernieuwde pensioenstelsel in 2027. In het overbruggingsplan berekent en beschrijft ABP de financiële situatie van het pensioenfonds gedurende de periode tot 2027 wanneer we overgaan naar het vernieuwde pensioenstelsel.

Solvabiliteitstoets

Pensioenfondsen vallen onder het Financieel Toetsingskader (FTK, onderdeel van de Pensioenwet) en staan onder toezicht van DNB. Het FTK voorziet in een solvabiliteitstoets waarmee wordt vastgesteld welke dekkingsgraad een fonds moet hebben, wil een combinatie van binnen het FTK vastgelegde schokken leiden tot een dekkingsgraad van 100%. Bij deze dekkingsgraad wordt voldaan aan de norm van het vereist eigen vermogen. Op grond van het FTK is de omvang van de voorgedefineerde schokken zodanig vastgesteld dat deze met een frequentie van eens in de veertig jaar, ofwel met een kans van 2,5% per jaar, optreden. Het vereiste eigen vermogen is het afgelopen jaar nagenoeg gelijk gebleven op het niveau van 126,3%.

De door DNB vastgestelde risicofactoren zijn:
- S1 renterisico;
- S2 zakelijkewaardenrisico;
- S3 valutarisico;
- S4 grondstoffenrisico;
- S5 kredietrisico;
- S6 verzekeringstechnisch risico;
- S7 liquiditeitsrisico;
- S8 concentratierisico;
- S9 operationeel risico;
- S10 actief risico.

Om het vereiste eigen vermogen te berekenen worden eerst de voorgedefinieerde schokken die samenhangen met de risicofactoren S1 tot en met S10 bepaald. Vervolgens worden deze met behulp van de zogenaamde wortelformule samengevoegd tot een totaalschok op de dekkingsgraad. De wortelformule houdt rekening met het feit dat de schokken niet noodzakelijkerwijs tegelijkertijd zullen optreden, zodat de totaalschok kleiner is dan de som van de afzonderlijke schokken (het diversificatie-effect).

Het vereiste eigen vermogen is zodanig gedefinieerd dat toepassing van de gecombineerde schok leidt tot een dekkingsgraad van 100%. De uitkomst fluctueert in de tijd doordat zij van de marktomstandigheden (zoals rente en credit spreads) afhangt. Bijsturing van de portefeuille in combinatie met risicorestricties zorgen er echter voor dat de dekkingsgraad in de buurt van die van de strategische portefeuille blijft. In het standaardmodel worden het liquiditeitsrisico (S7), het concentratierisico (S8) en het operationeel risico (S9) gelijk gesteld aan nul. Op grond van het gevoerde beleid is geoordeeld dat er voor deze risico's geen extra eigen vermogen hoeft te worden aangehouden.

De S-toets is gebaseerd op het strategische beleggingsplan StIP2024-2026, dat vanaf 1 januari 2024 tot aan de transitie van het nieuwe pensioencontract zal gelden.

Vermogenspositie ten opzichte van vereist eigen vermogen

Uit de solvabiliteitstoets blijkt dat er per eind 2024 sprake is van een tekort ten opzichte van de wettelijke eis: het aanwezige eigen vermogen ligt onder het niveau van het vereiste eigen vermogen. De onderstaande tabel geeft de uitkomsten van de standaardtoets op de strategische portefeuille StIP2024-2026 weer, gemeten per eind 2024. Voor de bepaling van de schokken is uitgegaan van de situatie waarin de buffer gelijk is aan het vereiste eigen vermogen.

Uitgedrukt als percentage van de technische voorzieningen, is het vereist eigen vermogen nagenoeg gelijk gebleven aan de waarde van vorig jaar, namelijk 26,3% van de verplichtingen. Het vereist eigen vermogen ultimo 2024 (€ 127,5 miljard) is op basis van het langetermijn strategische doel StIP2024-2026 berekend. Veruit de belangrijkste component van het vereist eigen vermogen is het zakelijkwaardenrisico.

Omvang tekort t.o.v. vereist eigen vermogen

in € mln en als percentage van de voorzieningen	31-12-2024		31-12-2023	
Risico				
S1 renterisico	12.976	2,7%	13.014	2,9%
S2 zakelijkewaardenrisico	100.255	20,7%	93.703	20,7%
S3 valutarisico	43.879	9,0%	40.234	8,9%
S4 grondstoffenrisico	8.582	1,8%	8.021	1,8%
S5 kredietrisico	21.017	4,3%	19.272	4,2%
S6 verzekeringstechnisch risico	13.517	2,8%	12.511	2,8%
S10 actief risico	6.867	1,4%	9.185	2,0%
Subtotaal van alle risico's	**207.093**	**42,7%**	**195.940**	**43,3%**
Af: diversificatie-effect	-79.594	-16,4%	-76.663	-16,9%
Vereist eigen vermogen	**127.499**	**26,3%**	**119.277**	**26,4%**
Af: berekende algemene reserve (o.b.v. beleidsdekkingsgraad)	63.718	13,1%	62.942	13,9%
Tekort t.o.v. berekende algemene reserve (o.b.v. beleidsdekkingsgraad)	**-63.781**	**-13,2%**	**-56.335**	**-12,5%**
Algemene reserve	56.752	11,7%	47.815	10,5%
Tekort t.o.v. berekende algemene reserve (o.b.v. dekkingsgraad)	**-70.747**	**-14,6%**	**-71.464**	**-15,8%**

(S1) Renterisico

Het renterisico is een afgeleide van de rentegevoeligheid van activa en passiva en een belangrijk element voor het mismatchrisico. Onder mismatchrisico wordt het verschil tussen de rentegevoeligheid van de beleggingen en die van de verplichtingen verstaan. Als de rente stijgt of daalt, heeft dit een effect op de beleggingen en de verplichtingen, en dus op de dekkingsgraad. Het renterisico S1 is over het afgelopen decennium kleiner geworden doordat de renteschok een vaste fractie is van de rentecurve, zodat een lagere rentestand leidt tot een lagere renteschok. Het afgelopen jaar is de rente echter gedaald, hetgeen terug te zien is in de daling van S1 (zie tabel).

ABP gebruikt voor de berekening van het renterisico S1 de methode van partiële duraties. Daardoor wordt zowel de variatie van de rentegevoeligheid langs de curve, als de stochastiek van de kasstromen in rekening gebracht. Op basis van de partiële duraties behorende bij zeven representatieve looptijden wordt een set kasstromen geconstrueerd die dezelfde rentegevoeligheid langs de curve heeft als de portefeuille vastrentende waarden zelf. De renteschok wordt vervolgens op basis van deze set kasstromen bepaald.

In de S-toets wordt de rentecurve waartegen de verplichtingen worden verdisconteerd met een looptijdafhankelijk percentage omhoog en omlaag geschokt. Als uitgangspunt voor de berekening van het renterisico dient de meest nadelige impact op het eigen vermogen te worden gehanteerd.

Bijna altijd gaat het dan om een rentedaling. Om inzicht te bieden in de omvang van de schok, wordt hierna een aantal voorbeelden van de mee te nemen (looptijdafhankelijke) schokken benoemd. Bijvoorbeeld de vijfjaarsrente wordt met 33% omlaag geschokt, de tienjaarsrente met 25% en zeer lange rentes met 24%. Vervolgens wordt dezelfde schok in %-punten toegepast op de marktrentecurves waar de swaps en de vastrentende waarden mee worden gewaardeerd.

Duratie 2024

in € mln	Jaren	Marktwaarde	Effect +1%	Effect -1%	2023 in jaren
Duratie beleggingen (exclusief renteswaps)	3,9	541.078	-16.746	20.370	3,9
Duratie beleggingen (inclusief renteswaps)	8,8	540.891	-41.158	50.233	8,8
Duratie verplichtingen	17,6	485.471	-74.414	99.127	17,2

Iets minder dan de helft van de rentegevoeligheid van de beleggingen is afkomstig van de vastrentende waarden, de rest is afkomstig van de rentederivaten. De rentegevoeligheid wordt in de term 'duratie' uitgedrukt. De duratie is ongeveer gelijk aan de gemiddelde gewogen looptijd van alle kasstromen (coupons en aflossing van de hoofdsom) van de vastrentende waarden en rentederivaten. De duratie heeft de volgende interpretatie: als de marktrente met 1-%punt daalt, zal de stijging van de waarde van de portefeuille uitgedrukt in procenten gelijk zijn aan de duratie van de portefeuille.

De duratie voor de beleggingen wordt bepaald op basis van de Ester-rentecurve. Omdat de wettelijk voorgeschreven UFR-rentecurve bepalend is voor de waarde van de verplichtingen is de duratie van de verplichtingen echter bepaald op basis van de UFR-rentecurve in plaats van de Ester-rentecurve.

De duratie voor de totale beleggingen exclusief renteswaps bedraagt 3,9 jaar (2023: 3,9 jaar). Hierbij wordt het rente-effect op andere assets dan vastrentende waarden buiten beschouwing gelaten. Duratieverlenging van de beleggingen, via renteswaps, brengt de rentegevoeligheid meer in lijn met de rentegevoeligheid van de verplichtingen, waardoor een wijziging in de rente minder invloed heeft op de dekkingsgraad. De duratie voor de totale beleggingsportefeuille inclusief renteswaps bedroeg eind 2024 8,8 jaar (2023: 8,8 jaar).

De duratie van de verplichtingen op basis van de UFR-rentecurve bedraagt 17,6 jaar (2023: 17,2 jaar). Voor beide jaren is de door DNB voorgeschreven rentecurve gehanteerd. Het renteafdekkingsperentage is op basis van een andere rentecurve bepaald, de Ester, en bedroeg eind 2024 afgerond 49,1% (2023: 49,5%).

De volgende grafiek toont in lichtblauw de kasstromen van de nominale pensioenverplichtingen, in middenblauw die van de swapportefeuille. De set van zes donkerblauwe kasstromen representeert de portefeuille vastrentende waarden. De individuele kasstromen van deze portefeuille zijn samengevoegd in zeven looptijdsegmenten (buckets) om tot een vereenvoudigde weergave te komen. De samengevoegde kasstromen geven dezelfde waardeverandering voor S1 als het totaal van de individuele kasstromen. Uit de figuur is verder op te maken in hoeverre ABP zijn renterisico heeft afgedekt en in hoeverre die afdekking gelijkmatig over de looptijden is verdeeld.

Nominale kasstromen

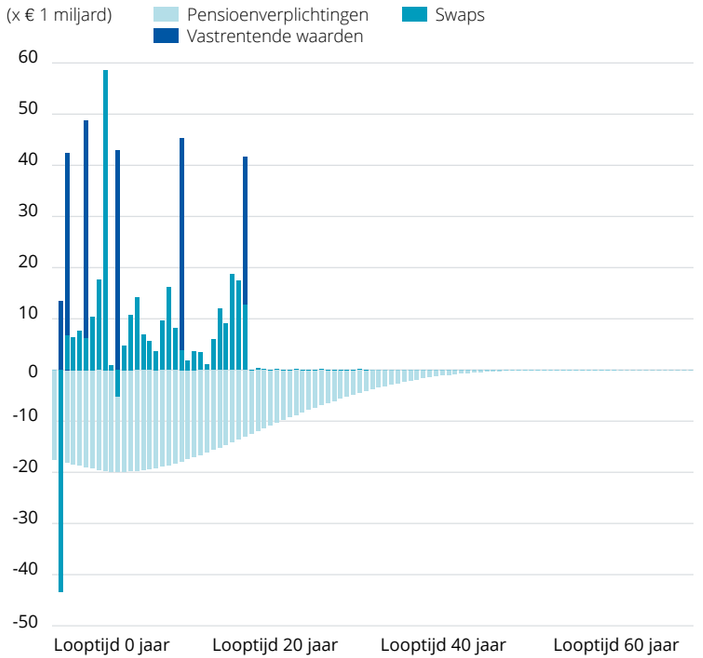

(S2) Zakelijkewaardenrisico

Om de koersrisico's van beleggingen in zakelijke waarden goed te beheersen, past ABP op zijn beleggingen zoveel mogelijk diversificatie naar regio, categorie en sector toe. Informatie hierover is opgenomen in de toelichting op de enkelvoudige balans. In de strategische portfolio maken zakelijke waarden 59% van het vermogen uit, inclusief de categorie grondstoffen van 4%, maar deze laatste maakt geen onderdeel van S2 uit. Een koersdaling van de zakelijke waarden met 10% leidt tot een daling van de dekkingsgraad met 6%-punten. In de S-toets wordt uitgegaan van een schok van 30% voor aandelen ontwikkelde markten, 40% voor aandelen opkomende markten en 25% voor niet-beursgenoteerd vastgoed. Niet-beursgenoteerde aandelen (private equity en infrastructuur) worden geschokt met 40%. De risico's van niet-beursgenoteerde aandelenbeleggingen zijn inbegrepen in het zakelijkewaardenrisico (S2). Eventueel daarmee verbonden niet-afgedekte valutarisico's worden meegenomen in de rubriek valutarisico (S3).

(S3) Valutarisico

ABP loopt valutarisico doordat het in het kader van risicospreiding ook belegt in beleggingen in vreemde valuta's, terwijl de pensioenen in euro's worden uitbetaald. Het valutarisico wordt beperkt gehouden doordat de grootste vreemde valuta posities in 2024 gedeeltelijk waren afgedekt, de strategische afdekking was 25%. In de S-toets wordt de na afdekking resterende blootstelling aan vreemde valuta's in ontwikkelde markten ten opzichte van de euro met 20% geschokt. De na afdekking resterende blootstelling aan vreemde valuta's in opkomende markten wordt ten opzichte van de euro met 35% geschokt.

De actuele waarde van de valutarisicoderivaten wordt weergegeven in de laatste tabel van de paragraaf derivaten. De volgende tabel geeft de verdeling van de beleggingen vóór en na valuta-afdekking weer.

Verdeling beschikbaar vermogen naar valuta, eind 2024

in € mln	Voor valuta-afdekking	Valuta-afdekking	Na valuta-afdekking
Valuta			
Euro	245.456	60.134	305.590
Amerikaanse dollar	203.202	-53.797	149.405
Britse pond	13.814	-2.872	10.942
Chinese yuan	8.914	-	8.914
Australische dollar	9.365	-1.381	7.984
Japanse yen	8.269	-2.097	6.172
Indiaanse rupee	6.375	-	6.375
Taiwanese dollar	5.517	-	5.517
Canadese dollar	3.032	-1.303	1.729
Zwitserse franc	3.466	-1.298	2.168
Overige	37.427	-	37.427
Totaal 2024	**544.837**	**-2.614**	**542.223**
Totaal 2023	**499.365**	**2.083**	**501.448**

In 2024 was de strategische afdekking van het valutarisico van de zakelijke waarden op de US Dollar, Zwitserse Frank, de Japanse Yen, de Canadese en Australische Dollar en het Britse Pond 25%, behalve voor grondstoffen, daarvan wordt het valutarisico niet afgedekt. De geleidelijke afbouw strategische valuta hedge van de zakelijke waarden van 50% naar 25% is in december 2024 ingezet. Het valutarisico van de vastrentende waarden wordt daarentegen volledig afgedekt. Een valuta-afdekking zet een belegging in vreemde valuta de facto om in een belegging in euro's.

(S4) Grondstoffenrisico

Het gewicht van grondstoffen in de strategische portefeuille StIP2024-2026 bedraagt 4% en is in de praktijk grotendeels met behulp van commodityderivaten opgebouwd. Er is een klein actief risico doordat een deel met actieve mandaten wordt ingevuld. In de S-toets wordt de marktwaarde van de grondstoffen met 35% geschokt.

(S5) Kredietrisico

In de beleggingsportefeuille wordt kredietrisico gelopen. Kredietrisico wordt omschreven als het risico dat een tegenpartij niet meer aan zijn betalingsverplichtingen kan voldoen, of dat zich een verslechtering van zijn financiële situatie voordoet. De rating van de portefeuille dient als belangrijke indicator voor de kwaliteit van de portefeuille. Het kredietrisico is voor een deel afgedekt met credit default swaps. Ten behoeve van de S-toets wordt de portefeuille vastrentende waarden in vijf ratingklassen opgedeeld: AAA, AA, A, BBB, en als vijfde categorie BB en lager.

De ratingklasse AAA wordt vervolgens nog opgedeeld in Europees AAA-staatspapier en overig AAA. In het FTK stress-scenario wordt een schok op de credit spread toegepast. De grootte van deze schok varieert van 0 bp voor Europees AAA staatspapier en 60 bp voor overig AAA tot 530 bp voor papier met rating BB of lager.

Kredietwaardigheid van beleggingen wordt veelal door middel van creditratings geclassificeerd. Een hoge creditrating betekent dat de debiteur zeer kredietwaardig is en de lening met een hoge mate van zekerheid zal worden terugbetaald. Creditratings lopen uiteen van de hoogste rating AAA (zeer kredietwaardig) tot de laagste rating D. Van de vastrentende waarden heeft 74% (2023: 74%) een rating heeft van A of hoger.

(S6) Verzekeringstechnisch risico

Ouderdoms- en nabestaandenpensioenen worden levenslang uitgekeerd. Conform wet- en regelgeving dient bij het vaststellen van de VPV-rekening gehouden te worden met een voorzienbare trend in de toekomstige sterftekansen. Daarvoor wordt de AG-prognosetafel 2024 gebruikt, die wordt gecorrigeerd met fondsspecifieke correctiefactoren zoals vastgesteld in het Grondslagenonderzoek 2021-2023, om zo tot een ABP-specifieke sterftetafel te komen. Naast sterftekansen omvatten de fondsspecifieke grondslagen onder andere overgangskansen, partnerfrequenties en inschattingen omtrent arbeidsongeschiktheid. Als de sterftekansen zich conform deze AG-prognoses ontwikkelen, dan is de levensverwachting eind 2024 voor een 67-jarige man 87,6 jaar en voor een 67-jarige vrouw 89,8 jaar. De toekomstige gemiddelde sterftekansen kunnen echter van de prognose afwijken, en ook kan binnen een eindige populatie de gerealiseerde sterfte van de gemiddelde sterfte afwijken. Dat geeft een onzekerheid in de waarde van de VPV, die in S6 wordt uitgedrukt. De schok in de VPV in het stress-scenario, geassocieerd met deze en andere verzekeringstechnische risico's, is dit jaar 2,78%.

(S7) Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat het fonds over onvoldoende liquide middelen zou beschikken om de lopende betalingen, waaronder pensioenuitkeringen, en het storten van onderpand in verband met derivatenposities, te kunnen doen. Onder normale omstandigheden is voor ABP het risico op een liquiditeitstekort gering, onder andere doordat voor een groot deel in liquide vermogenstitels is belegd. In 2024 heeft zich geen liquiditeitstekort voorgedaan.

Het beleggen in illiquide beleggingscategorieën brengt met zich mee dat het fonds bij het periodiek herbalanceren van de beleggingsportefeuille minder flexibel is. Als een fonds gedwongen zou worden om illiquide beleggingen op korte termijn te verkopen, zou dit veelal slechts tegen een ongunstige prijs kunnen geschieden. Om een dergelijke situatie te voorkomen, wordt in het herbalanceringsbeleid rekening gehouden met het gebrek aan flexibiliteit van de illiquide beleggingscategorieën.

Liquiditeitsstromen

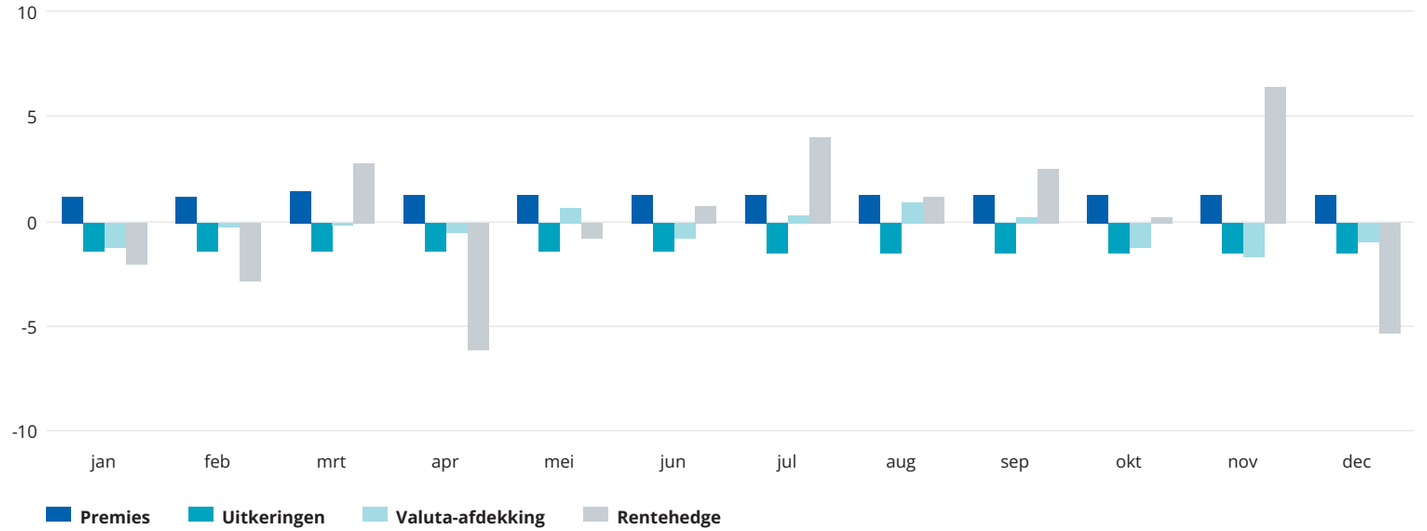

De grafiek 'Liquiditeitsstromen' toont voor het jaar 2024 de maandelijkse kasstromen van de rente-hedge, de valuta-afdekking, de premies en de pensioenuitkeringen. Liquiditeitsproblemen kunnen ontstaan als de negatieve kasstromen te groot worden. We zien dat over 2024 de afdekking voortkomend uit renteposities de meeste liquiditeit heeft gevraagd.

(S8) Concentratierisico

Concentratierisico doet zich voor wanneer een groot deel van het belegd vermogen bij dezelfde partij of categorie is geconcentreerd. De risico's zijn in dit geval groter dan wanneer sprake is van een evenwichtige spreiding. In het standaardmodel is het concentratierisico gelijkgesteld aan nul. Ook op grond van het gevoerde beleid is geoordeeld dat er geen sprake is van een verhoogd risico waarvoor een aanvullende opslag noodzakelijk is.

(S9) Operationeel risico

Operationeel risico is het risico dat door een onjuiste werking van de eigen organisatie fouten niet tijdig opgemerkt worden. De Pensioenwet staat toe dat het operationeel risico op nul wordt gesteld mits er geen sprake is van een verhoogd risico. Aan deze voorwaarde is in 2024 voldaan. Deze uitspraak is gebaseerd op de rapportages van het uitvoeringsbedrijf aan de hand waarvan het bestuur de uitvoering in al haar aspecten monitort.

(S10) Actief risico

Op basis van asset liability management (ALM) wordt de optimale beleggingsportefeuille bepaald. Vervolgens wordt elk van de beleggingscategorieën met passende titels ingevuld. Daarbij is het toegestaan binnen vooraf vastgestelde maximale tracking errors van de benchmark af te wijken, hetgeen tot actief risico leidt. De tracking errors van de beleggingscategorieën worden met risicosystemen gemeten en doorlopend in de gaten gehouden om te bepalen of zij zich binnen de vastgestelde limieten bewegen.

Klimaatrisico's

Governance van klimaatrisico's en - kansen

Het ABP bestuur bepaalt het beleid, inclusief het beleid voor duurzaam en verantwoord beleggen. In het beleid stelt ABP onder meer de doelen voor het klimaatbeleid vast, en maakt ABP keuzes in hoe we die doelen willen bereiken. Daarnaast stelt het bestuur het strategisch beleggingsplan vast en de allocatie van de beleggingen naar verschillende beleggingscategorieën (strategische asset allocatie).

In het kader van prudentie en risicomanagement houdt het bestuur van ABP toezicht op klimaatgerelateerde risico's en kansen in de beleggingsportefeuille. Zo hebben het bestuur en diverse bestuurscommissies in 2024 meerdere keren gesproken over de gevolgen van klimaatveranderingen voor ABP als belegger, en zijn er presentaties verzorgd door onze vermogensbeheerder APG.

De governance voor het beheersen van klimaatrisico's en -kansen is ingebed in de organisatie en processen van ABP en de relatie met onze vermogensbeheerder APG.

- ABP heeft een klimaatrisicobeleid vastgesteld dat ingebed is in het strategisch beleggingsplan. Samen met fiduciair management houdt ABP ook toezicht op de uitvoering van de afgegeven mandaten.
- De afdeling portefeuillemanagement van APG is verantwoordelijk voor het beheren van de beleggingen binnen het afgegeven mandaat, inclusief klimaatrisico's en -kansen. Goedkeuringen van beleggingen gebeurt volgens een specifiek proces, waarbij duurzaamheidsrisico's (waaronder klimaatrisico's) expliciet in de overweging worden meegenomen.
- Het tweedelijns beheer van klimaatrisico's is de verantwoordelijkheid van de afdeling risico-management van ABP.

Impact van klimaatrisico's

Voor ABP is klimaatverandering en de overgang naar nieuwe energieopwekking en duurzame energiebronnen een van de grote transities waarop wij met ons beleggingsbeleid willen inspelen.

Klimaatverandering is in de context waarin bedrijven opereren van doorslaggevende invloed om langetermijn waarde te creëren en rendabel te zijn.

We onderscheiden fysieke klimaatrisico's en transitierisico's.

- Fysieke risico's hangen samen met de impact van veranderende weerspatronen, zoals schade door stormen, langdurige droogte en overstromingen.
- Transitierisico's hangen samen met de impact van de inspanningen die worden gedaan om de oorzaak van klimaatverandering - de uitstoot van broeikasgassen aan te pakken, zoals wijzigingen van wet- en regelgeving, technologische ontwikkelingen en veranderingen in het marktsentiment.

Transitie- en fysieke klimaatrisico's kunnen op termijn leiden tot veranderingen in de waardering van bedrijven en vastgoed waarin wij beleggen. Voor de impact op de waardering kan een onderscheid worden gemaakt in liquide en illiquide beleggingen.

Bij liquide beleggingen wordt dagelijks door de financiële markten een inschatting gemaakt van de waarde van een onderneming. Veel informatie over bekende klimaatrisico's wordt door marktpartijen meegewogen in de waardebepaling. Het voordoen van risico's hangt uiteindelijk af van de daadwerkelijke transitie, of die plaatsvindt, en op welke snelheid. Dat monitoren we continu.

Voor illiquide beleggingen is de bepaling van de (financiele) impact van klimaatrisico's complexer. Het transitiepad naar 2050 is sterk afhankelijk van de beschikbare technologie en van het door landen gevoerde klimaatbeleid. Een complicerende factor is ook dat historische informatie weinig houvast biedt omdat de wereld juist naar de toekomst toe ingrijpend moet veranderen.

Bij het in kaart brengen van klimaatrisico's en -kansen maken we gebruik van scenario's. Dit zijn geconstrueerde toekomstbeelden die beschrijven hoe de wereld er in de toekomst uit zou kunnen zien. De scenario's hebben verschillende uitgangspunten met betrekking tot klimaatbeleid, ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving en technologische ontwikkeling. Het ontwikkelen van verschillende scenario's is voor ons een middel om beter te begrijpen hoe energietransitie er uit kan zien en welke impact die heeft op onze beleggingen.

Deze analyses worden op verschillende niveaus uitgevoerd. De uitkomsten wegen we mee in de beleggingsbeslissingen. We brengen ook in kaart welk deel van onze staatsobligatieportefeuille is belegd in landen met een hoog klimaatrisico, daarbij kijken we naar zowel fysieke risico's als transitierisico's. Voor het bepalen van het fysieke klimaatrisico van een land gebruiken we indicatoren van ND-GAIN. Deze geven een indicatie hoe kwetsbaar een land is voor de gevolgen van klimaatverandering en van de mate waarin het land daarop is voorbereid.

Uit onze kwalitatitieve scenarioanalyses, komt naar voren dat de mogelijke impact op de financiële positie van het fonds significant kan zijn. Op basis van de huidige informatie omtrent klimaatrisico's is geen sprake van impact op de gerapporteerde waarderingen en financiële positie in de jaarrekening per eind 2024.

Risicorestricties

Om indexatie mogelijk te maken moet beleggingsrisico worden genomen. Het gaat hier om bewust aanvaarde risico's die aansluiten bij de risicohouding van het fonds, met als doel op de lange termijn de indexatieambitie waar te kunnen maken. Voor het beperken van beleggingsrisico's wordt gebruik gemaakt van risicorestricties in de mandaten en worden de gelopen risico's voortdurend in de gaten gehouden. Zowel voor de hele portefeuille als voor bepaalde onderdelen gelden risicolimieten. Denk hierbij aan een maximale toegestane hoeveelheid actief risico of een maximale allocatie naar een bepaalde tegenpartij. Naast deze limieten en het aanbrengen van spreiding in de beleggingen kunnen risico's worden beperkt door afgeleide financiële instrumenten, zogenaamde derivaten, in te zetten.

Derivaten

ABP gebruikt derivaten om risico's te verkleinen of om snel tactische wijzigingen aan te brengen in de beleggingsmix. Derivaten zijn financiële instrumenten waarvan de waarde mede afhankelijk is van een of meer onderliggende financiële instrumenten. Derivaten kunnen zowel op de beurs als rechtstreeks met financiële partijen worden verhandeld. De financiële partijen kunnen worden onderverdeeld in partijen actief in de centrale clearing van derivaten en partijen actief in de 'over-the-counter'(OTC)- derivaten. Bij de centrale clearing van derivaten wordt dagelijks de waardeverandering van de derivaten financieel afgerekend. Aanvullend wordt onderpand in effecten verstrekt voor de nakoming van eventuele verplichtingen. Bij de 'OTC derivaten' moet veelal onderpand bij een tegenpartij worden aangehouden. Dit dient als een soort buffer voor de fluctuaties in waarde en koers van een derivatenpositie. Het onderpand is een hoeveelheid contant geld (of geschikte effecten) die, als de waarde van derivaten fluctueert, garant staat voor de nakoming van eventuele verplichtingen. Bijstorting of terugstorting van onderpand, afhankelijk van de verandering in de positie, vindt in beginsel op dagbasis plaats.

Het grootste deel van het derivatengebruik vloeit voort uit afdekking van het valuta- en renterisico. Een deel van de beleggingen is in vreemde valuta's genoteerd (het grootste deel hiervan in US dollars). Om de risico's van koerswijzigingen te verkleinen en de kasstromen in euro's zeker te stellen, is een deel van het valutarisico afgedekt. Ook worden derivaten gebruikt om de rentegevoeligheid van de beleggingen meer in overeenstemming te brengen met de rentegevoeligheid van de toekomstige verplichtingen. Dit wordt gedaan door middel van het verlengen van de duratie (gewogen gemiddelde looptijd van alle kasstromen) van de vastrentende waarden.

Een beperkt deel van de derivatenportefeuille wordt ingezet om op een effectieve manier posities in bepaalde beleggingen te creëren, of om kenmerken van een bepaalde beleggingsportefeuille te wijzigen.

In de volgende tabel wordt eerst de actuele waarde van de derivaten (swaps, futures, opties en valutatermijncontracten) toegerekend aan de beleggingscategorieën en vervolgens het effect van de asset(bij)sturing vanuit overlay. Ultimo 2024 was het effect van de derivaten en shortposities betrekking hebbend op asset(bij)sturing vanuit overlay € -1,5 miljard (2023: € -5,5 miljard). Zoals uit de tabel blijkt is door deze asset sturing het belang in vastrentende waarden en aandelen verlaagd en in overige beleggingen verhoogd.

Overzicht balans voor en na toerekening actuele waarde derivaten

in € mln	Balans tegen actuele waarde	Toerekening actuele waarde derivaten	Balans na toerekening actuele waarde derivaten	Effect asset sturing in overlay	Balans na effect asset sturing vanuit overlay 31-12-2024	Balans na effect asset sturing vanuit overlay 31-12-2023
Vastgoed	83.936	-	83.936	-	83.936	76.788
Aandelen	211.751	-6	211.745	-340	211.405	186.876
Vastrentende waarden	214.184	-5.459	208.725	1.830	210.555	194.209
Derivaten: positieve posities	14.825	-14.825	-	-	-	-
Overige beleggingen	44.160	-1.377	42.783	-1.490	41.293	49.225
Overige activa	1.937	-	1.937	-	1.937	1.707
Totaal activa	**570.793**	**-21.667**	**549.126**	**-**	**549.126**	**508.805**
Eigen vermogen	56.806	-	56.806	-	56.806	47.870
Pensioenverplichtingen	485.471	-	485.471	-	485.471	453.633
Schulden uit hoofde van beleggingen	27.948	-21.667	6.281	-	6.281	6.712
- waarvan derivaten en shortposities	21.667	-21.667	-	-	-	599
Overige passiva	568	-	568	-	568	590
Totaal passiva	**570.793**	**-21.667**	**549.126**	**-**	**549.126**	**508.805**

Specificatie derivaten naar soort

in € mln	Onderliggende waarde vordering	Vordering	Onderliggende waarde schuld	Schuld
Valuta derivaten				
Forwards	38.942	285	141.566	-2.789
Cross Currency Swap	-	-	-	-
Interest derivaten				
Interest Rate Swap	311.017	14.096	241.122	-18.052
Inflation Linked Swap	1.788	147	3.957	-213
Futures Vastrentende Waarden	-3.356	66	12.964	-215
TBA's	-1.402	26	4.618	-62
Overige derivaten				
Credit Default Swaps	733	8	-	-
Overige Swaps	1.878	-	-	-
Overige Futures	3.049	197	8.607	-336
Totaal derivaten eind 2024		**14.825**		**-21.667**
Totaal derivaten eind 2023		**18.996**		**-21.598**

In de tabel hierboven is een specificatie gegeven van de verschillende soorten derivaten. De onderliggende waarden voor de futures en tba's (to be announced) zijn gebaseerd op de netto-exposure (saldo van de long en short exposure). De onderliggende waarden van de overige derivaten zijn op de onderliggende notionals van het betreffende derivaat gebaseerd waarbij alle posities in absolute waarde zijn opgeteld (sommering van de long en short exposure). De twee grootste posten zijn de derivaten die worden ingezet voor het mitigeren van het valutarisico (forwards) en het renterisico (interest rate swaps). De waarde van de derivaten zijn gedekt middels verstrekte en ontvangen zekerheden en collateral voor circa dezelfde waarde.

Shortposities

Shortposities zijn posities waarbij een verplichting is aangegaan om in de toekomst stukken te leveren zonder de stukken te bezitten op het moment van aangaan van de verplichting, waarbij het tegenpartijrisico wordt gemitigeerd met behulp van onderpand. Voor 2024 waren er geen shortposities beleggingen (2023: 599 miljoen).

Toelichting op de balans

Bedragen in miljoenen euro's, tenzij anders vermeld

Algemeen

Het beschikbaar vermogen kan uit de enkelvoudige balans worden afgeleid door de post totaal activa te verminderen met de posten passiva beleggingengerelateerd, overige schulden en overlopende passiva en de bestemmingsreserves. De dekkingsgraad wordt bepaald door het beschikbaar vermogen te delen door de voorziening pensioenverplichtingen. De beleidsdekkingsgraad vormt de basis voor het toezicht. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de laatste 12 maanddekkingsgraden. De berekening van de dekkingsgraad ultimo boekjaar is weergegeven in onderstaande tabel:

	31-12-2024	31-12-2023
Totaal activa	570.793	530.403
Schulden uit hoofde van beleggingen	-27.948	-28.310
Overige schulden en overlopende passiva	-568	-590
Bestemmingsreserves	-54	-55
Beschikbaar vermogen	542.223	501.448
Voorziening pensioenverplichtingen	485.471	453.633
Dekkingsgraad	111,7%	110,5%
Beleidsdekkingsgraad	113,1%	113,9%

Activa

1. Beleggingen

Het verloop van de beleggingen is als volgt:

	Vastgoed-beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal 2024	Totaal 2023
Beginstand beleggingen	76.788	181.932	197.878	18.996	53.102	528.696	491.859
Verstrekkingen/aankopen	6.749	103.413	93.335	-	518	204.015	170.738
Aflossingen/verkopen	-4.161	-108.368	-74.126	-	-3.210	-189.865	-173.966
Waardeontwikkeling[1]	4.578	32.937	-1.713	-	882	36.684	24.809
Overige mutaties	-18	1.837	-1.190	-4.171	-7.132	-10.674	15.256
Eindstand beleggingen	**83.936**	**211.751**	**214.184**	**14.825**	**44.160**	**568.856**	**528.696**
Waarvan:							
- beursgenoteerd						371.912	341.208
- niet-beursgenoteerd						196.944	187.488

1 Inclusief waardeontwikkeling tot het moment van verkoop

Definitie
Beleggingen betreffen vastgoedbeleggingen, aandelen, vastrentende waarden, derivaten en overige beleggingen, inclusief bijbehorende vorderingen, liquide middelen en schulden. Deze kunnen rechtstreeks worden aangehouden dan wel via participaties in door het uitvoeringsbedrijf beheerde FGR's.

De overige mutatie op derivaten is overwegend het gevolg van de ontwikkeling van de valutakoersen (met name stijging van de US dollar) waardoor de valutaderivaten in waarde dalen. De overige mutatie bij de overige beleggingen betreft met name het saldo uit hoofde van aan - en verkopen van geldmarktproducten. De aan- en verkopen van geldmarktproducten worden vanwege de omvang en hoge frequentie gepresenteerd als saldo onder overige mutatie om de presentatie van de reguliere aan- en verkopen van overige beleggingen niet te verstoren.

Van de eindstand beleggingen heeft € 80,0 miljoen (2023: € 62,0 miljoen) betrekking op risico deelnemer. De beleggingen voor risico deelnemers bestaat uit ABP ExtraPensioen ad € 63,0 miljoen (2023: € 47,0 miljoen) en ABP nettopensioen ad € 17 miljoen (2023: € 15 miljoen).

In de post overige mutaties zijn begrepen de mutaties in bij de beleggingen horende vorderingen, liquide middelen, schulden en de mutaties in de derivatenposities.

In de eindstand van de beleggingen ad € 568,9 miljard (2023: € 528,7 miljard) zijn begrepen:

	31-12-2024	31-12-2023
Vorderingen en overlopende activa	2.041	2.038
Verstrekte zekerheden	8.746	6.100
Kortgeldposities u/g (inclusief kortgeldposities in FGR's)	27.788	39.067
Banktegoeden in rekening courant	2.897	3.188
Schulden en overlopende passiva (inclusief debetstanden banksaldi)	-2.430	-6.023
In beleggingen begrepen netto vlottend actief	**39.042**	**44.370**

In de post banktegoeden in rekening courant zijn bedragen begrepen die op dagbasis in geldmarktfondsen worden weggezet. Van de banktegoeden staat een bedrag van € 519,0 miljoen (2023: € 298 miljoen) niet ter vrije beschikking. Dit betreft saldi op margin accounts die in verband met futureposities moeten worden aangehouden.

In de beleggingen opgenomen schulden zijn de banksaldi met een debetsaldo van € 0,1 miljard (2023: € 0,3 miljard) inbegrepen. Er is geen sprake van het uitlenen van beleggingen door ABP.

Waardering en verwerking lookthrough FGR

Om tot een betekenisvolle presentatie van de waarden van de participaties in FGR's te komen zijn deze waar mogelijk en voor zover dit leidt tot een verscherping van het beeld, gerubriceerd naar de achterliggende beleggingscategorieën. De in de waarde van deze participaties begrepen positieve en negatieve derivaten- en kortgeldposities o/g worden, in lijn met de Richtlijn Pensioenfondsen (RJ 610), separaat in de balans verantwoord. Bij de specificatie van beleggingen wordt uitgegaan van de onderliggende titels, ook indien deze zijn ondergebracht in door het uitvoeringsbedrijf beheerde FGR's.

De rubricering in de tabel hiernaast is gebaseerd op de methodieken die worden genoemd bij de grondslagen voor de waardering van de beleggingen. Dat er 95% van de derivaten is gecategoriseerd als mark-to-model vloeit voort uit het feit dat er geen beursnoteringen voorhanden zijn. Dit is bij 'over the counter'-derivaten bijvoorbeeld het geval, ook al kunnen deze op objectieve wijze worden gewaardeerd. Van de externe schattingen is 68% gebaseerd op een onafhankelijke waardering.

Bij het toerekenen van de beleggingen naar de bijbehorende methodiek zijn de volgende veronderstellingen toegepast:

- Het bij een beleggingscategorie behorende netto vlottend actief, waaronder deposito's, repo's, vorderingen, schulden, liquide middelen en beleggingen in geldmarktfondsen is als 'mark-to-market' opgenomen.
- Private equity-beleggingen alsmede de beleggingen in hedgefondsen zijn aan de categorie 'externe schattingen' toegerekend. Dit geldt ook voor beleggingen in beleggingsfondsen waarbij voor de waardering de opgave van een externe manager wordt gebruikt. Swaps worden als 'mark-to-market' opgenomen wanneer een prijs wordt geleverd door een onafhankelijke prijsleverancier. Wanneer geen dagelijkse prijs wordt geleverd en de waardering plaatsvindt op basis van een model vindt toewijzing naar 'mark-to-model' plaats.

Specificatie van de actuele waarde per beleggingscategorie naar achterliggende waarderingsmethodiek

in %	Vastgoed-beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten positief	Schulden uit hoofde van beleggingen	Overige beleggingen	31-12-2024	31-12-2023
Mark-to-market	26	77	93	5	36	51	74	76
Broker quotes	-	-	-	-	-	-	-	-
Mark-to-model	-	-	4	95	64	-	1	-
Externe schattingen	74	23	3	-	-	49	25	24
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

- Forwards inzake valuta's zijn als 'mark-to-model' opgenomen. Mortgage backed securities en asset backed securities worden als 'broker quotes' of 'externe schattingen' opgenomen indien geen prijs wordt geleverd door een onafhankelijke prijsleverancier. Als de waardering plaatsvindt op basis van minder dan drie broker quotes, wordt de belegging toegewezen aan de methodiek externe schattingen. De hypotheekportefeuilles zijn opgenomen als 'mark-to-model'.

De waardering van de beleggingsportefeuille is derhalve voor het grootste gedeelte op onafhankelijke dataleveranciers gebaseerd. Slechts een klein gedeelte van de portefeuille wordt volgens eigen modellen gewaardeerd.

Om het inzicht in de cijfers verder te bevorderen wordt aansluiting gezocht bij internationale regelgeving (IFRS). In IFRS is het gebruikelijk de reële waarde hiërarchie van de beleggingen toe te wijzen op grond van de volgende drie niveau's:

- Level 1, directe marktnoteringen. Dit betreft beleggingen met een notering in een actieve markt voor identieke activa of passiva;
- Level 2, afgeleide marktnoteringen. Dit betreft beleggingen, niet zijnde level 1-beleggingen, waarvoor bij de waardering gebruik is gemaakt van in de markt waarneembare data;
- Level 3, waarderingsmodellen en technieken. Dit betreft beleggingen gewaardeerd met behulp van een waarderingsmethode waarbij een significant deel van de gebruikte input-data niet in de markt waarneembaar zijn.

in %	Vastgoed-beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten positief	Schulden uit hoofde van beleggingen	Overige beleggingen	31-12-2024	31-12-2023
Level 1, directe marktnoteringen	25	77	87	2	3	8	71	69
Level 2, afgeleide marktnoteringen	1	-	10	98	97	60	5	8
Level 3, waarderingsmodellen en technieken	74	23	3	-	-	32	24	23
Totaal	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

In de bovenstaande tabel is de voorgaande waarderingsmatrix gecombineerd met de reële waarde hiërarchie, zoals die internationaal wordt toegepast.

Bij het toerekenen van de beleggingen naar de levels zijn de volgende veronderstellingen c.q. uitgangspunten gehanteerd:

- Bij het toewijzen aan een level wordt niet het fonds voor gemene rekening toegewezen maar de beleggingen in het fonds voor gemene rekening. Indien de belegging wederom een beleggingsfonds is wordt het beleggingsfonds aan een level toegewezen;
- Niet alleen de beleggingen worden toegewezen maar ook de vorderingen, schulden en liquide middelen;
- Aan level 1 worden de volgende beursgenoteerde beleggingen toegewezen: aandelen, obligaties, opties, futures, geldmarktfondsen en liquide middelen;
- Aan level 2 worden de volgende beleggingen toegewezen: beleggingen die worden geprijsd op basis van Markit of soortgelijke prijsleveranciers, beleggingen die worden geprijsd op basis van ten minste drie broker quotes en beleggingen die worden gewaardeerd met een door de beheerder beheerd model waarbij gebruik wordt gemaakt van in de markt waarneembare data. Tevens worden toegewezen aan categorie 2: deposito's, repo's, vorderingen en schulden, valutaforwards, look-a-likes van beursgenoteerde opties, futures en dergelijke. Ten slotte wordt een beleggingsfonds als level 2 aangemerkt indien de participaties in dat fonds ten minste een keer per kwartaal aan het fonds terug kunnen worden verkocht tegen de gerapporteerde koers;
- Aan level 3 worden de niet aan level 1 of 2 toegewezen beleggingen toegekend. Het betreft met name closed end funds in illiquide beleggingen waarvan de participaties niet voor het einde van de looptijd terug kunnen worden verkocht aan het fonds.

Specificaties
In de volgende tabellen is een specificatie opgenomen van de beleggingen naar categorie, regio en valuta (alle in € mln). In de valutatabel is de post derivaten niet opgenomen. Deze is in een aparte tabel samen met derivaten negatief en shortposities gepresenteerd. Bij de beleggingen is geen sprake van securities lending.

Beleggingen naar categorie

	Vastgoed-beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten positief	Overige beleggingen	31-12-2024	31-12-2023
Basismaterialen	-	5.633	963	21	1.525	8.142	10.289
Hypotheken c.a.	-	-	21.247	26	-	21.273	14.044
Vastgoed	42.337	3.980	390	-	-	46.707	44.445
Nutsbedrijven	578	3.368	3.536	-	-	7.482	7.573
Telecommunicatie	5.788	3.015	3.582	-	-	12.385	10.830
Gezondheidszorg	194	19.979	3.011	-	-	23.184	19.144
Luxe goederen	2.880	20.328	3.356	-	-	26.564	25.061
Energie	12.832	1.290	36	-	450	14.608	15.686
Industriële bedrijven	17.703	19.739	3.859	-	-	41.301	37.555
Financiële instellingen	902	54.695	25.569	14.539	40.644	136.349	128.991
Dagelijkse goederen	-	11.138	1.456	174	1.442	14.210	13.425
Informatietechnologie	42	68.430	1.463	-	-	69.935	56.733
Overheid	680	156	145.716	65	99	146.716	144.920
Totaal beleggingen	**83.936**	**211.751**	**214.184**	**14.825**	**44.160**	**568.856**	**528.696**

De post financiële instellingen onder de overige beleggingen betreft met name geldmarktproducten.

Beleggingen naar regio

	Vastgoed-beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten positief	Overige beleggingen	31-12-2024	31-12-2023
Nederland	6.045	4.122	17.795	813	10.966	39.741	26.699
EMU overig	18.861	21.038	88.521	13.069	18.764	160.253	166.140
Overig Europa	15.083	13.187	21.122	761	4.363	54.516	55.629
Noord-Amerika	26.768	134.392	66.298	180	7.787	235.425	195.742
Azië/Pacific	15.751	36.521	10.098	2	1.958	64.330	66.436
Overig	1.428	2.491	10.350	-	322	14.591	18.050
Totaal beleggingen	**83.936**	**211.751**	**214.184**	**14.825**	**44.160**	**568.856**	**528.696**

Beleggingen naar valuta, excl. derivaten

	Vastgoed-beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Overige beleggingen	31-12-2024	31-12-2023
Euro	29.029	24.657	115.709	29.708	199.103	190.689
Amerikaanse dollar	29.932	134.811	72.329	9.032	246.104	205.765
Britse pond	8.601	5.012	7.473	2.418	23.504	21.892
Chinese yuan	1.053	7.854	-	-	8.907	9.889
Australische dollar	5.503	2.348	787	1.543	10.181	9.336
Japanse yen	806	7.394	-2	5	8.203	8.116
Taiwanese dollar	-	5.519	-	-	5.519	5.453
Indiaanse rupee	963	4.265	1.127	-	6.355	5.901
Canadese dollar	92	2.770	1.248	164	4.274	3.456
Zwitserse franc	248	3.164	40	1.200	4.652	4.492
Overige	7.709	13.957	15.473	90	37.229	44.711
Totaal beleggingen	**83.936**	**211.751**	**214.184**	**44.160**	**554.031**	**509.700**

De valutaverdeling van de derivaten positief en negatief wordt mede beïnvloed door valuta-afdekposities. De verantwoording van deze posities betreft een momentopname. Een valutatermijncontract is een overeenkomst om op een toekomstig tijdstip vreemde valuta tegen een afgesproken koers en hoeveelheid aan te kopen of te verkopen. Koop leidt tot een toename van de valutapositie, verkoop tot een afname. In bovengenoemde tabel zijn beide posities weergegeven, de uiteindelijke standen zijn mede afhankelijk van de koersontwikkeling sinds het afsluiten van het contract.

Derivaten en shortposities naar valuta

	Derivaten positief	Derivaten negatief	Shortposities	31-12-2024	31-12-2023
Euro	-6.212	117.030	-	110.818	122.812
Amerikaanse dollar	23.052	-119.244	-	-96.192	-99.205
Britse Pond	4.666	-17.156	-	-12.490	-15.059
Chinese Yuan	7	-	-	7	2
Australische dollar	-2.295	115	-	-2.180	-3.667
Japanse yen	-1.412	-619	-	-2.031	-3.295
Taiwanese dollar	-	-3	-	-3	27
Indiaanse rupee	-31	52	-	21	58
Canadese dollar	-904	-1.642	-	-2.546	-2.358
Zwitserse franc	-2.098	-385	-	-2.483	-3.035
Overige	52	185	-	237	519
Totaal beleggingen in derivaten en shortposities	**14.825**	**-21.667**	**-**	**-6.842**	**-3.201**

Toelichtingen per categorie
De vastgoedbeleggingen omvatten beleggingen in:

Vastgoedbeleggingen en infra beleggingen

	31-12-2024	31-12-2023
Woningen	14.489	13.860
Kantoren	4.470	4.686
Winkels	8.734	8.973
Industrieel	10.789	10.818
Hotels	3.031	2.742
Overig	9.864	8.774
Totaal vastgoedbeleggingen	**51.377**	**49.853**
Industriële bedrijven	11.912	10.340
Energie	12.832	9.897
Telecommunicatie	5.788	4.125
Overig	2.027	2.573
Totaal infra beleggingen	**32.559**	**26.935**

De vastgoed- en infra beleggingen betreffen voor € 12,4 miljard op eigen naam verrichte beleggingen (2023: € 9,2 miljard) en voor € 71,5 miljard beleggingen via door het uitvoeringsbedrijf beheerde fondsen voor gemene rekening (2023: € 67,6 miljard).

In de post overig zijn onder andere opgenomen de overige activa en passiva inzake vastgoedbeleggingen ad € 0,6 miljard (2023: € 0,4 miljard).

Alle vastgoedbeleggingen worden, via fondsen in de heritage portefeuille of via de fondsen voor gemene rekening, indirect aangehouden.

De beleggingen in aandelen omvatten beleggingen in:

Beleggingen in aandelen

	31-12-2024	31-12-2023
Ontwikkelde markten	134.369	104.421
Opkomende markten	27.658	33.415
Private equity	49.062	45.790
Overige activa en passiva	662	-1.694
Totaal beleggingen in aandelen	**211.751**	**181.932**

De beleggingen in aandelen betreffen voor € 136,7 miljard (2023: € 103,7 miljard) op eigen naam verrichte beleggingen en voor € 75,1 miljard (2023: € 78,2 miljard) beleggingen via door het uitvoeringsbedrijf beheerde fondsen voor gemene rekening.

Private equity betreft met name aandelen in niet-beursgenoteerde ondernemingen, onder meer in de venture-capital-sector. De beleggingen in private equity betreffen voor € 39,2 miljard indirect investments (2023: € 38,1 miljard) en voor € 9,9 miljard direct investments (2023: € 7,6 miljard).

De beleggingen in vastrentende waarden betreffen:

Beleggingen in vastrentende waarden

	31-12-2024	31-12-2023
Staatsobligaties	139.154	135.746
Bedrijfsobligaties	41.389	34.713
Hypothecaire leningen	19.637	12.626
Beleggingsfondsen	6.946	7.270
Indexobligaties	94	253
Onderhandse leningen en bankloans	3.231	2.772
Overige beleggingen	-1	2
Overige activa en passiva	3.734	4.496
Totaal beleggingen in vastrentende waarden	**214.184**	**197.878**

De beleggingen in vastrentende waarden betreffen voor € 211,6 miljard (2023: € 194,6 miljard) op eigen naam verrichte beleggingen en voor € 2,5 miljard (2023: € 3,3 miljard) beleggingen via door het uitvoeringsbedrijf beheerde fondsen voor gemene rekening.

De shortpositie van de op eigen naam verrichte beleggingen is ultimo 2024 € 0 miljoen (2023: 599 miljoen). Het saldo ultimo 2024 is verantwoord onder de balanspost schulden uit hoofde van beleggingen.

De opbouw van de post beleggingen in vastrentende waarden naar couponrente is als volgt:

Beleggingen in vastrentende waarden naar couponrente

	31-12-2024	31-12-2023
< 0%	8	8
0%-1%	33.709	35.510
1%-2%	33.355	31.472
2%-3%	31.669	31.478
3%-4%	37.366	32.000
4%-5%	38.184	29.645
> 5%	32.698	30.171
Geen coupon	7.195	7.594
Totaal beleggingen in vastrentende waarden	**214.184**	**197.878**

Op basis van de contractuele aflossingsdata is de resterende looptijd van de beleggingen in vastrentende waarden als volgt:

Beleggingen in vastrentende waarden naar looptijd

	31-12-2024	31-12-2023
Korter dan één jaar	6.558	6.144
Vanaf één jaar tot vijf jaar	45.303	42.129
Langer dan vijf jaar	155.128	142.011
Geen looptijd	7.195	7.594
Totaal beleggingen in vastrentende waarden	**214.184**	**197.878**

De kredietwaardigheid van beleggingen in vastrentende waarden wordt veelal uitgedrukt in een credit rating. De rating van de beleggingen in vastrentende waarden is als volgt:

Rating beleggingen in vastrentende waarden

	AAA	AA	A	BBB	<= BB	Geen rating	Totaal
2024	20%	42%	12%	13%	8%	5%	100%
2023	**21%**	**43%**	**10%**	**13%**	**9%**	**4%**	**100%**

Uit het overzicht 'Rating beleggingen in vastrentende waarden' blijkt dat 74% (2023: 74%) van de beleggingen in vastrentende waarden een rating heeft van A of hoger.

Voor het bieden van inzicht in de kasstromen van de vastrentende waarden wordt veelal de duratie gebruikt. De duratie is een gemiddelde, gewogen looptijd van alle cash-flows (rente en aflossingen) van de renteproducten. De duratie van de vastrentende waarden bedraagt circa 10 jaar (2023: circa 10 jaar).

De samenstelling van de derivaten met een positieve actuele waarde is als volgt:

Samenstelling derivaten

	31-12-2024	31-12-2023
Valuta derivaten		
Valutatermijncontracten	285	2.519
Interest derivaten		
Renteswaps	14.096	15.776
Inflation linked swaps	147	109
Futures vastrentende waarden	66	275
TBA's (to be announced)	26	73
Overige derivaten		
Credit default swaps	8	-24
Overige futures	197	268
Totaal derivaten met een positieve actuele waarde	**14.825**	**18.996**

Negatieve derivatenposities worden overeenkomstig de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving op de passiefzijde gepresenteerd. De afname van de derivaten heeft met name te maken met de daling van de valutatermijncontracten als gevolg van de sterke stijging van de US dollar in het laatste kwartaal van 2024.

De actuele waarde van derivaten is onder meer sterk afhankelijk van de stand van de (valuta)koersen en de rentes ultimo jaar ten opzichte van de (valuta)koersen en rentes op het moment van afsluiten van de derivatenposities.

Overige beleggingen

	31-12-2024	31-12-2023
Totaal overige beleggingen	**44.160**	**53.102**

De overige beleggingen betreffen voor € 44,1 miljard (2023: € 53,0 miljard) op eigen naam verrichte beleggingen en voor € 0,1 miljard (2023: € 0,1 miljard) beleggingen via door het uitvoeringsbedrijf beheerde fondsen voor gemene rekening.

Overige beleggingen betreffen met name beleggingen in hedgefondsstrategieën ad € 4,3 miljard (2023: € 5,5 miljard). Verder zijn onder deze post opgenomen beleggingen in commodities ad € 5,8 miljard (2023: € 6,4 miljard). De waarde van de in overige beleggingen begrepen overige activa en passiva inzake beleggingen bedraagt € 34,1 miljard (2023: € 41,2 miljard). Dit betreft de mutatie van cash aan het eind van het jaar uitgezet in diverse geldmarktproducten zoals diverse vormen van repurchase transacties, deposito's, treasury bills, money market funds. De verstrekte zekerheden als borgstelling voor aangegane transacties inzake derivaten zijn ook hierin begrepen.

2. *Overige activa*

	31-12-2024	31-12-2023
Financiële vaste activa	448	422
Materiële vaste activa	1	1
Vorderingen en overlopende activa	1.207	1.247
Liquide middelen	281	37
Totaal overige activa	**1.937**	**1.707**

In de post liquide middelen zijn banksaldi in rekening courant begrepen. Van de liquide middelen staat het volledige bedrag ter vrije beschikking. Er zijn geen verdere zekerheden gesteld.

De post financiële vaste activa betreft het rechtstreeks belang in APG Groep NV. Het verloop van de post financiële activa is als volgt:

Financiële vaste activa

	Totaal 2024	Totaal 2023
Beginstand deelnemingen	422	468
Waardeontwikkeling	30	47
Uitgekeerd dividend	-4	-93
Eindstand deelnemingen	**448**	**422**

De materiële vaste activa bestaan uit:

Materiële vaste activa

	31-12-2024	31-12-2023
Beginstand bedrijfsgebouwen en installaties	1	33
Investeringen	-	-
Desinvesteringen	-	31
Afschrijvingen	-	1
Eindstand bedrijfsgebouwen en installaties	**1**	**1**

De post bedrijfsgebouwen en installaties bestaat uit zowel bedrijfsgebouwen met een geschatte economische levensduur van 30 jaar en installaties met een economische levensduur van 15 jaar. De afschrijvingingen waren in 2024 € 0,2 miljoen (2023: € 1,2 miljoen)

De vorderingen en overlopende activa bestaan uit:

Vorderingen en overlopende activa

	31-12-2024	31-12-2023
Vorderingen op werkgevers	1.005	1.056
Vorderingen inzake waarde-overnames	145	128
Vorderingen op deelnemers	2	2
Overige vorderingen	55	61
Totaal vorderingen en overlopende activa	**1.207**	**1.247**

Onder de vorderingen zijn geen vorderingen opgenomen met een resterende looptijd langer dan één jaar (2023: nihil).

Passiva

3. *Eigen vermogen*

Het eigen vermogen bestaat uit de bestemmingsreserve en de algemene reserve. De algemene reserve is naast financieringsbron voor eventuele tegenvallers ook bron voor toekomstige indexaties.

Pensioenfondsen moeten op grond van het FTK een vereist eigen vermogen aanhouden, gebaseerd op de door het fonds gelopen risico's. Per eind 2024 bedraagt het vereist eigen vermogen € 127,5 miljard dat wil zeggen 26,3% van de voorziening pensioenverplichtingen. Daarnaast schrijft de wet voor dat een pensioenfonds een eigen vermogen aanhoudt dat groter is dan het minimaal vereist eigen vermogen. Voor ABP geldt als norm een minimaal vereist eigen vermogen ter grootte van 4,3% (2023: 4,2%) van de voorziening pensioenverplichtingen. Ultimo boekjaar bedraagt het minimaal vereist eigen vermogen € 20,7 miljard. Een uitgebreide toelichting van de positie van ABP ten opzichte van het vereist eigen vermogen en het minimaal vereist eigen vermogen is opgenomen in de risicoparagraaf.

Vanaf 2024 dient ABP elk jaar tot de overgang naar het vernieuwde pensioenstelsel een overbruggingsplan in bij DNB. Daarin staat hoe ABP ervoor zorgt dat we voldoende vermogen hebben als we overstappen op het vernieuwde pensioenstelsel in 2027. In het overbruggingsplan berekent en beschrijft ABP de financiële situatie van het pensioenfonds gedurende de periode tot 2027 wanneer we overgaan naar het vernieuwde pensioenstelsel.

Het restant bedrag van de beëindigde VPL-regling bedraagt € 54 miljoen en is ondergebracht in een bestemmingsreserve. Deze wordt bij invaren ingezet ter affinanciering van de Anw-uitzonderingsregeling.

Deze bestemmingsreserve telt niet mee bij het bepalen van de dekkingsgraad.

Bestemming van het saldo van baten en lasten

Het jaarverslag is op 24 april 2025 vastgesteld door het bestuur van de Stichting Pensioenfonds ABP.

Vastgesteld is om van het resultaat € 1 miljoen te onttrekken aan de bestemmingsreserves verzekerings technisch nadeel (VTN) en het restant ad € 10,2 miljard toe te voegen aan de algemene reserve.

	Bestemmings-reserve	Bestemmings-reserve verzekerings technisch nadeel (VTN)	Algemene reserve	Totaal
Stand 1-1-2023	6	-	45.230	45.236
Toevoeging uit resultaat	48	1	2.585	2.634
Onttrekking	-	-	-	-
Stand 31-12-2023	**54**	**1**	**47.815**	**47.870**
Stand 1-1-2024	54	1	47.815	47.870
Toevoeging uit resultaat	-	-	8.937	8.937
Onttrekking	-	-1	-	-1
Stand 31-12-2024	**54**	**-**	**56.752**	**56.806**

4. Voorziening pensioenverplichtingen

Pensioenregelingen

	OP/NP	AOP	Risico Deelnemers	Totaal 2024	Totaal 2023
Beginstand VPV	450.797	2.774	62	453.633	414.265
Bij-mutaties VPV					
- pensioenopbouw	14.513	326	-	14.839	13.119
- wijziging u.h.v. overnames van rechten	945	-	-	945	1.115
- indexering	8.697	47	-	8.744	13.306
- rentetoevoeging	15.415	76	-	15.491	13.468
- ontwikkeling marktrente	9.011	10	-	9.021	13.971
- resultaat op actuariële grondslagen	11	263		274	
- wijziging actuariële grondslagen	328	-	-	328	-
- overige mutaties VPV	-	-	18	18	1.152
Totaal bij-mutaties VPV	48.920	722	18	49.660	56.131
Af-mutaties VPV:					
- onttrekking voor pensioenuitkeringen	-16.743	-271	-	-17.014	-15.976
- onttrekking voor kosten	-135	-7	-	-142	-128
- wijziging u.h.v. overdracht van rechten	-185	-	-	-185	-219
- rentetoevoeging	-	-	-	-	-
- resultaat op actuariële grondslagen	-	-	-	-	-356
- wijziging actuariële grondslagen	-	-8	-	-8	-84
- overige mutaties VPV	-443	-30		-473	-
Totaal af-mutaties VPV	-17.506	-316	-	-17.822	-16.763
Eindstand VPV	**482.211**	**3.180**	**80**	**485.471**	**453.633**
- waarvan voor risico van het pensioenfonds				485.391	453.571
- waarvan voor risico deelnemers				80	62

De VPV is berekend op basis van de door DNB vastgestelde rentetermijnstructuur waarbij gebruik wordt gemaakt van de ultimate forward rate (UFR-) methode. Van de rentecurve is de vervangingsrente afgeleid van 2,12% (2023: 2,31%).

De VPV is inclusief de effecten van het overgangsrecht privatisering ABP (OPA). Deze bepalingen maken deel uit van de in het kader van de privatisering voor alle (toekomstige) pensioenrechten uitgevoerde neutrale omrekeningsoperatie bij de overgang van ABP-wet naar ABP-pensioenregeling. De jaarlijkse actualisering van de actuariële grondslagen ten behoeve van de voorziening overgangsrecht privatisering ABP (OPA) op basis van eigen waarnemingen 2023 naar 2024 heeft geleid tot een stijging van de VPV van € 0,4 miljard (2023: € 0,1 miljard).

De voorziening voor risico deelnemers bestaat uit ABP ExtraPensioen ad € 63,0 miljoen (2023: € 47,0 miljoen) en ABP nettopensioen ad € 17 miljoen (2023: € 15 miljoen). Voor deze regelingen is de omvang van de verplichtingen aan de deelnemers gelijk aan de waarde van de voor hun rekening en risico uitgevoerde beleggingen.

Het bedrag van € 63,0 miljoen (2023: € 47,0 miljoen) inzake de ABP ExtraPensioen regeling dat als risico deelnemer wordt gepresenteerd heeft betrekking op het behaalde rendement over de inleg. De inleg in de ABP ExtraPensioen-regeling wordt gepresenteerd onder de voorziening voor risico fonds.

Voorziening pensioenverplichtingen

	OP/NP	AOP	Risico deelnemers	31-12-2024	31-12-2023
Deelnemers	226.010	-	80	226.090	209.041
Gewezen deelnemers	39.805	-	-	39.805	37.552
Pensioengerechtigden	216.265	3.311	-	219.576	207.040
Totaal voorziening pensioenverplichtingen	**482.080**	**3.311**	**80**	**485.471**	**453.633**

De eindstand van de voorziening pensioenverplichtingen betreft de in de tabel hierboven genoemde categorieën.

Het aandeel van de regeling voor de beroepsmilitairen in de pensioenverplichtingen OP/NP ad € 482 miljard bedraagt € 13,8 miljard (2023: € 12,7 miljard). De in de voorziening begrepen opslag ter dekking van de kosten van toekomstige toekenningen en uitkeringen bedraagt € 3,8 miljard (2023: € 3,2 miljard). De incassokosten worden gedekt uit opslagen die in de premies zijn verdisconteerd.

Overbruggingsplan (vanaf 1 juli 2024)
Tijdens de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel kan een fonds een financieel overbruggingsplan indienen. De strengere indexatieregels van de artikelen 137 PW en 15 Besluit FTK zijn niet helemaal van toepassing zolang een pensioenfonds een overbruggingsplan indient. Deze versoepeling betekent dat tijdens de looptijd van het overbruggingsplan geen indexatie wordt verleend: a. bij een beleidsdekkingsgraad onder 105%, b. bij een actuele dekkingsgraad onder 105% of, nadat het fonds het implementatieplan heeft ingediend, onder de invaardekkingsgraad; en c. voor zover de actuele dekkingsgraad van het fonds door de indexatieverlening lager zou worden dan 105% of lager dan de invaardekkingsgraad.

De gerealiseerde prijsontwikkeling over 2024 is 3,56%. De beleidsdekkingsgraad op de peildatum (31 oktober 2024) was 112,0% en de actuele dekkingsgraad was 116,7%. Beiden waren dus hoger dan de wettelijke ondergrens van 105%. In november 2024 heeft het bestuur besloten om de opgebouwde pensioenrechten en pensioenaanspraken per 1 januari 2025 te indexeren met 1,84%, waarvan het effect verwerkt is in de VPV eind 2024.

Onder arbeidsongeschiktheidspensioen (AOP) zijn de arbeidsongeschiktheidspensioenen vermeld die zijn gebaseerd op de WAO en op de WIA. Het betreft invaliditeitspensioenen (IP), herplaatsingstoelagen (HPT) en ABP arbeidsongeschiktheidspensioenen (AAOP). Vooruitlopend op de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel is een voorziening voor langdurig zieken opgenomen. Deze bedraagt 2x de jaarpremie voor AOP/PVAO, gebaseerd op de RTS per 30 september 2024. Voor een toelichting op de mutaties in de voorziening pensioenverplichtingen wordt verwezen naar de toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten. Deze voorziening bedraagt nu circa € 1,3 miljard (2023: 1,0 miljard).

In het hoofdstuk 'Algemene toelichtingen' wordt de aard van de verschillende pensioenregelingen die in de technische voorziening pensioenverplichtingen zijn opgenomen, verder toegelicht. Voor een toelichting op de mutaties in de voorziening pensioenverplichtingen wordt verwezen naar de toelichting op de enkelvoudige staat van baten en lasten.

5. Schulden uit hoofde van beleggingen

	31-12-2024	31-12-2023
Ontvangen zekerheden	3.025	4.384
Shortposities	-	599
Kortgeld o/g	3.256	1.729
Derivaten	21.667	21.598
Totaal schulden uit hoofde van beleggingen	**27.948**	**28.310**

In het kortgeld o/g ad € 3,3 miljard (2023: € 1,7 miljard) zijn € 1,7 miljard in repo's begrepen (2023: € 0,3). Deze hebben betrekking op obligaties en indexobligaties. Voor het aangaan van repo's wordt een vergoeding bedongen. Voor het risico van niet-teruglevering worden tijdelijk contanten verkregen, die onder strikte richtlijnen worden belegd om additioneel rendement te genereren.

Ontvangen zekerheden betreffen borgstellingen voor aangegane transacties inzake derivaten. De afname van de ontvangen zekerheden heeft met name te maken met de daling van de valutatermijncontracten als gevolg van de sterke stijging van de US dollar in het laatste kwartaal van 2024.

De shortposities zijn als volgt te specificeren:

Shortposities

	31-12-2024	31-12-2023
Vastrentende waarden	-	599
Overige beleggingen	-	-
Totaal shortposities	**-**	**599**

De negatieve derivatenposities zijn als volgt te specificeren:

Derivaten met een negatieve actuele waarde

	31-12-2024	31-12-2023
Valuta derivaten		
Valutatermijncontracten	2.789	400
Cross currency swaps	-	-
Interest derivaten		
Renteswaps	18.052	20.625
Inflation linked swaps	213	236
Futures vastrentende waarden	215	66
TBA's	62	30
Overige derivaten		
Credit default swaps	-	11
Overige futures	336	230
Totaal derivaten met een negatieve actuele waarde	**21.667**	**21.598**

Negatieve derivatenposities worden overeenkomstig de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving op de passiefzijde gepresenteerd. De actuele waarde van de post derivaten is onder meer afhankelijk van de stand van de (valuta)koersen en de rentes ultimo jaar ten opzichte van de (valuta)koersen en rentes op het moment van afsluiten van de derivatenposities. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de toelichting op de derivaten met een positieve waarde.

6. Overige schulden en overlopende passiva

	31-12-2024	31-12-2023
Schulden inzake pensioenen	422	401
Overige schulden	146	189
Totaal overige schulden en overlopende passiva	**568**	**590**

Onder de overige schulden en overlopende passiva zijn, als onderdeel van de overige schulden, voor € 29 miljoen (2023: € 161 miljoen) posten verantwoord met een resterende looptijd langer dan één jaar.

Van de schulden inzake pensioenen heeft een bedrag van € 408 miljoen (2023: € 394 miljoen) betrekking op schulden inzake belastingen en sociale lasten.

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Verplichtingen uit hoofde van beleggingen

De niet in de balans opgenomen verplichtingen en niet in de balans opgenomen activa betreffen vanuit de beleggingen aangegane commitments inzake kapitaalbelangen in beleggingsdochters en door het uitvoeringsbedrijf beheerde fondsen voor gemene rekening.

Voor beleggingen in vastgoed zijn per balansdatum verplichtingen aangegaan voor € 8,8 miljard (2023: € 8,1 miljard).

Bij aandelen zijn voor beleggingen in private equity verplichtingen aangegaan om desgevraagd stortingen te verrichten. Per balansdatum bedragen deze € 13,9 miljard (2023: € 15,0 miljard).

Voor beleggingen in beleggingsfondsen zijn per balansdatum verplichtingen aangegaan voor € 5,7 miljard (2023: € 4,6 miljard).

Er zijn voor € 0,4 miljard effecten verstrekt als collateral (2023: € 0,4) en € 0,0 miljard effecten ontvangen als collateral (2023: € 0,0). Er zijn voor € 0,2 miljard (2023: € 0,5 miljard) effecten ontvangen als onderpand (bilateral initial margin).

Er zijn voor € 13,3 miljard (2023: € 14,6 miljard) effecten verstrekt als initial margin en voor € 0,2 miljard (2023: € 0,5) effecten verstrekt als onderpand (bilateral initial margin). Verder zijn effecten ontvangen ter grootte van € 13,6 miljard (2023: € 16,4 miljard) en verstrekt ter grootte van € 1,7 miljard (2023: € 0,3 miljard) in verband met repo's. Er is voor € 0,5 miljard (2023: € 0,3 miljard) cash verstrekt als initial margin in verband met derivaten.

Bij ABN-AMRO Bank NV is een intraday-faciliteit aangegaan van in totaal € 7,3 miljard (2023: € 5,8 miljard). Verder is bij ING een intraday-faciliteit van € 0,5 miljard (2023: € 0,5 miljard) afgesloten. Ultimo 2024 is op deze faciliteiten geen beroep gedaan. Voor deze overeenkomsten/faciliteiten zijn geen zekerheden afgegeven.

Voor overige beleggingen zijn per balansdatum verplichtingen aangegaan voor een bedrag van € 1,4 miljard (2023: € 1,5 miljard).

Overige verplichtingen

Met het uitvoeringsbedrijf APG Groep NV is een meerjarig contract afgesloten voor de dienstverlening bestaande uit bestuursondersteuning, pensioenbeheer en -communicatie en vermogensbeheer in het kader van de uitvoering van de pensioenregelingen. APG Groep NV heeft de werkzaamheden vervolgens uitbesteed aan de dochtermaatschappijen APG DWS en Fondsenbedrijf NV en APG Asset Management NV.

Voor de omzetbelasting is een fiscale eenheid gevormd. De fiscale eenheid bestaat uit ABP, APG Groep NV en de (klein)dochters van APG Groep NV. Binnen deze fiscale eenheid zijn de vennootschappen over en weer hoofdelijk aansprakelijk voor elkaars belastingschulden.

Toelichting staat van baten en lasten

Bedragen in miljoenen euro's, tenzij anders vermeld

Baten

7. Premiebijdragen netto

Premies naar categorie

	OP/NP	AOP	Totaal 2024	Totaal 2023
Werkgeversdeel	10.703	229	10.932	10.283
Werknemersdeel	4.597	98	4.695	4.414
Totaal premiebijdragen (bruto)	**15.300**	**327**	**15.627**	**14.697**
Af: kostenopslag in de premie			-117	-107
Premiebijdragen (netto)			**15.510**	**14.590**
Premie (in %)	27,00	0,71	27,71	

De premiebijdragen van aangesloten werkgevers en werknemers zijn in voorgaande tabel naar categorie gespecificeerd. Tevens zijn de premiepercentages vermeld. Het betreft de zogeheten gedempte kostendekkende premie plus eventuele op- of afslagen, bijvoorbeeld vanwege een herstelplan of premiekortingen.

Het bedrag van de brutopremies is in 2024 circa 6% hoger dan in 2023. Dit wordt met name veroorzaakt door ontwikkelingen in het deelnemersbestand.

De kostenopslag uit de pensioenpremies dient mede ter dekking van de incassokosten. De incasso-opslag OP/NP bedraagt in 2024 0,20% van de premiegrondslag OP/NP (2023: 0,20%).

Ultimo 2024 bedraagt het aantal aangesloten (sub)werkgevers 3.409 (2023: 3.404). Zij dragen de volledige premie af, inclusief het werknemersdeel. Het totaal van de premiebijdragen van het pensioenfonds betreft de in het verslagjaar feitelijk vastgestelde premie plus de raming van de nog vast te stellen premie over het verslagjaar en het inmiddels vastgestelde schattingsverschil ten opzichte van voorgaand verslagjaar. Het fonds heeft in 2024 geen premiekorting in de zin van de Pensioenwet verleend.

De Pensioenwet schrijft voor dat de feitelijke premie, de gedempte kostendekkende premie en de ongedempte kostendekkende premie worden gekwantificeerd. De ongedempte premie is berekend op basis van de door DNB vastgestelde rentetermijnstructuur, die correspondeert met een gemiddelde nominale rekenrente primo verslagjaar van 2,12% (2023: 2,31%).

De samenstelling van de genoemde premies is als volgt:

Samenstelling premiebijdragen

	Feitelijk	Gedempt kostendekkend	Ongedempt kostendekkend
a. premiedeel voor onvoorwaardelijke verplichtingen	7.102	7.102	14.574
b. premiedeel opslag voor pensioenuitvoeringskosten	117	117	117
c. premiedeel solvabiliteitsopslag	1.868	1.868	3.833
d. premiedeel voor voorwaardelijke (indexatie-) verplichtingen	3.534	3.534	-
e. premiedeel op- of afslagen op de gedempte kostendekkende premie	2.996	-	-
Totaal premiebijdragen 2024	**15.617**	**12.621**	**18.524**
Totaal premiebijdragen 2023	**14.678**	**13.006**	**16.716**

Zoals uit de tabel blijkt is de feitelijke premie in 2024 hoger dan de gedempte kostendekkende premie en lager dan de ongedempte kostendekkende premie.

Het premiedeel voor onvoorwaardelijke verplichtingen (a) is bij zowel de feitelijke als de gedempte kostendekkende premie gebaseerd op het op langetermijn verwachte nominale beleggingsrendement, vergelijkbaar met een vervangingsrente van 4,9%.

Het premiedeel opslag voor pensioenuitvoeringskosten (b) betreft de premiebijdragen uit hoofde van de opslag voor incassokosten. De kostendekking voor excasso- en toekenningskosten is in het onvoorwaardelijke premiedeel (a) begrepen.

Het premiedeel solvabiliteitsopslag (c) is gebaseerd op de vereiste dekkingsgraad bij de strategische beleggingsmix primo 2024. De solvabiliteitsopslag bedraagt 26,4% van het onvoorwaardelijke premiedeel (a).

Het premiedeel voor voorwaardelijke (indexatie-)verplichtingen (d) in zowel de feitelijke als gedempte kostendekkende premie betreft het verschil tussen de waardering van de pensioenopbouw en risicodekkingen op basis van de reële rendementscurve (vergelijkbaar met een vervangingsrente van 2,7%) enerzijds, en de waardering van diezelfde componenten op basis van het verwachte nominale rendement op lange termijn vermeerderd met de solvabiliteitsopslag, zoals opgenomen in de premieonderdelen (a) en (c), anderzijds.

Het premiedeel op- of afslagen op de gedempte kostendekkende premie (e) betreft eventuele premieopslagen. Deze bedraagt 0,0% bij de bepaling van de premie voor 2024.

Uit de vergelijking van de premiedelen blijkt wat het effect van de demping is en wat het effect is van het wel (bij de gedempte benadering) of niet (bij de ongedempte benadering) rekening houden met verwachte beleggingsopbrengsten.

De minimaal te ontvangen premiebijdrage is gelijk aan de gedempte kostendekkende premie, vermeerderd met de herstelopslagen. De feitelijk ontvangen premie is hieraan gelijk.

De in de tabel vermelde feitelijke premiebijdragen wijken af van de post premiebaten (netto). Het verschil wordt in onderstaande tabel nader toegelicht:

Aansluiting premiebijdragen

	Totaal 2024	Totaal 2023
Premiebijdragen (netto)	15.510	14.590
Feitelijke premiebijdragen	15.617	14.678
Verschil	**-107**	**-88**
Betreft:		
Kostenopslag in de premie	-117	-107
Overige	10	19

8. Beleggingsresultaten (netto)

Beleggingsresultaten (netto)

	Vastgoed-beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	2024	2023
Directe resultaten	1.271	2.621	6.616	-2.441	1.406	9.473	8.656
Indirecte resultaten	4.584	32.902	-1.461	-4.067	1.138	33.096	34.744
Kosten vermogensbeheer	-179	-369	-172	-1	-38	-759	-695
Totaal beleggingsresultaten (netto)	**5.676**	**35.154**	**4.983**	**-6.509**	**2.506**	**41.810**	**42.705**

De directe resultaten betreffen nominale renteopbrengsten en dividenden. Het pensioenfonds is vrijgesteld van dividendbelasting. De indirecte resultaten betreffen de actuele waardeontwikkeling van de beleggingen, inclusief valutakoersresultaten. De kosten betreffen de som van de gefactureerde kosten van de beleggingen op eigen naam, de door het uitvoeringsbedrijf voor vermogensbeheer gefactureerde kosten en de kosten van het bestuur. Bij de verdeling van de kosten naar beleggingscategorieën zijn niet direct toewijsbare kosten toegerekend naar rato van het belegd vermogen. In de jaarrekening staan alleen de gefactureerde kosten vermeld. De niet-gefactureerde kosten zijn gesaldeerd met de beleggingsresultaten. In het hoofdstuk 'Kosten vermogensbeheer' van het bestuursverslag wordt het totaal van deze kosten toegelicht.

Transactiekosten zijn in de jaarrekening gesaldeerd met de beleggingsresultaten. Het totaal van de transactiekosten voor het boekjaar bedraagt € 525 miljoen (2023: € 510 miljoen). Een verdere specificatie van de transactiekosten is opgenomen in het hoofdstuk 'Kosten vermogensbeheer' van het bestuursverslag.

Het resultaat op derivaten wordt onderstaand gespecificeerd naar soort derivaat.

Resultaat derivaten

	2024	2023
Rentederivaten	424	7.988
Valutaderivaten	-8.431	911
Overige derivaten	1.498	-1.350
Totaal resultaat op derivaten	**-6.509**	**7.549**

Het positief resultaat op de rentederivaten wordt veroorzaakt door de daling van de rentecurve. Het negatieve resultaat van de valutaderivaten wordt veroorzaakt door de stijging van de USD-EUR rate. Het positief resultaat van de overige derivaten wordt veroorzaakt door de commodity derivaten.

Lasten

9. *Pensioenuitkeringen*

Pensioenuitkeringen naar soort

	Totaal 2024	Totaal 2023
OP/NP	-16.739	-15.709
AOP	-296	-266
Aantallen pensioengerechtigden ultimo:		
OP/NP	1.001.633	975.120
AOP	49.800	48.090

De post pensioenuitkeringen betreft ouderdoms- en nabestaandenpensioen (OP/NP) en de arbeidsongeschiktheidspensioenen (AOP): AAOP, IP en HPT.

10. *Mutatie voorziening pensioenverplichtingen*

	Totaal 2024	Totaal 2023
Pensioenopbouw	-14.839	-13.119
Indexatie	-8.744	-13.306
Rentetoevoeging	-15.491	-13.468
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	17.014	15.976
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	142	128
Ontwikkeling marktrente	-9.021	-13.971
Wijziging actuariële grondslagen	-320	84
Resultaat op actuariële grondslagen	-274	356
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	-760	-896
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	455	-1.152
Totaal mutatie voorziening pensioenverplichtingen	**-31.838**	**-39.368**

De mutatie voorziening pensioenverplichtingen wordt onderstaand per component toegelicht.

Pensioenopbouw
De post pensioenopbouw weerspiegelt het effect van 1 jaar diensttijdopbouw en de diensttijddoortelling bij arbeidsongeschiktheid en overlijden op de nominale pensioenverplichtingen.

Indexering
De indexeringslast wordt in de staat van baten en lasten opgenomen als een bestuursbesluit op of voor balansdatum is genomen. Het bestuur heeft in november 2024 besloten een indexatie per 1 januari 2025 toe te kennen van 1,84% welke verwerkt is in de voorziening pensioenverplichtingen per 31-12-2024.

Rentetoevoeging
De waarde van de pensioenverplichtingen neemt, behalve met de pensioenopbouw en eventuele indexatie, jaarlijks ook toe met rente. De oprenting in het verslagjaar geschiedt tegen de eenjaarsrente uit de nominale rentetermijnstructuur ultimo voorgaand boekjaar ad 3,44% (2023: 3,26%).

Onttrekking voor pensioenuitkeringen
De voorziening pensioenverplichtingen wordt actuarieel, dus rekening houdend met resultaat op actuariële grondslagen, berekend als de contante waarde van de verwachte toekomstige pensioenuitkeringen. Jaarlijks wordt het voor het verslagjaar gecalculeerde bedrag uit de voorziening onttrokken, ter dekking van de feitelijk te verrichten pensioenuitkeringen in dat jaar.

Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten
De kosten van pensioenbeheer, bestaande uit excasso- en toekenningskosten worden uit een onttrekking uit de voorzieningen gedekt. Voor de onttrekking gedurende 2024 gelden de opslagen zoals bepaald in het Grondslagenonderzoek 2017-2019. Zo bedraagt de excasso-opslag OP/NP 0,50% (2023: 0,45%) van de voorziening pensioenverplichtingen en de toekenningskostenopslag 0,45% (2023: 0,40%) van de voorziening pensioenverplichtingen. Voor de arbeidsongeschiktheidspensioenen geldt een excasso-opslag van 2,10% (2023: 2,50%) van de voorziening voor arbeidsongeschiktheidspensioenen.

Ontwikkeling marktrente
De rentetermijnstructuur ultimo 2024 zoals gepubliceerd door DNB correspondeert met een nominale rente van 2,12%. Ultimo 2023 correspondeerde de rentetermijnstructuur met een nominale rente van 2,31%.

Wijziging actuariële grondslagen
De post wijziging actuariële grondslagen betreft het financiële effect van:

- de actualisering van de R/F-factoren en leidt tot een toename van de VPV van € 0,4 miljard. Een R/F-factor (oftewel

Reëel/Fictief) is de verhouding tussen de feitelijke jaarlijkse uitkeringen aan Bijlage K en de fictieve aanspraken.
- De verwerking van de in 2024 door het Actuarieel Genootschap gepubliceerde nieuwe prognosetafel (AG2024). Dit leidt tot een afname van de VPV van € 0,8 miljard.
- De overstap op het in 2024 uitgevoerde grondslagenonderzoek (GO2123). Dat leidt tot een stijging van de VPV van € 0,7 miljard. Naast een fondsspecifieke correctie op de sterftekansen omvatten de grondslagen o.a. overgangskansen, partnerfrequenties, promotie-indices, en R/F-factoren voor de voorziening OPA.

Resultaat op actuariële grondslagen

Het resultaat op actuariële grondslagen is positief en bestaat voornamelijk uit het resultaat op arbeidsongeschiktheid en het resultaat op flexibiliseren.

Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

	2024	2023
Waardeoverdrachten	185	219
Waardeovernames	-945	-1.115
Totaal wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	**-760**	**-896**

Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen

De overige mutaties zijn met name toe te wijzen aan de volgende oorzaken:
- De voorziening langdurig zieken zorgt voor een toename van de VPV met circa € 0,3 miljard.
- Niet reguliere uitkeringen. De niet reguliere uitkeringen waren in 2024 gelijk aan € 0,2 miljard en zijn m.n. toe te wijzen aan twk-uitkeringen oftewel nabetalingen.
- Bij het project Integraal Data Kwaliteitsplan leidt de combinatie van nieuwe gegevensaanlevering, aanpassing rentetermijnstructuur en indexatie tot een afname van de VPV met circa € 0,1 miljard.
- Administratieve (twk-)correcties zorgen voor een afname van de VPV met € 0,5 miljard. Dit bestaat voornamelijk uit (twk-)correcties in verband met verbetering van de bepaalde partnersystematiek.

11. *Dekking uit kostenopslag pensioenpremies*

	2024	2023
Kostenopslag in de premie	117	**107**

De dekking uit de pensioenpremies dient ter dekking van de incassokosten. De incasso-opslag OP/NP bedraagt 0,20% van de premiegrondslag OP/NP (2023: 0,20%).

12. *Saldo overdracht van rechten*

	2024	2023
Waardeovernames	706	1.004
Waardeoverdrachten	-102	-194
Totaal saldo overdracht van rechten	**604**	**810**

In vergelijking met 2023 dalen zowel de waardeovernames als de waardeoverdrachten. Het resultaat wordt veroorzaakt door het toepassen van een voorgeschreven rekenrente bij het muteren van de voorziening.

13. *Pensioenuitvoeringskosten(netto)*

	2024	2023
Bestuurdersvergoedingen en salarissen (inclusief sociale lasten)	-10	-9
Pensioenlasten	-1	-1
Overige personeelskosten	-2	-1
Afschrijvingen	-0	-2
Diensten van derden pensioenbeheer	-290	-236
Diensten van derden vermogensbeheer	-537	-555
Diensten van derden overige	-13	-15
Overige bedrijfskosten	-6	-6
Subtotaal	**-860**	**-825**
Af: opbrengsten uit werkzaamheden voor derden	13	15
Af: toerekening aan kosten vermogensbeheer	554	572
Pensioenuitvoeringskosten (netto)	**-292**	**-238**

Onder de bestuurdersvergoedingen en salarissen zijn begrepen de bedragen die in 2024 zijn uitbetaald aan bestuurders, (externe) leden van fondsorganen en medewerkers van ABP. ABP kiest ervoor om met ingang van 1-1-2022 vrijwillig de Wet Normering Topinkomens (WNT) toe te passen voor de beloning van zijn bestuurders. De WNT is niet van toepassing voor medewerkers van ABP. De overige bedrijfskosten betreffen voornamelijk kosten van huisvesting en toezichthouders.

De kostenstijging in 2024 is met name toe te schrijven aan de investeringen voor het verbeteren van onze administratie en datakwaliteit via het programma Integraal Data Kwaliteitsplan (IDKP) en de voorbereidingen voor het NPC, dat nu steeds meer vorm krijgt en veel capaciteit vergt van zowel ABP als APG.

De omvang van het gemiddelde personeelsbestand bedroeg:

Omvang gemiddeld personeelsbestand

	2024	2023
In fte's	52	45
In personen	54	47

Het personeel neemt deel aan de pensioenregeling van ABP. Als werkgever heeft ABP aan het fonds geen verplichting tot het doen van aanvullende bijdragen in het geval van tekorten, anders dan het voldoen van de jaarlijkse premiebijdragen. Hierdoor kan worden volstaan met het verantwoorden van de premie als last.

14. Overige baten en lasten

	2024	2023
Overige baten	123	82
Overige lasten	-2	-2
Totaal overige baten en lasten	**121**	**80**

De overige baten hebben voornamelijk betrekking op de ontwikkelingen binnen het programma Integraal Data Kwaliteitsplan (IDKP). De werkelijke nabetalingen uit hoofde van herstelacties bleken lager dan de gereserveerde bedragen, dit heeft geleid tot een vrijval.

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Bedragen in miljoenen euro's, tenzij anders vermeld

De post geldmiddelen is als volgt te specificeren:

	31-12-2024	31-12-2023
Banktegoeden in rekening courant	2.897	3.188
Liquide middelen	281	37
Kortgeldposities u/g	27.788	39.067
Kortgeldposities o/g	-3.256	-1.729
Schulden liquide middelen overige beleggingen	-139	-145
Totaal geldmiddelen	**27.571**	**40.418**

Kasstroom uit pensioenactiviteiten

De ontvangen premies in het kasstroomoverzicht bestaan uit de premiebijdragen van € 15.627 miljoen.

De toename van de ontvangen premies in 2024 is met name te verklaren door de groei van het aantal deelnemers.

De toename van de betaalde pensioenuitkeringen wordt met name veroorzaakt door een gemiddeld hoger bedrag per uitkeringsgerechtigde (door indexatie).

De post overige mutaties betreft het saldo van de ontrekkingen en/ of overhevelingen van liquide middelen naar de beleggingsportefeuille.

Kasstroom uit beleggingsactiviteiten

In het kasstroomoverzicht zijn kasstromen uit directe beleggingsopbrengsten en valutaresultaten op bankrekeningen opgenomen.

In het kasstroomoverzicht zijn kasstromen uit aan- en verkopen van beleggingen, directe beleggingsopbrengsten en gerealiseerde resultaten op derivaten opgenomen.

De post overige mutaties ontstaat door een aantal effecten. Waaronder het saldo van de onttrekkingen en/of overhevelingen van liquide middelen ten behoeve van pensioenactiviteiten, valutaeffecten en de methodiek van doorkijk in de beleggingsfondsen.

Overige toelichtingen

Actuariële analyse

	Notes	2024	2023
Resultaat op premiebijdragen			
Premiebijdragen (netto)	7	15.510	14.590
Pensioenopbouw	10	-14.839	-13.119
Subtotaal		**671**	**1.471**
Renteresultaat			
Beleggingsresultaten (netto)	8	41.810	42.705
Rentelasten m.b.t. schulden uit hoofde van beleggingen		-61	-77
Rentetoevoeging	10	-15.491	-13.468
Ontwikkeling marktrente	10	-9.021	-13.971
Subtotaal		**17.237**	**15.189**
Resultaat op pensioenindexaties			
Indexering	10	-8.744	-13.306
Subtotaal		**-8.744**	**-13.306**
Resultaat op pensioenuitkeringen			
Pensioenuitkeringen	9	-17.035	-15.975
Onttrekking voor pensioenuitkeringen uit VPV	10	17.014	15.976
Subtotaal		**-21**	**1**

	Notes	2024	2023
Resultaat op kosten			
Pensioenuitvoeringskosten (netto)	13	-292	-238
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten uit VPV	10	142	128
Dekking uit kostenopslag pensioenpremies	11	117	107
Subtotaal		**-33**	**-3**
Resultaat overig			
Resultaat op actuariële grondslagen	10	-274	356
Overige baten en lasten		121	80
Saldo overdracht van rechten	12	604	810
Wijziging VPV uit hoofde van overdracht van rechten	10	-760	-896
Wijziging actuariële grondslagen	10	-320	84
Overige mutaties voorziening pensioenverplichtingen	10	455	-1.152
Subtotaal		**-174**	**-718**
Totaal resultaat = saldo baten en lasten		**8.936**	**2.634**

Beloningsparagraaf

Beloningen moeten passen bij de sociaal maatschappelijke financiële instelling ABP en uitlegbaar zijn aan de buitenwereld. Bestuursleden ontvangen een vergoeding voor hun werkzaamheden. ABP kiest ervoor om met ingang van 1-1-2022 vrijwillig de Wet Normering Topinkomens (WNT) toe te passen voor de beloning van zijn bestuurders. De (uitvoerende) bestuurders van ABP ontvangen een vergoeding waarbij de WNT-norm het maximum is[1]. De vergoedingen zijn gebaseerd op het door het bestuur vastgesteld beloningsbeleid waar het verantwoordingsorgaan over heeft geadviseerd.

Het beloningsbeleid werkt met vaste beloningen. De tijd die iemand investeert in de (bestuurs-)functie bij ABP is daarbij leidend. De onafhankelijk voorzitter ontvangt een vaste vergoeding op basis van een overeenkomst van opdracht. Deze vergoeding is gebaseerd op het aantal dagen waarop de onafhankelijk voorzitter voor het bestuur actief is. De vergoeding bedraagt € 132.800 op jaarbasis bij een driedaagse werkweek gebaseerd op 95% van de WNT-norm. Niet-uitvoerende bestuursleden ontvangen een vaste vergoeding van € 77.400 per jaar bij een tijdsbesteding van 1,75 dag per week gebaseerd op 95% van de WNT-norm. Aan de vergoedingen van de voorzitter en de niet-uitvoerende bestuursleden is geen sociale zekerheid en geen pensioenopbouw gekoppeld.

De leden van het uitvoerend bestuur zijn in dienst van het pensioenfonds en ontvangen een salaris, inclusief WNT gerelateerde personele- en pensioenlasten, van € 233.000 op jaarbasis bij een volledig dienstverband gebaseerd op 100% van de WNT norm.

Met ingang van 2024 heeft het bestuur besloten om de premie van de bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering niet langer te verantwoorden onder de Werkkostenregeling (WKR). De belangrijkste overweging daarbij is dat de niet-uitvoerende bestuursleden niet in loondienst zijn en dus niet bijdragen aan de omvang van de WKR. De premie van de bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering is nu verantwoord onder de overige personeelskosten en valt daarmee buiten de beloning waarop de WNT norm van toepassing is. Indexatie van de bestuurdersvergoedingen is afhankelijk van de ontwikkeling van de WNT. Aan de leden van het bestuur zijn geen bonussen, leningen, voorschotten of garanties verstrekt.

De bezoldiging van de uitvoerende bestuursleden die bestaat uit de beloning, belastbare onkostenvergoedingen plus de eenmalige beëindigings- en transitievergoeding zoals toegelicht in de tabel 'beloningen uitvoerende bestuursleden' en de niet WNT gerelateerde personele lasten, bedragen € 924.138.

De uitgekeerde beëindigings- en transitievergoeding voldoet aan de WNT norm.

De niet WNT gerelateerde personele lasten bestaan uit een verzameling van sociale en pensioenpremies en onbelaste kostenvergoedingen die niet onder de WNT vallen.

Beloningen niet-uitvoerende bestuursleden

	2024	2023
A.J.M. Sibbing (voorzitter per 7-3-2023)	132.800	126.998
R. Becker (per 12-05-2023)	77.400	47.432
A. Boonen[1]	77.400	74.100
P.J.H. Fey[1]	77.400	74.100
A. Gram	77.400	74.100
A.J.M. Kool (per 12-05-2023)	77.400	47.432
M.P.I. Ten Kroode	77.400	74.100
V.S. van der Meer-Gangapersadsing	77.400	74.100
C.M. Mulder-Volkers (tot 1-4-2023)	-	27.787
K. Nauta	77.400	74.100
P. Rosenmöller	77.400	74.100
A.M.H. Slager	77.400	74.100
X.J. den Uyl (tot 1-4-2023)	-	27.787
A. van Vliet	77.400	74.100
R. van Wijk-Russchen (per 19-4-2024)	54.180	-
Totaal beloningen bestuur	**1.038.380**	**944.336**

1 *De gelden worden overgemaakt aan de betreffende instanties.*

1 *Van belang is te vermelden dat vanuit WNT perspectief niet-uitvoerende bestuursleden niet worden gezien als toezichthoudend orgaan, maar als algemeen bestuurder.*

Beloningen uitvoerende bestuursleden

in €	Beloning plus belastbare onkosten-vergoedingen	Beëindigings- en transitievergoeding	(Toegestane) Overschrijding	Totale beloning plus belastbare onkosten-vergoedingen 2024	Totale beloning plus belastbare onkosten-vergoedingen 2023
H.J. van Wijnen (voorzitter)	233.000	-	-	233.000	223.000
D.F. Dijkhuis (tot 1-8-2024)	135.598	75.000	-	210.598	223.000
Y.E.M. Verdonk - van Lokven	233.000	-	-	233.000	223.000
A.C.A. Lemsom - Mosselman (a.i.) (tot 1-11-2024)	194.167	-	-	194.167	112.416
Totaal beloningen uitvoerend bestuur	**795.765**	**75.000**	**-**	**870.765**	**781.416**

(Externe) leden van de fondsorganen

in €	2024	2023
Auditcommissie	43.210	53.453
Commissie van Beroep (tot 1-7-2024)	31.810	46.290
Externe leden klachtenprocedure	12.800	-
Verantwoordingsorgaan	443.812	293.480
Totaal beloningen (externe) leden fondsorganen	**531.632**	**393.223**

In de fondsorganen in de tabel hierboven participeren voornamelijk personen die geen deel uitmaken van het bestuur, met uitzondering van de voorzitter van de Commissie van Beroep en de Auditcommissie, waarin 3 van de 6 leden in het bestuur zitten. De externe leden van de Auditcommissie ontvangen een vaste vergoeding van € 16.180 excl. BTW per jaar. De bestuursleden van de Auditcommissie ontvangen geen vergoeding. Alle leden van de Commissie van Beroep ontvangen een vaste vergoeding van € 5.366 per jaar en een vergoeding per zittingsdag van € 415. De vergoeding voor de voorzitter van de Commissie van Beroep maakt geen onderdeel uit van de WNT vergoeding als bestuurslid.

De externe leden van de klachtenprocedure ontvangen een vaste vergoeding van € 6.400 excl. BTW per jaar. In verband met hun deelname aan de Commissie van Beroep ontvangen externe leden van de klachtenprocedure in 2024 een vergoeding van € 3.200 excl. BTW zijnde de helft van de genoemde jaarvergoeding. De vergoeding voor de leden van het Verantwoordingsorgaan is met ingang van 2024 gewijzigd van een vergoeding per overleg- of commissievergadering naar een vaste jaarvergoeding en een vaste vergoeding voor aanvullende activiteiten.

De leden van het Verantwoordingsorgaan ontvangen per 1 januari 2024 een vaste vergoeding van € 6.720 per jaar. De voorzitter en de vicevoorzitter ontvangen aanvullend een jaarlijkse vergoeding van € 1.000. De fractie en/of commissie voorzitter, voorzitter gepensioneerde geleding en voorzitter werkgroep ontvangen aanvullend een vaste vergoeding van € 750 per jaar. Daarnaast ontvangen de leden van het Verantwoordingsorgaan een vaste vergoeding voor aanvullende activiteiten van:

- € 2.520 per jaar (commissie financiën – 12 dagdelen);
- € 1.680 per jaar (commissie algemeen en commissie beleggingen – 8 dagdelen);
- € 840 per jaar (commissie communicatie – 4 dagdelen);
- € 3.360 per jaar (werkgroep NPC – 16 dagdelen).

Transacties met verbonden partijen

Transacties met verbonden partijen vinden plaats tegen marktconforme condities. In de beloningsparagraaf wordt toegelicht welke beloningen zijn verstrekt aan de bestuurders.

Stichting Pensioenfonds ABP, APG Groep NV, APG DWS en Fondsenbedrijf NV, APG Asset Management NV, APG Trading BV, alsmede Entis Holding BV en Entis BV vormen samen een fiscale eenheid voor de omzetbelasting.

Vermelding accountantshonoraria

De honoraria van het netwerk van de externe onafhankelijke accountant van ABP zijn in onderstaande tabel opgenomen:

Honoraria accountant 2024

	KPMG Accountants NV 2024	KPMG Accountants NV 2023
Onderzoek van de jaarrekening	5,3	4,9
Andere controle- en Assurance/opdrachten	0,6	0,5
Adviesdiensten op fiscaal terrein	-	-
Andere niet-controlediensten	0,2	-
Totaal	**6,1**	**5,4**

De honoraria van de externe onafhankelijke accountant van ABP voor onderzoek van de jaarrekening bedragen voor 2024 € 0,4 miljoen (2023: € 0,4 miljoen). De honoraria van de extern onafhankelijke accountant van APG Groep NV voor onderzoek van de jaarrekening bedragen voor 2024 € 1,0 miljoen (2023: € 1,0 miljoen). De honoraria van de externe onafhankelijke accountant ten behoeve van de FGR's bedragen voor 2024 € 1,4 miljoen (2023: € 1,3 miljoen). Deze bedragen zijn opgenomen in bovenstaande tabel.

Daarnaast bedraagt het honorarium van de externe onafhankelijke accountant van APG Groep NV ten behoeve van andere cliënten van APG Groep NV voor 2024 € 1,5 miljoen (2023: € 1,1 miljoen). Deze bedragen zijn niet opgenomen in bovenstaande tabel. Andere niet-controlediensten betreft AUP opdrachten Datakwaliteit.

De bedragen zijn inclusief BTW en gebaseerd op de totale honoraria over het boekjaar waarop de jaarrekening betrekking heeft, ongeacht of de werkzaamheden reeds gedurende het boekjaar zijn verricht.

Overzicht door het uitvoeringsbedrijf beheerde fondsen voor gemene rekening

Een groot deel van het belegd vermogen is ondergebracht bij door het uitvoeringsbedrijf beheerde fondsen voor gemene rekening (FGR's), waarin ABP participeert. Het betreft de volgende FGR's:

Fondsen voor gemene rekening

- APG Alternative Credits Legacy Pool
- APG Emerging Markets Equity Pool
- APG Hedge Funds Pool
- APG Private Equity Pool 2009
- APG Private Equity Pool 2010
- APG Private Equity Pool 2012
- APG Private Equity Pool 2013
- APG Private Equity Pool 2014-2015
- APG Private Equity Pool 2016-2017
- APG Private Equity Pool 2018-2019
- APG Private Equity Pool 2020-2021
- APG Private Equity Pool 2022-2023
- APG Opportunities Pool 2012
- APG Infrastructure Pool 2011
- APG Infrastructure Pool 2012
- APG Infrastructure Pool 2014
- APG Infrastructure Pool 2016
- APG Infrastructure Pool 2017
- APG Infrastructure Pool 2017 II
- APG Infrastructure Pool 2020-2021
- APG Strategic Real Estate Pool
- APG Fixed Income Credits Pool (t/m november 2024)
- APG Index Linked Bonds Pool (t/m november 2024)

Overzicht van kapitaalbelangen

Onderstaande lijst is opgesteld op basis van de bepalingen van artikel 379 en 414 van BW2 Titel 9.

Entiteiten	Vestigingsplaats	Belang	Kernactiviteit
Abaro Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in infrastructuur
ABP Life Cycle Holding B.V.	Heerlen	100	Houdstermaatschappij
AlpInvest Partners CSI 2006 B.V.	Amsterdam	60	Beleggen in private equity
AlpInvest Partners Primary Fund Inv. 2006 B.V.	Amsterdam	60	Beleggen in private equity
AlpInvest Partners Primary Fund Inv. 2007 B.V.	Amsterdam	66	Beleggen in private equity
AlpInvest Partners Primary Fund Inv. 2008 I B.V. (ABP)	Amsterdam	100	Beleggen in private equity
AlpInvest Partners SL B.V.	Amsterdam	60	Beleggen in private equity
APG Groep N.V.	Heerlen	92	Pensioenuitvoeringsorganisaties
Aspendos Investments Holding B.V.	Heerlen	100	Beleggen in onroerend goed
Augosti Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in vastrentende waarden
Azurti Investments Holding B.V.	Heerlen	100	Beleggen in vastrentende waarden
Bideni Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in infrastructuur
Busanto Investments Holding B.V.	Heerlen	100	Beleggen in vastrentende waarden
Cibane Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in infrastructuur
Cueno Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in vastrentende waarden
Curtisa Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in infrastructuur
Decundo Investments Holding B.V.	Heerlen	100	Beleggen in vastrentende waarden
Drooge Vaate 1 N.V.	Amsterdam	100	Beleggen in infrastructuur
Egendo Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in onroerend goed
Elbrusa Investments Holding B.V.	Heerlen	100	Beleggen in infrastructuur
Elkhorn Barges, Inc.	Wilmington, Delaware	60	Beleggen in private equity
Externe Hypothecaire Beleggingen Heerlen B.V.	Heerlen	100	Houdstermaatschappij
Fagori Investments Holding B.V.	Heerlen	100	Beleggen in vastrentende waarden
Famora Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in onroerend goed
Fattorino Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in infrastructuur
Gemtaro Investments Holding B.V.	Ansterdan	100	Beleggen in infrastructuur
Kaena Capital Opportunities Corp	Wilmington, Delaware	60	Beleggen in private equity
Lamaku Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in infrastructuur
Lapure Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in infrastructuur
Lebura Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in infrastructuur
Maggiu Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in infrastructuur
Malapolski Investments Holding B.V.	Heerlen	100	Beleggen in onroerend goed
Manasla Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in infrastructuur

Entiteiten	Vestigingsplaats	Belang	Kernactiviteit
Marmoli Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in onroerend goed
Merthisa Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in onroerend goed
Oiltree Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in onroerend goed
Olygia Investments Holding B.V.	Heerlen	100	Beleggen in vastrentende waarden
Otena Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in onroerend goed
Palipa Investments Holding B.V.	Heerlen	100	Beleggen in vastrentende waarden
Parijs Kantoren Fonds B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in onroerend goed
Physalis Investments Holding B.V.	Heerlen	100	Beleggen in commodities
Pocila Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in infrastructuur
Ponticello Investments Holding B.V.	Heerlen	100	Beleggen in vastrentende waarden
Porlezza Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in vastrentende waarden
Portfolio AC GP B.V.	Heerlen	100	Beleggen in hedge funds
Rapunzo Investments Holding B.V.	Heerlen	100	Beleggen in infrastructuur
Ravenna Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in infrastructuur
Solusta Investments Holding B.V.	Heerlen	100	Beleggen in vastrentende waarden
Speed Infrastructure Platform B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in infrastructuur
Spoleta Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in vastrentende waarden
Tamburello Investments Holding B.V.	Heerlen	100	Beleggen in vastrentende waarden
Timpani Investments Holding B.V.	Heerlen	100	Beleggen in onroerend goed
Tolanu Investments Holding B.V.	Amsterdam	100	Beleggen in infrastructuur

Een volledige lijst van kapitaalbelangen is gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel.

Gebeurtenissen na balansdatum

Na balansdatum hebben zich geen gebeurtenissen voorgedaan die van invloed zijn op de financiële positie van de stichting per balansdatum.

Ondertekening van de jaarrekening

Heerlen, 24 april 2025

Het bestuur

De heer R. Becker

De heer A. Boonen

De heer P.J.H. Fey

De heer A.J. de Geus

De heer J. Julicher

De heer A. Kool

Mevrouw M.P.I. ten Kroode

Mevrouw V.S. van der Meer-Gangapersadsing

Mevrouw K. Nauta

De heer A.M.H. Slager

Mevrouw Y.E.M. Verdonk-van Lokven

De heer A. van Vliet

Mevrouw R. van Wijk-Russchen

De heer H.J. van Wijnen

Overige gegevens

Statutaire winstverdeling

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de wijze waarop het resultaat moet worden verdeeld.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds ABP te Heerlen is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2024.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds ABP, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 2.500.000.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 125.000.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

Op grond van overgangsrecht gelden genoemde artikelen, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luidden.

Aangezien het pensioenfonds gebruik maakt van het transitie-FTK zoals bedoeld in artikel 150p van de Pensioenwet zijn niet alle hiervoor genoemde artikelen van toepassing. Ik heb onderzocht of is voldaan aan de voorwaarden voor het gebruik van het transitie-FTK.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn, als geheel bezien, toereikende technische voorzieningen vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen). Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luidden.

Hierbij is in aanmerking genomen dat het pensioenfonds gebruik maakt van het transitie-FTK zoals bedoeld in artikel 150p van de Pensioenwet, waardoor niet alle artikelen van toepassing zijn. Het pensioenfonds heeft onderbouwd te hebben voldaan aan de in dat artikel gestelde voorwaarden voor het gebruik van het transitie-FTK.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds ABP is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen.

De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 24 april 2025

drs. R.T. Schilder AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds ABP

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2024

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds ABP per 31 december 2024 en van het saldo van baten en lasten over 2024, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2024 van Stichting Pensioenfonds ABP (‘de Stichting’) te Heerlen gecontroleerd.
De jaarrekening bestaat uit:
1. de balans per 31 december 2024;
2. de staat van baten en lasten over 2024;
3. het kasstroomoverzicht over 2024; en
4. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

KPMG Accountants N.V., een naamloze vennootschap ingeschreven in het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Limited, een Engelse entiteit.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie ‘Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening’.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. De informatie en onze bevindingen ten aanzien van continuïteit, fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving, klimaat en de kernpunten van onze controle moeten in dat kader worden bezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Samenvatting

Materialiteit
• Materialiteit van EUR 2,5 miljard • Circa 0,5% van het beschikbaar vermogen

Groepscontrole
100% coverage

Risico van een afwijking van materieel belang vanwege risico's gerelateerd aan Fraude, NOCLAR, Continuïteit en Klimaat

- Frauderisico's: veronderstelde risico van doorbreken interne beheersing door het bestuur geïdentificeerd en verder uiteengezet in de sectie 'Controleaanpak risico van fraude en het niet naleven van wet- en regelgeving'.
- Risico's in verband met het niet naleven wet- en regelgeving (NOCLAR): geen rapporteerbare risico's van een afwijking van materieel belang vanwege NOCLAR risico's geïdentificeerd.
- Continuïteitsrisico's: geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd.
- Risico's gerelateerd aan klimaat: wij hebben de impact op de jaarrekening van klimaat-gerelateerde risico's geëvalueerd en onze aanpak en observaties uiteengezet in de sectie 'Controleaanpak van klimaat-gerelateerde risico's'.

Kernpunten

- Waardering van beleggingen
- Waardering van de voorziening pensioenverplichtingen

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 2,5 miljard (2023: EUR 2,5 miljard). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het beschikbaar vermogen per 31 december 2024 (circa 0,5%). Wij beschouwen het beschikbaar vermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het beschikbaar vermogen een bepalende factor is in de berekening van de (beleids)dekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het bestuur afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven EUR 125 miljoen rapporteren aan het bestuur alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Groepscontrole, inclusief uitbesteding van bedrijfsprocessen aan de uitvoeringsorganisaties
De Stichting heeft het beheer van de beleggingen en de pensioenadministratie uitbesteed aan respectievelijk APG Asset Management N.V. en APG DWS en Fondsenbedrijf N.V. (hierna gezamenlijk: 'de uitvoeringsorganisatie').

De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door APG Asset Management N.V. en informatie over de voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen, pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door APG DWS en Fondsenbedrijf N.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de uitvoeringsorganisatie verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van een andere onafhankelijke accountant inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van de uitvoeringsorganisatie, zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (Standaard 3402 type II-) rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en het bespreken van de beheersomgeving bij de uitvoeringsorganisatie met vertegenwoordigers van de uitvoeringsorganisatie. Op basis daarvan evalueren wij, en bespreken wij met de andere onafhankelijke accountant, de in de Standaard 3402-rapportages beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2024 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan de uitvoeringsorganisatie.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van een andere onafhankelijke accountant. De uitvoeringsorganisatie heeft op grond van de overeenkomst met de Stichting aan een onafhankelijke accountant opdracht gegeven de klantrapportage waarin begrepen de informatie inzake de beleggingen en beleggingsopbrengsten, voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen, pensioenuitkeringen en overige financiële posten ten behoeve van de jaarrekening van de Stichting te controleren.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel bij de jaarrekening zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de controlewerkzaamheden van deze accountant. In dit kader hebben wij de accountant schriftelijke instructies gegeven omtrent de aard en omvang van de uit te voeren werkzaamheden. De accountant heeft, op onze instructie, de controle uitgevoerd met een materialiteit van EUR 2,5 miljard en daarbij ook bijzondere aandacht besteed aan de hierna genoemde kernpunten van onze controle.

De accountant van de uitvoeringsorganisatie heeft zijn bevindingen aan ons gerapporteerd. Wij hebben de rapportage geëvalueerd, de bevindingen met de accountant besproken, het controledossier van de accountant geïnspecteerd en aanvullende eigen controlewerkzaamheden uitgevoerd, waaronder werkzaamheden ten aanzien van de aanwezige beheersingsmaatregelen op het niveau van de Stichting.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergegevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de voorziening pensioenverplichtingen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen verkregen.

Controleaanpak ten aanzien van risico's op fraude en niet-naleven van wet- en regelgeving

In hoofdstuk 'Hoe ABP risico's beheerst' in de paragraaf 'Integriteit en voorkomen van fraude' van het bestuursverslag beschrijft het bestuur de procedures ten aanzien van de risico's op fraude. In het hoofdstuk 'Governance' in de paragraaf 'Voldoen aan wettelijke richtlijnen en codes' van het bestuursverslag beschrijft het bestuur de procedures ten aanzien van de risico's op het niet-naleven van wet- en regelgeving.
In het kader van onze controle hebben wij inzicht verkregen in de Stichting en haar bedrijfsomgeving, en van het risicomanagement van de Stichting met betrekking tot fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving.
Onze werkzaamheden omvatten onder andere het evalueren van de gedragscode, de klokkenluidersregeling, de periodieke incidenten- en compliance rapportages, het lezen van notulen van relevante vergaderingen en het evalueren van de procedures van de Stichting om aanwijzingen van mogelijke fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving te onderzoeken. Bovendien hebben wij inlichtingen ter zake ingewonnen bij het bestuur en de sleutelfunctiehouders en hebben wij correspondentie met relevante toezichthoudende autoriteiten en regelgevers in onze evaluatie betrokken. We hebben een element van onvoorspelbaarheid in onze controleaanpak opgenomen, ten aanzien van de juistheid van de kosten gerelateerd aan de Wet toekomst pensioenen.
Op basis van onze risicoanalyse werkzaamheden hebben wij de volgende rechtsgebieden geïdentificeerd die de meest waarschijnlijke oorzaak zouden kunnen zijn voor een materieel effect op de jaarrekening in het geval van het niet-voldoen aan deze regelgeving:

- Pensioenwet;
- Wet privatisering ABP;
- Besluit Financieel toetsingskader pensioenfondsen (Bftp);
- Algemene verordening gegevensbescherming (AVG);
- Sanctiewetgeving.

Onze werkzaamheden hebben niet geleid tot de identificatie van een rapporteerbaar risico van een afwijking van materieel belang vanwege het niet voldoen aan wet- en regelgeving.

Wij beoordelen het veronderstelde frauderisico met betrekking tot de opbrengstverantwoording (waaronder premiebijdragen, directe beleggingsresultaten en gerealiseerde indirecte beleggingsresultaten) als niet significant gezien de aard van de opbrengsten, de aanwezige uitbestedingsrelaties en de beperkte mogelijkheden tot het materieel beïnvloeden van de opbrengstverantwoording.

De premiebijdragen en directe beleggingsresultaten betreffen homogene en niet-complexe opbrengstenstromen, zonder aanwezige significante schattingselementen.

Ten aanzien van de indirecte gerealiseerde beleggingsresultaten hebben wij het veronderstelde frauderisico weerlegd omdat er geen verhoogde druk is op het bestuur van het pensioenfonds om de opbrengstverantwoording te sturen en de gelegenheid om de opbrengstverantwoording materieel te beïnvloeden zeer beperkt is, mede door de aanwezige uitbestedingsrelaties.

In overeenstemming met het bovenstaande en met de controlestandaarden hebben wij het volgende risico geïdentificeerd ten aanzien van fraude dat relevant is voor onze controle (dit betreft het relevante veronderstelde risico zoals vastgelegd in de controlestandaarden). Wij hebben hierop als volgt ingespeeld:

Doorbreken van interne beheersing door het bestuur (een verondersteld risico)

Risico:
- Het bestuur is in een unieke positie om fraude te plegen door de mogelijkheid het proces van financiële verslaggeving en resultaten te manipuleren door middel van het doorbreken van de interne beheersing die anderszins effectief lijkt te werken, zoals schattingen gerelateerd aan de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen.

Controleaanpak:
- Wij hebben de opzet en de implementatie geëvalueerd en, waar van toepassing, de effectieve werking getoetst van de interne beheersingsmaatregelen die relevant zijn voor het mitigeren van de risico's op fraude, inclusief de interne beheersingsmaatregelen die aanwezig zijn bij de dienstverleners waaraan de Stichting bedrijfsprocessen heeft uitbesteed.
- Als onderdeel van de beoordeling van het frauderisico hebben wij een analyse uitgevoerd om te identificeren of er sprake is van (administratieve) journaalposten met een hoger frauderisico. Waar zulke journaalposten zijn geïdentificeerd, hebben we aanvullende controlewerkzaamheden uitgevoerd om op de geïdentificeerde risico's in te spelen. Deze werkzaamheden omvatten ook het herleiden van transacties naar de broninformatie.
- Wij hebben significante schattingen alsook oordeelsvormingen en veronderstellingen van het bestuur met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van de beleggingen geëvalueerd. Voor een omschrijving van onze werkzaamheden hieromtrent, verwijzen wij naar de kernpunten met betrekking tot de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen en de waardering van beleggingen.
- We hebben journaalposten en andere aanpassingen die aan het einde van de rapportageperiode zijn gemaakt geïdentificeerd en geselecteerd om te toetsen aan de hand van onderliggende informatie en documentatie.

Onze evaluatie van uitgevoerde procedures ten aanzien van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving heeft niet geleid tot een kernpunt van de controle.

Wij hebben onze risico-inschatting en controleaanpak en resultaten gecommuniceerd aan het bestuur.

Onze controlewerkzaamheden leidden niet tot aanwijzingen en/of andere redelijke vermoedens van fraude en niet-naleving van wet- en regelgeving die van materieel belang zijn voor onze controle.

Controleaanpak continuïteit

Het bestuur van de Stichting heeft zijn continuïteitsbeoordeling uitgevoerd en geen continuïteitsrisico's geïdentificeerd. Onze procedures om de continuïteitsbeoordeling van het bestuur te beoordelen omvatten onder andere:

- overwegen of de continuïteitsrisicoanalyse door het bestuur alle relevante informatie bevat waarvan wij als gevolg van de controle kennis hebben;
- overwegen of actuariële ontwikkelingen (inclusief de voorzienbare trend in overlevingskansen) en de ontwikkelingen op financiële markten (inclusief ontwikkeling in de rentetermijnstructuur) aanleiding geven tot een significant continuïteitsrisico;
- analyse van de ontwikkeling van de financiële positie van de Stichting gedurende het boekjaar ten opzichte van wettelijke solvabiliteitseisen op indicatoren die kunnen duiden op continuïteitsrisico's en het evalueren van de toelichting in de jaarrekening hieromtrent.

De resultaten van onze risicobeoordelingsprocedures hebben geen aanleiding gegeven om additionele controlewerkzaamheden op de continuïteitsbeoordeling uit te voeren.

Controleaanpak van klimaat-gerelateerde risico's

Het Bestuur van de Stichting is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW inclusief het vaststellen dat de impact van klimaatrisico's en klimaat-commitments adequaat zijn verantwoord en toegelicht in de jaarrekening.

De Stichting heeft haar klimaatbeleid toegelicht in het hoofdstuk 'Zichtbaar bijdragen aan een leefbare wereld' van het jaarverslag. Zoals toegelicht bevat dit onder andere:

- de ambitie om de CO_2-voetafdruk van de gehele beleggingsportefeuille met 50% te reduceren in 2030 ten opzichte van het basisjaar 2019;
- de ambitie om te komen tot een beleggingsportefeuille met netto nul CO_2-uitstoot in 2050;
- het doel om tot 2030 voor EUR 30 miljard te investeren in impactbeleggingen.

In de paragraaf 'Klimaatrisico's' in de jaarrekening beschrijft de Stichting op een globaal niveau hoe de risico's van klimaatverandering in kaart worden gebracht en welke maatregelen getroffen worden om deze risico's te beheersen. In de paragraaf 'Klimaatrisico's' in de jaarrekening is tevens een beschrijving opgenomen van de impact van klimaatrisico's op de financiële positie van de Stichting. Het bestuur concludeert dat op basis van de nu bekende informatie omtrent klimaatrisico's geen sprake is van een materiële impact op de in de jaarrekening 2024 gerapporteerde waarderingen en financiële positie.

Wij hebben een risicoanalyse verricht gericht op het onderkennen van risico's op een fout van materieel belang als gevolg van de potentiële impact van klimaatrisico's op de posten en toelichtingen in de jaarrekening. Wij hebben hierin betrokken de significante schattingen alsook oordeelsvormingen en veronderstellingen van het bestuur.

Wij hebben hiertoe de volgende werkzaamheden verricht:

- Wij hebben inlichtingen ingewonnen bij het bestuur en medewerkers van de Stichting en haar uitvoeringsorganisatie om inzicht te verkrijgen in de wijze waarop klimaatrisico's in kaart worden gebracht en beheerst.
- Wij hebben klimaat-gerelateerde fraude risicofactoren geëvalueerd en onderkend dat de maatschappelijke druk op de verantwoording en uitingen inzake verantwoord beleggen kwalificeert als een fraude risicofactor, maar niet als een fraude risico.
- Wij hebben kennisgenomen van beleidsdocumentatie gerelateerd aan klimaatrisico's waaronder het Klimaatbeleid ABP 2022 – 2030, het Duurzaam en Verantwoord Beleggingsbeleid ABP, het klimaatrisico-dashboard en de Eigen Risicobeoordeling.
- Wij hebben in het kader van onze risicoanalyse kennis genomen van het in het jaarverslag opgenomen hoofdstuk 'Zichtbaar bijdragen aan een leefbare wereld' en hebben overwogen of uit deze informatie materiële risico's volgen voor de in de jaarrekening opgenomen informatie.
- In de uitvoering van onze risicoanalyse hebben wij eigen klimaat experts ingeschakeld.

Gebaseerd op onze risicoanalyse hebben wij vastgesteld dat klimaatrisico's geen materiële impact hebben op de jaarrekening 2024 gebaseerd op Titel 9 Boek 2 BW en ook geen invloed hebben op onze kernpunten van de controle.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkst waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij aan het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Waardering van beleggingen

Omschrijving
De beleggingen vormen een significante post op de balans van de Stichting. De beleggingen van de Stichting bedragen circa 99,7% van het balanstotaal. Alle beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op reële waarde (marktwaarde). Uit noot 1 bij de toelichting op de jaarrekening blijkt dat voor 71% van de beleggingen van de Stichting de waardering is gebaseerd op directe marktnoteringen, voor 5% van de beleggingen van de Stichting de waardering is gebaseerd op afgeleide marktnoteringen en voor 24% op basis van waarderingsmodellen en -technieken. Het bepalen van de marktwaarde voor deze laatste beleggingscategorieën is complex(er) en bevat subjectieve schattingselementen.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van modellen. Gezien de invloed hiervan op de waardering van de beleggingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de (beleids)dekkingsgraad vormde de waardering van de beleggingen een kernpunt van onze controle.

In de toelichting op pagina’s 108 en 109 geeft de Stichting de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In noot 1 zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor de waardering van deze beleggingscategorieën uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Wij hebben de volgende werkzaamheden verricht:

– Wij hebben de grondslagen voor de waardering van deze beleggingen alsmede de verdere uitwerking van de waarderingsgrondslagen in het Handboek Waarderingen van de Stichting getoetst op basis van de wettelijke bepalingen en Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.
– Wij hebben de aanwezige interne beheersingsmaatregelen die de betrouwbaarheid van de waardering van deze beleggingen waarborgen getoetst.
– Wij hebben vastgesteld dat de waarderingsgrondslagen en waarderingsonzekerheid van deze beleggingen toereikend zijn toegelicht in de jaarrekening.

De accountant van de uitvoeringsorganisatie heeft zijn bevindingen met betrekking tot zijn controle van deze beleggingen aan ons gerapporteerd. Wij hebben de rapportage geëvalueerd, de bevindingen met de accountant van de uitvoeringsorganisatie besproken en een review op het controledossier van de accountant verricht. Wij hebben:

– gebruik gemaakt van Standaard 3402 type II-rapportage, en deze geanalyseerd op toereikendheid van de scoping, gerapporteerde bevindingen en de impact hiervan op de controlewerkzaamheden;
– de gecontroleerde rapportage waarin de beleggingen zijn opgenomen aangesloten met de financiële administratie en de jaarrekening;
– vastgesteld dat de beleggingen gebaseerd op (afgeleide) marktnoteringen onderzocht zijn met gebruikmaking van een waarderingsspecialist. De waarderingsspecialist heeft de gehanteerde waarderingen vergeleken met zelfstandig bepaalde waarderingen op basis van zelfstandig verkregen openbare marktinformatie uit onafhankelijke bronnen;
– vastgesteld dat voor beleggingen, waarvan de waardering is gebaseerd op netto contante waarde berekeningen en andere geschikte waarderingsmodellen en -technieken, een selectie van individueel significante beleggingen onderzocht is met gebruikmaking van een waarderingsspecialist. Hierbij zijn de geschiktheid van de gehanteerde rekenmodellen geëvalueerd, inputgegevens aangesloten met objectieve brongegevens en de rekenkundige juistheid getoetst. De brongegevens, waaronder marktgegevens, zijn kritisch beschouwd; en
– vastgesteld dat beleggingen, waarvan de waardering is gebaseerd op door externe partijen opgeleverde periodieke schattingen van de waardering, waar mogelijk getoetst zijn aan de hand van recente, door andere onafhankelijke accountants, gecontroleerde jaarrekeningen (inclusief het evalueren van de strekking van de controleverklaring bij deze jaarrekeningen en het toetsen van de geschiktheid van de in deze jaarrekeningen toegepaste waarderingsgrondslagen). Wanneer een jaarrekening niet tijdig beschikbaar was, is de betrouwbaarheid van de marktwaardering zoals door de externe partijen afgegeven, vastgesteld door de inschatting van deze externe partijen uit voorgaande jaren te toetsen aan de hand van de later beschikbaar gekomen gecontroleerde jaarrekeningen.

Onze observatie
Wij hebben geconstateerd dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingsmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen.

Wij vinden dat de waardering van de beleggingen in de jaarrekening op aanvaardbare wijze is bepaald. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de beleggingen in de jaarrekening is toereikend.

Waardering van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Omschrijving
De voorziening pensioenverplichtingen is een significante post op de balans van de Stichting die wordt gewaardeerd op reële waarde (marktwaarde). De waardering van de voorziening pensioenverplichtingen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over onder andere levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt met gebruikmaking van de rentetermijnstructuur ultimo boekjaar zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming door het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actuarieel deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de voorziening pensioenverplichtingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de (beleids) dekkingsgraad vormt de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen een kernpunt van onze controle.

Het bestuur heeft in de toelichting op pagina’s 110 en 111 de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de voorziening pensioenverplichtingen opgenomen. Uit deze toelichting op pagina 108 blijkt dat schattingswijzigingen hebben plaatsgevonden. In de risicoparagraaf is de gevoeligheid van de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen voor de gehanteerde schattingen uiteengezet.

Onze aanpak
Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerend actuaris die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerend actuaris over de te volgen aanpak, de attentiepunten (waaronder de verwerking van indexatiebesluiten en de schattingswijzigingen als gevolg van het grondslagenonderzoek en de geactualiseerde overlevingstafels) en de uitkomsten.

De accountant van de uitvoeringsorganisatie heeft zijn bevindingen met betrekking tot zijn controle van de voorzieningen pensioenverplichtingen aan ons gerapporteerd. Wij hebben de rapportage geëvalueerd, de bevindingen met de accountant besproken en een dossierreview op het controledossier van de accountant verricht.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerend actuaris. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden in het dossier van de certificerend actuaris geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij gebruikgemaakt van een eigen actuaris. Tevens hebben wij de waarderingsgrondslagen en de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen in de jaarrekening geëvalueerd.

Onze observatie
Wij vinden dat de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen in de jaarrekening op aanvaardbare wijze is bepaald. De toelichting op de samenstelling en het verloop van de voorziening pensioenverplichtingen is toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:
- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben een mindere diepgang dan onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door het Bestuur op 18 juni 2015 benoemd als accountant van de Stichting voor de controle van het boekjaar 2016 en zijn sinds dat boekjaar tot nu toe de externe accountant.

Geen verboden diensten

Wij hebben geen verboden diensten als bedoeld in artikel 5, lid 1 van de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van Organisaties van Openbaar Belang geleverd.

Verleende diensten

Wij hebben in de periode waarover onze wettelijke controle van de jaarrekening betrekking heeft, naast deze controle, de volgende diensten geleverd aan de Stichting en haar dochtermaatschappijen:
- andere controle- en assuranceopdrachten;
- andere niet-controlediensten.

Deze werkzaamheden omvatten tevens de werkzaamheden uitgevoerd door de onafhankelijke accountant van APG Groep N.V.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude. Daarbij is het bestuur verantwoordelijk voor het voorkomen en ontdekken van fraude en de niet- naleving van wet- en regelgeving en het nemen van maatregelen om de gevolgen, voor zover mogelijk, ongedaan te maken en herhaling te voorkomen.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze doelstelling is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een verdere beschrijving van onze verantwoordelijkheden ten aanzien van de controle van de jaarrekening is te vinden op de website van de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) op: www.nba.nl/nl_oob_20241203. Deze beschrijving vormt onderdeel van onze controleverklaring.

Utrecht, 24 april 2025

KPMG Accountants N.V.

P. Smit RA

Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant

Assurance-rapport met beperkte mate van zekerheid van de onafhankelijke accountant over de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds ABP

Onze conclusie

Wij hebben een assurance-opdracht met beperkte mate van zekerheid uitgevoerd over de informatie in het onderdeel ‘Toekomstbestendigheid investeringsportefeuille & Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid’ met uitzondering van de paragraaf ‘Fiscaal beleid’ (zie pagina 78 - 82) (hierna ‘de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen’) in het jaarverslag 2024 van Stichting Pensioenfonds ABP te Heerlen voor het jaar eindigend op 31 december 2024.

Op basis van de door ons uitgevoerde werkzaamheden en de verkregen assurance-informatie hebben wij geen reden om te veronderstellen dat de in het jaarverslag opgenomen informatie over duurzaam en verantwoord beleggen geen, in alle van materieel belang zijnde aspecten, getrouwe weergave geeft van:
– het beleid ten aanzien van duurzaam en verantwoord beleggen; en
– de bedrijfsvoering, de gebeurtenissen en de prestaties op dat gebied in 2024 in overeenstemming met de van toepassing zijnde criteria zoals toegelicht in de sectie ‘Criteria’.

KPMG Accountants N.V., een naamloze vennootschap ingeschreven in het handelsregister in Nederland onder nummer 33263683, is lid van het KPMG-netwerk van zelfstandige ondernemingen die verbonden zijn aan KPMG International Limited, een Engelse entiteit.

De basis voor onze conclusie

Wij hebben onze assurance-opdracht met een beperkte mate van zekerheid over de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen verricht volgens het Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3810N ‘Assurance-opdrachten inzake duurzaamheidsverslaggeving’’. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie ‘‘Onze verantwoordelijkheden voor de assurance-opdracht over de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen’.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds ABP zoals vereist in de ‘Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten’ (ViO) en andere relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Daarnaast hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusie.

Criteria

De toegepaste criteria voor het opstellen van de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen zijn de toegepaste criteria zoals toegelicht in het onderdeel ‘Over dit verslag’ (zie pagina 200 - 201) van het jaarverslag.

De vergelijkbaarheid van de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen tussen entiteiten onderling en in de tijd kan beïnvloed worden door het ontbreken van geüniformeerde praktijken ter beoordeling en meting deze informatie. Dit biedt de mogelijkheid verscheidene, acceptabele meettechnieken toe te passen.

Daarom dient de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen gelezen en begrepen te worden samen met de toegepaste criteria.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij materialiteitsniveaus bepaald voor elk relevant onderdeel in de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen. Bij het evalueren van onze materialiteitsniveaus hebben wij kwantitatieve en kwalitatieve aspecten evenals de relevantie van informatie voor zowel belanghebbenden als Stichting Pensioenfonds ABP in ogenschouw genomen.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze assurance-opdracht geconstateerde afwijkingen rapporteren die naar onze mening om kwantitatieve of kwalitatieve redenen relevant zijn.

Beperkingen in de reikwijdte van onze assurance-opdracht

In de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen is toekomstgerichte informatie opgenomen in de vorm van ambities, strategie, plannen, verwachtingen en schattingen. Toekomstgerichte informatie heeft betrekking op gebeurtenissen en acties die zich nog niet hebben voorgedaan en zich wellicht ook nooit zullen voordoen. Wij geven geen zekerheid bij de veronderstellingen en de haalbaarheid van toekomstgerichte informatie.

De verwijzingen naar externe bronnen of websites in de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen maken geen onderdeel uit van de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen binnen de reikwijdte van onze assurance-opdracht. Wij verstrekken daarom geen zekerheid over deze informatie.

Onze conclusie is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheden.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen en getrouw weergeven van de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen in overeenstemming met de criteria zoals toegelicht in de sectie ‘Criteria’, inclusief het identificeren van belanghebbenden en het bepalen van materiële onderwerpen.

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het selecteren en toepassen van deze criteria en voor het bepalen dat deze criteria toereikend zijn voor de gerechtvaardigde informatiebehoefte van belanghebbenden, rekening houdend met de van toepassing zijnde wet- en regelgeving met betrekking tot verslaggeving. De door het bestuur gemaakte keuzes ten aanzien van de reikwijdte van de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen en het verslaggevingsbeleid zijn uiteengezet in het onderdeel ‘Over dit verslag’ (zie pagina 200 - 201) van het jaarverslag.

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht voor het opstellen van de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het rapportageproces over de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen van Stichting Pensioenfonds ABP.

Onze verantwoordelijkheden voor de assurance-opdracht over de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van de assurance-opdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte assurance-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven conclusie.

Onze assurance-opdracht is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid om de plausibiliteit van de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen vast te stellen. De werkzaamheden variëren in aard en timing van, en zijn ook geringer in omvang, dan die bij een assurance-opdracht gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid. De mate van zekerheid die wordt verkregen bij een assurance-opdracht met een beperkte mate van zekerheid is daarom ook aanzienlijk lager dan de zekerheid die wordt verkregen bij een assurance-opdracht met een redelijke mate van zekerheid.

Wij passen de ‘Nadere Voorschriften kwaliteitsmanagement’ (NVKM) toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsmanagement inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, professionele standaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

Onze assurance-opdracht bestond onder andere uit:

- het uitvoeren van een omgevingsanalyse en het verkrijgen van inzicht in de relevante maatschappelijke thema’s en kwesties en de kenmerken van de Stichting Pensioenfonds ABP;
- het evalueren van de geschiktheid van de toegepaste criteria, de consistente toepassing hiervan en de toelichtingen die daarover in de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen staan. Dit omvat het evalueren van de uitkomsten van de materialiteitsanalyse van de entiteit en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur;
- via het inwinnen van inlichtingen het op hoofdlijnen inzicht verwerven van de interne beheersingsomgeving, de rapporteringsprocessen, de informatiesystemen en het risico-inschattingsproces van de entiteit relevant voor het opstellen van de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen, zonder het verwerven van assurance-informatie over het bestaan of het toetsen van de effectiviteit van de interne beheersingsmaatregelen;
- het identificeren van gebieden in de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen waar het waarschijnlijk is dat misleidende of onevenwichtige informatie of een afwijking van materieel belang als gevolg van fraude of van fouten zich zal voordoen. Het bepalen en uitvoeren van verdere werkzaamheden is gericht op het beoordelen van de plausibiliteit van de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen in reactie op onze risico-inschatting. Deze werkzaamheden bestonden onder meer uit:
  - het inwinnen van inlichtingen bij het management en relevante medewerkers verantwoordelijk voor de duurzaamheidsstrategie en -beleid en prestaties;
  - het inwinnen van inlichtingen bij relevante medewerkers verantwoordelijk voor het aanleveren van informatie voor, het uitvoeren van interne beheersingsmaatregelen op, en de consolidatie van gegevens in de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen;
  - het verkrijgen van assurance-informatie dat de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen aansluit op de onderliggende administraties van de entiteit;
  - het op basis van beperkte deelwaarnemingen beoordelen van relevante interne en externe documentatie;
  - het overwegen van data en trends.
- het lezen van informatie in het jaarverslag buiten de reikwijdte van onze assurance-opdracht om eventuele van materieel belang zijnde inconsistenties met de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen te identificeren;
- het overwegen van de algehele presentatie en evenwichtige inhoud van de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen;
- het overwegen of de informatie over duurzaam en verantwoord beleggen als geheel, inclusief de behandelde onderwerpen en de opgenomen toelichtingen, duidelijk en toereikend is toegelicht in overeenstemming met de toegepaste criteria.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de assurance-opdracht en over de significante bevindingen die uit onze assurance-opdracht naar voren zijn gekomen.

24 april 2025

KPMG Accountants N.V.

P. Smit RA

SFDR-bijlage IV Pensioenregeling

Europese verordening betreffende informatieverschaffing over duurzaamheid in de financiële dienstensector.

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een ecologische of sociale doelstelling, mits deze belegging geen afbreuk doet aan ecologische of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd, praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852. Het gaat om een lijst van **ecologisch duurzame economische activiteiten**. Die verordening bevat geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten. Duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling kunnen wel of niet op de taxonomie zijn afgestemd.

Model voor de periodieke informatieverschaffing ('periodic disclosure') voor de financiële producten, bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en in artikel 6, eerste alinea, van Verordening (EU) 2020/852.

Productnaam: **ABP Pensioenregeling**
Identificatiecode juridische entiteiten (LEI): **549300CT8FEJ1I-UK9C94**

Ecologische en/of sociale kenmerken (E/S kenmerken)

Heeft dit financiële product een duurzame beleggingsdoelstelling?

☐ **Ja**

- ☐ Dit product heeft de volgende **duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling** gedaan: ___%
  - ☐ in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden
  - ☐ in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden
- ☐ Dit product heeft de volgende **duurzame beleggingen met een sociale doelstelling** gedaan: ___%

☒ **Nee**

- ☒ Dit product **promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken**. Hoewel duurzaam beleggen niet het doel ervan was, had het een minimum van 11,9% duurzame beleggingen.
  - ☒ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden
  - ☒ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden
  - ☒ met een sociale doelstelling
- ☐ Dit product promootte E/S-kenmerken, maar **heeft niet duurzaam belegd.**

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Duurzaamheids-indicatoren meten hoe de milieu- of sociale kenmerken die door het financiële product worden gepromoot, worden verwezenlijkt.

Deze pensioenregeling promoot:

Uitsluiting van ongewenste activiteiten
We beleggen niet in bedrijven en landen die bepaalde (ongewenste) activiteiten verrichten. Deze bedrijven en landen worden opgenomen op onze uitsluitingenlijst welke tweemaal per jaar wordt bijgewerkt.

Duurzaamheidsindicatoren #1 t/m #4 zijn van toepassing op dit E/S kenmerk.

Reductie van CO_2-emissies
We monitoren de CO_2-voetafdruk van onze relevante beleggingen en sturen via ons beleid op reductie van CO_2-emissies. We maken onderscheid tussen de directe uitstoot van bedrijven (scope 1 en 2) en de uitstoot in de gehele waardeketen (scope 3). Voor 2030 streven we naar een absolute halvering van de CO_2-voetafdruk ten opzichte van 2019 (scope 1, 2 en 3).
In 2024 was de CO_2-voetafdruk (scope 1,2 en 3) van onze beleggingsportefeuille -39% lager dan in het peiljaar 2019 (2023: -34%).

Vorig jaar rapporteerden we -18%, dat was de voetafdruk zonder Scope 3. We hebben de CO_2-voetafdruk van onze portefeuille in het basisjaar (2019) opnieuw berekend inclusief scope 3. Het gerapporteerde percentage (2023) is dus met terugwerkende kracht aangepast naar -34%.

Duurzaamheidsindicatoren #5 en #6 zijn van toepassing op dit E/S kenmerk.

Afbouw van fossiele brandstoffen
We hadden in 2024 geen liquide beleggingen in producenten van fossiele energie (ABP definitie[1]). We bouwen onze posities in illiquide beleggingen in producenten van fossiele brandstoffen verder af. Duurzaamheidsindicator #7 is van toepassing op dit E/S kenmerk.

Impactbeleggingen
In 2024 publiceerden we ons Beleid Impactbeleggen. We willen in 2030 minimaal 30 miljard beleggen in impactbeleggingen, waarvan 10 miljard in de klimaattransitie en minimaal 1 miljard in beleggingen die bijdragen aan het behoud van natuur en biodiversiteit. Daarnaast beleggen we een deel in Nederland, vooral in betaalbare woningen, duurzame energie en innovatie.
In 2024 hebben we € 1,34 miljard belegd in impactbeleggingen. Daarnaast is er in 2024 € 1,81miljard aan gecommitteerd vermogen[2]afgegeven voor impactbeleggingen .

Duurzaamheidsindicator #8 is van toepassing op dit E/S kenmerk.

Bijdragen aan de duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties (SDG's)
We beoordelen hoe de producten en diensten van onze beleggingen bijdragen aan het bereiken van de Sustainable Development Goals (SDG's). Wanneer bedrijven met hun producten of diensten bijdragen aan deze doelen, gelden onze beleggingen in die bedrijven als Sustainable Development Investments (SDI's). SDI's vormen het uitgangspunt om onze Duurzame Beleggingen te meten. We committeerden ons in 2024 tot het doen van ten minste 5% Duurzame Beleggingen. Het percentage Duurzame Beleggingen bedroeg in 2024 11,9%.

Duurzaamheidsindicator #9 is van toepassing op dit E/S kenmerk.

ESG-integratie
ABP stelt minimumvoorwaarden aan bedrijven op 4 thema's (klimaat, natuur en biodiversiteit, mensenrechten en goed en integer bestuur). De minimumvoorwaarden in het beleid zijn leidend voor het vaststellen of ABP in bepaalde bedrijfsactiviteiten wil beleggen of niet. Meer informatie is te vinden in de beschrijving van de ABP Aandelenportefeuille.
Voor de portefeuille aandelen (ontwikkelde markten) geldt dat er vanaf implementatie (september 2024) niet meer belegd wordt in bedrijven die niet aan onze minimumvoorwaarden voldoen.

Duurzaamheidsindicator #10 is van toepassing op dit E/S kenmerk.

We rapporteren over schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) in onze periodieke rapportage over het jaar 2025, aangezien deze indicator pas is toegevoegd in december 2024.

Duurzaamheidsindicator #11 is van toepassing op dit E/S kenmerk.

1 *We belegden wel in beursgenoteerde bedrijven actief in de sector fossiele brandstoffen, volgens de SFDR definitie. In dit rapport leggen we uit hoe dit verschil te verklaren is.*
2 *Op pagina 81 van het verslag lichten we de verschillen tussen gecommitteerd en belegd kapitaal nader toe.*

Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?

E/S kenmerk	#	Duurzaamheidsindicator	Observaties referentieperiode (1/1/24 t/m 31/12/24)	Observaties voorgaande referentieperiode (1/1/23 t/m 31/12/23)
Uitsluitingen van ongewenste activiteiten	1	Totale beleggingsportefeuille: Geen beleggingen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens (antipersoonsmijnen, clusterbommen, landmijnen, chemische en biologische wapens). Gerelateerd aan verplichte PAI-indicator 14 (tabel 1).	Geen beleggingen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, verkoop of distributie van controversiële wapens. Waarde voor 2024: 0.	Geen beleggingen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, verkoop of distributie van controversiële wapens. Waarde voor 2023: 0. Zie 'Waarin belegt ABP niet?'
	2	Totale beleggingsportefeuille: Geen beleggingen in bedrijven die betrokken zijn bij het produceren, distribueren en verkopen van kernwapens of belangrijke onderdelen daarvan.	Geen blootstelling geconstateerd t.a.v. de voornoemde bedrijven. Waarde 2024: 0.	Gedurende het jaar is er tijdelijk belegd in een bedrijf dat actief is in de productie, distributie of verkoop van kernwapens of belangrijke onderdelen daarvan. De positie werd in het kader van een corporate action aangekocht en vertegenwoordigde per eind 14 juli een waarde van 6,4 miljoen euro. Deze belegging is een aantal dagen nadat deze werd ontdekt verkocht. Waarde voor 2023: 1. Zie 'Waarin belegt ABP niet?'
	3	Totale beleggingsportefeuille: Geen beleggingen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van tabak.	Na de herziening van de uitsluitingenlijst per 1 juni 2024 bevatte onze portefeuille één belegging betrokken bij de productie van tabak. Dit heeft geleid tot verkoop van de positie gedurende het 3de kwartaal. Waarde 2024: 1.	Geen beleggingen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van tabak. Waarde voor 2023: 0. Zie 'Waarin belegt ABP niet?'
	4	Staatsobligaties: Geen beleggingen in staatsobligaties van landen waarvoor een bindend VN-/EU-wapenembargo geldt.	Geen blootstelling geconstateerd t.a.v. de voornoemde landen. Waarde 2024: 0.	Geen beleggingen in obligaties waarvoor een bindend VN- en/of EU-wapenembargo geldt. Waarde voor 2023: 0. Zie 'Waarin belegt ABP niet?'

E/S kenmerk	#	Duurzaamheidsindicator	Observaties referentieperiode (1/1/24 t/m 31/12/24)	Observaties voorgaande referentieperiode (1/1/23 t/m 31/12/23)
Reductie van CO_2-emissies	5	Broeikasgasemissies (scope 1, 2 en 3). Totale beleggingsportefeuille: – 2030: We verlagen de absolute CO_2-voetafdruk van de gehele beleggingsportefeuille (scope 1, 2 en 3) met 50 procent ten opzichte van 2019. – 2050: netto-nul uitstoot van broeikasgassen van onze beleggingsportefeuille. Gerelateerd aan PAI-indicator 1.	Ten opzichte van het peiljaar (2019) heeft een daling van de CO_2-uitstoot, van -39% plaatsgevonden. In dit jaarverslag (p. 82) leggen we uit hoe de berekeningsmethodiek dit jaar is veranderd en wat de impact hiervan is.	Het is onze ambitie om de CO_2-uitstoot van alle beleggingen te verlagen met 50% in 2030, gerekend vanaf 2019. Ten opzichte van het peiljaar (2019) heeft een daling van de CO_2-uitstoot (scope 1 en 2), van -34% plaatsgevonden.
	6	Vastgoed: – 2030: 100% beleggingen die CRREM-pathway aligned zijn of een verduurzamingsplan hebben.	50,1% van onze vastgoedportefeuille voldoet aan het CRREM reductiepad of beschikt over een verduurzamingsplan[1].	De vastgoedportefeuille voldoet aan het CRREM reductiepad dat is opgenomen in de benchmark van het product.
Afbouw fossiele brandstoffen	7	Blootstelling aan producenten van fossiele brandstoffen. Aandelen en bedrijfsobligaties: – Geen beleggingen in producenten van fossiele brandstoffen. – Geen beleggingen in bedrijven die hun energieproductie op basis van kolen uitbreiden. Niet-beursgenoteerde beleggingen: – Illiquide beleggingen in de fossiele industrie zullen we de komende jaren verkopen. Gerelateerd aan PAI-indicator 4.	Aandelen en bedrijfsobligaties: – Voor liquide beleggingen is géén blootstelling geconstateerd t.a.v. de voornoemde bedrijven (o.b.v. definitie ABP). – Conform de SFDR definitie van PAI 4 bedraagt de blootstelling aan bedrijven actief in de sector fossiele brandstoffen 4,6%[2]. Niet-beursgenoteerde beleggingen: – Eind 2024 bedroegen onze (illiquide) beleggingen in producenten van fossiele brandstoffen 4.584 miljoen EUR (o.b.v. definitie ABP).	Gedurende de referentieperiode zijn de beleggingen in fossiele brandstoffen verder afgebouwd. De liquide beleggingen in de producenten van fossiele energie in ontwikkelde economieën zijn verkocht. Hieronder vallen alle aandelen en bedrijfsobligaties in ontwikkelde economieën. We bouwen onze posities in illiquide beleggingen in producenten van fossiele brandstoffen verder af. Zie voor de voortgang van de afbouw: ABP stopt met beleggen in producenten van fossiele energie
Impactbeleggingen		Aantal euro's belegd in Impactbeleggingen. Totale beleggingsportefeuille: – 2030: minimaal € 30 miljard beleggen in impactbeleggingen, waarvan € 10 miljard op het gebied van klimaat en minimaal € 1 miljard op het gebied van natuur & biodiversiteit.	In 2024 hebben we €1,34 miljard belegd in impactbeleggingen. Daarnaast is er in 2024 €1,81 miljard aan gecommitteerd vermogen afgegeven voor impactbeleggingen.	Deze indicator is toegevoegd in mei 2024 en was daarom geen onderdeel van de rapportage over 2023.

1 *Onder een verduurzamingsplan verstaan wij dat een investering beschikt over een, door een derde partij, gevalideerd CO_2 reductieplan dat rekening houdt met de CRREM reductiepaden.*

2 *De definitie in SFDR is ruim opgezet. In overeenstemming met de SFDR wordt een onderneming geacht actief te zijn in de sector fossiele brandstoffen wanneer zij inkomsten verwerft uit de exploratie, mijnbouw, winning, productie, verwerking, opslag, raffinage of distributie, met inbegrip van vervoer, opslag en handel, van fossiele brandstoffen zoals gedefinieerd in artikel 2, punt 62, van Verordening (EU) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad. Eventuele inkomsten uit fossiele brandstoffen leiden er binnen de SFDR definitie toe dat de gehele belegging wordt beschouwd als 'actief in de fossiele brandstoffensector', wat het cijfer van 4,6% verklaart. Binnen de ABP definitie, bestaan drempelwaarden en uitzonderingen, zie meer informatie hier.*

E/S kenmerk	#	Duurzaamheidsindicator	Observaties referentieperiode (1/1/24 t/m 31/12/24)	Observaties voorgaande referentieperiode (1/1/23 t/m 31/12/23)
Bijdragen aan VN SDG's	9	Percentage Duurzame Beleggingen volgens ABP methode. Totale beleggingsportefeuille: – We committeren ons tot het doen van minimaal 5% Duurzame Beleggingen op portefeuilleniveau, volgens de ABP methode.	Het percentage Duurzame Beleggingen bedroeg in 2024 (Q3) 11,9%.	Deze indicator is toegevoegd in mei 2024 en was daarom geen onderdeel van de rapportage over 2023.
ESG-integratie	10	Aantal bedrijven dat niet aan onze criteria voldoet. Beursgenoteerde aandelen: – Geen beleggingen in bedrijven (ontwikkelde markten) die niet aan onze minimumcriteria voldoen.	Voor de portefeuille aandelen (ontwikkelde markten) geldt dat er vanaf implementatie (september 2024) niet meer belegd werd in bedrijven die niet aan onze minimumvoorwaarden voldoen.	Deze indicator is toegevoegd in mei 2024 en was daarom geen onderdeel van de rapportage over 2023.
		Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).[1] Gerelateerd aan PAI-indicator 10.	Deze indicator is toegevoegd in december 2024. We rapporteren daarom over deze indicator in onze SFDR periodieke rapportage over 2025.	Deze indicator is toegevoegd in december 2024. We rapporteren daarom over deze indicator in onze SFDR periodieke rapportage over 2025.

1 *Zie ook onze antwoorden in de SFDR precontractuele informatie bij de vragen 'Hoe zijn de duurzame beleggingen afgestemd op de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten?' en 'Houdt dit financiële product rekening met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren'.*

...en in vergelijking met voorafgaande perioden?

Voor een vergelijking met de voorafgaande periode (1 januari 2023 tot en met 31 december 2023) verwijzen we naar bovenstaande tabel.

Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?

Deze pensioenregeling beoogt gedeeltelijk zowel Duurzame Beleggingen met milieu-, als sociale doelstellingen te doen, maar heeft geen specifieke doelstelling uitgesplitst naar deze categorieën.

Om als Duurzame Belegging te kwalificeren moet een belegging ten eerste een meetbare bijdrage leveren aan een milieu- of sociale doelstelling. Daarnaast mogen de beleggingen geen ernstige afbreuk doen aan die doelstellingen en moeten zij praktijken op het gebied van goed bestuur volgen.

ABP geeft in dit document een uitgebreide toelichting op de methode om Duurzame Beleggingen te kwalificeren.

ABP committeert zich vooralsnog niet aan het doen van beleggingen met een ecologische doelstelling die minimaal op de EU-taxonomie zijn afgestemd.

Hoe hebben de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan geen ernstig afbreuk gedaan aan ecologische of sociale duurzame beleggingsdoelstellingen?

Hoe is rekening gehouden met de indicatoren voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

De belangrijkste ongunstige effecten zijn de belangrijkste negatieve effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren die verband houden met ecologische en sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbieding van de mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping.

De Duurzame Beleggingen van ABP houden rekening met de belangrijkste effecten op duurzaamheidsfactoren zoals opgenomen in Bijlage 1 van de SFDR technische standaarden.

ABP overweegt alle relevante indicatoren (waaronder additionele PAI-indicatoren) voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren per belegging. Dit betekent dat voor iedere belegging wordt getoetst of deze geen ernstig afbreuk doet aan de milieu- of sociale doelstelling waaraan deze bijdraagt. ABP heeft per indicator een drempelwaarde bepaald waaraan de belegging moet voldoen.

ABP past de bovenstaande methode toe op kapitaalmarktbeleggingen (aandelen, bedrijfs- en staatsobligaties), vastgoedbeleggingen en niet-beursgenoteerde beleggingen.

Wij zijn transparant over de keuzes die wij maken om Duurzame Beleggingen te meten. Uitgebreide informatie is op deze pagina beschikbaar.

Waren de duurzame beleggingen afgestemd op OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen en de leidende beginselen van de VN inzake bedrijfsleven en mensenrechten?

In de EU-taxonomie is het beginsel '**geen ernstige afbreuk doen'** vastgelegd. Dit houdt in dat op de taxonomie afgestemde beleggingen geen ernstige afbreuk mogen doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie, en dat een en ander vergezeld gaat van specifieke Uniecriteria.

Het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen' is alleen van toepassing op de onderliggende beleggingen van het financiële product die rekening houden met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten. De onderliggende beleggingen van het resterende deel van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Andere duurzame beleggingen mogen evenmin ernstig afbreuk doen aan ecologische of sociale doelstellingen.

Bij het bepalen van Duurzame Beleggingen overweegt ABP PAI 10: schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Bedrijven waarvan we weten dat ze betrokken zijn bij schendingen van de OESO-richtlijnen of de principes van het UN Global Compact, zijn uitgesloten als Duurzame Belegging.

Ook overweegt ABP PAI 11: het ontbreken van procedures en compliancemechanismen voor het monitoren van de naleving van de beginselen van het VN Global Compact en de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Deze pensioenregeling houdt op verschillende manieren rekening met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren.

1. **Duurzaamheidsindicatoren**
   In de paragraaf 'Welke ecologische en/of sociale kenmerken promoot dit financiële product?' beschrijven we of de betreffende duurzaamheidsindicator gerelateerd is aan een PAI-indicator. We rapporteren hierover vervolgens jaarlijks in deze periodieke rapportage.
2. **OESO/IMVB-convenant**
   In ons Duurzaam en Verantwoord Beleggen ('DVB')-beleid hebben wij onze visie voor 2050 en onze doelstellingen voor 2030 opgenomen en leggen we uit hoe wij aan de afspraken van het IMVB-convenant voldoen. Het IMVB-convenant liep formeel eind 2022 af; we blijven de afspraken van het convenant wel volgen. We rapporteren over de resultaten van de dialogen met bedrijven (engagements) die zijn gesloten. Lees hier een meer gedetailleerde toelichting op de implementatie van due diligence volgens de OESO-richtlijnen. Op basis van de principes in het OESO-richtsnoer zorgt onze uitvoerder voor een screening op de portefeuille op eventuele negatieve impact van beleggingen.
3. **Duurzame beleggingen**
   In de paragraaf 'Hoe is rekening gehouden met de indicatoren voor ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?' in deze periodieke rapportage, beschrijven we hoe we de belangrijkste ongunstige effecten op Duurzame Beleggingen overwegen.
4. **Verklaring ongunstige effecten**
   Naast het bovenstaande publiceren wij jaarlijks een verklaring omtrent ongunstige effecten waarin wij rapporteren over de belangrijkste ongunstige effecten van onze beleggingen op ABP entiteitsniveau. In deze rapportage leggen we uit welke maatregelen (bijv. stemmen en engagement) we ondernamen en gepland hebben om ongunstige effecten te beperken.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

De lijst bevat de beleggingen die tijdens de referentieperiode **het grootste aandeel beleggingen** van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten: 2024.

#	Grootste beleggingen	Sector	Land	% activa
1	Verenigde Staten van Amerika	Overheid	Verenigde Staten	5,6%
2	Republiek Frankrijk	Overheid	Frankrijk	4,7%
3	Bondsrepubliek Duitsland	Overheid	Duitsland	3,5%
4	Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland	Overheid	Verenigd Koninkrijk	1,5%
5	Koninkrijk België	Overheid	België	1,4%
6	Koninkrijk Nederland	Overheid	Nederland	1,4%
7	Apple Inc	Informatietechnologie	Verenigde Staten	1,1%
8	Microsoft Corp	Informatietechnologie	Verenigde Staten	1,1%
9	Federal National Mortgage Association	Gesecuritiseerd	Verenigde Staten	1,0%
10	NVIDIA Corp	Informatietechnologie	Verenigde Staten	0,9%
11	Koninkrijk Spanje	Overheid	Spanje	0,9%
12	Amazon.com Inc	Luxe goederen	Verenigde Staten	0,7%
13	Taiwan Semiconductor Manufacturing Co Ltd	Informatietechnologie	Taiwan	0,6%
14	Republiek Oostenrijk	Overheid	Oostenrijk	0,6%
15	Europese Unie	Overheid	België	0,5%

De grootste beleggingen zijn berekend op basis van een kwartaalgemiddelde, waarbij de gemiddelde waarde van de belegging is afgezet tegen de gemiddelde net asset value (NAV).

Wat was het aandeel duurzaamheids-gerelateerde beleggingen?

De **activa-allocatie** beschrijft het aandeel beleggingen in specifieke activa.

De activa-allocatie bestaat uit beleggingen 'afgestemd op E/S-kenmerken' (90,4%) en 'overige' (9,6%). De beleggingen 'afgestemd op E/S-kenmerken' bestaan uit duurzame beleggingen (11,9%)[1], die gedeeltelijk overlappen met beleggingen 'afgestemd op taxonomie' (1,1%)[2] [1]. De percentages zijn berekend op basis van kwartaalgemiddeldes.

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

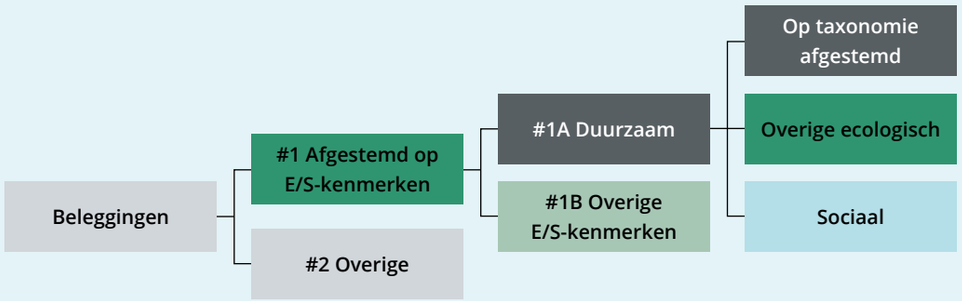

#1 Afgestemd op E/S-kenmerken omvat de beleggingen van het financiële product die worden gebruikt om te voldoen aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

#2 Overige omvat de overige beleggingen van het financiële product die niet zijn afgestemd op de ecologische of sociale kenmerken en die evenmin als duurzame belegging gelden.

De categorie **#1 Afgestemd op E/S-kenmerken** omvat:
- De subcategorie **#1A Duurzaam** omvat duurzame beleggingen met ecologische of sociale doelstellingen.
- De subcategorie **#1B Overige E/S-kenmerken** omvat beleggingen die op de ecologische of sociale kenmerken zijn afgestemd, maar niet als duurzame belegging gelden.

In welke economische sectoren werd belegd?

Om te bepalen of aan de EU-taxonomie wordt voldaan, bevatten de criteria voor **fossiel gas** emissiegrens-waarden en de omschakeling naar hernieuwbare energie of koolstofarme brandstoffen tegen eind 2035. Voor **kernenergie** bevatten de criteria uitgebreide regels inzake veiligheid en afvalbeheer.
Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een ecologische doelstelling.
Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn een die onder meer broeikasgasemissieniveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

Sector	% activa
Overheid	29,2%
Financiële instellingen	15,0%
Informatietechnologie	12,5%
Vastgoed	9,3%
Luxe goederen	5,3%
Industriële bedrijven	4,9%
Gezondheidszorg	4,1%
Gesecuritiseerd	3,4%
Energie	3,3%
Transport	2,9%
Dagelijkse goederen	2,4%
Telecommunicatie	2,3%
Overig	2,0%
Basismaterialen	1,9%
Nutsbedrijven	1,5%

Sectoren zoals bovenstaand benoemd zijn gebaseerd op de BICS classificatie.

1 *Het percentage 'duurzame beleggingen' (11,9%) en beleggingen 'afgestemd op de taxonomie' (1,1%) zijn beide relatieve percentages ten opzichte van de totale portefeuille.*
2 *Dit percentage bevat ook beleggingen die wij niet classificeren als Duurzame Beleggingen. Een klein gedeelte van de 1,1% ('afgestemd op taxonomie' overlapt met de 11,9% duurzame beleggingen.*

De sectoren zijn berekend op basis van een kwartaalgemiddelde, waarbij de gemiddelde waarde van de belegging is afgezet tegen de gemiddelde net asset value (NAV).

Fossiel
In 2024 bedroeg de blootstelling aan bedrijven, binnen de beursgenoteerde aandelen en bedrijfsobligaties portefeuille, die actief zijn in de fossiele brandstofsector, zoals gedefinieerd door SFDR (PAI 4)[1], 4,6% van de totale net asset value van beleggingen in dit product.

Binnen de illiquide portefeuille bedroeg eind 2024 het aandeel beleggingen in producenten van fossiele brandstoffen 0,8% van de totale net asset value van beleggingen in dit product[2].

In hoeverre waren de duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

Door middel van haar investeringen draagt dit financiële product bij aan de volgende milieudoelstellingen zoals uiteengezet in artikel 9 van de EU-taxonomie:

- Mitigatie klimaatverandering: 0,8%
- Adaptatie klimaatverandering: 0,3%
- Duurzaam gebruik en bescherming van water en mariene hulpbronnen: 0,0%
- Transitie naar een circulaire economie: 0,0%
- Uitstootpreventie en controle: 0,0%
- Bescherming en herstel van biodiversiteit en ecosystemen: 0,0%

De cijfers geven het aandeel van activiteiten in overeenstemming met de taxonomie als percentage van de omzet weer. De percentages voor afstemming met EU-taxonomie worden berekend op basis van een kwartaalgemiddelde. In gevallen waarin het bedrijf niet publiekelijk rapporteerde over afstemming met EU-taxonomie, werd equivalente informatie verkregen van een externe gegevensleverancier. Dit werd beperkt toegepast.

De vereisten vastgesteld in Artikel 3 van Verordening (EU) 2020/852 waren noch onderworpen aan accountantscontrole, noch beoordeeld door een derde partij.

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- De **omzet** die het aandeel van de opbrengsten uit groene activiteiten van ondernemingen waarin is belegd, weergeeft;
- De **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen worden gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, bv. voor een transitie naar een groene economie;
- De **operationele uitgaven** (OpEx) die groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd, weergeven.

Heeft het financiele product belegd in acitviteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen[3]?

- [ ] Ja
  - [ ] In fossiel gas
  - [ ] In kernenergie
- [x] Nee

1 *De definitie in SFDR is ruim opgezet. In overeenstemming met de SFDR wordt een onderneming geacht actief te zijn in de sector fossiele brandstoffen wanneer zij inkomsten verwerft uit de exploratie, mijnbouw, winning, productie, verwerking, opslag, raffinage of distributie, met inbegrip van vervoer, opslag en handel, van fossiele brandstoffen zoals gedefinieerd in artikel 2, punt 62, van Verordening (EU) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad. Eventuele inkomsten uit fossiele brandstoffen leiden er binnen de SFDR definitie toe dat de gehele belegging wordt beschouwd als 'actief in de fossiele brandstoffensector', wat het cijfer van 4,6% verklaart. Binnen de ABP definitie, bestaan drempelwaarden en uitzonderingen, zie meer informatie hier.*

2 *Dit betreft een waardering op basis van de ABP-definitie, niet de SFDR-definitie.*

3 *Activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie zullen alleen aan de EU-taxonomie voldoen indien zij bijdragen aan het beperken van de klimaatverandering ("klimaatmigratie") en geen ernstige afbreuk doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie – zie de toelichting in de linker marge. De uitgebreide criteria voor economische activiteiten in de sectoren fossiel gas en kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen, zijn vastgesteld in Gedelegeerde Verordening (EU) 2022/1214 van de Commissie.*

De onderstaande diagrammen geven in het groen het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen. Er is geen geschikte methode om te bepalen in hoeverre staatsobligaties[1] op de taxonomie zijn afgestemd. Daarom geeft het eerste diagram de mate van afstemming voor alle beleggingen van het financiële product inclusief staatsobligaties, terwijl het tweede diagram alleen voor de beleggingen van het financiële product in andere producten dan staatsobligaties aangeeft in hoeverre die op de taxonomie zijn afgestemd[2].

1 Afstemming beleggingen op taxonomie inclusief staatsobligaties[1]

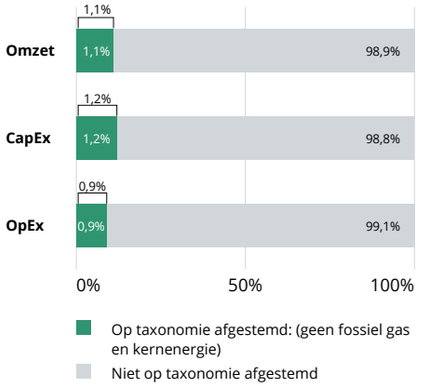

2 Afstemming beleggingen op taxonomie exclusief staatsobligaties[1]

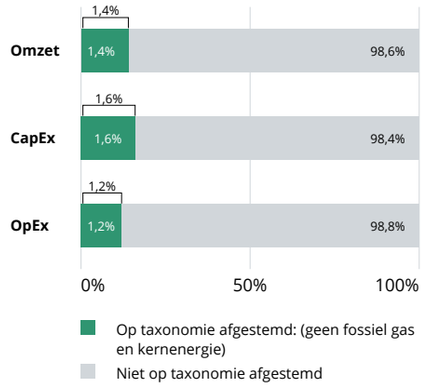

Dit diagram vertegenwoordigt 75,6% van de totale beleggingen

1 In deze diagrammen omvat "staatsobligaties" alle blootstellingen aan overheden gebaseerd op de BICS sectoren centrale banken, soevereine overheden en Supranationals.
2 In deze diagrammen zijn de zijn de balken inzake "op taxonomie afgestemd" uitvergroot, dit om de leesbaarheid van de diagram te vergroten. De omvang van de balken is derhalve niet meer in overeenstemming met de relatieve verhouding ten opzichte van het totaal.

De percentages voor afstemming met EU-taxonomie worden berekend op basis van een kwartaalgemiddelde. In gevallen waarin het bedrijf niet publiekelijk rapporteerde over afstemming met de EU-taxonomie, maakten we gebruik van equivalente informatie verkregen van een externe gegevensleverancier.

Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?

Dit financiële product investeerde 0,4% in faciliterende activiteiten en 0,0% in transitieactiviteiten.

De cijfers geven het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten als percentage van de omzet weer. De percentages voor afstemming met EU-taxonomie worden berekend op basis van een kwartaalgemiddelde. In gevallen waarin het bedrijf niet publiekelijk rapporteerde over afstemming met EU-taxonomie, werd equivalente informatie verkregen van een externe gegevensleverancier.

Hoe verhield het percentage op de EU-taxonomie afgestemde zich tot eerdere referentieperiodes?

Onderstaande tabel laat het percentage op EU-taxonomie afgestemde beleggingen (geen fossiel gas en kernenergie) zien inclusief staatsobligaties voor eerdere referentieperiodes.

	2024	2023	2022
Omzet	1,1%	0,4%	n.v.t.
CapEx	1,2%	0,6%	n.v.t.
OpEx	0,9%	0,5%	n.v.t.

Wat was het aandeel duurzame beleggingen met een ecologisch doelstelling die niet op de EU-taxonomie waren afgestemd?
De pensioenregeling heeft geen aparte doelstelling voor duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die niet op de EU-taxonomie zijn afgestemd.

Het grootste deel van de duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling droegen bij aan SDG doelstelling 7: betaalbare en duurzame energie, en SDG 11: het bouwen aan duurzame steden en gemeenschappen.

Zijn duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling die **geen rekening houden met de criteria** voor ecologisch duurzame economische activiteiten in het kader van de Verordening (EU) 2022/852.

Wat was het aandeel sociaal duurzame beleggingen?
De pensioenregeling heeft geen aparte doelstelling voor duurzame beleggingen met een sociale doelstelling.

Het grootste deel van de sociale duurzame beleggingen droegen bij aan SDG doelstelling 3 die toeziet op het promoten van een goede gezondheid en welzijn. Ook droegen de sociaal duurzame beleggingen bij aan het tegengaan van armoede en honger (SDG 1 en 2) en het bevorderen van aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen (SDG 8).

Welke beleggingen zijn opgenomen in 'overige'? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?
Voor deze pensioenregeling zijn de volgende beleggingen opgenomen in #2 Overige:
- Geldmarktinstrumenten, derivaten, hedgefondsen; en
- een gedeelte van de beleggingen in vastgoed, infrastructuur, en private equity.

Derivaten en geldmarktinstrumenten worden uitsluitend gebruikt voor efficiënt portefeuillebeheer en voor het beperken van risico's in overeenstemming met de Pensioenwet. Voor beleggingen in #2 Overige zijn er geen ecologische of sociale minimumwaarborgen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

Uitsluiting van ongewenste activiteiten
Ons Uitsluitingsbeleid is in 2024 aangepast en in lijn gebracht met de minimumcriteria voor onze portefeuille (aandelen ontwikkelde markten).

Reductie van CO_2-emissies
We beleggen sinds september 2024 alleen nog in bedrijven (aandelen ontwikkelde markten) die voldoen aan onze minimumcriteria op het gebied van klimaat. Zo moeten bedrijven in sectoren met een grote klimaatimpact een rapportage over scope 1 en 2 en een lange-termijn reductiedoelstelling in lijn met het akkoord van Parijs hebben. We beleggen niet in bedrijven die hun energieproductie op basis van kolen uitbreiden en bedrijven die betrokken zijn bij ernstige klimaat-gerelateerde controverses.

Afbouw fossiele brandstoffen
We hebben onze illiquide beleggingen verder afgebouwd. Er resteert een portefeuille van 4.584 miljoen EUR (ABP-definitie). De ABP definitie staat beleggingen in bijvoorbeeld nutsbedrijven (bedrijven die van groot belang zijn voor de maatschappij, zoals elektriciteitsmaatschappijen), die tijd nodig hebben om hun energiemix te veranderen, toe.

De resterende beleggingen zijn illiquide, waarvan de afbouw door de aard van contracten langer duurt.

Impactbeleggingen
We publiceerden in 2024 ons Beleid Impactbeleggen en onze doelstellingen. Er zijn al enkele impactbeleggingen gecommitteerd en belegd. We liggen hiermee op koers voor onze eigen doelstellingen.

Bijdragen aan de VN SDGs
We publiceerden in 2024 ons Beleidsdocument 'Duurzame Beleggingen volgens ABP' waarin wij ons committeerden tot het doen van minimaal 5% Duurzame Beleggingen volgens SFDR. In 2024 belegden we voor 11,9% in Duurzame Beleggingen.

ESG-integratie
Sinds september 2024 beleggen we alleen nog in bedrijven (aandelen ontwikkelde markten) die voldoen aan onze minimumcriteria op het gebied van klimaat, natuur en biodiversiteit, mensenrechten en goed en integer bestuur.

Stemmen en engagement
In 2024 hebben we over 48.359 voorstellen gestemd. In 2024 was 74,7% van onze stemmen in lijn met de managementvoorstellen. Ook voerden we in 2024 een dialoog met de bedrijven waarin we belegden. Dit deden we in totaal 256 keer.

SFDR-bijlage IV Nettopensioenregeling

Europese verordening betreffende informatieverschaffing over duurzaamheid in de financiële dienstensector.

Duurzame belegging: een belegging in een economische activiteit die bijdraagt aan het behalen van een ecologische of sociale doelstelling, mits deze belegging geen afbreuk doet aan ecologische of sociale doelstellingen en de ondernemingen waarin is belegd, praktijken op het gebied van goed bestuur toepassen.

De **EU-taxonomie** is een classificatiesysteem dat is vastgelegd in Verordening (EU) 2020/852. Het gaat om een lijst van **ecologisch duurzame economische activiteiten**. Die verordening bevat geen lijst van sociaal duurzame economische activiteiten. Duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling kunnen wel of niet op de taxonomie zijn afgestemd.

Model voor de periodieke informatieverschaffing ('periodic disclosure') voor de financiële producten, bedoeld in artikel 8, leden 1, 2 en 2 bis, van Verordening (EU) 2019/2088 en in artikel 6, eerste alinea, van Verordening (EU) 2020/852.

Productnaam: **ABP Nettopensioenregeling**
Identificatiecode juridische entiteiten (LEI): **549300CT8FEJ1I-UK9C94**

Ecologische en/of sociale kenmerken (E/S kenmerken)

Heeft dit financieel product een duurzamebeleggingsdoelstelling?

- ☐ **Ja**
- ☒ **Nee**

☐ Dit product heeft de volgende **duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling** gedaan: ___%

- ☐ in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden
- ☐ in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden

☐ Dit product heeft de volgende **duurzame beleggingen met een sociale doelstelling** gedaan: ___%

☐ Dit product **promootte ecologische/sociale (E/S) kenmerken**. Hoewel duurzaam beleggen niet het doel ervan was, had het een aandeel van 0,0 % duurzame beleggingen[1].

- ☐ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie als ecologisch duurzaam gelden
- ☐ met een ecologische doelstelling in economische activiteiten die volgens de EU-taxonomie niet als ecologisch duurzaam gelden
- ☐ met een sociale doelstelling

☒ Dit product promootte E/S-kenmerken, maar **heeft niet duurzaam belegd.**

1 *Het product belegde wel voor 1,0% in beleggingen die zijn afgestemd op de EU taxonomie.*

In hoeverre is voldaan aan de ecologische en/of sociale kenmerken die dit financiële product promoot?

Duurzaamheids-indicatoren meten hoe de milieu- of sociale kenmerken die door het financiële product worden gepromoot, worden verwezenlijkt.

Deze pensioenregeling[1] promoot:

Uitsluiting van ongewenste activiteiten
We beleggen niet in bedrijven en landen die bepaalde (ongewenste) activiteiten verrichten. Deze bedrijven en landen worden opgenomen op onze uitsluitingenlijst welke tweemaal per jaar wordt bijgewerkt.

Duurzaamheidsindicatoren #1 t/m #4 zijn van toepassing op dit E/S kenmerk.

Reductie van CO_2-emissies
We monitoren de CO_2-voetafdruk van onze relevante beleggingen en sturen via ons beleid op reductie van CO_2-emissies. We maken onderscheid tussen de directe uitstoot van bedrijven (scope 1 en 2) en de uitstoot in de gehele waardeketen (scope 3). Voor 2030 streven we naar een absolute halvering van de CO_2-voetafdruk ten opzichte van 2019 (scope 1, 2 en 3).
In 2024 was de CO_2-voetafdruk (scope 1,2 en 3) van onze beleggingsportefeuille -39% lager dan in het peiljaar 2019 (2023: -34%).

Vorig jaar rapporteerden we -18%, dat was de voetafdruk zonder Scope 3. We hebben de CO_2-voetafdruk van onze portefeuille in het basisjaar (2019) opnieuw berekend inclusief scope 3. Het gerapporteerde percentage (2023) is dus met terugwerkende kracht aangepast naar -34%.

Duurzaamheidsindicatoren #5 en #6 zijn van toepassing op dit E/S kenmerk.

Afbouw van fossiele brandstoffen
We hadden in 2024 geen liquide beleggingen in producenten van fossiele energie (ABP definitie[2]). We bouwen onze posities in illiquide beleggingen in producenten van fossiele brandstoffen verder af.

Duurzaamheidsindicator #7 is van toepassing op dit E/S kenmerk.

Impactbeleggingen
In 2024 publiceerden we ons Beleid Impactbeleggen. We willen in 2030 minimaal € 30 miljard beleggen in impactbeleggingen, waarvan € 10 miljard op het gebied van klimaat en minimaal 1 miljard op het gebied van natuur & biodiversiteit.

De doelstellingen voor impactbeleggingen splitst ABP voor de verschillende regelingen (netto of bruto). Bij de implementatie van het beleid impactbeleggen richt ABP zich primair op private markten. Deze netto regeling belegde niet in private markten en daarom niet in impact beleggingen[3].

Duurzaamheidsindicator #8 is van toepassing op dit E/S kenmerk.

ESG-integratie
ABP stelt minimumvoorwaarden aan bedrijven op 4 thema's (klimaat, natuur en biodiversiteit, mensenrechten en goed en integer bestuur). De minimumvoorwaarden in het beleid zijn leidend voor het vaststellen of ABP in bepaalde bedrijfsactiviteiten wil beleggen of niet. Meer informatie is te vinden in de beschrijving van de ABP Aandelenportefeuille.

Voor de portefeuille aandelen (ontwikkelde markten) geldt dat er vanaf implementatie (september 2024) niet meer belegd werd in bedrijven die niet aan onze minimumvoorwaarden voldoen.

Duurzaamheidsindicator #9 is van toepassing op dit E/S kenmerk.

We rapporteren over schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) in onze periodieke rapportage over het jaar 2025, aangezien deze indicator pas is toegevoegd in december 2024.

Duurzaamheidsindicator #10 is van toepassing op dit E/S kenmerk.

1 *Ons Duurzaam en Verantwoord Beleggen-beleid ('DVB-beleid') is op gelijke wijze van toepassing op zowel de ABP Nettopensioenregeling als de Pensioenregeling. In de praktische uitwerking van het DVB-beleid op de twee pensioenregelingen, kunnen verschillen ontstaan.*
2 *We belegden wel in beursgenoteerde bedrijven actief in de sector fossiele brandstoffen, volgens de SFDR definitie. In dit rapport leggen we uit hoe dit verschil te verklaren is.*
3 *We lichten dit verder toe in de onderstaande tabel, indicator 8.*

Hoe hebben de duurzaamheidsindicatoren gepresteerd?

E/S kenmerk	#	Duurzaamheidsindicator	Observaties referentieperiode (1 januari 2024 t/m 31 december 2024)	Observaties voorgaande referentieperiode (1 januari 2023 t/m 31 januari 2023)
Uitsluitingen van ongewenste activiteiten	1	Totale beleggingsportefeuille: Geen beleggingen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens (antipersoonsmijnen, clusterbommen, landmijnen, chemische en biologische wapens). Gerelateerd aan verplichte PAI-indicator 14 (tabel 1).	Geen beleggingen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, verkoop of distributie van controversiële wapens. Waarde voor 2024: 0.	Geen beleggingen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, verkoop of distributie van controversiële wapens. Waarde voor 2023: 0. Zie 'Waarin belegt ABP niet?'
	2	Totale beleggingsportefeuille: Geen beleggingen in bedrijven die betrokken zijn bij het produceren, distribueren en verkopen van kernwapens of belangrijke onderdelen daarvan.	Geen blootstelling geconstateerd t.a.v. de voornoemde bedrijven. Waarde 2024: 0.	Gedurende het jaar is er tijdelijk belegd in een bedrijf dat actief is in de productie, distributie of verkoop van kernwapens of belangrijke onderdelen daarvan. De positie werd in het kader van een corporate action aangekocht. Deze belegging is een aantal dagen nadat deze werd ontdekt verkocht. Waarde voor 2023: 1. Zie 'Waarin belegt ABP niet?'
	3	Totale beleggingsportefeuille: Geen beleggingen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van tabak.	Na de herziening van de uitsluitingenlijst per 1 juni 2024 bevatte onze portefeuille één belegging betrokken bij de productie van tabak. Dit heeft geleid tot verkoop van de positie gedurende het 3de kwartaal. Waarde 2024: 1.	Geen beleggingen in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van tabak. Waarde voor 2023: 0. Zie 'Waarin belegt ABP niet?'
	4	Staatsobligaties: Geen beleggingen in staatsobligaties van landen waarvoor een bindend VN-/EU-wapenembargo geldt.	Geen blootstelling geconstateerd t.a.v. de voornoemde landen. Waarde 2024: 0.	Geen beleggingen in obligaties waarvoor een bindend VN- en/of EU-wapenembargo geldt. Waarde voor 2023: 0. Zie 'Waarin belegt ABP niet?'

E/S kenmerk	#	Duurzaamheidsindicator	Observaties referentieperiode (1 januari 2024 t/m 31 december 2024)	Observaties voorgaande referentieperiode (1 januari 2023 t/m 31 januari 2023)
Reductie van CO_2-emissies	5	Totale beleggingsportefeuille: – 2030: We verlagen de absolute CO_2-voetafdruk van de gehele beleggingsportefeuille (scope 1, 2 en 3) met 50 procent ten opzichte van 2019. – 2050: netto-nul uitstoot van broeikasgassen van onze beleggingsportefeuille. Gerelateerd aan PAI-indicator 1.	Ten opzichte van het peiljaar (2019) heeft een daling van de CO_2-uitstoot, van -39% plaatsgevonden[1]. In dit jaarverslag (p. 82) leggen we uit hoe de berekeningsmethodiek dit jaar is veranderd en wat de impact hiervan is.	Het is onze ambitie om de CO_2-uitstoot van alle beleggingen te verlagen met 50% in 2030, gerekend vanaf 2019. Ten opzichte van het peiljaar (2019) heeft een stijging van de CO_2-uitstoot (scope 1 en 2), van -34% plaatsgevonden.
	6	Vastgoed: – 2030: 100% beleggingen CRREM-pathway aligned of een verduurzamingsplan.	50,1% van onze vastgoedportefeuille voldoet aan het CRREM reductiepad of beschikt over een verduurzamingsplan[2].	De vastgoedportefeuille voldoet aan het CRREM reductiepad dat is opgenomen in de benchmark van het product.
Afbouw fossiele brandstoffen	7	Blootstelling aan producenten van fossiele brandstoffen. Aandelen en bedrijfsobligaties: – Geen beleggingen in producenten van fossiele brandstoffen. – Geen beleggingen in bedrijven die hun energieproductie op basis van kolen uitbreiden. Niet-beursgenoteerde beleggingen: – Illiquide beleggingen in de fossiele industrie zullen we de komende jaren verkopen. Gerelateerd aan PAI-indicator 4.	Aandelen en bedrijfsobligaties: – Voor liquide beleggingen is géén blootstelling geconstateerd t.a.v. de voornoemde bedrijven (o.b.v. definitie zoals gedefinieerd in ons beleid). – Conform de SFDR definitie van PAI 4 bedraagt de exposure 4,4%[3]. Niet-beursgenoteerde beleggingen: – Deze netto regeling belegde niet of nauwelijks in private markten.	Gedurende de referentieperiode zijn de beleggingen in fossiele brandstoffen verder afgebouwd. De liquide beleggingen in de producenten van fossiele energie in ontwikkelde economieën zijn verkocht. Hieronder vallen alle aandelen en bedrijfsobligaties in ontwikkelde economieën. We bouwen onze posities in illiquide beleggingen in producenten van fossiele brandstoffen verder af. Zie voor de voortgang van de afbouw: ABP stopt met beleggen in producenten van fossiele energie

1 *Dit cijfer geldt gezamenlijk voor de ABP Pensioenregeling en de ABP Nettopensioenregeling.*

2 *Onder een verduurzamingsplan verstaan wij dat een investering beschikt over een, door een derde partij, gevalideerd CO_2-reductieplan dat rekening houdt met de CRREM reductiepaden.*

3 *De definitie in SFDR is ruim opgezet. In overeenstemming met de SFDR wordt een onderneming geacht actief te zijn in de sector fossiele brandstoffen wanneer zij inkomsten verwerft uit de exploratie, mijnbouw, winning, productie, verwerking, opslag, raffinage of distributie, met inbegrip van vervoer, opslag en handel, van fossiele brandstoffen zoals gedefinieerd in artikel 2, punt 62, van Verordening (EU) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad. Eventuele inkomsten uit fossiele brandstoffen leiden er binnen de SFDR definitie toe dat de gehele belegging wordt beschouwd als 'actief in de fossiele brandstoffensector', wat het cijfer van 4,6% verklaart. Binnen de ABP definitie, bestaan drempelwaarden en uitzonderingen, zie meer informatie hier.*

E/S kenmerk	#	Duurzaamheidsindicator	Observaties referentieperiode (1 januari 2024 t/m 31 december 2024)	Observaties voorgaande referentieperiode (1 januari 2023 t/m 31 januari 2023)
Impactbeleggingen	8	Aantal euro's belegd in Impactbeleggingen. Totale beleggingsportefeuille: – 2030: minimaal 30 miljard beleggen in impactbeleggingen, waarvan 10 miljard op het gebied van klimaat en minimaal 1 miljard op het gebied van natuur & biodiversiteit[1].	Geen impactbeleggingen. Bij de implementatie van het beleid impactbeleggen richt ABP zich primair op private markten. Deze regeling belegde niet of nauwelijks in deze beleggingscategorie.	Deze indicator is toegevoegd in mei 2024 en was daarom geen onderdeel van de rapportage over 2023.
ESG-integratie	9	Aantal bedrijven die niet aan onze criteria voldoen. Beursgenoteerde aandelen: – Geen beleggingen in bedrijven (ontwikkelde markten) die niet aan onze minimumcriteria voldoen.	Voor de portefeuille aandelen (ontwikkelde markten) geldt dat er vanaf implementatie (september 2024) niet meer belegd werd in bedrijven die niet aan onze minimumvoorwaarden voldoen.	Deze indicator is toegevoegd in mei 2024 en was daarom geen onderdeel van de rapportage over 2023.
	10	Schendingen van de beginselen van het VN Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO). Gerelateerd aan PAI-indicator #10.	Deze indicator is toegevoegd in december 2024. We rapporteren daarom over deze indicator in onze rapportage over 2025.	Deze indicator is toegevoegd in december 2024. We rapporteren daarom over deze indicator in onze SFDR periodieke rapportage over 2025.

1 *Dit cijfer geldt gezamenlijk voor de ABP Pensioenregeling en de ABP Nettopensioenregeling.*

...en in vergelijking met voorafgaande perioden?

Voor een vergelijking met de voorafgaande periode verwijzen we naar bovenstaande tabel.

Wat waren de doelstellingen van de duurzame beleggingen die het financiële product gedeeltelijk heeft gedaan en hoe droeg de duurzame belegging bij tot die doelstellingen?

Niet van toepassing, aangezien dit product geen doelstelling heeft op het gebied van duurzame beleggingen. We zijn verplicht om te rapporteren over de op de taxonomie afgestemde investeringen in dit product, aangezien het product ecologische kenmerken promoot. Op de taxonomie afgestemde beleggingen worden gerapporteerd en worden voorlopig niet beschouwd als onderdeel van de categorie duurzame beleggingen.

In de EU-taxonomie is het beginsel '**geen ernstige afbreuk doen'** vastgelegd. Dit houdt in dat op de taxonomie afgestemde beleggingen geen ernstige afbreuk mogen doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie, en dat een en ander vergezeld gaat van specifieke Uniecriteria.

Het beginsel 'geen ernstige afbreuk doen' is alleen van toepassing op de onderliggende beleggingen van het financiële product die rekening houden met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten. De onderliggende beleggingen van het resterende deel van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Andere duurzame beleggingen mogen evenmin ernstig afbreuk doen aan ecologische of sociale doelstellingen.

Hoe is in dit financiële product rekening gehouden met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren?

Deze pensioenregeling houdt op verschillende manieren rekening met de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren.

1. **Duurzaamheidsindicatoren**
   In de paragraaf 'Welke ecologische en/of sociale kenmerken promoot dit financiële product?' in onze precontractuele informatie beschrijven we of de betreffende duurzaamheidsindicator gerelateerd is aan een PAI-indicator. We rapporteren hierover vervolgens jaarlijks in deze periodieke rapportage.
2. **OESO/IMVB-convenant**
   In ons Duurzaam en Verantwoord Beleggen ('DVB')-beleid hebben wij onze visie voor 2050 en onze doelstellingen voor 2030 opgenomen en leggen we uit hoe wij aan de afspraken van het IMVB-convenant voldoen. Het IMVB-convenant liep formeel eind 2022 af; we blijven de afspraken van het convenant wel volgen. We rapporteren over de resultaten van de dialogen met bedrijven (engagements) die zijn gesloten. Lees hier een meer gedetailleerde toelichting op de implementatie van due diligence volgens de OESO-richtlijnen. Op basis van de principes in het OESO-richtsnoer zorgt onze uitvoerder voor een screening op de portefeuille op eventuele negatieve impact van beleggingen.
3. **Verklaring ongunstige effecten**
   Naast het bovenstaande publiceren wij jaarlijks een verklaring omtrent ongunstige effecten waarin wij rapporteren over de belangrijkste ongunstige effecten van onze beleggingen op ABP entiteitsniveau. In deze rapportage leggen we uit welke maatregelen (bijv. stemmen en engagement) we hebben genomen en gepland hebben om ongunstige effecten te beperken.

Wat waren de grootste beleggingen van dit financiële product?

De lijst bevat de beleggingen die tijdens de referentieperiode **het grootste aandeel beleggingen** van het financiële product vormen tijdens de referentieperiode, te weten: 2024.

#	Grootste beleggingen	Sector	Land	% activa
1	Republiek Frankrijk	Overheid	Frankrijk	4,7%
2	Verenigde Staten van Amerika	Overheid	Verenigde Staten	4,1%
3	Bondsrepubliek Duitsland	Overheid	Duitsland	3,2%
4	iShares EUR Inflation Linked Govt Bond UCITS ETF	Financiële instellingen	Ierland	2,4%
5	Apple Inc	Informatietechnologie	Verenigde Staten	1,9%
6	Microsoft Corp	Informatietechnologie	Verenigde Staten	1,8%
7	Koninkrijk Spanje	Overheid	Spanje	1,8%
8	NVIDIA Corp	Informatietechnologie	Verenigde Staten	1,6%
9	Taiwan Semiconductor Manufacturing Co Ltd	Informatietechnologie	Taiwan	1,4%
10	Federal National Mortgage Association	Gesecuritiseerd	Verenigde Staten	1,2%
11	Republiek Italië	Overheid	Italië	1,1%
12	Amazon.com Inc	Luxe goederen	Verenigde Staten	1,1%
13	Koninkrijk België	Overheid	België	1,0%
14	Verenigd Koninkrijk van Groot-Brittannië en Noord-Ierland	Overheid	Verenigd Koninkrijk	1,0%
15	Koninkrijk der Nederlanden	Overheid	Nederland	0,9%

De grootste beleggingen zijn berekend op basis van een kwartaalgemiddelde, waarbij de gemiddelde waarde van de belegging is afgezet tegen de gemiddelde Net Asset Value (NAV).

Wat was het aandeel duurzaamheidsgerelateerde beleggingen?

De **activa-allocatie** beschrijft het aandeel beleggingen in specifieke activa.

De activa-allocatie bestaat uit beleggingen 'afgestemd op E/S-kenmerken' (94,8%) en 'overige' (5,2%). De beleggingen 'afgestemd op E/S-kenmerken' bestaan gedeeltelijk uit beleggingen 'afgestemd op taxonomie' (1,0%)[1,2]. De percentages zijn berekend op kwartaalgemiddeldes.

Hoe zag de activa-allocatie eruit?

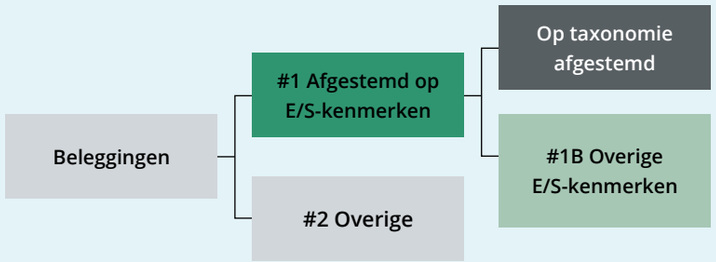

#1 Afgestemd op E/S-kenmerken omvat de beleggingen van het financiële product die worden gebruikt om te voldoen aan de ecologische of sociale kenmerken die het financiële product promoot.

#2 Overige omvat de overige beleggingen van het financiële product die niet zijn afgestemd op de ecologische of sociale kenmerken en die evenmin als duurzame belegging gelden.

De categorie **#1 Afgestemd op E/S-kenmerken** omvat:
- De subcategorie #1A Duurzaam omvat duurzame beleggingen met ecologische of sociale doelstellingen.
- De subcategorie #1B Overige E/S-kenmerken omvat beleggingen die op de ecologische of sociale kenmerken zijn afgestemd, maar niet als duurzame belegging gelden.

In welke economische sectoren werd belegd?

Om te bepalen of aan de EU-taxonomie wordt voldaan, bevatten de criteria voor **fossiel gas** emissiegrens-waarden en de omschakeling naar hernieuwbare energie of koolstofarme brandstoffen tegen eind 2035. Voor **kernenergie** bevatten de criteria uitgebreide regels inzake veiligheid en afvalbeheer.
Faciliterende activiteiten maken het rechtstreeks mogelijk dat andere activiteiten een substantiële bijdrage leveren aan een ecologische doelstelling.
Transitieactiviteiten zijn activiteiten waarvoor nog geen koolstofarme alternatieven beschikbaar zijn een die onder meer broeikasgasemissieniveaus hebben die overeenkomen met de beste prestaties.

Sector	% activa
Overheid	19,5%
Informatietechnologie	17,1%
Financiële instellingen	15,7%
Vastgoed	11,8%
Luxe goederen	7,9%
Gezondheidszorg	6,6%
Industriële bedrijven	6,1%
Dagelijkse goederen	3,6%
Gesecuritiseerd	3,4%
Basismaterialen	2,4%
Nutsbedrijven	2,1%
Telecommunicatie	2,0%
Transport	1,3%
Energie	0,5%

Sectoren zoals bovenstaand benoemd zijn gebaseerd op de BICS classificatie.

1 *Dit percentage bevat ook beleggingen die wij niet classificeren als Duurzame Beleggingen. Een klein gedeelte van de 1,1% ('afgestemd op taxonomie' overlapt met de 11,9% duurzame beleggingen.*
2 *Het percentage 'duurzame beleggingen' (11,9%) en beleggingen 'afgestemd op de taxonomie' (1,1%) zijn beide relatieve percentages ten opzichte van de totale portefeuille*

De sectoren zijn berekend op basis van een kwartaalgemiddelde, waarbij de gemiddelde waarde van de belegging is afgezet tegen de gemiddelde net asset value (NAV). Sub sectoren gerelateerd aan fossiele brandstoffen worden weergegeven zoals vereist door de SFDR-regelgeving.

Fossiel
In 2024 bedroeg de blootstelling aan bedrijven, binnen de beursgenoteerde aandelen en bedrijfsobligaties portefeuille, die actief zijn in de fossiele brandstofsector, zoals gedefinieerd door SFDR (PAI 4)[1], 4,4% van de totale net asset value van beleggingen in dit product.

Deze netto regeling belegde niet of nauwelijks in illiquide beleggingen (private markten). De blootstelling aan producenten van fossiele brandstoffen in deze categorie, is er daarom niet of nauwelijks[2].

In hoeverre waren de duurzame beleggingen met een ecologische doelstelling afgestemd op de EU-taxonomie?

Door middel van haar investeringen draagt dit financiële product bij aan de volgende milieudoelstellingen zoals uiteengezet in artikel 9 van de EU-taxonomie:

- Mitigatie klimaatverandering: 0,9%
- Adaptatie klimaatverandering: 0,0%
- Duurzaam gebruik en bescherming van water en mariene hulpbronnen: 0,0%
- Transitie naar een circulaire economie: 0,1%
- Uitstootpreventie en controle: 0,0%
- Bescherming en herstel van biodiversiteit en ecosystemen: 0,0%

De cijfers geven het aandeel van activiteiten in overeenstemming met de taxonomie als percentage van de omzet weer. De percentages voor afstemming met EU-taxonomie worden berekend op basis van een kwartaalgemiddelde. In gevallen waarin het bedrijf niet publiekelijk rapporteerde over afstemming met EU-taxonomie, werd equivalente informatie verkregen van een externe gegevensleverancier. Dit werd beperkt toegepast.

De vereisten vastgesteld in Artikel 3 van Verordening (EU) 2020/852 waren noch onderworpen aan assurance verstrekt door een accountant, noch beoordeeld door een derde partij.

Op de taxonomie afgestemde activiteiten worden uitgedrukt als aandeel van:

- De **omzet** die het aandeel van de opbrengsten uit groene activiteiten van ondernemingen waarin is belegd, weergeeft;
- De **kapitaaluitgaven** (CapEx) die laten zien welke groene beleggingen worden gedaan door de ondernemingen waarin is belegd, bv. voor een transitie naar een groene economie;
- De **operationele uitgaven** (OpEx) die groene operationele activiteiten van ondernemingen waarin is belegd, weergeven.

Heeft het financiele product belegd in acitviteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen[3]?

- [ ] Ja
  - [ ] In fossiel gas
  - [ ] In kernenergie
- [x] Nee

1 *De definitie in SFDR is ruim opgezet. In overeenstemming met de SFDR wordt een onderneming geacht actief te zijn in de sector fossiele brandstoffen wanneer zij inkomsten verwerft uit de exploratie, mijnbouw, winning, productie, verwerking, opslag, raffinage of distributie, met inbegrip van vervoer, opslag en handel, van fossiele brandstoffen zoals gedefinieerd in artikel 2, punt 62, van Verordening (EU) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad. Eventuele inkomsten uit fossiele brandstoffen leiden er binnen de SFDR definitie toe dat de gehele belegging wordt beschouwd als 'actief in de fossiele brandstoffensector', wat het cijfer van 4,6% verklaart. Binnen de ABP definitie, bestaan drempelwaarden en uitzonderingen, zie meer informatie hier.*

2 *Dit betreft een waardering op basis van de ABP-definitie, niet de SFDR-definitie.*

3 *Activiteiten in de sectoren fossiel gas en/of kernenergie zullen alleen aan de EU-taxonomie voldoen indien zij bijdragen aan het beperken van de klimaatverandering ("klimaatmigratie") en geen ernstige afbreuk doen aan de doelstellingen van de EU-taxonomie – zie de toelichting in de linker marge. De uitgebreide criteria voor economische activiteiten in de sectoren fossiel gas en kernenergie die aan de EU-taxonomie voldoen, zijn vastgesteld in Gedelegeerde Verordening (EU) 2022/1214 van de Commissie.*

De onderstaande diagrammen geven in het groen het percentage op de EU-taxonomie afgestemde beleggingen. Er is geen geschikte methode om te bepalen in hoeverre staatsobligaties[1] op de taxonomie zijn afgestemd. Daarom geeft het eerste diagram de mate van afstemming voor alle beleggingen van het financiële product inclusief staatsobligaties, terwijl het tweede diagram alleen voor de beleggingen van het financiële product in andere producten dan staatsobligaties aangeeft in hoeverre die op de taxonomie zijn afgestemd[2].

1 Afstemming beleggingen op taxonomie inclusief staatsobligaties[1]

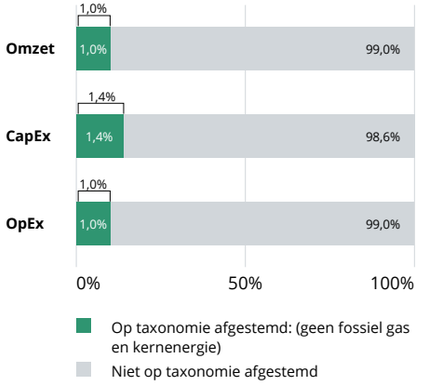

2 Afstemming beleggingen op taxonomie exclusief staatsobligaties[1]

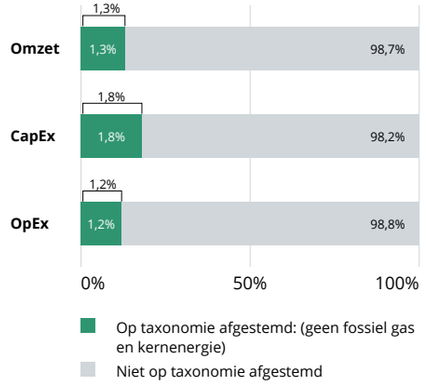

Dit diagram vertegenwoordigt 78,6% van de totale beleggingen

1 In deze diagrammen omvat "staatsobligaties" alle blootstellingen aan overheden gebaseerd op de BICS sectoren centrale banken, soevereine overheden en Supranationals.
2 In deze diagrammen zijn de zijn de balken inzake "op taxonomie afgestemd" uitvergroot, dit om de leesbaarheid van de diagram te vergroten. De omvang van de balken is derhalve niet meer in overeenstemming met de relatieve verhouding ten opzichte van het totaal.

De percentages voor afstemming met EU-taxonomie worden berekend op basis van een kwartaalgemiddelde. In gevallen waarin het bedrijf niet publiekelijk rapporteerde over afstemming met de EU-taxonomie, maakten we gebruik van equivalente informatie verkregen van een externe gegevensleverancier.

Wat was het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten?

Dit financiële product investeerde 0,3% in faciliterende activiteiten en 0,0% in transitieactiviteiten.

De cijfers geven het aandeel beleggingen in transitie- en faciliterende activiteiten als percentage van de omzet weer. De percentages voor afstemming met EU-taxonomie worden berekend op basis van een kwartaalgemiddelde. In gevallen waarin het bedrijf niet publiekelijk rapporteerde over afstemming met EU-taxonomie, werd equivalente informatie verkregen van een externe gegevensleverancier.

Hoe verhield het percentage op de EU-taxonomie afgestemde zich tot eerdere referentieperiodes?

Onderstaande tabel laat het percentage op EU-taxonomie afgestemde beleggingen (geen fossiel gas en kernenergie) zien inclusief staatsobligaties voor eerdere referentieperiodes.

	2024	2023	2022
Omzet	1,0%	0,8%	n.v.t.
CapEx	1,4%	1,3%	n.v.t.
OpEx	1,0%	1,0%	n.v.t.

Welke beleggingen zijn opgenomen in 'overige'? Waarvoor waren deze bedoeld en waren er ecologische of sociale minimumwaarborgen?

Voor deze pensioenregeling zijn de volgende beleggingen opgenomen in #2 Overige:

- Geldmarktinstrumenten, derivaten.
- ETF's en fondsbeleggingen.

Derivaten en geldmarktinstrumenten worden uitsluitend gebruikt voor efficiënt portefeuillebeheer en voor het beperken van risico's in overeenstemming met de Pensioenwet. Voor beleggingen in #2 Overige zijn er geen ecologische of sociale minimumwaarborgen.

Welke maatregelen zijn er in de referentieperiode getroffen om te voldoen aan de ecologische en/of sociale kenmerken?

Uitsluiting van ongewenste activiteiten
Ons Uitsluitingsbeleid is in 2024 aangepast en in lijn gebracht met de minimumcriteria voor onze portefeuille (aandelen ontwikkelde markten).

Reductie van CO_2-emissies
We beleggen sinds september 2024 alleen nog in bedrijven (aandelen ontwikkelde markten) die voldoen aan onze minimumcriteria op het gebied van klimaat. Zo moeten bedrijven in sectoren met een grote klimaatimpact een rapportage over scope 1 en 2 en een lange-termijn reductiedoelstelling in lijn met het akkoord van Parijs hebben. We beleggen niet in bedrijven die hun energieproductie op basis van kolen uitbreiden en bedrijven die betrokken zijn bij ernstige klimaat-gerelateerde controverses.

ESG-integratie
Sinds september 2024 beleggen we alleen nog in bedrijven (aandelen ontwikkelde markten) die voldoen aan onze minimumcriteria op het gebied van klimaat, natuur en biodiversiteit, mensenrechten en goed en integer bestuur.

Stemmen en engagement
In 2024 hebben we over 48.359 voorstellen gestemd. In 2024 was 74,7% van onze stemmen in lijn met de managementvoorstellen. Ook voerden we in 2024 een dialoog met de bedrijven waarin we belegden. Dit deden we in totaal 256 keer.

Overige informatie

Over dit verslag

In dit jaarverslag zijn wederom stappen gezet in het verder integreren van de duurzaamheidsinformatie. Als algemeen bestuur rapporteren we over financiële resultaten en ontwikkelingen, en over resultaten en ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Ook laten we zien hoe ABP waarde toevoegt, vooral voor deelnemers en werkgevers: als primaire belanghebbenden staan zij centraal in alles wat wij doen.

Als leidraad voor onze verslaglegging volgen we waar mogelijk het veelgebruikte internationale raamwerk voor geïntegreerde verslaglegging van de International Integrated Reporting Council (IIRC).

Waardecreatiemodel
In ons waardecreatiemodel laten we allereerst in een globaal overzicht zien hoe wij de verschillende vormen van kapitaal en kennis inzetten om onze doelstellingen te bereiken en hoe we met onze kernactiviteiten waarde proberen toe te voegen. Vervolgens geven we op elk onderdeel detailinformatie. Uiteindelijk resulteert dat in de impact die ABP heeft op belanghebbenden en op de maatschappij. Ook dit waardecreatiemodel is gebaseerd op de hoofdlijnen van het raamwerk van de IIRC.

Voor aanvullende informatie over duurzaam en verantwoord beleggen geven we duidelijk aan waar lezers die kunnen vinden, bijvoorbeeld op onze website.

Materialiteit
In het Integrated Reporting (IR)-raamwerk en de richtlijnen (Standards) van de GRI (Global Reporting Initiative) staat het materialiteitsprincipe centraal. Dit wil zeggen dat aan de hand van een gestructureerde dialoog met en/of uitvraag onder belanghebbenden wordt bepaald welke onderwerpen zij belangrijk vinden om over te lezen en welke belangrijk zijn om over te rapporteren.

Op basis van de in 2022 vastgestelde dertien belangrijke onderwerpen die onze belanghebbenden hebben aangedragen, is er in 2023 een verdiepend onderzoek gedaan op basis van dubbele materialiteit. Onder begeleiding van een extern bureau heeft het bestuur op basis van dialogen met interne en externe stakeholders de belangrijkste onderwerpen vastgesteld die onze belanghebbenden materieel vinden voor ABP als het gaat om impact, risico's en kansen. In dit jaarverslag leggen wij in de Verantwoording materiële onderwerpen verantwoording af over deze acht materiële onderwerpen. Daarnaast rapporteren we over onderwerpen die voortvloeien uit wet- en regelgeving en uit het eigen beleid van ABP.

Reikwijdte en afbakening van het verslag
Het verslag beslaat het boekjaar 2024 van Stichting ABP, dat loopt van 1 januari 2024 tot en met 31 december 2024. ABP presenteert een enkelvoudige jaarrekening die inzicht geeft in de financiële positie van ABP en aansluit bij de in het bestuursverslag opgenomen beleidsmatige informatie en bij andere externe publicaties.

De verantwoording over de materiële onderwerpen heeft alleen betrekking op ABP.

Verslaggevingsrichtlijnen
Het jaarverslag bestaat uit het bestuursverslag, het verslag van het niet-uitvoerend bestuur, het verslag en het oordeel van het verantwoordingsorgaan en de jaarrekening. De jaarrekening 2024 is opgesteld op basis van de in Nederland algemeen aanvaarde grondslagen voor financiële verslaggeving en de wettelijke bepalingen inzake de jaarrekening, zoals opgenomen in Titel 9 van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving.

ABP rapporteert over materiële en maatschappelijk relevante onderwerpen zoals governance, de rol van ABP in de maatschappij en de manier waarop ABP duurzaam en verantwoord belegt. We volgen de wettelijke richtlijnen van de Code Pensioenfondsen en de Pensioenwet. Daarnaast gebruiken we de volgende verslaggevingsrichtlijnen:

- de IR-principes van de IIRC[1]: deze volgen we op hoofdlijnen; focus op strategie en toekomst, creëren van samenhang tussen de verschillende onderdelen in het verslag, stakeholders en stakeholderdialoog, materialiteit, beknoptheid, betrouwbaarheid en volledigheid, en consistentie en vergelijkbaarheid;
- GRI Standards: ABP rapporteert zo transparant mogelijk over haar activiteiten en hanteert daarbij de richtlijnen van het Global Reporting Initiative (GRI). We rapporteren met verwijzing naar de GRI Standards. Daartoe is een GRI-index opgenomen onder de aanvullende informatie.

ABP is door de Global Sustainability Standards Board (GSSB), het onafhankelijke normbepalende orgaan van GRI, gevraagd om zitting te nemen in een technisch comité dat een norm voor de kapitaalmarktsector moet opstellen. Hierbij wordt nagegaan hoe organisaties in deze sector duurzaamheidsinformatie moeten rapporteren met betrekking tot hun rol als investeerders in veel andere sectoren.

1 Sinds medio 2021 vormen de IIRC en de SASB samen de Value Reporting Foundation.

Berekenen CO_2-voetafdruk
ABP streeft ernaar de CO_2-uitstoot (scope 1, 2 en 3) van alle relevante beleggingen vast te stellen en daarover te rapporteren. Hiertoe volgen we de Leidraad van het Commitment van de financiële sector aan het Nederlandse Klimaatakkoord. ABP rapporteert in dit verslag de procentuele wijziging van de absolute CO_2-voetafdruk ten opzichte van het basisjaar 2019 van de beleggingen in aandelen, bedrijfsobligaties, staatsobligaties, vastgoed, private equity, infrastructuur, grondstoffen, hypotheken en het Opportunity fund. De CO_2-voetafdruk omvat directe uitstoot door bedrijven (scope 1), de uitstoot die samenhangt met de energie die ze gebruiken (scope 2) en de indirecte uitstoot van de waardeketen (scope 3). We hebben het herberekeningsbeleid voor dit jaar toegepast. Voor meer toelichting zie het CO_2 methodologie document.

ABP stelt de CO_2-voetafdruk van relevante beleggingscategorieën vast volgens de Global GHG Accounting and Reporting Standard for the Financial Industry, ontwikkeld door PCAF. Binnen de beleggingscategorieën beschouwen we individuele beleggingen als relevant voor de CO_2-voetafdruk als er sprake is van eigenaarschap binnen de kapitaalstructuur én we de CO_2-voetafdruk kunnen vaststellen. Contanten (geen CO_2-voetafdruk) en derivaten (geen eigenaarschap binnen de kapitaalstructuur) beschouwen we als niet-relevante beleggingen.

De CO_2-voetafdruk wordt – op een enkele uitzondering na – berekend op basis van de posities in bedrijven op 31 december 2024. De berekening van de CO_2-voetafdruk in 2024 is gebaseerd op bedrijfsemissies in het boekjaar 2023. We maken hierbij gebruik van data van externe dataleveranciers. De primaire bron van emissiegegevens is de ISS ESG-database. Ook maken we gebruik van data die door bedrijven en/of fondsen direct aan onze vermogensbeheerder APG is gerapporteerd, en van data in de GRESB-survey voor Vastgoed en Infrastructuur. Een uitgebreide toelichting op de manier van berekenen staat op onze website.

Berekenen beleggingen in klimaatoplossingen, biodiversiteitsoplossingen en SDI's
Beleggen in klimaatoplossingen en beleggen in biodiversiteitsoplossingen zijn voor 2024 de cijfers gebaseerd op deze SDI-methodologie, waarbij voor klimaat SDG 7 en 13 worden gehanteerd en voor biodiversiteit SDG's 12, 14 en 15.

Voor aandelen en obligaties zijn de cijfers gebaseerd op holdingsdata (actuele marktwaarde) per 31 december 2024. APG heeft een publiek beschikbare taxonomie ontwikkeld om vast te stellen welke beleggingen met hun producten en diensten bijdragen aan de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's). Dit gebeurt mede op basis van data van het SDI Asset Owner Platform. Voor beleggingen in private markten zijn de cijfers gebaseerd op de reële waarde, bepaald op basis van de meest recente periodieke rapportage van het betreffende fonds, zo nodig gecorrigeerd voor gewijzigde (markt)omstandigheden. Voor het identificeren van SDI's wordt eveneens gebruikgemaakt van de SDI Taxonomie.

Berekenen impactbeleggingen
Met het beleid impactbeleggen sluit ABP aan bij de definitie van het Global Impact Investing Network (GIIN): impactbeleggingen zijn beleggingen met een intentie om een positieve, meetbare sociale en milieu impact te maken, naast een positief, financieel rendement. Impactbeleggingen moeten bewust bijdragen aan positieve sociale impact en milieu-impact, moeten een financieel rendement als doelstelling hebben en moeten gemeten kunnen worden. Voor impactbeleggen richt ABP zich primair op private markten, met een focus op de beleggingscategorieën infrastructuur, real assets, private equity, alternative credits en vastgoed. Beleggingen die voldoen aan de bovengenoemde criteria, worden meegeteld bij het bepalen van het belegd vermogen in impactbeleggingen. Bij fondsbeleggingen worden onderliggende beleggingen op lookthrough-basis beoordeeld. Het vaststellen van impactbeleggingen is geïntegreerd binnen het reguliere beleggingsproces. Het Investment Committee (IC) van APG bepaalt of een belegging een impactbelegging is, op basis van de bovenstaande criteria.

Voor impactbeleggingen is waar mogelijk gebruik gemaakt van cijfers gebaseerd op holdingsdata (actuele marktwaarde) per 31 december 2024. Als impactpercentage (de beleggingen binnen een beleggingsproduct die als impactbelegging kunnen worden geclassificeerd) wordt het meest recent beschikbare percentage gebruikt. Voor directe beleggingen is dit per 31 december 2024, voor fondsbeleggingen per 30 september 2024.

Assurance niet-financiële informatie m.b.t. Toekomstbestendigheid investeringsportefeuille & Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid
De niet-financiële informatie m.b.t. Toekomstbestendigheid investeringsportefeuille & Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid is onderwerp van de assurance door de onafhankelijke accountant. De onafhankelijke accountant heeft limited assurance afgegeven op het onderdeel Toekomstbestendigheid investeringsportefeuille & Duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid. De verantwoording over het fiscaal beleid in dit onderdeel maakt echter geen onderdeel uit van de assurance-controle.

Aanvullende informatie
Aanvullende informatie over Duurzaam en Verantwoord Beleggen vindt u op onze website.

Het jaarverslag 2024 is gepubliceerd op 25 april 2025.

Reacties op het verslag
Heeft u vragen of opmerkingen over ons verslag, dan ontvangen wij die graag van u. U kunt ons mailen via jaarverslag@abp.nl.

GRI content index

Toepassingsverklaring GRI
ABP rapporteert de in deze GRI content index genoemde informatie voor de periode 1 januari tot en met 31 december 2024 met verwijzing naar de GRI-Standaarden.

GRI-standaard	Omschrijving	Locatie in verslag of toelichting
GRI 2: Algemene indicatoren 2021		
GRI 2-1	Bedrijfsinformatie: naam, eigendomsstructuur en rechtsvorm, locatie van het hoofdkantoor, aantal landen waarin de organisatie actief is	Profiel (zie pagina 9) Juridische structuur (zie pagina 53)
GRI 2-2	Entiteiten opgenomen in de verantwoording over de materiële onderwerpen	Over dit verslag (zie pagina 200)
GRI 2-3	Verslaggevingsperiode waarop de verstrekte informatie betrekking heeft, verslaggevingscyclus en contactgegevens voor vragen over het jaarverslag of de inhoud daarvan	Over dit verslag (zie pagina 200) Achteromslag
GRI 2-4	Herformuleringen van eerder verstrekte informatie	De 2019-baseline van de CO_2-voetafdruk is herberekend (zie pagina 79)
GRI 2-5	Beleid met betrekking tot externe verificatie en vermelding of een assurance-verklaring door de externe accountant is afgegeven op de verantwoording over duurzaamheid	Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant (zie pagina 173) Over dit verslag (zie pagina 200)
GRI 2-6 a/b/c	Voornaamste activiteiten, producten en diensten, afzetmarkten, leveranciers van de organisatie, overige relevante zakelijke relaties en significante veranderingen hierin tijdens de verslagperiode	Profiel (zie pagina 9) Waardecreatiemodel (zie pagina 10) Samen bouwen aan goed pensioen in een leefbare wereld (zie pagina 18) Belangrijke onderwerpen voor belanghebbenden (zie pagina 20)
GRI 2-7 a/b	Totaal aantal medewerkers en samenstelling medewerkersbestand	Ontwikkeling van de organisatie (zie pagina 44)
GRI 2-8	Medewerkers die niet in loondienst zijn (externen)	Naast de 54 medewerkers in loondienst waren er eind december 2024 28,3 externe medewerkers werkzaam. De reden voor deze externe inhuur is inzet projectmatige werkzaamheden en opvang openstaande vacatures en piekbelasting.
GRI 2-9a	Bestuursstructuur en -samenstelling	De governance-structuur van ABP (zie pagina 53) Personalia (zie pagina 207)

GRI-standaard	Omschrijving	Locatie in verslag of toelichting
GRI 2-10	Nominatie en selectie van de hoogste beslissingsbevoegde van de organisatie	De governance-structuur van ABP (zie pagina 53)
GRI 2-11	Rol van de voorzitter van het hoogste bestuurlijke orgaan	De governance-structuur van ABP (zie pagina 53)
GRI 2-14	Rol van het hoogste bestuurlijke orgaan in duurzaamheidsverslaggeving	Dubbele materialiteit en definities (zie pagina 63)
RI 2-15	Beleid met betrekking tot preventie en mitigatie van belangenverstrengeling bij het hoogste bestuurlijke orgaan	Beleid nevenfuncties aangescherpt (zie pagina 57)
GRI 2-16	Communicatie over bedrijfskritische punten gedurende de verslagperiode	Vernieuwde pensioenregeling (zie pagina's 38 en 50) Premie en Indexatie (zie pagina's 23 en 93)
GRI 2-17	Algemene kennis op het gebied van duurzaamheid van het hoogste bestuurlijke orgaan	Personalia bestuursleden (zie pagina 207)
GRI 2-18	Evaluatie van de prestaties van het hoogste bestuursorgaan	Oordeel van het verantwoordingsorgaan (zie pagina 95)
GRI 2-19	Beloningsbeleid voor leden van het hoogste bestuurlijke orgaan	Beloningsparagraaf (zie pagina 147)
GRI 2-22	Verklaring van het hoogste bestuurlijke orgaan betreffende de duurzaamheidsstrategie	Voorwoord (zie pagina 13) Verantwoording materiële onderwerpen (zie pagina 60)
GRI 2-23	Naleving MVO-richtlijnen	Fiscaal beleid (zie pagina 47) Verantwoording materiële onderwerpen (zie pagina 78)
GRI 2-25	Aanpak klachten en andere negatieve impacts	Klachten en geschillen (zie pagina 24)
GRI 2-27	Naleving van wet- en regelgeving	Voldoen aan wettelijke richtlijnen en codes (zie pagina 57)
GRI 2-28	Lidmaatschap van verenigingen en/of andere belangenorganisaties	Belangrijkste lidmaatschappen en commitments (zie pagina 211)
GRI 2-29	Aanpak stakeholderbetrokkenheid	Belangrijke onderwerpen voor belanghebbenden (zie pagina 20) Dialoog met belanghebbenden (zie pagina 61)
GRI 2-30	Percentage medewerkers onder een collectieve arbeidsovereenkomst	Er is geen CAO waar ABP onder valt. ABP heeft een personeelshandboek, dat alle afspraken tussen werkgever en werknemer omvat. Bijvoorbeeld over loon, ziekteverzuim en mobiliteit. Dit zorgt er ook voor dat alle collega's gelijk worden behandeld.

GRI-standaard	Omschrijving	Locatie in verslag of toelichting
Materiële onderwerpen		
GRI 3-1	De manier waarop de organisatie de materiële onderwerpen bepaalt	Belangrijke onderwerpen voor belanghebbenden (zie pagina 20) Materiële onderwerpen ongewijzigd (zie pagina 21)
GRI 3-2	Lijst van materiële onderwerpen	Dubbele materialiteit en definities (zie pagina 63)
GRI 3-3	De manier waarop de organisatie stuurt op materiële thema's	Solide fundament (zie pagina 43) Hoe ABP wordt bestuurd (zie pagina 53) Verantwoording materiële onderwerpen (zie pagina 59)
Direct en indirect economisch		
GRI 201-1	Directe economische waarde die is gegenereerd	Rendement op beleggingen (zie pagina 28)
GRI 201-2	Financiële implicaties en andere risico's en kansen als gevolg van klimaatverandering	Klimaatbeleid (zie pagina 79) Risicoparagraaf jaarrekening
GRI 203-2	Significante indirecte economische impact	ABP draagt bij aan de pensioenen van ruim drie miljoen deelnemers. Hoe wij waarde creëren (zie pagina 10) Verantwoording materiële onderwerpen (zie pagina 59)
Corruptie		
GRI 205-2	Communicatie rondom integriteit, anti-corruptiebeleid en -procedures	Solide fundament (zie pagina 43) Risicomanagement (zie pagina 51) Cultuur en gedrag (zie pagina 57)

GRI-standaard	Omschrijving	Locatie in verslag of toelichting
Belasting		
GRI 207-1	Het door de organisatie gehanteerde belastingbeleid	Fiscaal beleid (zie pagina 47)
Energie		
GRI 302-1	Energieverbruik binnen de organisatie	ABP besteedt binnen de organisatie ook aandacht aan duurzaamheid, onder meer aan het energieverbruik. Het pand waarin ABP kantoor houdt in Amsterdam, is bijvoorbeeld BREEAM Excellent gecertificeerd. De impact van het energieverbruik van de relatief kleine eigen organisatie is marginaal ten opzichte van de impact van onze beleggingsportefeuille. Daarom nemen wij deze informatie niet op in het jaarverslag.
Biodiversiteit		
GRI 304-2	Significante impact van de (beleggings)activiteiten op biodiversiteit	Natuur en biodiversiteit (zie pagina 80)
Uitstoot		
GRI 305-1	Directe CO_2-uitstoot van bedrijven waarin ABP belegt	Klimaat (zie pagina 79)
GRI 305-3	Indirecte uitstoot van CO_2 (scope 3) veroorzaakt door bedrijven waarin ABP belegt	Klimaat (zie pagina 79)
Werkgelegenheid		
GRI 401-1	Nieuwe medewerkers, samenstelling medewerkersbestand, medewerkersbetrokkenheid en verloop	Ontwikkeling van de organisatie (zie pagina 44)
GRI 403-4	Medewerkersparticipatie	OR van start gegaan (zie pagina 45)
GRI 405-1	Diversiteit van bestuurlijke organen en medewerkers	Diversiteitsbeleid verdiept (zie pagina 56) Overzicht medewerkers (zie pagina 83)
Discriminatie		
GRI 407-1	Activiteiten waarbij het recht op vrijheid van vereniging en collectieve onderhandeling in gevaar kan komen	Onderdeel van ons engagementbeleid Diversiteitsbeleid verdiept (zie pagina 56)

GRI-standaard	Omschrijving	Locatie in verslag of toelichting
Kinderarbeid		
GRI 408-1	Activiteiten met een verhoogd risico op incidenten rondom kinderarbeid	Onderdeel van ons engagementbeleid Mensenrechten (zie pagina 81)
Dwangarbeid		
GRI 409-1	Activiteiten met een verhoogd risico op incidenten rondom dwangarbeid	Onderdeel van ons engagementbeleid Mensenrechten (zie pagina 81)
Leveranciers		
GRI 414-2	Negatieve sociale impact in de toeleveringsketen en genomen acties	Onderdeel van ons engagementbeleid Anticiperen op de toekomst (zie pagina 19)
Privacy		
GRI 418-1	Onderbouwde klachten rond schending van de privacy en verlies van data van klanten	Cyberweerbaarheid en privacy (zie pagina 50) Voldoen aan wettelijke richtlijnen en codes (zie pagina 57) Klachten en geschillen (zie pagina 75)

Personalia

In dit deel zijn de personalia van de leden van het bestuur opgenomen, met vermelding van hun nevenfuncties, naast het lidmaatschap van het Bestuur van Stichting Pensioenfonds ABP. Verder zijn de leden van de bestuurscommissies en het verantwoordingsorgaan opgenomen.

Onafhankelijke voorzitter

De heer A.J.M. Sibbing, 1959
- In functie sinds 07-03-2023
- Termijn eindigt 31-12-2024

Nevenfuncties
Voorzitter beleggingscommissie Instituut GAK.

De heer A.J. de Geus, 1955
- In functie sinds 01-03-2025
- Termijn eindigt 01-03-2026

Nevenfuncties
Voorzitter executive board van Wetenschappelijk Instituut voor het CDA, docent Paris School of International Affairs – Lecturer & Hertie School of Governance Berlin, waarnemend voorzitter College van Toezicht advocatuur, Raad van Toezicht V-fonds, Advisory Boards: EuropaNova per jaar, Re-Imagine Europe, Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek.

Niet-uitvoerend bestuur

De heer A.J.M. Sibbing, 1959
Werkgevers
- In functie sinds 07-03-2019
- Termijn eindigt 31-12-2024

De heer A.J. de Geus, 1955
Werkgevers
- In functie sinds 01-03-2025
- Termijn eindigt 01-03-2026

De heer R. Becker, 1965
Gepensioneerden
- In functie sinds 11-05-2023
- Termijn eindigt 11-05-2027

Nevenfuncties
Niet-uitvoerend bestuurder en voorzitter beleggingscommissie AXA UK, voorzitter Raad van Advies Kamer van Koophandel, voorzitter adviescomité Agentschap van de Generale Thesaurie, lid van Independent External Oversight Advisory Committee WHO, Geneva, lid Raad van Toezicht Zuyderland.

De heer A. Boonen, 1982
Werknemers
- In functie sinds 01-01-2021
- Termijn eindigt 31-12-2028

Nevenfuncties
Pensioenbestuurder FNV, bestuurslid Stichting Akzo Pensioenfonds, lid Commissie bestuurlijke effectiviteit SPAWW, Partner Research Council (PRC) van NETSPAR.

De heer P.J.H. Fey, 1965
Werknemers
- In functie sinds 01-05-2017
- Termijn eindigt 01-05-2025

Nevenfuncties
Vice-voorzitter CNV, vice president CESI (Europees verbond van onafhankelijke vakbonden, raadslid van Sociaal Economische Raad[1], bestuurslid van de Stichting van de Arbeid[1].

1 Onbezoldigd.

Mevrouw A. Gram, 1965
Werknemers
- In functie sinds 01-06-2021
- Termijn eindigt 12-12-2024

Nevenfuncties
Bestuurslid Eumedion, voorzitter beleggingscommissie Stichting Pensioenfonds IBM Nederland, voorzitter ASN beleggingsfondsen raad van commissarissen, voorzitter SP HAL Permanente visitatie commissie, lid beleggings- en balansmanagement commissie SP Huisartsen, adviseur balansmanagement Pensioenfonds ING, adviseur Fonds1818 adviescommissie beleggingen, bestuurslid ATP (Arbejdsmarkedets Tillægspension), lid raad van advies Het FairClimateFund, lid raad van advies ASN Biodiversiteitsfonds, onafhankelijke voorzitter het investeringscomité van United Pensions.

De heer A.J.M. Kool, 1956
Gepensioneerden
- In functie per 11-05-2023
- Termijn eindigt 11-05-2027

Nevenfuncties
Directeur/eigenaar Kool Corporate Communication, voorzitter bestuur Stichting Green Water Cools, Bestuurslid Golfclub Cromstrijen, lid raad van advies van AethiQs, Judge IPE-Awards, Investments & Pensions Europe (IPE), spreker, moderator en dagvoorzitter op (internationale) conferenties, docent bij SPO (communicatie; competenties en gedrag), gastspreker 'Veteraan in de Klas' (Nederlands Veteranen Instituut), Referendumcommissie gemeente Barendrecht.

Mevrouw M.P.I. ten Kroode, 1957
Gepensioneerden
- In functie per 14-11-2022
- Termijn eindigt 14-11-2026

Nevenfuncties
Onafhankelijk voorzitter College Perinatale Zorg, lid Raad van Advies Nederlandse Zorgautoriteit, buitengewoon Raadslid Onderzoeksraad voor Veiligheid, executive coach.

Mevrouw V.S. van der Meer – Gangapersadsing, 1979
Werkgevers
- In functie per 01-04-2022
- Termijn eindigt 01-04-2026

Nevenfuncties
Zelfstandig pensioenadviseur, bestuurder Humanitas Zoetermeer[1], voorzitter Pensioenfonds PostNL.

Mevrouw K. Nauta, 1983
Werkgevers
- In functie sinds 01-03-2019
- Termijn eindigt 01-03-2027

Nevenfuncties
Lid belanghebbend orgaan Pensioenkring Wolters Kluwer Nederland bij Het Nederlandse Pensioenfonds (HNPF), directeur Pensioenfonds Wolters Kluwer Nederland (i.l.).

De heer P. Rosenmöller, 1956
Werkgevers
- In functie sinds 01-12-2021
- Termijn eindigt 01-03-2025

Nevenfuncties
Voorzitter Eerste Kamerfractie GroenLinks-PvdA, lid raad van toezicht Scholengemeenschap Bonaire, bestuurslid Stichting Parlementaire Geschiedenis, strategisch adviseur St JOGG, diverse Comités van Aanbeveling, lid raad van toezicht Mental Health Caribbean, lid toekenningsraad van de Postcodeloterij en Vriendenloterij.

De heer A.M.H. Slager, 1967
Werkgevers
- In functie sinds 01-06-2022
- Termijn eindigt 01-06-2026

Nevenfuncties
Lid Commissie Balans- en Vermogensbeheer Pensioenfonds Rail & OV, hoogleraar Institutional Investments Vrije Universiteit Amsterdam, beleggingscommissie Fonds Nazorg stortplaatsen Gelderland.

De heer A. van Vliet, 1967
Werknemers
- In functie sinds 16-02-2016
- Termijn eindigt 16-02-2028

Nevenfuncties
Voorzitter financiële commissie VTW, voorzitter Van Ravesteyn Fonds, lid Raad van Commissarissen Havensteder, bestuurslid Pensioenfederatie, bestuurslid Stichting Zelfregulering Pensioenfondsen.

Mevrouw R. van Wijk-Russchen, 1964
Werkgevers
- In functie sinds 19-04-2024
- Termijn eindigt 19-04-2028

Nevenfuncties
Non-Executive Director (one-tier) Brunel Pension Partnership Ltd, Bristol UK, lid Raad van Toezicht Stimuleringsfonds Volkshuisvesting NL Gemeenten, lid Raad van Commissarissen Altera Vastgoed NV, vice-voorzitter Raad van Toezicht Fries Museum (& Fries Verzetsmuseum), vice-voorzitter Raad Toezicht Nationaal Keramiekmuseum Princessehof, lid Raad van Advies bij Stichting NIMF.

1 Onbezoldigd.

Uitvoerend bestuur

De heer H.J. van Wijnen, 1967
Voorzitter Uitvoerend bestuur
- In functie per 01-01-2022
- Termijn eindigt 01-01-2026

Nevenfuncties
Voorzitter bestuur Stichting Eleven Floawers Foundation.

Mevrouw Y. E.M. Verdonk - van Lokven, 1964
Uitvoerend bestuurder pensioenbeleid
- In functie per 01-02-2022
- Termijn eindigt 01-02-2026

Nevenfunties
Lid raad van toezicht (voorzitter G&R Cie) Hogeschool van Amsterdam, lid ledenraad Koninklijk Instituut voor de Tropen (tot 1-7-2024).

Mevrouw D.F. Dijkhuis, 1972
Uitvoerend bestuurder beleggingsbeleid
- In functie per 01-01-2022
- Termijn eindigt 01-08-2024

Nevenfuncties
Lid Modelcommissie Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw, bestuurslid Stichting Tuchtrecht Banken.

Mevrouw A.C.A. Lemsom - Mosselman (a.i.), 1972
Uitvoerend bestuurder beleggingsbeleid (ad interim)
- In functie per 27-07-2023
- Termijn eindigt 23-10-2024

De heer J.T.M. Julicher (a.i.), 1958
Uitvoerend bestuurder beleggingsbeleid (ad interim)
- In functie sinds 01-03-2025
- Termijn eindigt 01-03-2026

Nevenfuncties
Lid van de Raad van Commissarissen van Meijers Assurantiën, extern lid van de beleggingscommissie van verzekeraar Scildon, bestuurslid en penningmeester van Netherlands Advisory Board (NAB) on impactinvesting, lid van de Raad van Advies van Financial Investigator, lid van de jury van de FD Sijthoff prijs, lid van een raad van advies i.o. voor de oprichting van een uitvaartverzekeraar volgens het Takaful-principe.

Auditcommissie

De heer A. van Vliet (voorzitter)
Mevrouw M.P.I. ten Kroode
Mevrouw K. Nauta
Mevrouw S.G. van der Lecq (extern lid, tot 1-7-2024)
Mevrouw R. van Osch (extern lid, tot 31-12-2024)
De heer L. Paape (extern lid, tot 31-12-2024)
Mevrouw M. Haandrikman (extern lid, per 01-01-2025)
Mevrouw H. Kemna (extern lid, per 01-01-2025)
Mevrouw L. van Velden (extern lid, per 01-01-2025)

Commissie Pensioenen

Mevrouw V.S. van der Meer-Gangapersadsing (voorzitter)
De heer A. Boonen
De heer P.J.H. Fey
De heer A.J.M. Kool
De heer P. Rosenmöller (tot 01-03-2025)
Mevrouw Y.E.M. Verdonk- van Lokven

Commissie Beleggingen

De heer A.M.H. Slager (voorzitter)
De heer R. Becker
Mevrouw A. Gram (tot 12-12-2024)
De heer J.T.M. Julicher (per 01-03-2025)
Mevrouw A.C.A. Lemsom-Mosselman (tot 23-10-2024)
Mevrouw R. Van Wijk-Russchen (per 19-04-2024)

HR-commissie

De heer A.J.M. Sibbing (voorzitter tot 31-12-2024)
De heer A. Boonen (voorzitter vanaf 01-01-2025)
De heer A.J. de Geus (per 01-03-2025)
Mevrouw M.P.I. ten Kroode
Meverouw V.S. Van der meer - Gangapersadsing
De heer P. Rosenmöller (tot 01-03-2025)
De heer H.J. van Wijnen

Commissie van Beroep tot 01-07-2024

Bestuursleden
De heer A. Boonen (voorzitter)

Externe leden
De heer R. Barnhoorn
De heer H.C.J.L. Borghouts
Mevrouw M.C. Bruning
De heer M. van Seventer
De heer E. Soetendal
Mevrouw E.S.M. van Zadelhoff

Verantwoordingsorgaan

Geleding werkgevers
De heer R.I.G. Blankemeijer, 1966
De heer E. van Bokhoven, 1966 (per 01-04-2025)
De heer M. Damen, 1985 (tot 01-07-2025)
De heer A. Guijt, 1959
De heer P.B.J. Huisman, 1964
Mevrouw A.A.A.M. van Iersel, 1971
Mevrouw P.G.A. Janssen, 1967
De heer A. Jonkman, 1959 (voorzitter per 01-07-2022)
De heer R.H. van Luxemburg, 1974
De heer J. de Mooij, 1989 (per 24-09-2024)
Mevrouw J.C.C. Oostdijk, 1960
De heer W.O. Schilperoort, 1975
De heer G.A. Storm, 1962
De heer H. Tulner, 1957
De heer J.H.H. Verheij, 1961
Mevrouw M.L.A. van der Wegen, 1963
De heer V.P. Wongsowinangoen, 1973

Geleding actieve deelnemers
Mevrouw G.M.M. Alofs, 1972
Mevrouw S.A. Blackwell, 1958
De heer E.W.P. van Boven, 1957
De heer G. Camps, 1983
Mevrouw C. den Hartog, 1984
De heer J.J. Hoeijmakers, 1984
Mevrouw L.M. Kos, 1991
De heer J.H.J. Kruuk, 1957 (tot 01-05-2024)
Mevrouw J. de Mol van Otterloo, 1977
Mevrouw S.E. Loeff, 1992
De heer J.M. Mennen, 1960
Mevrouw I.M. Nauta, 1969
De heer F.F.C. Ouwehand, 1986
Mevrouw R. van Putt, 1990
De heer P. Reesink, 1994 (per 01-05-2025)
De Heer C. Rausch, 1981
Mevrouw F.C. van Rijn, 1985
Mevrouw A.P. Tay, 1959
De heer S.X. de Vrije, 1976

Geleding gepensioneerde deelnemers
Mevrouw J.A.R.M. van Egmond, 1951
De heer G.W.J. Driessen, 1955
Mevrouw G. Gorter, 1953
De heer A. de Graaf, 1947
De heer A.R. van Kampen, 1954 (vicevoorzitter per 01-07-2022)
Mevrouw A.M. Krol, 1941
Mevrouw J.J. Ligthart, 1953
Mevrouw J.C.M. Matheij, 1950
De heer A.M. Nijdam, 1947
De heer P.L.M. Pex, 1946
De heer M.J. Van Rooijen, 1942 (tot 03-05-2024)
De heer J.D. Smit, 1951
De heer P. Terporten, 1948 (per 03-05-2025)
De heer T.W.M. de Wit, 1954

Sleutelfunctiehouders

Actuariële functie
De heer R. Schilder, 1976

Interne-auditfunctie
De heer T.E. Wolffenbuttel, 1977

Risicobeheerfunctie
Mevrouw V. Achmad, 1984

Overige functies

Compliance officer
De heer J. Velzen

Ondernemingsraad
De heer M. Wezenaar, 1965 (voorzitter)
Mevrouw C.J. Hooyman, 1965 (vicevoorzitter)
Mevrouw L.W. van Aalst, 1970 (OR-lid)
Mevrouw. A. Bron, 1966 (OR-lid)
De heer A.J.F. Meiring, 1997 (OR-lid)

Externe partijen

Waarmerkend actuaris
WillisTowersWatson

Externe accountant
KPMG Accountants NV

Belangrijkste lidmaatschappen en commitments

ABP is lid van een aantal organisaties waarvan we de missie en doelstelling op het onderwerp duurzaam en verantwoord beleggen onderschrijven; door het formele lidmaatschap van deze organisaties hebben we bovendien toegang tot aanwezige kennis en netwerken. De ondertekende commitments sluiten aan bij de missie, visie en/of het duurzaam en verantwoord beleggingsbeleid en onze beleggingsovertuigingen. Daarmee heeft ABP zich verbonden aan en toezeggingen gedaan om de afspraken na te komen, uit te voeren en publiekelijk te steunen.

Pensioenfederatie	Lidmaatschap
Pensions Europe	Lidmaatschap via Pensioenfederatie
ICGN	Lidmaatschap
ICPM	Lidmaatschap
AODP (Asset Owner Disclosure Project)	Survey
CHRB (Corporate Human Rights Benchmark)	Adviserend
Climate action 100+	Commitment
EPFIF	Lidmaatschap
Eumedion	Lidmaatschap
Finance for Biodiversity Pledge	Commitment
Financial sector commitment to the Dutch Climate agreement (Nederlands Klimaatakkoord)	Commitment, survey
GREEN (Global Real Estate Engagement Network)	Commitment
IMVO-convenant Hernieuwbare Energie/Responsible Business Conduct Agreement for the Renewable Energy Sector	Supporter
MVO Nederland	Lidmaatschap
OECD PF survey	Survey
PPCA (Powering Past Coal Alliance - Finance Membership)	Commitment
PRI	Lidmaatschap, survey
TCFD (Task Force on Climate-related Financial Disclosures)	Commitment
Tobacco Free Finance Pledge	Commitment
Transitionathway Initiative	Supporter
VBDO - Vereniging voor Beleggers in Duurzame Organisaties	Lidmaatschap, survey
PAAO - NZIF (Paris Aligned Asset Owners)	Commitment
WBA (World Benchmarking Alliance)	Commitment
WWF - Climate Action Survey for asset owners	Survey

Afkortingen en begrippen

Afkortingen

AAOP	ABP ArbeidsOngeschiktheidsPensioen
ABTN	Actuariële en BedrijfsTechnische Nota
AG	Actuarieel Genootschap
AEP	ABP ExtraPensioen
ALM	Asset Liability Management
AOP	De arbeidsongeschiktheidspensioenen AAOP, HPT en IP
AOW	Algemene Ouderdomswet
APG	APG en dochters
CAS	Customer Advocacy Score (CAS).
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CEM	Cost Effectiveness Measurement
CES	Customer Effort Score. Daarmee meet ABP de kwaliteit van het contact met deelnemer en werkgever
CHRB	Corporate Human Rights Benchmark
DNB	De Nederlandsche Bank
DORA	Digital Operational Resilience Act
ESG	Environmental, Social and Governance
FGR	Door het uitvoeringsbedrijf beheerd fonds voor gemene rekening
FPU	Regeling Flexibel Pensioen en Uittreden
FTK	Financieel ToetsingsKader
GRI	Global Reporting Initiative
HPT	HerPlaatsingsToelage
HRM	Human Resource Management
KPI	Key Performance Indicator
IMVB	Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen
IP	InvaliditeitsPensioen
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
NP	NabestaandenPensioen
NPC	Nieuw PensioenContract
NPS	Net Promoter Score, een methode om loyaliteit te meten
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OGM	Omgekeerd Gemengd bestuursModel
OOB	Organisatie van Openbaar Belang
OP	OuderdomsPensioen
OPA	Overgangsrecht Privatisering ABP
OTC	Over the Counter Transactie
PP	PartnerPensioen
Repo	Repurchase order
SDG	Sustainable Development Goal
SDI	Sustainable Development Investments
SFDR	Sustainable Finance Disclosure Regulation
SLA	Service Level Agreement
TBA	To Be Announced
UNGP	United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights
UPO	Uniform PensioenOverzicht
VPL	Wet aanpassing fiscale behandeling VUT-prepensioen en introductie levensloopregeling
VPV	Voorziening PensioenVerplichtingen
VUT	Regeling Vervroegd UitTreden

Begrippen

ABP ExtraPensioen
De mogelijkheid om, binnen de fiscale ruimte voor pensioenopbouw, voor eigen rekening en risico belastingvrij te sparen voor een aanvulling op het pensioen, met een inleggarantie en een rendement gebaseerd op het rendement van ABP.

ABP Nettopensioen
Nettopensioen is een vrijwillige premieregeling waarmee pensioen kan worden opgebouwd over het pensioengevend salaris boven de fiscaal gefaciliteerde salarisgrens. De deelnemer kan ervoor kiezen om ouderdoms- en nabestaandenpensioen met beleggingskapitaal in te kopen bij pensionering en/of zich te verzekeren voor nabestaandenpensioen bij overlijden vóór pensionering.

Absolute return strategies
Een beleggingsstrategie die gericht is op het, ongeacht de marktsituatie, behalen van een positief rendement.

Actief risico
Het verschil in samenstelling tussen de feitelijke beleggingsportefeuille en de normportefeuille.

Actieve deelnemer
De werknemer die op grond van een pensioenovereenkomst pensioenaanspraken verwerft jegens een pensioenuitvoerder.

Actuele waarde
De reële waarde als bedoeld in de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Agressieve belastingplanning
Gevallen waarin bedrijven gebruik maken van het gat tussen twee verschillende belastingstelsels om belastingheffing te ontduiken.

Asset
Beleggingscategorie.

Asset Backed Securities (ABS)
Gesecuritiseerde schuldvorderingen van financiële instellingen uit hoofde van activa die omgezet zijn in obligaties en vrij verhandelbaar zijn.

Asset Liability Management
Analyse van de onderlinge samenhang van de ontwikkeling van beleggingen (assets) en verplichtingen (liabilities) ter toetsing van het premie-, indexatie- en beleggingsbeleid.

Basispunt
Een honderdste procent (0,01%).

Beklemde reserve
Reserve die niet voor uitkering in aanmerking komt.

Beleidsdekkingsgraad
Het 12 maands voortschrijdende gemiddelde van de nominale dekkingsgraden, berekend op basis van de door DNB gepubliceerde rekenrentes. De beleidsdekkingsgraad dient als basis van door het bestuur te nemen beleidsmatige beslissingen, zoals het vaststellen van premie, indexatie en dergelijke.

Benchmark
Norm waarmee kosten en prestaties van instellingen uit dezelfde sector worden vergeleken.

Beschikbaar vermogen
Het saldo van het totaal van de activa minus de posten passiva beleggingen gerelateerd, overige passiva en de bestemmingsreserves (onderdeel van het eigen vermogen).

Bijlage K
Bijlage K gaat over toeslagen en kortingen in verband met de privatisering van Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds. Deze bijlage is van toepassing op deelnemers die pensioen hebben opgebouwd voor 1 januari 1996 en van wie het pensioen of de aanspraak op pensioen is omgerekend volgens hoofdstuk 18 van het reglement, zoals dat luidde op 31 december 2005. Deze bijlage is, met uitzondering van artikel 9, niet van toepassing op degene die als uitreiziger wordt aangemerkt in de zin van de AOW of Anw.

Broker quotes
Waarderingen verstrekt door een deskundig tussenpersoon die handelt in de betreffende titel en daarbij gebruik maakt van beschikbare marktinformatie.

Commodities
Beleggingen in goederen en grondstoffen (verbruiksartikelen).

Compliance
Handelen in overeenstemming met (in- en externe) wet- en regelgeving en integriteitsbeleid.

CPI
Indexcijfer van het CBS dat het prijsverloop weergeeft van een pakket goederen en diensten zoals dit gemiddeld wordt aangeschaft door alle huishoudens in Nederland.

Cross currency swap
Een overeenkomst om rentestromen in verschillende valuta te ruilen zonder uitwisseling van de hoofdsommen zelf.

Deelnemers
De totale groep van actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

Dekkingsgraad
De mate waarin de toegezegde pensioenverplichtingen zijn gedekt door het beschikbaar vermogen.

Derivaten
Financiële instrumenten die worden gebruikt voor het beheersen van balans en beleggingsrisico's en het realiseren van de strategische beleggingsmix.

Disconteringsvoet
De rentevoet op basis waarvan toekomstige lasten (of baten) contant worden gemaakt.

Duratie
Gewogen gemiddelde looptijd van een belegging of verplichting rekening houdend met de momenten van de geldstromen.

Duurzaam en verantwoord beleggen
Een manier van beleggen waarbij duurzaamheidsaspecten en criteria voor verantwoord ondernemen volledig zijn geïntegreerd in de beleggingsbeslissingen.

Eigen vermogen
Het overblijvend belang in de activa nadat de voorziening pensioenverplichtingen, passiva beleggingen gerelateerd en de overige passiva daarop in mindering zijn gebracht.

Evenwichtige belangenafweging
De Pensioenwet bepaalt dat alle (mede)beleidsbepalers binnen een pensioenfonds bij het nemen van besluiten ervoor moeten zorgen dat belanghebbenden zich op evenwichtige wijze vertegenwoordigd kunnen voelen. Dit betekent onder andere dat zij zich moeten verdiepen in de verschillende belangen, dat zij geen eenzijdige focus mogen hebben op een deelbelang en dat bij de onderbouwing van besluiten transparant vastgelegd wordt hoe deze verschillende belangen zijn afgewogen.

Exposure
Actuele waarde van een asset of in het geval van derivaten de waarde van de onderliggende asset.

Forward rente
Een geldmarktderivaat dat ingezet wordt om rentekosten of renteopbrengsten te fixeren door met elkaar af te spreken welke rente over een bepaalde tijd zal worden gehanteerd.

Future
Op de beurs verhandeld termijncontract met verplichte levering van de onderliggende waarden in de toekomst tegen een vooraf vastgestelde prijs.

Geamortiseerde kostprijs
Bedrag waarvoor het tot einde looptijd aangehouden financieel actief of de financiële verplichting in de balans wordt gewaardeerd, door rekening te houden met (dis)agio.

Gedempte kostendekkende premie
De kostendekkende premie berekend op basis van een verwacht reëel beleggingsrendement.

Gewezen deelnemers
De werknemer of gewezen werknemer door wie op grond van een pensioenovereenkomst geen pensioen meer wordt verworven en die bij beëindiging van de deelneming een pensioenaanspraak heeft behouden jegens een pensioenuitvoerder.

Groepsvermogen
Eigen vermogen verhoogd met minderheidsbelang van derden in de deelnemingen.

Global Reporting Initiative (GRI)
GRI is een internationale organisatie die richtlijnen voor duurzaamheidsverslaggeving opstelt. In een duurzaamheidsverslag en in een geïntegreerd verslag communiceert een organisatie publiekelijk over haar economische, milieu- en sociale prestaties.

Hedgefondsen
Beleggingsfondsen die op basis van een vastgelegde strategie proberen een positief rendement te behalen onafhankelijk van het marktrendement. Het zijn vaak fondsen met een besloten karakter die met geleend geld opereren en gebruikmaken van afgeleide producten (derivaten).

Integriteitsbeleid
Beleid dat erop is gericht om de normen en waarden die ABP belangrijk vindt te verankeren in de organisatie.

International Integrated Reporting Council (IIRC)
De IIRC is een wereldwijde non-profit organisatie die een standaard heeft ontwikkeld voor bedrijven, die zich willen verantwoorden over de waarde die ze als bedrijf toevoegen op deze wereld. De standaard is daarbij gericht op verslaglegging.

Indexatie
Verhoging van het pensioen met percentage (gedeeltelijk) gelijk aan bijvoorbeeld de prijsinflatie of loonstijging.

Index Linked Bond
Een indexobligatie die een rente oplevert die mede is gebaseerd op de omvang van de inflatie.

Indexobligatie
Obligatie waarvan de couponbetaling wordt gecorrigeerd voor de inflatie.

Inflatie
Een stijging van het algemene prijspeil in een economie.

Initial margin
Bedrag dat bij het openen van een derivatenpositie ter dekking moet worden aangehouden.

Integrated reporting
Integrated reporting is een manier van rapporteren, waarin financiële en niet-financiële informatie op een bondige manier en in samenhang worden samengebracht in één verslag en waarin organisaties aangeven hoe zij duurzaam opereren en hoe strategie, governance, prestaties en vooruitzichten (maatschappelijke) waarde opleveren voor de korte, middellange en lange termijn.

Intraday faciliteit
Kortlopende vermogenstitels die binnen een dag afgerekend worden.

ISAE 3402
International Standard for Assurance Engagements 3402.

Kortgeld o/g respectievelijk u/g
Kortgeld opgenomen (schuld) of uitgezet (vordering) bij een financiële instelling.

Kostendekkende premie
Actuarieel benodigde premie voor inkoop van onvoorwaardelijke verplichtingen plus opslagen voor kosten pensioenbeheer, in stand houden van de vereiste solvabiliteit en (indien van toepassing) voor de financiering van voorwaardelijke indexatie.

Mortgage Backed Securities (MBS)
Gesecuritiseerde schuldvorderingen van hypotheekverstrekkers uit hoofde van verstrekte hypotheken die omgezet zijn in obligaties en vrij verhandelbaar zijn.

Nominaal
Uitgedrukt in geldwaarde of procenten zonder rekening te houden met toekomstige loon of prijsinflatie.

Normportefeuille
De vooraf gedefinieerde samenstelling van de beleggingsportefeuille met bijbehorende benchmarks, waaraan de behaalde beleggingsrendementen achteraf worden getoetst.

Omgekeerd-gemengd bestuursmodel
De manier waarop het bestuur van ABP met ingang van 1 januari 2022 is ingericht, met een Algemeen Bestuur, een Uitvoerend Bestuur en een Niet-Uitvoerend Bestuur.

Net Promoter Score
Een methode om loyaliteit te meten.

Organisatie van openbaar belang
Een organisatie die door omvang of functie in het maatschappelijk verkeer de belangen van grotere groepen raakt. Hiervoor gelden speciale regels.

Overlay
Het via overkoepelend beheer sturen van posities over alle portefeuilles heen (bijvoorbeeld valutaposities).

Over the counter transactie
Transactie die niet via de beurs verloopt, maar die direct tussen 2 partijen wordt afgesloten.

Pensioengerechtigde
Persoon voor wie op grond van een pensioenovereenkomst het pensioen is ingegaan.

Private equity
Participatie in het risicodragend vermogen van een niet beursgenoteerde onderneming.

Rating
De uitkomst van een beoordeling van de kredietwaardigheid van een tegenpartij.

Reëel rendement
Nominaal rendement gecorrigeerd voor de prijsinflatie.

Reële dekkingsgraad
De dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de bezittingen van een pensioenfonds en de pensioenverplichtingen. In de reële dekkingsgraad wordt de verwachte stijging van de prijzen meegenomen als pensioenverplichting.

Rekenrente
De door DNB gepubliceerde rente op basis waarvan de waarde van de voorziening pensioenverplichting wordt berekend.

Repurchase order
Overeenkomst waarbij tegen een vooraf gestelde aan- of verkoopprijs en tijdstip stukken worden uitgewisseld met behoud van economisch risico.

Samenvallende diensttijd
AOW-gerechtigden die vóór 1995 tegelijkertijd met hun partner pensioen hebben opgebouwd, kunnen recht hebben op een aanvulling op hun ABP-pensioen. Ruim 250.000 mensen kregen deze aanvulling al. Maar er zijn ook ABP-deelnemers die dit niet wisten. Vanaf 2020 heeft ABP de communicatie hierover verbeterd. Deelnemers kunnen nu bijvoorbeeld via de website makkelijk en snel nagaan of zij recht hebben op deze aanvulling. Ook staat aangegeven wat zij moeten doen en hoe ABP hun melding opvolgt.

Shortpositie
Een positie waarbij een verplichting is aangegaan om in de toekomst stukken te leveren zonder de stukken te bezitten op het moment van aangaan van de verplichting, waarbij het tegenpartijrisico wordt gemitigeerd met behulp van onderpand.

Spread
Het rendementsverschil tussen twee vermogenstitels.

Swap
Een derivaat waarbij partijen kasstromen of risico's onderling uitwisselen.

TBA
Een forward op een mortgage backed security (MBS).

Tegenpartijrisico
Risico dat onze tegenpartijen niet voldoen aan hun verplichtingen jegens ABP.

Toekomstbestendige indexatie
Het verlenen van indexatie als percentage van de ambitie van gerealiseerde prijsinflatie, zodanig dat ditzelfde percentage van de prijsinflatie naar verwachting ook in de toekomst als indexatie kan worden verleend.

Toekomstbestendige indexatie dekkingsgraad
Het niveau van de beleidsdekkingsgraad, waarbij volledige toekomstbestendige indexatie kan worden verleend conform de ambitie van prijsinflatie. Dit betekent dat 100% van de gerealiseerde prijsinflatie als indexatie kan worden verleend.

Tracking error
Het verschil in rendement tussen de portefeuille en de benchmark.

Uitvoeringsbedrijf
Het bedrijf waaraan ABP de uitvoering van pensioenbeheer, vermogensbeheer en bestuursondersteuning heeft uitbesteed, te weten APG.

Uniform pensioenoverzicht
Het format van het pensioenoverzicht waarin de uitkeringen bij pensionering, overlijden en arbeidsongeschiktheid door alle pensioenfondsen eenduidig wordt gepresenteerd.

Valutatermijncontracten
Een valutatermijncontract is een overeenkomst om op een toekomstig tijdstip vreemde valuta tegen een afgesproken koers en hoeveelheid aan te kopen of te verkopen. De afgesproken koers is opgebouwd uit een koers op het moment van afsluiten, de spotkoers, en een opslag. De opslag is gebaseerd op het renteverschil tussen de twee betrokken valuta's.

Vastgoedfondsen
Beleggingsfondsen waarvan het kapitaal is belegd in vastgoed.

Vastrentende waarden
Beleggingen met een vaste looptijd en een overeengekomen plan van rente en aflossing, zoals onderhandse leningen, obligaties en hypothecaire leningen.

Verbonden partij
Een verbonden partij is een natuurlijke persoon of entiteit die verbonden is met de entiteit die haar jaarrekening opstelt.

Voorwaardelijk pensioen
Een verhoging van het ABP Ouderdomspensioen en ABP Nabestaandenpensioen, dit als tegemoetkoming voor het vervallen van de prepensioenregeling FPU

Voorziening pensioenverplichtingen
De contante waarde van alle verwachte toekomstige pensioenuitkeringen voortvloeiend uit de aanspraken van zowel actieven en slapers als gepensioneerden. In wettelijke context wordt hiervoor ook wel de term technische voorziening gebruikt.

Zakelijke waarden
Beleggingen in aandelen, private equity, commodities en onroerend goed.

Z-score
Maatstaf die het verschil meet tussen het feitelijk behaalde rendement en het rendement van de vooraf gedefinieerde normportefeuille, rekening houdend met kosten.

Samen bouwen
aan goed pensioen
in een leefbare wereld

Pensioenfonds ABP
Postbus 4806
6401 JL Heerlen
www.abp.nl

© 2025| Pensioenfonds ABP

Vragen en opmerkingen
Wanneer u vragen en/of opmerkingen heeft over ons jaarverslag, verzoeken wij u contact met ons op te nemen via jaarverslag@abp.nl.

Colofon

Teksten en redactie
ABP
APG
Van Enk Communicatie

Creatief concept en vormgeving
CF Report – Amsterdam
Tangelo Software

Advies en projectondersteuning
CF Report - Amsterdam